

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI BOSHQARUV
HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**5.71.01.02 - Feldsher-
laborantlik ishi mutaxassisligi
bo'yicha**

**O'QUV DASTUR
TO'PLAMI**

Toshkent – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI

O‘QUV DASTURI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

SHaripxodjaeva M. O.

CHilonzorAbu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchilar:

Xudoybergenova F. T.

TDSI tarix fani o`qituvchisi f.f.n.

To`xtaeva X. M.

CHilonzorAbu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
Dasturning maqsadi	– mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida yuz bergan muhim o'zgarishlar, tub islohotlarning mazmun-mohiyatini ko'rsatish va jamiyat hayotida o'quvchining o'rnini, o'zligini anglatishdan iborat.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	– mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvi, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun-mohiyatini o'quvchilarga tushuntirib berish, ularni Vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda milliy g'ururni shakllantirishdan iborat.
Bilim	– mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini; – mustaqillik yillaridagi o'zgarishlarni, O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalarini, zamonaviy jarayonlarda O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o'rnini tarixiylik va xolislik nuqtai nazaridan bilishi kerak.
Ko'nikma	– O'zbekiston tarixi muammolarini o'rganish, dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g'oyasini qo'llay bilish, atrofida sodir bo'layotgan jarayonlarga o'z munosabatini bildirish, jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix modulining o'rnini anglash va bugungi kunda sodir bo'layotgan voqealarning tarixdagi muhim voqealar bilan bog'liqligini bilish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. – O'zbekistonning eng yangi tarixini chuqur bilish, ma'naviy-milliy va umuminsoniy masalalar bo'yicha o'z qarashlarini ilmiy asoslashni va ifodalashni bilish, milliy mustaqillik g'oyalari amal qiladigan faol hayotiy dunyoqarash kabi malakalarga ega bo'lishi kerak .
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Fuqarolik jamiyati, Tibbiyot kasbiga kirish
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; S – seminar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, mustaqil ish ma`ruzalar; interfaol keys-stadilar; seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy		Mustakil ta`lim
				ma`ruza	seminar	
1	Kirish. "O`zbekiston tarixi" o`quv modulining predmeti, maqsadi va vazifalari, nazariy-metodologik tamoyillari.	O`zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi. "O`zbekiston tarixi" o`quv modulining predmeti, maqsad va vazifalari. Modulni o`rganishning nazariy-uslubiy asoslari. YUksak intellektual salohiyatli, ma`naviy barkamol avlodni tarbiyalash, komil insonni voyaga etkazishda mamlakat eng yangi tarixining tutgan o`rni. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning ma`naviy etuk shaxsni tarbiyalashda tarixiy xotiraning o`rni va saboqlari to`g`risidagi fikrlari. XXI globallashuv asrida ta`lim sohasida mazkur modulni o`qitishdagi nazariy-kontseptual yondashuv va ilg`or innovatsiyalar.	4		-	1
2-3	Mustaqillikka erishish arafasida O`zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar.	XX asr 80-yillari o`rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma`naviy hayotidagi inqirozli holat. Markazning O`zbekistonda amalga oshirgan qatag`on siyosati. "Paxta ishi" "O`zbek ishi" nomli kampaniyalar. Aholi turmush tarzining og`irlashuvi. Orol fojiasi. Farg`ona voqealari. 1989 yil o`rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o`zgarishlar. Milliy manfaatlar ustuvorligining o`sib borishi. I.Karimov – O`zbekistonning Birinchi Prezidenti. Mustaqillik deklaratsiyasi va uning tarixiy ahamiyati. 1991 yil avgust voqealari. GKCHP. Sovet davlatining tanazzulga yuz tutishi.	4			1

4-5	Mustaqil O`zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.	Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol. O`zlikni anglashga intilishning kuchayishi. Siyosiy tizimdagi o`zgarishlar. Mustaqillikning e`lon qilinishi. O`zbekiston Respublikasining tashkil etilishi. Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo`lidagi sa'y-harakatlar. Mustaqil O`zbekiston davlatining yuzaga kelishi va mustahkamlanishida I.Karimovning tarixiy xizmatlari.	4			1
6	O`zbekistonning o`ziga xos istiqlol va taraqqiyot yo`li.	Mustaqil taraqqiyotning dastlabki bosqichidagi muammolar. O`zbekistonning o`ziga xos taraqqiyot yo`lini tanlashi. Taraqqiyotning "O`zbek modeli" va uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo`li. O`zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me'yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi. Yangi Konstitutsiyaning qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Davlat ramzlari.	4	-		1
7-8	O`zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar.	Milliy davlat boshqaruvi tizimi. Mustaqil O`zbekistonda hokimiyatlar bo`linishi printsipi. O`zbekistonda ko`ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va uning ahamiyati. Siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlar. O`zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlar. Huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o`zgarishlar. O`zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlar va ularning siyosiy, ijtimoiy hamda iqtisodiy jarayonlardagi ishtiroki. Ijtimoiy-sherikchilik. O`z-o`zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o`rni. O`zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi. Inson haq-huquqlarini ta'minlash va himoya qilish.	6			3
9-10	Iqtisodiy islohotlar, xususi mulkchilikning shakllanishi. O`zbekistonda bozor munosabatlarining rivojlanishi.	Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish kontseptsiyasi. O`zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarining shakllanishi, uning yo`nalishlari, bosqichlari va xususiyatlari. Bozor munosabatlariga o`tishning huquqiy asoslarining yaratilishi. Iqtisodiy islohotlarning besh tamoyilini amalga oshirish mexanizmi. Bozor infratuzilmasining shakllanishi, qishloq xo`jaligidagi islohotlar, uning vazifalari va yo`nalishlari. Sanoat, avtomobilsozlik sohasining rivojlanishi. Makroiqtisodiyotni barqarorlashtirishga erishish. Jahon moliyaviy	6			3

		inqirozining yuzaga kelish sabablari, oqibatlari va uni O`zbekistonda bartaraf etish yo`llari. Mamlakatiqtisodiyotining modernizatsiya va diversifikatsiya qilinishi, bank-moliyatiziminimustahkamlashborasidagichorataadbirlar. Soliq tizimidagi islohotlar.				
11-12.	O`zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o`zgarishlar. Mustaqillik yillarida O`zbekistondagi ma`naviy va madaniy taraqqiyot.	<p>Kuchli ijtimoiy siyosat kontseptsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo`naltirilgan aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, sog`liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotinqizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, aholini uy-joylar bilan ta`minlash, yo`l-transport muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish, ta`lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san`at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish. Nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy himoya va manzilli ijtimoiy yordamni amalga oshirishdagi ishtiroki.</p> <p>O`zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to`g`risida”gi Qonunning mazmun-mohiyati, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish. Milliy istiqlol g`oyasi va mafkuraviy masalalar. Milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an`analarning qayta tiklanishi.</p> <p>Mustaqillik yillarida buyuk ajdodlar va tarixiy shaxslarga bo`lgan e`tibor. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimovning ajdodlar merosi va milliy qadriyatlarni tiklash borasidagi xizmati. Tarixiy shaharlar (Buxoro, Samarqand, Marg`ilon, Qarshi, Toshkent, Xiva, SHahrisabz) yubileylarining xalqaro miqyosda keng nishonlanishi. Toshkent shahrining “Islom madaniyati poytaxti” deb e`lon qilinishi va uning ahamiyati. Madaniyat va san`at sohasining rivojlanishi. Xalqaro ko`rik-tanlovlarning o`tkazilishi. Milliy sport turlarining rivojlantirilishi. Beshta tashabbus va uning yuksak ma`naviy madaniyatni ta`minlashdagi o`rni. O`zbekistonda millatlararo va dinlararo munosabatlardagi barqarorlikni ta`minlash borasidagi davlat siyosati.</p>	6			3

13	O`zbekiston Respublikasida ta`lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar.	Mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi. Yangi jamiyat qurishda ta`lim va tarbiyaning o`rni va roli. "Ta`lim to`g`risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"ning qabul qilinishi. Dasturning maqsad va vazifalari, uni amalga oshirish mexanizmi va bosqichlari. Ta`limning milliy modelining shakllanishi, rivojlanishi va sohadagi muammolar. O`zbekistonda yangi avlod kadrlar tayyorlash sohasidagi o`zgarishlar. Oliy ta`lim sohasida qabul qilingan Qonunlar va ularda belgilangan vazifalar. Ta`lim sohasida xalqaro hamkorlikning yo`lga qo`yilishi: yutuqlar va kamchiliklar.	4			1
14.	Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi	Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotida amalga oshirilgan islohotlar. Qoraqalpog`istonda qishloq xo`jaligi sohasidagi o`zgarishlar. Ma`naviy-madaniy sohadagi yangilanishlar. Qoraqalpog`iston Respublikasi oliy ta`lim tizimi va undagi islohotlar. Qoraqalpog`iston Respublikasida ekologik ahvol. Orol fojiasi. Ekologik holatni yaxshilash borasidagi davlat siyosati.	4	2		1
15	O`zbekiston va jahon hamjamiyati	O`zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O`zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo`lga qo`yilishi. O`zbekiston Respublikasining BMTga a`zo bo`lishi va jahon hamjamiyatidagi o`ziga xos o`rni. O`zbekistonning MDHdagi o`rni va mavqeining oshib borishi. O`zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o`zaro hamkorlik aloqalari. O`zbekistonning E`vropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. Tashqi siyosiy faoliyat kontseptsiyasi. O`zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSH, Xitoy mamlakatlarining o`rni. O`zbekistonning geosiyosiy va geoiqtisodiy o`rni. O`zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta`minlash borasida olib borgan siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O`zbekiston Respublikasining faolligi. O`zbekistonning SHHT bilan aloqalari. O`zbekistonning Markaziy Osiyo, Mustaqil Davlatlar Hamdo`stligi davlatlari bilan yangi strategik sherikchilik shartnomalarining imzolanishi.	10			1

		O`zbekiston Respublikasining faol tashqi siyosatining yangi bosqichi. O`zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta`minlash borasida olib borgan siyosati. Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag`rikenglikni ta`minlash hamda chuqur o`ylangan, o`zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo`nalishlar.				
16	YAngilanayotgan O`zbekiston: milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari.	2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasining ishlab chiqilishi, hayotga joriy etilishi va uning ahamiyati. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo`yicha Harakatlar strategiyasi va unda belgilangan ustuvor yo`nalishlar: - Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo`nalishlari; - Qonun ustuvorligini ta`minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo`nalishlari; - Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo`nalishlari; - Ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo`nalishlari; - Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag`rikenglikni ta`minlash hamda chuqur o`ylangan, o`zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo`nalishlar.	10			1
17-	O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o`rni va nufuzini ortib borishi	“O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting vaindekslardagi o`rnini yaxshilash hamda davlat organlari vatashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish” borasidagi davlat siyosati, huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo`nalishdagi ishlarning samaradorligiga to`liq bo`layotgan muammolarni bartaraf etish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar: jamiyatni demokratlashtirish, ilg`or xalqaro tajribaga asoslangan davlat vajamiyat qurilishi sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasini rivojlantirish, ta`lim tizimini takomillashtirish, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, xalqaro savdoda xususiy tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyani rivojlantirish va boshqalar. O`zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo`lgan xalqaro reyting va indekslar bo`yicha samaradorlikning eng muhim ko`satkichlarini	10			1

		oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlar. Ushbuko`rsatkichlarni oshirish uchun O`zbekiston Respublikasida quyidagi suveren indeks va indikatorlar tizimiga integratsiyalashuv jarayonlari jadallashtirilmoqda: “Biznes yuritish” indeksi, Boshqaruv sifati indikatorlari, Elektron hukumatni rivojlantirish reytingi, “Korruptsiyani qabul qilish” indeksi, “Logistika samaradorligi” indeksi, Jahon bankining Statistika salohiyat indeksi, Iqtisodiy erkinlik indeksi, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi, Inson kamoloti indeksi, Huquq ustuvorligi indeksi, Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksi, Matbuot erkinligi indeksi (umumiy 13 ta)				
		Jami:	72			36

4. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. Mustakil O`zbekistan tarixining dastlabki saxifalari. - Toshkent, 2000.
2. Erkaev A. O`zbekiston yo`li. - Toshkent: Ma`naviyat, 2011.
3. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug`at // M.Abdullaev va boshqalar: to`ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: SHarq, 2006.
4. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma`naviyat, 2017.
5. Mustaqil O`zbekiston tarixi. Mas`ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
6. Noveyshaya istoriya Uzbekistana. Rukovoditel` proekta i redaktor: M.A.Raximov. - Toshkent: Adabiyot uchqunlari, 2018.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Azizxo`jaev A.A. Mustaqillik: kurashlar, iztiroblar, quvonchlar. - Toshkent: 2001.
2. Azizxo`jaev A.A. CHin o`zbek ishi. - Toshkent, 2003.
3. Axmedov Ə. O`zbekiston shaharlari mustaqillik yillarida. - Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2002.
4. Islomov Z.M. O`zbekiston modernizatsiyalash va demokratik taraqqiyot sari. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
5. Levitin L. O`zbekiston tub burilish pallasida. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
6. Usmonov Q. O`zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi. –Toshkent: Moliya, 2003.
7. O`zbekiston mustaqillik yillarida. - Toshkent: O`zbekiston, 1996.
8. O`zbekiston tarixi. R.H.Murtazaevaning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, 2005.
9. O`zbekiston xalqining dini, madaniyati va urf-odatları: tarix va hozirgi holat. - Toshkent: TIU, 2011.
10. O`lmasov A., Vaxobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. - Toshkent: SHarq, 2006.
11. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va bag`rikenglik: tarixiy tajriba va hozirgi zamon. Mas`ul muharrir R.H.Murtazaeva. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2010.
12. : R.Abdullaev, Q.Rajabov, M.Rahimov. - Toshkent: O`zbekiston, 2019.
13. Murtazaeva R.H. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. Darslik. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2019.
14. YUnusova X. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va ma`naviy jarayonlar (XX asr 80-yillari misolida). - Toshkent: Abu matbuot-konsalt, 2009.
15. G`ulomov S., Ubaydullaeva R., Ahmedov Ə. O`zbekiston. -Toshkent: Mehnat, 2001.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz.
2. www.edu.uz.
3. www.google.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

O`ZBEK TILI dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Aslanov A. S.

TTA, Tillar kafedrasida katta o'qituvchisi,
filologiya fanlari nomzodi

Taqrizchilar:

Əsanov U. D.

TTA, O'zbek va xorijiy tillari kafedrasida
dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Sanaqulov U. S.

SamDU, professor, filologiya fanlari doktori

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	O'zbek tili
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
O'quv modulining dolzarbligi va professional ta'limdagi o'rnini	<p>O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi, «davlat tili haqida»gi qonunlari hamda «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»da respublikadagi oliy ta'lim respublikadagi ta'lim muassasalarida o'zbek tilini Davlat tili sifatida o'qitishni yanada takomillashtirish ko'zda tutilgan .</p> <p>Ushbu konsepsiya ta'lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan oliy ta'lim muassasalarida davlat tilini o'rgatish uchun me'yoriy hujjat hisoblanadi. Talabalar o'zbek tilidan egallashlari shart bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va mana'viy, madaniy dunyoqarashning zaruriy me'yorini asoslovchi ta'lim-tarbiyaviy hujjatdir.</p> <p>Ta'lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan o'rta maxsus ta'lim muassasalarida o'zbek tilini o'qitish ijtimoiy fanlar ichida muhim o'rin tutadi. Boshqa millat vakillarining davlat tili hisoblangan o'zbek tilini puxta egallashlari, milliy, madaniy qadriyatlarni o'rganish va ularga hurmat bilan munosabatda bo'lishlari taqazo etiladi.</p> <p>Ta'lim rus va boshqa mahalliy tillarda olib boriladigan o'rta maxsus ta'lim mutaxassislarining birinchi bosqichida o'zbek tili fani bo'yicha shu bosqich uchun belgilangan nutqiy ko'nikmaga, leksik- grammatik bilimlarga ega bo'lishlari, mustaqilravishda o'zbek tilida fikr yurita olishlari uchun til materiali va vositalaridan o'rganilgan materiallar hajmida to'g'ri va mustaqil foydalana bilishlariga erishishlari lozim.</p> <p>Modul dasturi O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti va o'rta maxsus ta'lim yo'nalishi malaka talablariga asoslangan holda tuzilgan.</p> <p>Ko'rsatilgan standartlar asosida o'zbek tili bo'yicha tibbiyot o'rta maxsus ta'lim muassasi xususiyatlariga e'tibor bergan holda modul dasturining asosida kalendar tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirilib borilishi maqsadga muvofiqdir.</p>
O'quv dasturining maqsadi	Ixtisoslik ta'lim yo'nalishidagi bilim va ko'nikmalardan tashqari kundalik muloqot bilan hamda manaviy – marifiy bilimlarni o'z ichiga oladigan mavzularga ham e'tibor qaratish. Amaliy mashg'ulotlarda

	leksik mavzular, jonli muloqatlar o'z fikrini mustaqil yozma va o'g'zaki nutq orqali foydalana olish, so'z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisosligiga oid so'z boyligi hamda zarur til ko'nikmalarini egallashga o'rgatish .
O'quv dasturining vazifalari	<p>Asosiy leksik mavzular, jonli muloqotlar o'z fikrini mustaqil yozma va o'g'zaki nutq orqali ifodalay olish ;</p> <p>So'z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisoslikka oid so 'z boyligi hamda zarur til ko'nikmalarini egallash</p> <p>Til o'rganish va o'zlashtirishning barcha vositalari, ya'ni o'g'zaki nutq, o'qish, yozuv, so 'z boyligi, grammatikadan unumli va to'g'ri foydalanish ;</p> <p>Amaliyotda qo'llashni o'rgatish.</p>
Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar	<p>O'qish sohasida : turli uslubiy ko'rinishdagi matnlarni o'qib, mazmunini tushunish, kerakli ma'lumotlarni olish, o'qib chiqilgan manba asosida reja, tezis, annotatsiya tuzish .</p> <p>Tinglash sohasida : nutqni eshitish va dialogda qatnashib, unga munosib javob qaytarish, eshitish davomida berilgan ma'lumotni reja, chizma, rasm sifatida ajrata olish.</p> <p>So'zlash sohasida; o'zlashtirilgan mavzuning mazmun mohiyatini og'zaki nutqda yetkaza olish, tibbiy adabiyotlarga annotatsiya, rezyume, referat tuzish.</p> <p>Yozma nutq sohasida : tibbiy matnlarni rus tilidan o'zbek tiliga tarjima qila olish.</p> <p>O'zbek tilida ravon so'zlay olish, mustaqil fikrini og'zaki va yozma nutq orqali erkin ifodalay olis ;</p> <p>So'z va iboralarni tarjima qilish;tibbiy atamalar va ixtisoslikka oid so'z boyligini oshirish;</p> <p>Zarur til ko'nikmalarini egallash, o'zbektili grammatikasidan unumli va to'g'ri foydalanish ;</p>
Til kompetensiyasi	<p>Leksik kompetensiya:</p> <p>Kasbiy leksika va atamalarni tushunish va qo'llash;</p> <p>Umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish;</p> <p>So'z yasalishi (qo'shma so'zlar va affiksatsiya), o'zlashma so'zlar (baynalminal so'zlar)ni qo'llash;</p> <p>Antonimlar sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni</p>

	o'zlashtirish . Grammatik kompetensiya: O'tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe'l shakllari, sintaksis, muammoli so'zlar va iboralar, modal fe'llar va h.k)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to'g'ri qo'llay olish; O'z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kabi kommpetensiyalariga ega bo'lishlari kerak.
o'quv rejasiga muvofiq o'zaro bo'g'liq bo'lgan fanning nomi	O'zbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakologiya va retseptura asoslari, fiziologiya patologiya.
Ўқитишнинг ташкилий шакли O'qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim A-amaliy ta'lim NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar MX-maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	O'zbek tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og 'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil talim
1	O'zbekiston- yagona Vatan. Grammatika: O'zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini o'rganishning ahamiyati. O'zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.	2	A	1

2	Sanitariya tekshirish usullarini turlari Gramatika: Modal so'z. undov so'z. Taqlid so'z.	2	A	1
3	Oilam – tayanchim va fahrim. Gramatika: Urg'u va bo'g'in ko'chirish qoidalari	2	A	1
4	Men shifokor bo'lmoqchiman. Gramatika: Leksikologiya. So'zlarning to'g'ri va ko'chma ma'nosi (omonim sinonim, antonym, paronim so'zlar)	2	A	1
5	Odam anatomiyasi. Gramatika: Morfologiya. So'z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha . Otlarda son kategoriyasi. Egalik qo'shimchalarini ishlatilishi.	2	A	1
6	Abu Ali Ibn Sino. Gramatika: Otlarda kelishik kategoriyasi.	2	A	1
7	Tez yordam chaqirish. Gramatika: Otlarning yasalishi	2	A	1
8	Havoning harorati, namligi, harakat tezligi va atmosfera bosimini aniqlash. Gramatika: O'zbek tilida sifatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma'no va tuzilishiga ko'ra turlari. Sifat darajalari. Siftlarning yasalishi.	2	A	1
9	Nafas olish a'zolari kasalliklari. Gramatika: Sin haqida tushuncha . sonning ma'no va tuzilishi jihatdan turlari. O'zbek tilida vaqt hisobi.	2	A	1

10	Tozalik va orastalik – sog'lik garovidir. Gramatika: Olmosh va uning turlari, gapda qo'llanishi, vazifalari.	2	A	1
11	Yuqumli kasalliklar. Grammatika: Fe'l. bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar.	2	A	1
12	Ichki kasalliklar. Grammatika: Ravish haqida tushuncha. Ravishlarning ma'noga ko'ra turlari, yasalishi.	2	A	1
13	Suvni sinamaga olish va tahlil qilib baho berish. Grammatika: Sifatdosh. Harakatnomi	2	A	1
14	Hamkasblar muloqati: ixtisoslik bo'yicha savodli muloqatga o'rgatish. Grammatika: Nutq madaniyati.	2	A	1
15	Sog'lom turmush tarsi. Aholi yashash joylarini sanitariya nazorati holatini tekshirish. Gramatika: Qo'shma gap va uning turlari. Bo'glangan qo'shma gap	2	A	1
16	Hujjatlar bilan ishlash. Ish yuritish tartibi. Grammatika: Ergashgan qo'shma gap va uning turlari.	2	A	1

17	Immunitet Gramatika: Tarjimai-hol, tavsifnoma. Ma'lumotnoma, ishinchnoma va bildirishnoma.	2	A	1
18	Pandemiya va epidemiya to'g'risida tushuncha. Gramatika: Ilmiy uslub va uning xususiyatlari. Tezis, annotatsiya yozish Qo'shma gap va uning turlari. Bog'langan qo'shma gap.	2	A	1
		36	A	18

Prezident asarlari:

5. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
6. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
7. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
8. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Асосий адабиётлар:

1. Turdieva K. Sh. va hammualliflar, O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyazabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdieva K. Sh., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyazabon talabalari uchun o'quv qo'llanma. T., 2006 y.
3. Turdieva K. Sh., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan oliy o'quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

.Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh. M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: “O'zbekiston”, 2016 y.
2. Mirziyoev Sh. M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo'lishi kerak. T.: “O'zbekiston”, 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O'zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo'ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O'zbek tili (o'quv qo'llanma) T.: TMI 2017 y.

5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o‘zbekcha lug‘at (2 jildli) T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
7. Karimov V., Shomaxmudov A., Xalq tabobati va ilmiy tibda qo‘llanadigan shifobaxsh o‘simliklar.T., 1993 y.
8. Totaev T., Tavaldieva G., Akromova M.-O‘zbek tilining kirill va lotin alifbosidagi imlo lug‘ati. T., 1999 y.
9. O‘tbosarova B., Akromova M. O‘zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
10. Qosimov E. Y. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san’ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O‘tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O‘zbek tili fani bo‘yicha matnlar va suhbatlar qo‘llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Интернет сайтлари:

1. <http://teachyourselfuzbek.com/resources/coursbooks> – Самоучитель узбекского языка.
2. <http://solver.Uz/translate.php> – Русско-узбекский переводчик

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIV VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI

SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA`LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.03
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O`quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti **SOG`LIQNI SAQLASH** yo`nalishi bo'yicha O`quv metodik birlashmasining 2021 yil 23-avgustdagi 2-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021 yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021 yil 23 noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

Tuzuvchi:

S. X.Tangirov

Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	27
O`quv modulining dolzarbligi va professional ta`limdagi o`rni	<p>Globalashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o`zining ta`sirini ko`rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmatsevtika mutaxassislari uchun chet tillarini mukammal egallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Mazkur soha mutaxassislari professional ta`limda chet tillari bo`yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va ko`nikmalarini shakllantirish O`zbekiston Respublikasining "Ta`lim to`g`risida" qonunlari, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "CHet tillarni o`rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risida" 2012 yil 10 dekabrda PQ-1875-son qarori, O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o`rta ta`lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 1999 yil 16 avgustda 390-son va "O`rta maxsus ta`lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 2000 yil 16 oktyabrda 400-son qarorlari hamda</p>

	<p>boshqa tegishli me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda.</p> <p>Mazkur dastur chet tillariga o'qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo'nalishi, bilim darajasi va kasbiy ehtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, o'quv yakunida professional ta'lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini o'zlashtirishning CEFR (Sommon European Framwork of Reference) - Umumevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi V1 -chet tilini o'rganishning mustaqil muloqot darajasining e'gallanishi ko'zda tutilgan. Ko'rsatilgan standartlar asosida chet tillari bo'yicha tibbiyot va farmatsevtika ta'lim muassasasi xususiyatlariga e'tibor bergan holda yangi dastur va kalendar-tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirib borilishi maqsadga muvofiqdir.</p>
<p>O'quv dasturning maqsadi</p>	<p>Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmatsevtika yo'nalishidagi professional ta'limning barcha bosqichida chet tilini o'qitish doirasida o'rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o'rganuvchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini ko'p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini e'gallashi nazarda tutiladi.</p>
<p>O'quv dasturning vazifalari</p>	<p>Modulning asosiy vazifasi soha bo'yicha chet tillarini o'rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda e'gallashini ta'minlash, chet tilida mustaqil o'qish hamda tibbiy va farmatsevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo'yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olishni o'zida mujassamlashtiradi.</p>
<p>o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar</p>	<p>“Ta'limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining chet tillari bo'yicha tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablar”ga muvofiq, professional ta'lim muassasalarining ixtisosligi chet tili bo'lmagan bo'limlari barcha bosqichi talabalari (PTMda o'quv kursi boshlanishida A2 darajaga ega bo'lgan holda) o'qish yakunida chet tili bo'yicha V1 darajani e'gallashlari lozim. Unga ko'ra bitiruvchi talabalar mazkur darajani ta'minlovchi tegishli kommunikativ kompetensiyalarni e'gallashlari, ya'ni o'rganilayotgan chet tili bo'yicha e'gallagan bilim, ko'nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo'llash qobiliyatiga ega bo'lishlari lozim. Bunda professional ta'lim bo'yicha nutq ko'nikma va malakalarining grammatik, leksik, fonetik va orfografik ko'rsatkichlarining ta'lim mazmuniga muvofiq ravishda moslashtirilishi va soha bo'yicha chet tillarni bilishning umumevropa tizimiga muvofiq, ular sodda va tushunarli shaklda berilishi maqsadga muvofiqdir.</p> <p>Talaba xorijiy tilda kasbiy faoliyatiga oid e'gallagan malaka va ko'nikmalari to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi, bilishi va undan foydalana olishi kabi quyidagi malakalariga ega bo'lishi kerak:</p> <p>Tinglash:</p>

ma'ruza, taqdimot va munozaralar, radio va televidenie oshittirishlari, yangiliklar, intervyular, hujjatli film va shu kabi og'zaki matnlar;
reklama va e'lonlar;
til sohiblari nutq yozuvlari (badiiy, hujjatli filmlar, ommaviy chiqish va hokazo);
til sohiblarining ijtimoiy mavzulardagi o'zaro suhbat;
tinglangan axborotning asosiy maqsadi, to'liq mazmunini tinglab tushunish malaka va ko'nikmalarini rivojlantirish.

Gapirish:

Dialogik nutq

ijtimoiy mavzularda suhbat va norasmiy dialog;

kasbiy yoki boshqa mavzularda rasmiy va norasmiy munozaralar;

munozarani boshqarish, intervyu, muzokaralar va telefon orqali muloqot olib borish.

Monologik nutq

ixtisoslikka oid mavzularda ma'ruza tayyorlash va o'qish;

munozara, dalil va isbotlarni olg'a surish, fikrni asoslab berish;

reklama va maxsus mavzularda taqdimot tayyorlash hamda chiqish qilish;

ma'lumotlarni umumlashtirish, maqolalar yozish, muhokama qilish.

O'qish:

tanishuv o'qish, ko'z yugurtirib o'qish va sinchiklab o'qish ko'nikma va malakalarini rivojlantirish;

xat-xabar, yozishmalar va elektron pochta o'qish;

maxsus materiallarni o'zida aks ettirgan autentik matnlarni o'qish;

maxsus so'z va terminlarga ega matnlarni, ilmiy va kasbga oid adabiyotlarni, elektron manbalar va matbuot materiallarini o'qish.

YOZUV:

turli yozishmalar, xat-xabarlar va maxsus dokladlar (e'slatma, CV va hokazo) yozish;

esse, bayon, rezyume, tadqiqot ishi (maqolalar, bitiruv malakaviy ishlar) yozish.

Kasbga yo'naltirilgan bosqich:

Kasbga yo'naltirilgan bosqichning asosiy maqsadi:

- nutq turlari bo`yicha kasbiy sohada chet tilini amaliy e`gallash;

- talabani ijodiy shaxs sifatida rivojlantirish;

- soha bo`yicha adabiyotlarni tarjima qilish malaka va ko`nikmalarini rivojlantirish;

Tinglash:

kasbga yo`naltirilgan autentik materiallarni bir marta e`shitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish;

kundalik voqealar haqida yangiliklar, reportajlarni tushunish, film qahramonlari nutqini tushunish.

Gapirish:

Dialogik nutq

- til sohiblari bilan erkin muloqotda bo`lish va kasbiy mavzularda o`z fikr va mulohazalarini isbotlab berish;

- suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat berish, savollariga javob berish, axborot almashish, muhokama qilinayotgan dalillarni aniqlashtirish, o`qigan yoki e`shitganlarini muhokama qilish;

- matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish;

- assotsiativ tafakkurga asoslanib mulohaza, tanqid, baholash dalillar bilan isbotlash orqali o`z nutqini tuzish;

- ritorik xarakterga e`ga dialog nutq malakalarini takomillashtirish;

- kasbiy muloqotlar, konferentsiya, simpozium, uchrashuv va munozaralarda qatnashish uchun nutq faoliyati, ko`nikma va malakalarini takomillashtirish.

Monologik nutq:

- dolzarb muammo yuzasida barcha "Tarafdor" va "Qarshi" dalillarni keltirgan holda o`z fikrini bayon qilish;

- tinglagan va o`qigan matn mazmunini gapirish;

- mazmunga baho berish;

- o`rganilgan mavzular bo`yicha axborot berish

- o`qigan matnni tahlil qilish va sharhlash;

- o`qigan yoki tinglagan matnni qisqacha mazmunini bayon e`tish;

- o`rganilgan mavzuda chiqish qilish;

- ijtimoiy –siyosiy matnlarni o`qib sharhlab berish.

	<p>O`qish:</p> <p>Tanishuv o`qish</p> <p>matnni lug`atsiz, berilgan savol yoki umumiy mazmunini tushunish maqsadida o`qish;</p> <p>10 % gacha notanish so`z bo`lgan ilmiy-ommabop, ijtimoiy-siyosiy, maxsus badiiy matnlar;</p> <p>matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida so`zlab berish, paragraflarni nomlash, test topshirish.</p> <p>Sinchiklab (o`rganib) o`qish</p> <p>matnni asosiy axborotni ajratib olgan holda mazmunini to`liq va aniq tushunib o`qish.</p> <p>O`qish tezligi, hajmi:</p> <p>maxsus, 12% gacha notanish so`zga ega bo`lgan 1600 bosma belgili ilmiy-ommabop matnni lug`atdan foydalanib 1,0 akademik soatda o`qish.</p> <p>Ko`z yugurtirib o`qish:</p> <ul style="list-style-type: none"> - matn mazmuni xususiyatlarini aniqlash; - zarur axborotni matndan topish; - so`z (matn) ma'no mazmunini kontekst asosida fahmlab olish; - matndagi birlamchi (asosiy) ikkinchi darajali axborotni ajratish; - matn kalit so`zlarini ajrata olish; - matn qismlariga sarlavha qo`yish. <p>YOZUV:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasbga yo`naltirilgan bosqichda shakllangan malakalarni takomillashtirish; - referat, annotatsiya yozish texnikasini takomillashtirish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, hujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko`ra, klishe va iboralarni qo`llab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; - berilgan mavzuda bayon, esse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar bo`yicha referat yozish.
<p>Til kompetentsiya-si</p>	<p>Leksik kompetentsiya.</p> <p>kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qo`llash;</p> <p>umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish;</p>

	<p>soʻz yasalishi (qoʻshma soʻzlar va affiksatsiya), oʻzlashma soʻzlar (baynalminal soʻzlar)ni qoʻllash;</p> <p>antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni oʻzlashtirish.</p> <p>Grammatik kompetentsiya.</p> <p>oʻtilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, feʼl shakllari, sintaksis, muammoli soʻzlar va iboralar, modal feʼllar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda toʻgʻri qoʻllay olish;</p> <p>- oʻz sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish</p> <p>kompetentsiyalariga ega boʻlishi kerak.</p>
Oʻquv rejasga muvofiq oʻzaro bogʻliq boʻlgan modullar nomi	Oʻzbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakologiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patalogiya.
Oʻqitishning tashkiliy shakli	<p>N -nazariy taʼlim;</p> <p>A -amaliy taʼlim;</p> <p>NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashgʻulotlar;</p> <p>MX -maxsus xonalarda mashgʻulot.</p>
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy

2. Oʻquv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	Oʻqitish tashkiliy shakli	Mustaqil taʼlim
1	<p>1-mavzu. Unit 1. Basics</p> <p>1. Our future profession</p> <p><i>Culture project: The history and development of traditional medicine</i></p>	3	2A	1
2	<p>2-mavzu. Unit 1. Basics</p> <p>2. Parts of the body 1,2</p> <p><i>Culture project: Ttraditional European medicine</i></p>	3	2A	1
3	<p>3-mavzu. Unit 1. Basics</p> <p>3. Text:Heart and blood. Health and illness</p>	3	2A	1

4	4-mavzu. Unit 1. Basics 4. The Skeleton	3	2A	1
5	5-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 5. Nurses <i>Culture project: Traditional Korean medicine</i>	3	2A	1
6	6-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 6. Medical Practitioners <i>Culture project: Traditional Unani medicine</i>	3	2A	1
7	7-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 7. Nurse's work at the surgical department <i>Culture project: Traditional African medicine</i>	3	2A	1
8	8-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 8. About Avicenna <i>Culture project: Traditional Asian medicine</i>	3	2A	1
9	9-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 9. Hospitals <i>Culture project: Islamic medicine</i>	3	2A	1
10	10-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 10. Some good rules for nurses <i>Culture project: Traditional Indian medicine</i>	3	2A	1
11	11-mavzu. Unit 3. Education and Training 11. Medical Education 1,2 <i>Culture project: Siddha medicine</i>	3	2A	1
12	12-mavzu. Unit 3. Education and Training 12. Fractures <i>Culture project: Non-traditional methods of treatment</i>	3	2A	1
13	13-mavzu. Unit 3. Education and Training Formative assessment. ON. <i>Culture project: Traditional Asian medicine</i>	3	2A	1
14	14-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 14. Symptoms and signs <i>Culture project: Urinotherapy</i>	3	2A	1
15	15-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 15. Infectious diseases <i>Culture project: Aromatherapy</i>	3	2A	1
16	16-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 16. Rickets <i>Culture project: Homeopathy</i>	3	2A	1
17	17-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 17. Measles	3	2A	1

	<i>Culture project: Mineral therapy</i>			
18	18-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 18. About incurable diseases <i>Culture project: Sound therapy</i>	3	2A	1
19	19-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 19. The eye <i>Culture project: Acupuncture</i>	3	2A	1
20	20-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 20. Fever <i>Culture project: Diettherapy</i>	3	2A	1
21	21-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 22. Heart and circulation <i>Culture project: Apitherapy</i>	3	2A	1
22	22-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 22. Sunstroke <i>Culture project: Manual therapy</i>	3	2A	1
23	23-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 23. Infection <i>Culture project: Hirudotherapy</i>	3	2A	1
24	24-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment 24. Mental illness <i>Culture project: Bioenergy therapy</i>	3	2A	1
25	25-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 25. The nervous system 1,2 <i>Culture project: Hydrotherapy</i>	3	2A	1
26	26-mavzu. Unit 5. Investigations 26. Basic investigations. X-Ray. MRI and Ultrasound <i>Culture project: Psychotherapy</i>	3	2A	1
27	27. Summative assessment. YA.N	3	2A	1
	<u>Jami soat</u>	81	54	27

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

9. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.

10. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
11. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
12. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Professional English in Use.Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017
2. English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom
3. Uchebnikangliyskogoyazykadyameditsinskixvuzov. MaslovaA.M.idr.Moskva. 2018

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Medicine 1.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
2. Medicine 2.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
3. Medical English Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.
4. English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.
5. Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.
6. Straight Forward. Oxford University, 2011.
7. Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.
8. New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

1. www.patient.co.uk
2. respite for the carer: www.carers.org
3. the website for Age Concern
4. the website for the Alzheimer’s Disease Society
5. the website of British Council: <http://www.britishcouncil.com>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIMNING

O'QUV DASTURI

Kasb (mutaxassislik) kodi va nomi:

Kvalifikatsiya nomi:

O'quv dasturi nomi: **“Biznesni tashkil etish va yuritish”**

O'quv rejadagi tartib raqami: 1.04

Ajratilgan soat: 40

Toshkent – 2021

O'quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Biznes va boshqaruv yo'nalishlari bo'yicha O'quv-metodik birlashmasining 2021 yil 18- avgustdagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 28-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 30-avgustdagi 375-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

TUZUVCHILAR

Z.Ya.Xudayberdiyev

Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti direktori, i.f.d., professor

N.K.Abdurahmonova

Professional ta'limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi bosh mutaxassisi

N.R.Sirojiddinova

Ta'lim texnologiyalari, o'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi

TAQRIZCHILAR

F.U.Mamarasulov

Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti "Ta'limda boshqaruv" kafedrasi mudiri, iqtisod fanlari nomzodi

1. O‘QUV DASTURI UMUMIY TALABLARI

Dastur nomi	Biznesni tashkil etish va yuritish
Ajratilgan soat	40
O‘qituvchining mashg‘ulotida qatnashib o‘zlashtirilishi lozim bo‘lgan mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarda biznes faoliyatining amaliy asoslarini o‘rgatish orqali tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • shug‘ullanish mumkin bo‘lgan muayyan tadbirkorlik faoliyati turining afzallik va ustun jihatlarini aniqlash; • o‘z shaxsiy biznesni tashkil etish uchun zarur bo‘lgan biznes muhitni tahlil qilish; • biznesni boshlashning huquqiy va moliyaviy jihatlarini baholash; • turli tadbirkorlik strategiyalari samaradorligini baholash hamda maqbul variantini tanlash; • o‘z shaxsiy biznes-rejalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish; • shaxsiy biznesni tashkil etish, uni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish hamda litsenziya olish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari; • biznes-reja, uning vazifasi va asosiy bo‘limlari; • tadbirkorlik sub’yektlarida marketing faoliyatini tashkil etish asoslari; • bankdan kredit olish va rasmiylashtirish tartibi; • tadbirkorlik sub’yektlarini soliqqa tortish tartibi.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • tadbirkorlik faoliyatining ta’sis hujjatlarini rasmiylashtirish; • shaxsiy biznesni tashkil etish va uni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish, litsenziya olish; • biznes-reja ishlab chiqish, shaxsiy biznes faoliyatini yuritish va uni boshqarish; • 1C: Buxgalteriya dasturida ishlay olish va hisobotlarni tayyorlash;

	<ul style="list-style-type: none"> • o'z biznes faoliyatini yuritish uchun marketing tadqiqotlarini o'tkazish va tahlil qilish; • kreditlar, shu jumladan, mikro kreditlarni rasmiylashtira olish va kredit risklarini kamaytirish; • soliq va statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Umumkasbiy va maxsus fanlar.
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim;</p> <p>A – Amaliy ta'lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I-BOB. Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslari					
1.	Tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari	Tadbirkorlik tushunchasi va uning mohiyati. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy ahamiyati. Tadbirkorlik va biznesning farqi. Mikrofirm va kichik korxonalar. Xususiy korxonalar va uning xususiyatlari. Mas'uliyati cheklangan jamiyat, afzalliklari va kamchiliklari. Qishloq joylarida tadbirkorlik. Shaxsiy yordamchi xo'jalik. Dehqon xo'jaligi. Fermer xo'jaligi. Yakka tartibdagi tadbirkorlik	2	N, A	1
2	Yangi korxonani	Xususiy biznes yaratish. Korxonani	2	N, A	1

	tashkil etish tamoyillari va faoliyat yo'nalishlarini tanlash	tashkil etish tartibi. Tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish.			
3	Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja	Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Kichik biznesni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejani tuzish tartibi va bo'limlari. Bozor tahlili. Biznes-reja qismlari: rejaning qisqa bayoni, korxonaviy tavsifi, ishlab chiqariladigan mahsulot, mo'ljallanayotgan bozor tahlili, marketing strategiyasi, boshqaruv tuzulmasi, ishlab chiqarish va tushumlar jadvali, kerakli kapital, moliyaviy reja.	2	N,A	1
4	Korxonaviy ta'sis hujjatlari. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi	Korxonaviy tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun ta'sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlari - yuridik shaxslar ustavi fondining eng kam miqdoriga qo'yiladigan talablar. Xususiyl korxonaviy ustavini o'rganish. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi.	2	N,A	1
5	Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning ahamiyati.	Bank va bank tizimi hamda ularning bajaradigan vazifalar. Markaziy bank va tijorat banklari hamda ularning funksiyalari. Kredit tizimi. Kredit turlari. Kredit tamoyillari. Kichik biznes sub'yektlarini mikroreditlash. Imtiyozli kredit tushunchasi. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli	2	N	1
6	Marketing tadqiqotlarini o'tkazish va o'z mahsulotini reklama qilish yo'llari	Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanish. Bozor segmenti. Narx strategiyalari. SWOT-tahlili asosida kelajakda yuritmoqchi bo'lgan tadbirkorlik faoliyatini tahlil qilish. Reklama. Tovarining hayotiy davrida reklamaning o'rnini va vazifalari. Reklama axborotlarini	2	N,A	1

		tashkil etish. Internet reklamasi va uning hozirgi davrdagi ahamiyati			
7	Tadbirkorlik sub'yektlarining faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Korxonada faoliyatini moliyalashtirishning ichki manbalari. Tadbirkorlik faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy shakllari.	2	N, A	1
8	Tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi	Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari.	2	N, A MX	1
9	Buxgalteriya hisobi va 1C: Buxgalteriya dasturi	Hisob turlari va unda qo'llaniladigan o'lchov birliklari. Operativ hisob, statistik hisob, buxgalteriya hisobi. Moddiy, mehnat va qiymat o'lchov birliklari. Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish.	2	N	1
10	Zamonaviy tadbirkor madaniyati va mas'uliyati. Tadbirkorlik faoliyatida risklar va ularni kamaytirish yo'llari.	Tadbirkor madaniyati va etikasi. Suhbatlashish, tanishish hamda so'rashish normasi. Tadbirkor sifati. Tadbirkor rahbarning nutq madaniyati. Tadbirkor rahbarning tashqi ko'rinishi va o'zini tutishi. Tadbirkorlik risklarining tabiati, tasnifi va kamaytirish yo'llari. Risklarni tahlil qilish. Risklarni boshqarish yo'llari.	2	N,A	1
II-BOB. Tadbirkorlik sub'yektlari faoliyatini tashkil etish					
11	Biznes-rejani ishlab chiqish va taqdim etish	Biznes-reja taqdimot matnini tayyorlash. Biznes-reja loyihasi uchun qisqacha investitsion taklif.	6	A	3
12	Korxonada ta'sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat	O'quvchilar ta'sis shartnomasini o'zlari ochmoqchi bo'lgan bizneslari uchun to'ldiradilar. Shaxsan kelgan holda va	2	A	1

	ro'yxatidan o'tkazish	internet orqali tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tkazish.			
13	Bankda hisob raqami ochish va ayrim faoliyat turlarini amalga oshirish uchun litsenziya (ruxsatnoma) olish	Bankda hisob raqami ochish tartibi. Joriy faoliyatni amalga oshirish maqsadida depozit bank hisobini ochish. Banklarda hisobraqam ochish uchun arizani rasmiylashtirish. Imzo va muhr namunasi blankasini rasmiylashtirish. Ayrim faoliyat turlarini yuritish uchun kerakli litsenziya va ruxsatnomalarni olish	2	A	1
14	1C: Buxgalteriya dasturida ishlash	Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish. Kadrlarni ishga olish. Ish haqi hisoblash: tabel yasash, ish haqi hisoblash, ish haqidan ushlanmalar ushlab. Aksiz solig'i, ish haqi va QQS hisobotlarini jo'natish.	6	A	3
15	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish. Aylanmadan olinadigan soliq va qat'iy belgilangan miqdordagi soliqlarni hisoblash.	2	A	1
16	Soliq va ststistik hisobotlarni topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan aylanmadan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha hisobotlarni topshirish. Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish	2	A	1
	Jami		40		20

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Tadbirkorlik sub'yektlariga "yagona darcha" tamoyili bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror, -T.: 2015 yil 28 sentyabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 8 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 704-son Qarori.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5087-sonli Farmoni.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalariga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2897-sonli qarori

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 27 iyuldagi "Tadbirkorlik sub'ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5490-son farmoni.

8. «Yoshlar - kelajagimiz» Davlat dasturi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2018 yil 27 iyundagi 5466-sonli Farmoni.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 7 iyundagi "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi PQ-3777-sonli Qarori.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi PF-5308-sonli Farmoni.

12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi 2018 yil 7 iyundagi PQ-3777-sonli Qarori.

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 martdagi "Hududlarda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4231-sonli Qarori.

15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 14 maydagi "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.

16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 24 oktyabrdagi "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan loyihalarni kreditlash tartibini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

17. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. 2020 yil.

18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi «Har bir oila-tadbirkor» dasturini moliyalashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PQ-4720-sonli Qarori.

19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi "Tadbirkorlik faoliyati va o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Qarori.

20. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 iyundagi "Aholi tomorqalaridan foydalanish samaradorligini oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

21. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi 4653-sonli Qarori.

Ilmiy adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri – T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.

3. Abduraxmanova G.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta'minlash. Monografiya. –T.: "Iqtisodiyot", 2014. -216 b.

4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

5. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A. va boshq. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma. –T.: Baktria press. 2013, 288 b.

6. Эгамбердиев Э. Mikroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

7. Jo'rayev A.S. Yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. T., «O'qituvchi», 2007.

8. Inoyatov U., Ahmedov S. Iqtisodiyot va tadbirkorlik. T., «O'qituvchi», 2004.

9. Kempbell Ketrin. Venchurnyy biznes: новые подходы. M., «Альпина Publisher», 2008.

10. Raxmatullaeva D.R. "Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishni takomillashtirish". Pedagogika fanlari bo'yicha Falsafa doktori (PhD) doktorlik dis. –T.:2018. –B.130.

11. Raxmatullaeva D. Kasb-hunar kollej o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitish. O'quv qo'llanma. –T.: "Adabiyot uchqunlari", 2017. 260 –bet.

12. Raxmatullaeva D.R. Kollejda biznesni yuritish. O'quv-uslubiy qo'llanma. –T.: 2019 "Lesson Press". -B. 76.

13. Raxmatullaeva D.R. Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishning tashkiliy pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy tavsiyanoma. –T.: 2019. –B. 96.

14. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. –T.: "Moliya-iqtisod". 2008.

15. Stiven Spinelli-ml., Robert M. Rozenberg, Sbyu Berli. Franchayzing. -M., «Vil'yams», 2006.

16. Uzoqov T., Nosirov Ə.I., M.A. Sultonov. Kichik va o'rtta biznes investitsiyalarini kreditlash. O'quv qo'llanma. T., «Moliya», 2001.
17. G'ulomov S.S.. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: SHarq, 2002.
18. G'afurov U.V., Sharipov Q.B. Tadbirkorlik asoslari [Matn]: umumiy o'rtta ta'lim muassasalarining 11-sinfi va o'rtta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun darslik / U. G'afurov, Q. Sharipov. – T.: «O'zbekiston» NMIU, 2018. – 144 b.
19. Xudoyberdiyev Z.Ya., Homitov K.Z. va boshqalar. Tadbirkorlik va biznes asoslari. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma (6-nashr). - T., «ILM ZIYO», 2014. - 352 b.
20. Xudayberdiev Z.YA., Xomitov K.Z., Murodov A., Ko'paysinova L.K., Arabov N.U. “Tadbirkorlik va ishga joylashtirish texnologiyasi asoslari”. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2017. -344 b.
21. Xodiev B.YU., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – T.: TDIU, 2010. – 267 b.
22. Xudoyqulov S. Soliq tizimi. O'quv qo'llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2013.
23. Ayzekson Uolter. Stiv Jobs [Matn] / U. Ayzekson. – Toshkent: «Ofset-print» MCHJ, «Nihol» nashriyoti, 2019. -624 b.

Internet saytlari

1. <http://www.gov.uz> - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
2. <http://www.lex.uz> - O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari
3. <http://www.mikrokreditbank.uz> - «Mikrokreditbank» aktsiyadorlik-tijorat banki
4. <http://www.undp.uz> – Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining (PROON) O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi
5. <http://www.sba.gov> - AQSH Kichik biznes ma'muriyati rasmiy sayti.
6. <http://www.worldbank.org> – Jahon bankining rasmiy sayti.
7. <http://www.ilo.org> – Xalqaro mehnat tashkilotining rasmiy sayti.

8. www.uzlidep.uz/

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

ANATOMIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S. R. Kenjaeva

Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari

SH. S. Oblokulova

Taqrizchi:

Ə. O` Xusanov

SamDTIning Anatomiya kafedrasi mudiri,
dotsent

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Anatomiya
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	<p>O`quvchilardga odam organizmining shakli, tuzilishi, a`zo va to`kimalarining funksional va topografik anatomiyasi ,a`zolarining anatomo topografik munosabatini, organizmni tashkil etuvchi xar bir tizimga tegishli a`zolarini joylashuvi, tuzilishi, yoshga karab o`zgarishi haqida bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.</p>
O`zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; – Tizimlarni tashkil qiladigan a`zolarini tuzilishini bilib oladilar; – A`zolarining aniq joylashishini va topografiyasini ko`rgazmali qurollardan foydalanib bilib oladilar; – A`zolarini lotincha nomlanishini yodlab oladilar; – A`zolarini bir- biri bilan taqqoslab, ularning o`zaro bog`liqligini bilib oladilar; – Tizimlarga kiradigan a`zolarini ketma-ketligini joylashgan joyini mulyaj, tors,planshet, jadval, stendda ko`rsatib beradilar; – Daftarlarga a`zolarini rasmini chizib, ko`nikmalarga ega buladilar; – Skeletda alohida suyaklar joylashuvini ko`rsatib beradilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning tuzilishi va joylashuvi tug`risida bilimlarga ega bulish; – Tayanch-harakat apparati suyaklarturlari, tasnifi,umumiy tuzilishi haqida tasavvurga ega bulish; – Bug`imlar ularning turlari, tuzilishi haqida bilimga ega bulish; – Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, shakli tug`risida bilimga ega bulish; – Hazm sistemasi a`zolarining tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi to`grisida bilimga ega bulish; – Nafas sistemasi a`zolarining tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi tug`risida bilimga ega bulish; – Ayirish sistemasi va reproduktiv a`zolar tuzilishi va joylashuvi tug`risida bilimga ega bulish; – Endokrin bezlar tuzilishi tasnifi joylashuvi tug`risida bilimga ega bulish; – YUrak qon tomir va limfa tizimi to`g`grisida bilimga ega bulish; – Asab tizimi taraqqiyoti rivojlanishi qismlari, tuzilishi

	<p>to`g`risida bilimga ega bulish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sensor tizimi – ko`zning va eshituv a`zosining tuzilishi joylashuvi to`g`risida.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Skeletda alohida suyaklarni ko`rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish.Suyak singanda birinchi yordam ko`rsatishni bilish: – Mushaklarni mulyajda planshetda stendda ko`rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish: – Nafas a`zolari mulyaj, tors, stendda planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish,o`pka e`kskursiyasini aniqlash : – Ovqat hazm kilish a`zolarini ketma-ketligini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.Tishlarni farqlay bilishni Jigarni paypaslab chegaralarini va konsistentsiyasini aniqlash: – Siydik ayirish a`zolarini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va buyraklar topografiyasini aniqlash mavzuga oid rasmini chizish: – E`ndokrin bezlari joylashuvini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Qalqonsimon bezni paypaslashni bilish: – YUrak kon tomirlar limfa tizimini stendda planshetda mulyajda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. YUrak chegaralarini aniqlashni yurak tonlarnini fonendoskop yordamida e`shitishni, tinch holatda va jismoniy mashqdan so`ng pulsni va qon bosimini o`lchashni, E`KGni standart usullar yordamida chizishni,Qon to`xtatish uchun jgut quyishni, Sun`iy nafas oldirish va yurakni massaj qilish: – Asab tizimini mulyaj stendda va planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini, orqa miya tuzilishini, joylashuvini planshet,mulyaj,stend, jadvalda ko`rsata olishni, umurtqa pog`onasidan,orqa miyadan chiquvchi nervlarni chiqish joylarini ko`rsata olishni, bosh miya tuzilishini, joylashuvini planshet, mulyaj,stendda, jadvalda ko`rsata olishni, o`quvchilar o`zlarida ko`z qorachig`i, tizza reflekslarini kuzatishni. – Sensor tizimini mulyaj,planshetda stendda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.Ko`z qorachig`i refleksini aniqlashni, ko`ruv o`tkirligini Sivtsev jadvali yordamida aniqlashni, qulok tuzilishi, joylashishini planshet,stend, mulyaj va jadvallardan o`rganishni, igna yordamida terining sezuvchanligini aniqlash ko`nikmasini e`gallaydi.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta`lim A – Amaliy ta`lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.
--	--

Ta`lim berish usullari	Ma`ruzaamaliy mashg`ulotlar.
Ta`minot	o`quv metodik ishlanmalar (darsliklar, qo`llanmalar, o`quv-metodik tavsiyanomalar, test savollari va situatsionn masalalar to`plami va h.q.), multimediya o`rgatuvchi va nazorat qiluvchi kompyuter dasturlari, videoroliklar, prezentatsiyalar, mulyajlar, xo`l preparatlar, 3D formatdagi interaktiv anatomik Pirogov stolida (mavjud bo`lgan holda).

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Anatomiya fanining rivojlanish tarixi va uni o`rganish usullari.	Anatomiya fani va uning vazifasi tibbiyotda tutgan o`rni. Fanning rivojlanishida Gippokrat Abu Ali Ibn Sino, Pirogov, Aristotel, Gerofil, V.P.Vorobev, K.A.Zufarov, V.A.Alimov, A.I.Ma`rupov, R.Ə.Xudoyberdiev, N.QAxmedov, N.X.Abdullaev, U.Z.Qodirov, M.S. Abdullaxujaevalarning qo`shgan hissalar.	4	N	2
2	Osteologiya - tayanch harakat tizimi.	Osteologiya- tayanch harakat tizimi to`g`risida ma`lumot. Suyaklarni tuzilishi .tarkibi.tasnifi. Suyaklarning turlari. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog`onasi, ko`krak qafasi, qo`l va oyoq suyaklari va qismlari. Kalla suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarning o`zaro birlashuvi. Harakatsiz va harakatchan birlashuvlari. Sindesmoz, sinxondroz, sinostoz birlashuvlar. Bug`im hosil bo`lishidagi shart-sharoitlar. Bug`im turlari. Organizmdagi bug`imlarning harakatlari. Frontal, sagittal, doira hosil qilib aylanish, bug`im o`z o`ki atrofida burilishi.	22	N A	6

		Oddiy va murakkab bug`imlar.			
3	Mushaklar tizimi.	Mushaklar to`g`risida umumiy ma`lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Mushak to`kimasi tuzilishi. Muskul turlari shakli, qismlari. Bosh va buyin mushaklari. Ularni guruhlariga bo`linishi, joylashishi. Gavda mushaklari: ko`krak, orqa qorin mushaklarini tuzilishi. Diafragma, qorinning oq chizig`i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati. Qo`l va oyok mushaklarini guruhlariga bo`linishi. Antagonist va sinergist muskullar.	12	N	6
4	Nafas olish tizimi.	Nafas jaryonining organizm uchun ahamiyati. Nafas a`zolari burun bushlig`i, hiqildoq, kekirdak, bronxlar, o`pka, plevra varaqlarini tuzilishi va joylashuvini o`rganish. Ko`ks oralig`ini chegaralari ahamiyati. Sog`lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari o`pkaning tiriklik sig`imi – spirometriya.	16	N	8
5	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ichki a`zolar haqida malumot. Og`iz bo`shligi, tish, til, halqum, qizilungach. meda, ingichkava yo`gon ichaklar, jigar, o`t pufagi, meda osti bezi tuzilishi va joylashishi. Ovqat hazmini ahamiyati. Parenximatoz va kovak a`zolar. So`lak bezlarini tuzilishi. Qorin parda varaqlari.	18	N	10
6	Ayirish a`zolari tizimi.	Ayirish jarayonini inson salomatligida tutgan o`rni. Ayirish tizimiga kiruvchi buyraklar, siydik yuli, siydik pufagi, siydik chiqarish kanali a`zolarining tuzilishi joylashishi.	10	N	6
7	Reproduktiv a`zolar tizimi.	Reproduksiya – organizmning jinsiy kupayishi. Reprodukativ a`zolar to`grisida malumot. Erkaklar tashki va ichki jinsiy a`zolarining tuzilishi joylashishi. Ayollar tashqi va ichki jinsiy a`zolar tuzilishi va joylashuvi.	4	N	
8	Endokrin bezlar tizimi.	Ichki sekretiya bezlarining umumiy tasnifi. Qalkonsimon bez. Qalkonsimon bez orqa tanachalari. ayrisimon bez, gipofiz, epifiz, buyrak ustibezi, meda osti bezining inkretor qismi jinsiy bezlarning endokrin kismi tuzilishi va joylashishi. Gormon hakida tushuncha.	12	N	8

9	YUrak va limfa qon tomir tizimi.	YUrak qon tomir tizimiga kiruvchi a'zolarining inson organizmi uchun ahamiyati. YUrak tuzilishi joylashishi. YUrak topografiyasi ton haqida tushuncha. Qon aylanishining kichik va katta doiralari va ularning ahamiyati. Qon tomirlarning umumiy tasnifi. Qonning tomirlar buylab harakatlanishiga yordamberuvchi omillar. YUkorigi va pastki kovak venalarini hosil bo'lishi. Limfa sistemasining tuzilishi Limfa tomirlari yullari tugunlari.	20	N	12
10	Asab sistemasi tizimi.	Organizmning hayotiy funktsiyalarini boshqarilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi vositasida boshqarilishi. Nerv sistemasining turlari bo'limlari. Nerv to'qimasining tuzilishi. Orqa miyani tuzilishi joylashishi va segmentlari. Bosh miyaning tuzilishi joylashishi. Bosh miyadan chiquvchi 12 juft nervlari. Vegetativ nerv sistemasi qismlari.	14	N	10
11	Sensor tizimi. Ko'ruv analizatori. Əshituv va muvozanat analizatori. Teri analizatori.	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko'ruv analizatorlari. Ko'zning tuzilishi joylashishi. Ko'z soqqasi. ko'zning nur sindiruvchi apparati, ko'zning yordamchi apparatlari. ko'z qovoqlari va konyuktiva. ko'z yoshi apparati. Əshitish va muvozanat analizatorlarining tuzilishi va joylashishi. Quloqning tuzilishi, joylashishi, qismlari. Tashqi quloq, o'rta quloq, ichki quloq. Terining tuzilishi ahamiyati, qavatlari .	10	N	4
Jami			144		72

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.

2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. N.K. Ahmedov normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya Toshkent 1997yil
2. M.S.Abdullaxujaeva Odam anatomiyasi asoslari Toshkent. Meditsina 1998yil
3. N.K. Axmedov Odam anatomiyasi atlası 1 2 jild Toshkent 1996yil
4. R.C. Senelnikov Odam anatomiyasi atlası 1 2 Moskva meditsina 1981yil
5. L.K. Gavrilov Anatomiya Moskva meditsina 1987yil
6. R.Baxodirov Odam anatomiyasi .Toshkent.2006 yil
7. Sagatov T.A.MirsharapovM. U.Odam anatomiyasi darslik.Toshkent 2011yil
8. Sapin .M.R.Anatomiya cheloveka .Uchebnik .2 tomax.Moskva .2018 g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. R.Ə. Xudoyberdiev Odam anatomiyasi
2. D.A. Mamatkulov Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasi Toshkent 2013yil
3. Ə.K.Kodirov Odam anatomiyasi Toshkent 2016yil
4. M.M. Kurelina i G.G. Vokken Anatomiya cheloveka Moskva 1984yil
5. L.I. Sandrigaylo Atlas nevrologiya Moskva 1978-yil
6. R.P. Samusev i YU.M. Selin Anatomiya cheloveka Moskva 1990yil
7. 7.Abdumajidov A.A.Axmedov A.G. Nafas tizimi a`zolarining anatomo fizilogik xususiyatlari. Ukuv uslubiy kullanma.Toshkent .2001 yil.

Internet saytlari

1. www.ziyonet.uz Kutubxona “Anatomiya, fiziologiya, patologiya”
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.lex.uz
6. www.ziyonet.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

FIZIOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.02
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S. R. Kenjaeva

Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari

G. A. Mirmuhammedova

Taqrizchi:

A. G. Qaraboev

SamDTIning Fiziologiya kafedrasi mudiri,
dotsent

1.O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Fiziologiya
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	Funksional tizim mavqei asosida sog`likni ta`minlash va sog`lom organizmning ishlash mexanizmlarini bilish. Organizmni a`zolar sistemasi va alohida a`zolar to`qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o`shirish va rivojlanish qonuniyatlarini tashqi muhit ta`sirini fiziologiyaning tibbiyotda tutgan o`rnini va amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O`zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziologiya fani nima uning ahamiyati organizmdagi faoliyati tug`risida bilimga ega bo`ladilar; • Turli yoshdagi odamda normal funksional ko`rsatkichlarni bilib oladilar • Hujayra to`qimalarning va a`zolarining yoshga nisbatan o`zgarishlari va ularning turli ta`sirlarga nisbatan javob reaksiyalarini to`g`ri talqin qila oladilar • Amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilib oladilar; • Hayot jarayonida odamning funktsiyalari shakllanishining asosiy qonuniyatlarini bilib oladilar; • Qon ivish va qon oqishining to`xtash vaqtini aniqlashni bilib oladilar; • Eritrotsitlarni va leykotsitlarni sanashni bilib oladilar;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning fiziologiyasi tug`risida bilimlarga ega bulish; • Organizmning ichki muhiti – qon fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish ; • YUrak qon tomir va limfa tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Nafas a`zolari tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Ovqat hazm qilish tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Moddalar va energiya almashinuvi. Termoregulyatsiya jarayonining fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Ayirish sistemasi fiziologiyasi tug`risida bilimga ega bulish; • Ichki sekretsiya bezlari fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Nerv mushak tizimining fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish; • Markaziy nerv tizimi fiziologiyasi haqida bilimga ega

	<p>bulish;</p> <ul style="list-style-type: none"> Analizatorlar. Ko`ruv analizatorlari fiziologiyasi tug`risida bilimga ega bulish; Eshtuv analizatori. Vestibulyar apparat fiziologiyasi haqida bilimga ega bulish.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> Errotsitlarni sanashni CHO`kish tezligini Gemoglobinni aniqlashni Rang ko`rsatkichni hisoblashni Leykotsitlarni sanashni Qon ivish vaqtini aniqlashni Qonning rezus mansubligini; Barmoqdan qon olishni; Ek ni yozishni o`rganish; Spirometriya o`tkazishni; Ko`rish o`tkirligini aniqlashni, ko`rish maydonini aniqlashni; Pay reflekslarni aniqlashni; Arterial bosimni o`lchashni;
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	<p>Patologiya Anatomiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi</p>
O`qitishning tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta`lim A – Amaliy ta`lim MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Fiziologiya fanining rivojlanish tarixi.	Fiziologiya fani uning tibbiyotda tutgan o`rni. Organizmni a`zolar sistemasi va alohida a`zolar to`qimalar hujayraning hayotiy faoliyatini o`rganish. Fanga hissa qo`shgan olimlar V.M. Bextero, P.A.	2	N	

		Zagorskiy, Klavdiy Galen, I.P. Pavlov V.P.Vorobyov.			
2	Mushaklar fiziologiyasi. Asab tolalari va sinapslar fiziologiyasi.	Mushaklar va nerv tolalari fiziologiyasi. Skelet muskullarining fiziologik xossalari. Mushakning qisqarish turlari. Mushakning qisqarish mexanizmi. Asab tolalari tasnifi, Asab tolalarida qo`zgalishning tarqalish mexanizmi. Asablarda qo`zgalishning o`tkazilish qonunlari. Sinapsning strukturasi va turlari.	2	N	2
3	Gomeostaz hakida tushuncha. Organizmning biologik suyuqliklari. Shakli elementlari.	Organizmning ichki muhiti. Qon tizimi xossalari Qonning shakli elementlari. Qonning hosil bo`lishi, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Leykotsitar formula. Qon guruhlari va rezus faktor haqida tushuncha.	4	N	2
4	Yurak muskulining fiziologik xossalari.	Yurak mushagining o`ziga xos fiziologik xususiyatlari. Yurak tsikli bosqichlari.Yurakning diastolik va sistolik qisqarishlari.Qonning tomirlarda harakatlanishi.Arteriya va vena bosimlari.Arteriya va vena pulsi. Qonning tomirlar bo`ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar.	8	N	4
5	Nafas olish tizimi fiziologiyasi.	Nafas jarayonining organizm uchun ahamiyati. Nafas olish va chikarish mexanizmi. Sog`lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari. O`pkada gazlar almashinuvi. Tashqi va ichki nafas.O`pka ventilyatsiyasi.Gipoksiya va uning turlar. CHaqaloklarda birinchi bor nafas olish mexanizmi.	8	N	6
6	Hazm tizimining fiziologiyasi.	Ovqat hazmini ahamiyati. Ovqat hazm bo`lish fiziologiyasi. Og`iz bo`shlig`ida va me`dada ovqat hazm bo`lishi.Ingichka va yo`g`on ichakda ovqat hazm bo`lishi.So`lak bezlarni shirasining tarkibi ahamiyati. Hazm kanalidagi shiralarning tarkibi ahamiyati. Jigar, o`t pufagi, meda osti bezi fiziologiyasi.	10	N	4
7	Moddalar va energiya almashinuvi. Termoregulyatsiya.	Moddalar almashinuvi metabolizmning ahamiyati. Assimilyatsiya va dissimilyatsiya.Oqsil, yog uglevodlar almashinuvi ularning organizm uchun ahamiyati. Suv va mineral tuzlar almashinuvi ahamiyati.Vitaminlar almashinuvi. Termoregulyatsiya tana haroratining boshqarilishi, energiya hosil bo`lishi.	6	N	4

8	Ayirish tizimining fiziologiyasi.	Ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarining fiziologiyasi. Nefronning tuzilishi va vazifasi. Siydik hosil bo'lish jarayonlari ularning boshqarilishi. Bolalar ayiruv tizimining o'ziga hosligi. Fiziologik jarayonlarning gormonal boshqarilishi.	6	N	4
9	Ichki sekretiya bezlari fiziologiyasi.	Ichki sekretiya bezlarining organizm funksiyalarini boshqarishdagi ishtiroki. Ichki sekretiya bezlarining asab tizimi bilan bog'liqligi, gormonlarning umumiy xossalari. Gipofiz, qalkonsimon bez, meda osti bezi, jinsiy gormonlar, gipofiz epifiz, timus buyrak usti bezi gormonlarining fiziologik ahamiyati. Gormonlarning umumiy xossalari.	6	N	
10	Asab tizimi fiziologiyasi. Markazlari. Orqa miya fiziologiyasi.	Neyron – Markaziy asab tizimining morfofunktsional birligi. Asablarning turlari, vazifalari. Neyroglia, uning turlari va vazifalari. Asab markazlari va asab markazlarining xossalari. Orqa miyaning reflektor va o'tkazuvchi yul faoliyati. Odamda klinik ahamiyatga ega orqa miya reflekslari. Orqa miyaning orqa va oldingi ildizlarini ishlash tamoyillari. Uzunchoq miya markazlari va funksiyalari. Funksiyalarni boshqarishda vegetativ nerv sistemasini ahamiyati.	6	N	2
11	Markaziy asab tizimining fiziologiyasi	Miya ustuni o'rta miya faoliyati. Miyacha funksiyasi va shikastlanish simptomlari. Retikulyar formatsiya. Bosh miya yarim sharlar po'stlog'ida markazlar joylashuvi. Talamus va gipotalamus.	6	N	4
12	Oliy nerv faoliyati. Shartli reflekslar.	Oliy nerv faoliyati. Shartli reflekslar. Shartli refleks hosil qilish usuli. Chaqaloqlardagi shartsiz reflekslar.	2	N	

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. SHavkat Mirziyoev «Эркин va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

4.1. Asosiy adabiyotlar:

1. Alyaviya O.T., va boshk. Fiziologiya. T., 2019 y.
2. Agadjanyan N.A., Atlas po normalnoy fiziologii pod red. Vysshaya shkola, M. 2009 g.
3. Agadjanyan N.A., Vlasova I.G., Ermakova N.V., Torshin V.T. Основы физиологии человека. Из –vo.RUDN, M. 2014 g.
4. Sudakov K.V., Andrianov V.V., Vagin YU.Э. Fiziologiya cheloveka. Atlas dinamicheskix sxem. 2-э izdanie. Iz-vo: GEOTAR-Media, 2015 g.
5. Lauralee Sherwood . Fundamentals of Human Physiology., 4 Э., USA. 2012 y.
6. K. Sembulingam PhD and Prema Sembulingam Jaypee Brothers, Эssentials of Medical Physiology, Medical publishers(P)Ltd, 2012 y.

4.2. Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Alyaviya O.T, YAkovenko V.I., Usmanov R., Skosyreva O.V. Современные интерактивные методы обучения и контроля знаний студентов в подготовке врача общей практики. Tashkent. 2004 g. – 48 s.
2. Alyaviya O.T, YAkovenko V.I. Деловые игры в учебном процессе кафедры норм.физиологии. Tashkent. 2003 g. - 36 s.
3. Korneeva L.I. Современные интерактивные методы обучения в системе повышения квалификации: зарубежный опыт. Университетское управление: практика и анализ. М, 2004 г; 4 (32). – s. 78-83.
4. Tshaeva O.R. Проектирование и планирование педагогических технологий в медицине Учебно-методическое пособие под редакцией ТМА, Tashkent. 2010 g. – 139 s.
5. Morman D., Xeller L., Fiziologiya serdechno-sosudistoy sistemy. perev. s angl. M-S-P Minsk. 2000 g,-250s.
6. Vander A., Fiziologiya pochek. M-S-P. Minsk. perev s angl 2000 g,-251s.
7. Xalmatova B.T., Информационные технологии и другие новатии в организации учебного процесса в медицинском вузе. Tashkent, 2008 g. – S. 209-210.
8. Xodiev B. YU., Golish L V., D. P. Xashimova. Способы и средства организации самостоятельной учебной деятельности: Учебно-методическое пособие для студентов. Издание 2-э, дополненное и исправленное. Tashkent. TGEU, 2010. - 115 s.
9. Agamemnon Despopoulos. Stefan Silberagl. Color Atlas of Physiology New York. 2003 y.

4.3. Internet saytlari:

- 1.<http://www.normphys.chat.ru/metodich.html>;
- 2.http://www.physiology.ru/price_list.html;
- 3.http://www.physiology.ru/hb_main.html;
- 4.http://www.physiology.ru/hb_electron.html.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

PATOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.03.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Z. O. Rizaeva

1- Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Anatomiya fani o'qituvchisi

Taqrizchi:

Yo.U. Zokirov

ToshPTI patologiya, fiziologiya va gistologiya kafedrasini mudiri, professor

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Patologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Organizmni a`zolar sistemasi va alohida a`zolar to`qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o`shirish va rivojlanish qonuniyatlarini, tashqi muhit ta`siri natijasida yuzaga keladigan patologik o`zgarishlarni tibbiyotda tutgan o`rnini va amaliy ko`nikmalarning mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O`zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Rivojlanayotgan organizm patologik xususiyatlarini o`rganish tug`risida bilimga ega bo`ladilar; - Har xil yoshlarda kasalliklar paydo bo`lishi, rivojlanishi, morfologik o`zgarishlar va oqibatlariga sabab, sharoit va rivojlanayotgan organizm reaktiv xususiyatlarning rolini va ahamiyatini bilib oladilar; - Har xil yoshli bolalar organizmida kasalliklar rivojlanganida tipik patologik jarayonlar va reaksiyalarning sabablarini, mexanizmlari va ularning alomatlarini bilib oladilar; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - YAllig`lanish. Alteratsiya, ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo`ladigan o`zgarishlarni qon surtmalarida o`rganib oladilar;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - Patologiya Fani. Asosiy tushunchalari, bo`limlari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez to`g`risida bilimlarga ega bo`lish; - Xujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi haqida bilimga ega bo`lish; - Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning ahamiyati to`g`risida bilimlarga ega bo`lish; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Emboliya haqida bilimga ega bo`lish; - YAlliglanish. Alteratsiya. Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi. Proliferatsiya. YAlliglanishning bolalarga xos xususiyatlari to`g`risida bilimlarga ega bo`lish; - Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo`lish;

	<ul style="list-style-type: none"> - Qon tizimi patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo`lish; - Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas o'tishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari haqida bilimga ega bo`lish; - YUrak kon tomir tizimi patologiyalari haqida bilimga ega bo`lish; - Jigar kasalliklari. Gepatitlar, tsirrozlar, sariqliklar haqida bilimga ega bo`lish; - Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari haqida bilimga ega bo`lish; Endokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertiroz, qandli diabet haqida bilimga ega bo`lish.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Konni va eksudatlarni surtmasini tayyorlash; - Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish; - Gemogrammani o`qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi xakida xulosa kila olish; - Elektrokardiogrammani izoxlay olish; - Qon, siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish; - Qon, siydik va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish; - Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish; - Isitma egrri chiziklarini xosil qilishni bilish va shular asosida isitma reaksiyasini aniklash; - Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	<p>Anatomiya Xirurgiya Fiziologiya Anatomiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi</p>
O`qitishning tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta`lim A – Amaliy ta`lim MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Patologiya fani. Asosiy tushunchalari, bo`limlari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez.	Patologiya fanining ta`rifi, mohiyati, uning tuzilishi, maqsadi va vazifalari haqida zamonaviy tasavvurlar, ahborot manbaalari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez. Kasallik etiologiyai, patogenezini organizmning tashki va ichki omillari zararli odatlar ta`siri.	2	N	1
2	Hujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi.	Organizm butunligining buzilishi natijasida shikastlanishning kelib chikishi. Distrofiya va atrofiya uning turlari. Nekroz va uning oqibatlari. SHikastlanishga nisbatan organizmning javob reaksiyalari.	4	N A	1
3	Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning axamiyati.	Immunopatologik jarayonlar. Allergik reaksiyalar patologiyasi. Allergiyalarda makro- va mikroskopik o`zgarishlar. Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish. Immunologik tolerantlik nuqsonlari. Autoimmun xastaliklar. Tashqi muhit omillari bilan belgilanuvchi xastaliklar.	2	N	1
4	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Emboliya	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. emboliya va ularning klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va oqibatlari.	4	N A	1
5	Yalliglanish. Alteratsiya. Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi. Proliferatsiya. Yallig`laishning bolalarga xos xususiyatlari.	Yallig`lanish xaqida tushuncha uning sabablari va keltirib chiqaruvchi omillar. Yallig`lanish boskichlari uning kechish davrida organ va organizmda sodir bo`ladigan o`zgarishlar. YAllig`lanishning klassifikatsiyasi, Alteratsiya, Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi, Proliferatsiya, klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va bolalarga xos xususiyatlari. YAlliglanish belgilarini aniklash. Ekssudatlarni surtmasini tayyorlash. To`kimalar o`shishi patofiziologiyasi. O`smalar haqida tushuncha. O`smalar turlari va o`smalarni keltirib chikaruvchi sabablar,	4	N A	2

		<p>klinib belgilari, okibatlari. Bolalarga xos xususiyatlari</p> <p>O`smadan muhofazalanishning immunmexanizmlari</p>			
6	<p>Isitma patofiziologiyasi.</p> <p>Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari.</p>	<p>Suv va mineral tuzlar almashinuvini buzilishi.</p> <p>Isitma va uning sabablari, bosqichlari, issiq urishi, oftob urishi, qizish va sovuq urishning sabablari, okibatlari. Isitma ʻgri chiziklarini xosil kilishni bilish va shular asosida isitma reaksiyasini aniklash</p>	2	N	1
7	<p>Qon tizimi patologiyasi</p> <p>leykotsitoz. Leykopeniya.</p> <p>Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari.</p>	<p>Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar. Sinflanishi. ʻtiolgiyasi, patogenezi. Anemiyalarning bolalarga xos xususiyatlari. Tug`ma anemiyalarning patofiziologiyasi, kechish axamiyati.</p> <p>Leykozlar patofiziologiyasi, kechish axamiyati. Leykozlarning klinik belgilari, sindromlari, rivojlanish mexanizmlari, qondagi morfologik o`zgarishlari va bolalarga xos xususiyatlari. Turli xil kasalliklarda asosiy qon ko`rsatkichlarini patologik tmonga o`zgarishini o`rganish.</p> <p>Qoni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniqlay olish. Qon va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish. Qonni surtmasini tayyorlash</p> <p>Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish.</p> <p>Gemogrammani o`qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi xaqida xulosa qila olish. Qon gruxi, rezus faktor va qon ivishni aniklash texnikasini o`rganish. Qon ivish xususiyatini kasalliklardagi o`zgarishlarini o`rganish.</p>	2	A	2
8	<p>Nafas tizimi patologiyasi.</p> <p>Tashqi nafas ʻtishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari.</p>	<p>Nafas tizimi patologiyasi. Rinit, sinusitlar, faringit, laringit, traxeit, bronxit, zotiljam, plevrit, bronxial astma, tog`, Kesson kasalliklarining ʻtiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, nafas ʻtishmovchiligining turlari, oqibatlari. Havo ifloslanishining o`pka patologiyasidagi ahamiyati. Patologik nafas.</p>	2	A	2
9	<p>Yurak kon tomir tizimi patologiyalari</p>	<p>Yurak qon tomir tizimi patologiyalari.</p> <p>Yurakning tugma nuksonlari va ularning turlari. YUrakning ortirilgan nuksonlari.</p> <p>Limfa tizimida uchraydigan kasalliklar; fil oyoqliq talok kasalliklari. ʻtiolgiyasi, patogenezi, klinik belgilari okibatlari. YUrak qon tomir tizimi kasalliklarining bolalarga xos xususiyatlari. Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish.</p>	4	A	2

		Электrokardiogrammani izoxlay olish.			
10	Jigar kasalliklari. Gepatitlar, tsirrozlar, sariqliklar.	Эtiologiyasi, patogenezi jigar этishmovchiligining turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Ovqatlanishning buzilishi – jigar patologiyasining sababi. Jigar kasalliklarida gepatitlarda, tsirrozlarda, sariqliklarda qonning tekshirib natijalarini izoxlay olish.	2	A	2
11	Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari.	Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Diurez xaqida tushuncha. Siydik ayirish a`zolarining kasalliklari; Nefritlarning kelib chiqishining sabablari va diferentsial diagnostikasi piyelonefrit, glomerulonefrit, buyrak–tosh kasalliklari moxiyati, эtiologiyasi, patogenezi, buyrak этishmovchiligining turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Siydik xosil bo`lish va ajratish patologiyasi. Patologik diurez, piuriya, oliguriya, anuriya, gemoturiya to`g`risida tushuncha. Siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish. Siydik va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish.	2	A	2
12	Эndokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertiroz, qandli diabet.	Эndokrin tizimi kasalliklarining эtiologiyasi, patogenezi, turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Эndokrin bezlarining gipo va giperfunktsiyalari; gipofizar nanizm, akromegaliya. Qandli va qandsiz diabetlar. Qonda qand mikdorini tekshirib natijalarini izoxlay olish	2	A	1
13	Laboratoriya ishlari va ularni tashkil этish.	<ul style="list-style-type: none"> • Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarish • YAllig`lanish. Alteratsiya, эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarish. • Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo`ladigan o`zgarishlarni qon surtmalarida o`rganish. 	4	A	
		Jami:	36		18

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

Patologiya moduli bo`yicha nazorat turlari va baholash mezonlari haqidagi ma`lumot modul bo`yicha birinchi mashg`ulotda o`quvchilarga э`lon qilinadi.

O`quvchilarning modul bo`yicha o`zlashtirish darajasining Davlat ta`lim standartlariga muvofiqligini ta`minlash uchun quyidagi nazorat turlari o`tkaziladi:

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullaev N.H., Karimov H.Yo., Irisqulov B.O'. Patologik fiziologiya, Darslik. Toshkent. 2012y.
2. Azimov R.Q., Patofiziologiya. O`quv qo`llanma. Tashkent. 2010y.
3. Azimov R.K. Patofiziologiya. O`quv qo`llanma. Tashkent. 2010 y.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Zayko N.N. Patologicheskaya fiziologiya. Uchebnik. Kiev, 2015g.
2. Litvitskiy P.F. Patofiziologiya. Kurs lektsiy. Moskva. 2005g.
3. Xusinov A.A., Lemeleva E.G. Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po patologicheskoy fiziologii. I i II chast. Uchebnoe posobie. Tashkent, 1998g.
4. Zaychik A.SH., CHurilov L.P. Obshchaya patofiziologiya, tom 1. Uchebnoe posobie. Sankt Peterburg. 2001g.
5. A.SH.Zaychik, L.P.CHurilov, Osnovy patoximii. Uchebnoe posobie. tom 2. Sankt Peterburg. 2001g.
6. Zaychik A. SH., CHurilov L.P. Mexanizmy razvitiya bolezney i sindromov. Uchebnoe posobie. tom 3. Sankt Peterburg. 2001g.
7. Abdullaev N.X. i dr., “Patofiziologiya dыхaniya” metodicheskoe posobie. 1991g.
8. Abdullaev N.X., SHaripova P.A., Rasulov SH.I. Patofiziologicheskaya xarakteristika i otsenka narusheniy vodno-эlektrolitnogo balansa pri patologii. Uchebnoe posobie. Tashkent, 2002g.
9. Patofiziologiya buyicha lektsiyalar matni (29 lektsiya).
10. Abdullaev N.X., Karimov X.YA., Iriskulov B.U., Ergashev M.K. Hujayra patofiziologiyasi. O`kuv qo`llanma. Toshkent 2003y.
11. Iriskulov B.U., Saidov A.B. Maxalliy qon aylanish tizimi patofiziologiyasi. O`quv-uslubiy qo`llanma. Toshkent. 2007y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uzwww.
3. Ziyonet; <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/>
4. <http://biome.ac.uk/biome.html>
5. <http://www.biomedcentral.com/>
6. <http://www.sciencedirect.com/>
7. <http://www.ohsu.edu/clinweb/>
8. <http://www.med.uiuc.edu/pathatlas/>
9. <http://www.hon.ch/MedHunt/>
11. <http://www.jcptgp.org.uk/>

;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

GISTOLOGIYA, SITOLOGIYA, ЭMBRIOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.04.
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Muxamedova D. SH. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi
katta o'qituvchisi

Axmedova F. Ə. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi
katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

SHaripova F. A. Toshkent Davlat stomatologiya instituti "Fiziologiya va
patologiya " kafedrasida dotsenti, t.f.n.

To`xtaeva X. M. CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi
katta o'qituvchisi

1. O`quv dasturga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturning nomi	Gistologiya, sitologiya va embriologiya
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	19
Dastur maqsadi	<p>“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani o`quvchilarga a`zolarining mikroskopik tuzilishini, gistologiya texnikasi, umumiy va maxsus gistologik tadqiqot usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o`rgatish.</p>
O`zlashtirish natijalari	<p>O`quvchilarni “Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani laborant gistologning ish o`rnini tashkil etish, mikropreparatlarni tayyorlash bosqichlarini, laboratoriya hujjatlarni to`ldirish, jihoz va asboblardan mustaqil ravishda ishlash, mikroskop bilan ishlash qoidalarini hamda a`zolarining mikroskopik tuzilishini o`rgatish bo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar.</p>
Bilim	<p>“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fanining mohiyati va rivojlanish tarixi;</p> <p>Gistologiya, sitologiya, embriologiya faning laboratoriyasining ish faoliyati bilan tanishish;</p> <p>Mikrotexnika;</p> <p>Gistologik tadqiqot usullari;</p> <p>Hujayra va uning tuzilishi;</p> <p>To`qima haqida ma`lumot. Epiteliy to`qimasi;</p> <p>Ichki muhit to`qimasi. Qon va limfa;</p> <p>Ichki muhit to`qimasi. Biriktiruvchi to`qima;</p> <p>Mushak to`qimasi;</p> <p>Asab to`qimasi;</p> <p>Yurak-qon tomir tizimi;</p> <p>Qon yaratuvchi a`zolar;</p> <p>Teri va uning hosilalari;</p> <p>Hazm a`zolari tizimi;</p> <p>Nafas a`zolari tizimi;</p> <p>Ichki sekretsiya bezlari;</p> <p>Siydik ajratish va jinsiy azolar tizimi;</p>

	<p>Asab tizimi ;</p> <p>Sensor tizimi;</p>
<p>Ko`nikma</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo`shgan olimlar; - mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; - hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati. - mikroskopni ishlatish; - laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; - laboratoriya hujjatlarini to`ldirish; - materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; - materialni quyish va kesmalar tayyorlash; - olingan kesmalarni bo`yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; - oozinning suvli eritmasini tayyorlash; - Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash; - gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; - mikrojarrohlik, mikros'emka, to`qimalarni ko`chirib o`tkazish va morfometrik usullari; - to`qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo`yash va to`qimalarni o`stirish usullari; - hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; - hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; - hujayra yadrosi va uning vazifasi; - turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko`rish; - mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; - hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog`ay preparatida) mikroskopda ko`rish; - hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizish; - to`qimalar haqida tushuncha; - to`qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; - epiteliy to`qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi; - charvi preparatida yassi epitelini mikroskopda ko`rib rasmini chizish; - buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va tsilindrsimon epitelini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; - ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak epitelisini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; - mikroskopda kekirdak preparatida ko`p qatorli epiteliy hujayralarini ko`rish va uning rasmini chizish; - teri preparatida epidermis hujayralarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish. - qon tarkibi: plazma va qon shaklli elementlari;

- ʻritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi;
- ʻritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda koʻrib oʻrganish;
- leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari;
- leykotsitlarni mikroskopda koʻrib farqlay olish;
- trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari;
- trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda koʻrib oʻrganish;
- biriktiruvchi toʻqimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini;
- biriktiruvchi toʻqimaning hujayraaro moddalari va hujayralari;
- turli biriktiruvchi toʻqimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati;
- togʻayva suyak toʻqimalarining xillari va tuzilishi;
- biriktiruvchi toʻqima turlarini mikroskopda koʻrib farqlash;
- suyak toʻqimasini mikroskopda koʻrib rasmini chizish;
- togʻay toʻqimasini mikroskopda koʻrib oʻrganish;
- pigment, yogʻ, retikulyar toʻqimalarni mikroskopda koʻrish;
- mushak toʻqimasining tavsifi;
- silliq mushak toʻqimasining tuzilishi;
- koʻndalang-targʻil skelet mushak toʻqimasining tuzilishi;
- yurak mushak toʻqimasining tuzilishi;
- koʻndalang-targʻil skelet mushak toʻqimasini mikroskopda koʻrib oʻrganish;
- silliq mushak toʻqimasini mikroskopda koʻrib oʻrganish;
- mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini oʻrganish;
- asab toʻqimasining morfofunktsional tavsifi;
- asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari;
- asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda koʻrish;
- neyrogliya va uning turlari;
- neyrofibrillarni mikroskopda topishni;
- asab tolalarining tuzilishi va turlari;
- mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini oʻrganish;
- sinapsning tuzilishi va uning turlari;
- YUrak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi;
- YUrakning morfofunktsional tavsifi.
- Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik hususiyatlari.
- Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi;
- Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bogʻliq holda tuzilishi.
- Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;
- qon yaratuvchi aʻzolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati;
- Qon yaratuvchi aʻzolarining qon bilan taʻminlanishi;
- Qon yaratuvchi aʻzolarida qon shaklli ʻelementlarining hosil boʻlishi.
- suyak koʻmigi tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak koʻmigi va taloqda qon shaklli ʻelementlarining hosil boʻlishini mikroskopda oʻrganish.
- Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi.
- ʻpidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni toʻgʻrisida tushuncha.

- Bazal membrana, Derma.
- Teri osti yog` kletchatkasi-gipoderma.
- Terining bezlari: yog`, ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi.
- Sochlarning tuzilishi va o`shishi.
- Hazm yo`llari devorining tuzilishi;
- Og`iz bo`shlig`i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi;
- so`lak bezlarini, me`da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o`rganish;
- Til, qizilo`ngach, qizilo`ngachning me`daga o`tish qismi, me`da tubi, me`daning pilorik qismi, o`n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo`g`on ichak, me`da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o`rganish;
- Nafas a`zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi;
- Burun bo`shlig`i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ;
- SHilliq qavatning gistofunktsional xususiyatlari.
- Atsinus-o`pkaning morfo-funktsional birligi. Atsinusning tuzilishi.
- Alveola devorining tuzilishi.
- Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati;
- Ichki sekretiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari;
- Ichki sekretiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi;
- Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o`rganish;
- Siydik ajratish va jinsiy a`zolari tizimi asosiy faoliyati;
- Buyrak, uning po`stloq va mag`iz moddasi;
- Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo`lining mikroskopik tuzilishi;
- Urug`donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug`don ortig`i, urug` olib chiquvchi yo`l, urug` pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko`rgazmali qurollarda o`rganish;
- Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi;
- Hayz tsikli va uning fazalari, hamda hayz tsiklini ovarial tsikl bilan bog`liqligi;
- Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta`surotlarga javobi;
- Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi;
- Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyati;
- Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;
- Ko`rish a`zosini tuzilishi: ko`z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko`z olmasining fibroz pardasi; Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi. Ko`z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To`r pardaning tuzilishi. SHishasimon tana va ko`z gavharining tuzilishi, faoliyati;
- Eshituv a`zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo`li va nog`ora pardaning tuzilishi. O`rta quloq: nog`ora bo`shliq,

	<p>əshituv suyakchalari va əshituv naychasining tuzilishi;</p> <p>- Ichki quloqning tuzilishi. Əshituv a'zosining gistofiziologiyasi. Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko'rgazmalarda o'rganish. Muguz parda, to'r parda, til va əshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish;</p>
O`quv rejaga muvofiq o`zoro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va əmbriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi
O`qitishning tashkilish shakli	<p>N - nazariy ta'lim</p> <p>A - amaliy ta'lim</p> <p>NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar</p> <p>MX - maxsus xonalardagi mashg`ulot</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturning mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	“Gistologiya, sitologiya, əmbriologiya fanining mohiyati va rivojlanish tarixi.	<p>Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo`shgan olimlar;</p> <p>Mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar;</p> <p>Hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati;</p>	2	N-2	-
2	Gistologik tekshirish	<p>Mikroskopni ishlatish;</p> <p>Laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va</p>	2	A-2	4

	laboratoriyasining ish faoliyati bilan tanishish.	yorliqlash; Laboratoriya hujjatlarini to'ldirish;			
3	Mikrotex-nika	Materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; Materialni quyish va kesmalar tayyorlash; Olingan kesmalarni bo'yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; Əozinning suvli əritmasini tayyorlash; Ərlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash;	2	A-2	4
4	Gistologik tadqiqot usullari.	Gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; Mikrojarrohlik, mikros'emka, to'qimalarni ko'chirib o'tkazish va morfometrik usullari; To'qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo'yash va to'qimalarni o'stirish usullari;	2	N-2	
5	Hujayra va uning tuzilishi	Hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; Hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; Hujayra yadrosi va uning vazifasi; Turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko'rish; Mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; Hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog'ay preparatida) mikroskopda ko'rish; Hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizishni;	4	N/A 2/2	4
6	To'qima haqida ma'lumot. Əpiteliy to'qimasi	To'qimalar haqida tushuncha; To'qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; Əpiteliy to'qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi; Charvi preparatida yassi əpiteliyni mikroskopda ko'rib rasmini chizish; Buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va tsilindsimon əpiteliyni mikroskopda ko'rib, rasmini chizish; Ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak	4	N/A 2/2	4

		<p>əpiteliysini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;</p> <p>Mikroskopda kekirdak preparatida ko`p qatorli əpiteliy hujayralarini ko`rish va uning rasmini chizish;</p> <p>Teri preparatida əpidermis hujayralarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;</p>			
7	Ichki muhit to`qimasi. Qon va limfa	<p>Qon tarkibi: plazma va qon shaklli əlementlari;</p> <p>Əritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi;</p> <p>Əritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish;</p> <p>Leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari;</p> <p>Leykotsitlarni mikroskopda ko`rib farqlay olish;</p> <p>Trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari;</p> <p>Trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish;</p>	4	N/A 2/2	4
8	Ichki muhit to`qimasi. Biriktiruvchi to`qima.	<p>Biriktiruvchi to`qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifi;</p> <p>Biriktiruvchi to`qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari;</p> <p>Turli biriktiruvchi to`qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati;</p> <p>Tog`ayva suyak to`qimalarining xillari va tuzilishi;</p> <p>Biriktiruvchi to`qima turlarini mikroskopda ko`rib farqlash;</p> <p>Suyak to`qimasini mikroskopda ko`rib rasmini chizish;</p> <p>Tog`ay to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish;</p> <p>Pigment, yog`, retikulyar to`qimalarni mikroskopda ko`rish;</p>	4	N/A 2/2	4
9	Mushak to`qimasi	<p>Mushak to`qimasining tavsifi;</p> <p>Silliq mushak to`qimasining tuzilishi;</p> <p>Ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasining tuzilishi;</p> <p>YUrak mushak to`qimasining tuzilishi;</p> <p>Ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish;</p>	4	N/A 2/2	3

		Silliq mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish; Mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o`rganish;			
10	Asab to`qimasi	Asab to`qimasining morfofunktsional tavsifi; Asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; Neyrogliya va uning turlari; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Sinapsning tuzilishi va uning turlari; Neyrogliya va uning turlari; Neyrofibrillarni mikroskopda topish; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini o`rganish; Sinapsning tuzilishi va uning turlari;	2	N-2	
11	YUrak-qon tomir tizimi	YUrak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; YUrakning morfofunktsional tavsifi; Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik xususiyatlari; Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog`liq holda tuzilishi; Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;	4	N-4	
12	Qon yaratuvchi a`zolar	Qon yaratuvchi a`zolarning taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; Qon yaratuvchi a`zolarning qon bilan ta`minlanishi; Qon yaratuvchi a`zolarida qon shaklli elementlarining hosil bo`lishi; Suyak ko`migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko`migi va taloqda qon shaklli elementlarining hosil bo`lishini mikroskopda o`rganish;	2	N-2	
13	Teri va uning hosilalari	Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. Epidermis qavatlarini, keratinlanish jarayoni to`g`risida tushuncha;	2	N-2	

		<p>Bazal membrana, Derma;</p> <p>Teri osti yog` kletchatkasi-gipoderma;</p> <p>Terining bezlari: yog`, ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi;</p> <p>Sochlarning tuzilishi va o`shish;</p>			
14	Hazm a'zolari tizimi	<p>Hazm yo'llari devorining tuzilishi;</p> <p>Og`iz bo'shlig'i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi;</p> <p>So'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o`rganish;</p> <p>Til, qizilo`ngach, qizilo`ngachning me'daga o`tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o`n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo`g`on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o`rganish;</p>	4	N-4	
15	Nafas a'zolari tizimi	<p>Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi;</p> <p>Burun bo'shlig'i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ;</p> <p>SHilliq qavatning gistofunktsional xususiyatlari;</p> <p>Atsinus-o`pkaning morfo-funktsional birligi. Atsinusning tuzilishi;</p> <p>Alveola devorining tuzilishi;</p>	2	N-2	
16	Ichki sekretiya bezlari	<p>Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati;</p> <p>Ichki sekretiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari;</p> <p>Ichki sekretiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi;</p> <p>Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o`rganish;</p>	2	N-2	
17	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi	<p>Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati;</p> <p>Buyrak, uning po'stloq va mag`iz moddasi;</p> <p>Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo`lining mikroskopik tuzilishi;</p> <p>Urug`donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug`don ortig`i, urug` olib chiquvchi yo`l,</p>	4	N-4	

		<p>urug` pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko`rgazmali qurollarda o`rganish.</p> <p>Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi;</p> <p>Hayz tsikli va uning fazalari, hamda hayz tsiklini ovarial tsikl bilan bog`liqligi;</p>				
18	Asab tizimi	<p>Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta`surotlarga javobi;</p> <p>Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi;</p> <p>Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyat;</p> <p>Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi;</p> <p>Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;</p>	2	N-2		
19	Sezgi a`zolari	<p>Ko`rish a`zosini tuzilishi: ko`z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko`z olmasining fibroz pardasi. Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi;</p> <p>Ko`z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To`r pardaning tuzilishi; SHishasimon tana va ko`z gavharining tuzilishi, faoliyati;</p> <p>Əshituv a`zosi. Tashqi quloq: quloq supراسi, əshituv yo`li va nog`ora pardaning tuzilishi. O`rta quloq: nog`ora bo`shliq, əshituv suyakchalari va əshituv naychasining tuzilishi;</p> <p>Ichki quloqning tuzilishi. Əshituv a`zosining gistofiziologiyasi;</p> <p>Hid bilish a`zosining tuzilishi. Ta`m bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko`rgazmalarda o`rganish; Muguz parda, to`r parda, til va əshituv a`zosining preparatlarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;</p>	2	N-2		
		Umumiy: 81	Jami:	54	40/14	27

3. O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
5. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
6. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
7. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug` xalqning ishi ham ulug`, hayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi”Toshkent – “O`zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. B.M.Saloxiddinov, X.I.SHukurov, T.M.Muxammadov «Gistologiya va gistologik tekshirish asoslari» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil
2. K.A.Zufarov «Gistologiya». Toshkent, 2004 yil. 3-nashr

Qo`shimcha adabiyotlar

1. K.A.Zufarov. Gistologiya. DARSLIK(o`zb.). Tashkent. 1991.
2. YU.I.Afanasev, N.A. YUrina. Gistologiya. DARSLIK M. 1999.
3. Aleksandrovskaya O.V., Radostina T.N., Kozlov N.A. Sitologiya, gistologiya i embriologiya M.: Agropromizdat, 1987. - 448s
4. S.I.YUshkantseva, V.L.Выков «Gistologiya, sitologiya i embriologiya». Atlas. M. GEOTAR-Media, 2012.
5. E.O.Tursunov «Gistologiya». Toshkent, 2010 yil.
6. N.V.Boychuk, R.R.Islamov, S.L.Kuznetsov, YU.A.CHELыshev «Gistologiya». Atlas dlya prakticheskix zanyatiy: uchebnoe posobie. – M. GEOTAR-Media, 2008.
7. E.G.Ulumbekov, YU.A.CHELыshev «Gistologiya. Embriologiya. Sitologiya». - M. GEOTAR-MED, 2007.
8. YU.I.Afanasev, S.L.Kuznetsov, N.A.YUrina «Gistologiya, sitologiya i embriologiya» – 6-e izd. – M. Meditsina, 2006.
9. Gistologiya atlas , 2010y
10. Gistologiya Ulumbekov 2001 y

Internet saytlari

www.ziyo.net.
www.google.ru..
www.tma.uz

www.medlincs.ru
www.medbook.ru
WWW.histologynarod.ru
Utube.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

**LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA
MODUL DASTURI**

Kvalifikatsiya(lar) nomi: **5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi
bo‘yicha**

O‘quv rejadagi tartib rakami: 2.05

Ajratilgan soat: 36

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi
yetakchi o'qituvchisi To'laganova N.M.

Taqrizchi: TashPTI tillar kafedrasini mudiri, lotin tili va tibbiy terminologiya moduli
katta o'qituvchisi Xamrakulova M.R.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>o'quvchilarda ta'lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o'quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o'zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo'llash, shakllantirishga va o'quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o'rganish yo'li bilan yunaltilgan o'z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarida faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish.</p> <p>o'quvchilarning ko'nikma va malakalarini o'zlashtirgan holda kasbiy ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi;</p> <ul style="list-style-type: none"> -o'quvchilarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash; -bakalavriyat o'quvchilarini to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatish; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma'nosini bilish; -mustaqil ravishda lug'atsiz yoki lug'at bilan anotomik, klinik va farmasevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Modulni yakunlagan o'quvchi biladi va bajara oladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> –anatomik, klinik va farmasevtik atamalarni tuza olishni; –lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so'zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni; –berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo'llashni; –anatomik,klinik va farmasevtik terminologiyasi asosida lug'at boyligiga ega bo'lishni; –berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; –retseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> –lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; –grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo'llaniladigan ot

	<p>va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo'yicha fe'l, old qo'shimchalar,son va sifatdosh)ni;</p> <p>–faol so'z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so'z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi</p>
Ko'nikma	<p>–lotin tilida o'qish va yozish;</p> <p>–tibbiy-anatomik, klinik, farmasevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish;</p> <p>–termin elementlar bo'yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish;</p> <p>–asosiy mazmuni bildiruvchi ma'noli qisimlarga ajratish;</p> <p>–farmasevtik atamalarni tuza bilish;</p> <p>–retseptlarni savodli yozish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak</p>
Malaka	<p>–atamalarni to'g'ri talaffuz qilish;</p> <p>–ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish;</p> <p>–retseptlarni tez va savodli yoza olish.</p> <p>–bilim va ko'nikmalar keyingi kurslarda mazkur modulni davomli o'zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo'lishi kerak</p>
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	<p>Tibbiyotda xorijiy til</p> <p>O'zbek tili</p> <p>Rus tili</p> <p>Anatomiya</p> <p>Fiziologiya</p> <p>Patologiya</p> <p>Farmakologiya va retseptura asoslari</p> <p>Umumiy gigiena va ekologiya</p> <p>Valeologiya</p> <p>Hamshiralik ishi</p> <p>Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi</p> <p>Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi</p>

O'qitishni shakli	tashkiliy	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga talab	qo'yilgan	Majburiy
O'qitish tili		Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi		Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash		Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg'ulotlarning mavzular ro'yxati

№	Mavzuning nomi	Amaliy mashg'ulot	O'qusim tasukiny shakli	Mustaqil ta'lim
<u>I semestr</u>				
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Urg'u qo'yish qoidalari.	2	2A	1
2	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	2	2A	1
3	Ot: grammatik kategoriyalar, lug'at shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	2	2A	1
4	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lug'at shakli. Sifatlarning 1-2- guruhi. Murakkab anatomik atamallar. ar strukturasi.Moslashgan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar	2	2A	1
5	.Sifat darajalari:oddiy daraja, qiyosiy daraja,orttirma daraja, yasalishi va turlanishi, qo'shimchalari.	2	2A	1
6	Otlarning 3-turlanishi. Genus masculinum.	2	2A	1
7	Otlarning 3-turlanishi. Genus femininum.	2	2A	1
8	Otlarning 3-turlanishi. Genus neutrum.	2	2A	1
9	Ot va sifatlarning bosh kelishik qo'shimchalari ko'plikda. Ot va sifatlarning qaratqich kelishik qo'shimchalari ko'plikda. Nom.Plur va Gen.Plur.da anatomik terminlar.	2	2A	1

10	Ravish xosil bo'lishi. Tibbiyotda qo'llaniladigan olmoshlar. Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qo'shimchali sonlari.	2	2A	1
11	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksatsiya. Prefiksatsiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A'zo va tana qismlarini ifodalovchi, ilm- modulni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	2	2A	1
12	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to'qimalardagi patologik o'zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi, funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi, turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	2	2A	1
13	III bo'lim. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Farmasevtik terminlar strukturasi.	2	2A	1
14	Fe'l va uning grammatik kategoriyalari. Standart retseptura formulirovkalari fe'llar bilan.	2	2A	1
15	Farmasevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash. Standart retseptura formulirovkalari ko'makchilar bilan.	2	2A	1
16	Retsept strukturasi. Retsept yozish qoidalari. Tabletkalar, shamchalar va ko'z plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qo'llanilishi.	2	2A	1
17	Retsepturada kimyoviy elementlar. Kislotalar. Oksidlar. Tuzlar.	2	2A	1
18	Retseptda asosiy qisqartmalar.	2	2A	1
	<u>Modul bo'yicha jami soat miqdori</u>	36	36	18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi”, Toshkent, 2013 yil
2. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “Ibn Sino”, Toshkent, 2002 yil.
3. Boliev M.N., Allayarov Ya.N.: «Latinskiy yazыk i meditsinskaya terminologiya», Tashkent, «Ibn Sina» 2012 g.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Tibbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. CD. Balshaya meditsinskaya ensiklopediya. Moskva. Mega-Media. 2012.
3. Boliyev M.N. Uslubiy qo‘llanma, «Lotin tili fanidan tarqatma didaktik materiallar», Toshkent, 1998 yil.
4. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo‘llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o‘zbekcha-ruscha lug‘ati, Samarqand, “Sog‘diyona hashr-press”, 2012 y.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.wikodediya.latin.com
6. www.medi.ru
7. www.nar.med.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘rta maxsus (texnikum) professional ta‘limn

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

TIBBIYOT TARIXI MODULIDAN

NA‘MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami	2.06
Ajratilgan soat	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z.X.Zokirova.

Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

G.K.Razzokova

Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

D.X.Abdullaeva

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli
jamoatchilik salomatligi texnikumi
O'TIBDM

1.O'quv dasturi umumiy talablari.

Dastur nomi	Tibbiyot tarixi
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	O'quvchilarni qadimgi davrdan hozirga qadar rivojlanib kelayotgan tibbiyot tarixi bilan tanishtirish, umummadaniy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Shu bilan birga tarixiy voqealar asosida tibbiyot va sog'liqni saqlash sohasining yutuqlari va istiqbollarini ob'ektiv tahlil qilishga o'rgatish; tibbiyotning shakllanishi va rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini aniqlash; insoniyatning rivojlanishi tarixidagi buyuk sivilizatsiyalarning tibbiyot sohasidagi kashfiyotlarining ahamiyatini ochib berish; buyuk allomalar, dunyoning taniqli olimlari va shifokorlari hayoti va faoliyati bilan tanishtirish; O'zbekiston hududida tibbiyotning o'ziga xos bo'lgan rivojlanish tarixini asoslash; tibbiyot etikasi tamoyillarini singdirish; yuqori axloqiy fazilatlar: o'z kasbiga muhabbat, burchga sadoqat, insonparvarlik va vatanparvarlik tuyg'usini tarbiyalash; ilmiy va madaniy dunyoqarashni kengaytirishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyot tarixi va uning bo'lajak tibbiyot xodimi amaliyotidagi ahamiyatini; • Qadimgi Mesopotamiya va Qadimgi Misr tibbiyoti tarixini; • Qadimgi hind tibbiy risolalarida Qadimgi Hind tibbiyoti masalalarining yoritilishini; • Qadimgi Xitoyda tibbiyot va uning o'ziga xos tomonlarini; • Qadimgi Yunon va Rim tibbiyoti shakllanishi va rivojlanishini; • O'zbekiston hududida ilk tibbiy bilimlarni; • O'rta asr G'arb va SHarq tibbiyotini; • O'rta asr SHarq allomalarining tibbiyot rivojiga qo'shgan hissalarini; • Abu Ali Ibn Sinoning ilmiy merosini; • Amir Temur va temuriylar davridagi taniqli tabiblar va ularning faoliyatini; • O'zbek xonliklari davrida tibbiyot rivojini; • XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta'sirini; • XVIII-XIX asrda tibbiyot sohasida erishilgan yutuqlar. XX-XXI asrlarda tibbiyot ilmining dolzarb masalalarini; • Sovet tuzumi davrida O'zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar va ularning faoliyatini; • O'zbekistonda sog'liqni saqlashni davlat tizimining barpo etilishi va oliy tibbiy ta'lim tizimining rivojlanishini; • Mustaqillik yillarida O'zbekistonda sog'liqni saqlash sohasining rivojlanishini bilib oladilar
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Insoniyat tarixining turli bosqichlarida tibbiy fikr va tibbiy amaliyot rivojlanishining mantig'i va qonuniyatlarini; • Bemorlar bilan munosabat jarayonida tibbiyot tarixi, madaniyati va etikasi tarixi bo'yicha olgan bilimlarini; • Tibbiy amaliyotda insonparvarlik va umuminsoniy qadriyatlar g'oyalarini. • Qadimgi zamonlardan to hozirgi kungacha dunyoning turli mamlakatlarida tibbiyot rivojlanishining asosiy bosqichlari va

	<p>umumiy qonuniyatlarini;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turli tarixiy davrlardagi (ibtidoiy jamiyat, qadimgidunyo, oʻrta asrlar, yangi va eng yangi davrlar) davolash va tibbiyot rivojlanishining oʻziga xos xususiyatlarini; • Maʼnaviy madaniyatining rivojlanishi jarayonida yirik sivilizatsiyalarning tibbiyotdagi yutuqlarini; • Insoniyat tarixida dunyoning taniqli shifokorlarining tibbiy fanlar va tibbiy amaliyot rivojlanishiga qoʻshgan hissasalarini; • Oʻzbekiston hududida qadimgi davrdan hozirgi kungacha tibbiyotning rivojlanishini.
Koʻnikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • axborotni toʻplash, saqlash, ularga ishlov berish va ulardan foydalanish usullarini egallashi; • yangi bilimlarni mustaqil oʻzlashtira olishi, takomillashtirishi va oʻz mehnatini ilmiy asosda tashkil qila bilish; • mustaqil fikr bildirish, tahlil qilish, mantiqiy fikrlash; • munozara va davra suhbatlari yuritish; • tibbiyot etikasi tamoyillari va qoidalarini qoʻllay olish
Oʻquv rejasiga muvofiq oʻzaro bogʻliq boʻlgan fan nomi	Oʻzbekiston tarixi Oʻzbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Fuqarolik jamiyati
Oʻqitishning tashkiliy shakli	N- nazariy taʼlim; A-amaliy taʼlim
Dasturga qoʻyilgan talab	Majburiy
Oʻqitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
Oʻquvchilarning bilim va koʻnikmalarini baholash	YOzma, ogʻzaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

1.Oʻquv dasturi mazmuni.

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	Oʻqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil taʼlim
1.	Tibbiyot tarixi fanining shakllanishi va rivojlanishi	Tibbiyot tarixi tibbiy bilim va tibbiy amaliyotda tutgan oʻrni. Tibbiyot tarixining vazifalari. Tibbiyot tarixini oʻqitishning nazariy va amaliy ahamiyati. Tibbiyot tarixining jamiyat rivojlanishi tarixi va madaniyati bilan bogʻliqligi. Dunyo tarixining davriyligi va xronologiyasi. Tibbiyot tarixini oʻrganishda	2	N-2	

		<p>tarixiy manbalarning ahamiyati. Tibbiyot sohasiga oid ilk yozma manbalar.</p> <p>“Tibbiyot tarixi” fanining shakllanishi bosqichlari. Insoniyat tarixida tibbiyotning kelib chiqishi haqida 2 xil nazariya. Tibbiyot tarixining bo‘limlari va ularning o‘zaro bog‘liqligi. Xalq tabobati, an’anaviy tibbiyot va ilmiy tibbiyot. Kasalliklarning sabablari to‘g‘risida insonlarning dastlabki tushunchalari.</p>			
2.	Qadimgi dunyo tibbiyot tarixi	<p>Birinchi davolash usullari, sinantrop va neandertallar to‘g‘risida.</p> <p>Ibtidoiy odamlar tabiatning zararli kuchlarini ta’sirida : jazirama va sovuqlik, ochlik va yomon oziqlanish, xar xil jarohatlar va hayvonlar etkazgan jarohatlar, ilonlar va hashoratlar chaqishi. Kiyim kechak etishmasligi, qoniqarsiz turar joy sharoiti, xayvonlarning xamla qilishi, tabiy ofatlar, infeksiyon va parazitlar kasalliklar epidemiyasi – bular kasalliklarning kelib chiqishi va ibtidoiy odamlarni olimining asosiy xavf-xatar faktorlari borasida.</p>	4	N-2 A-2	2
3	Qadimgi Mesopotamiya va Qadimgi Misr	<p>Misrdagi koxin- tabiblar katta obro‘- e’tiborga ega bo‘lganligi. Misrdagilarda shifokor-jarroh, shifokor-infeksiyonist, ko‘z operatsiyasini qiladigan jarroh, tishni davolash va tishga plomba qo‘yish bilan shug‘ullanadigan jarrohlarning haqida. Misr tabobati haqidagi malumotlar, qadimgi misr madaniyati bilan birga, tobutdagi, piramidalardagi va boshqa qurilishlarda ieroglif yozuvlar.</p>	4	N-2 A-2	
4.	Qadimgi hind tibbiy risolalarida Qadimgi Hind tibbiyoti masalalarining yoritilishi.	<p>Qadimiy Xindistonda tabobatning kuchli tarafini gigiena elementlari tashkil topganligi, Manu qonunlarida yoritilgan: iqlim va fasllarning sog‘liqqa ta’siri, turar joyning ozodaligi, shaxsiy gigiena qoidalari, gimnastika, oziqlanish mo‘tadilligi, og‘iz bo‘shlig‘ining gigienasi, cho‘milish, ozoda kiyimda yurish, soch va tirnoqlarni olish to‘g‘risidagi qonunlardir. Manu qonunlari to‘yib ketishni mahkum qilgan, go’shtni ist’emolini cheklashgan va yangi sabzavotli ovqatni, sut va asal tavsiya qilishgani, ovqat qoldiqlarini, kir suv, siydik, ekskrementlarni uydan uzoqroqqa tashlash tavsiya qilinganligi borasida.</p> <p>«Ayurveda» - davolash san’ati- uzoq umr talimoti bu davlatda juda qadrlangan. «Ayurveda»ning tuzilishi eramizdan oldingi IX—III asrlarga to‘g‘ri keladi. Bu ta’limotning</p>	2	A-2	2

		to'liq chop etilishiga tabib Sushrut sababchi bo'lganligi			
5.	Qadimgi Xitoyda tibbiyot va uning o'ziga xos tomonlari	Qadimgi Xitoy tibbiyotini asosiy manbasi "Ney-Szii"(Odam tabiati va hayoti) kitobi moxiyati.Van SHu Xeni tibbiyot soxasidagi qilgan xizmatlari.Xitoy tabiblari bemorlarda kasallikni aniqlashda bemorni sinchqovlik bilan tekshirish o'tkazganligi haqida.Bemorni ruxiy xolatiga etibor berishgani haqida.Kasalliklarni davolashda Xitoy tabiblari o'ziga xos tomonlari bilan ajralib turishgani.Shu usullardan eng mashxurlari uchta –moksa,massaj va igna sanchib davolash usullari o'ziga xos tomonlarini.	2	A-2	2
6	Qadimgi Yunon va Rim tibbiyoti: shakllanishi va rivojlanishi	Qadimgi Yunonistonda tabiblar juda yuksak darajada baxolanishi. Xomer «Bitta tajribali tabib unta boshqa kasbdagi odamdan afzaldir». Antik davr yunon tibbiyotini o'rganishda asosiy manba' «Xippokrat to'plami», deb ataluvchi kitobi to'g'risida. Eramizdan oldingi V—IV asrda yozilgan kitoblar. Kitob mashxur Yunon tabibi Xippokrat (Gippokrat) nomi bilan bog'liqligi. Yunonistonda tibbiyot ikki yunalishda rivojlanganligi. Birinchisi — amaliy tibbiy kasbning shakllanishi va uning rivojlanishi, ikkinchisi - ibodatxona tibbiyotining paydo bo'lishi. Knidos maktabi. Knidos tibbiyot maktabi shu nomli shaxarda tashkil topishi. Maktabga Evrifon asos solganganligi, bizgacha «Ichki kasalliklar» nomli kitob etib kelishi. Kos tibbiyot maktabi Qadimgi Yunonistoning Kos orolida vujudga kelishi, birinchi ma'lumotlar eramizdan oldingi 584 yilga to'g'ri keladi.	2	N-2	
7	O'zbekiston hududida ilk tibbiy bilimlar.	O'rta asrlarning buyuk Sharq allomalari. Mijoz haqidagi ta'limot. Arab Xalifaligi davri tibbiyot. Xalifalikning ko'zga ko'ringan olimlari va ularning tabobat ilmiga qo'shgan hissalar.Abu Bakr Ar Roziy va boshqa arab	2	N-2 A-2	2

		<p>tabibilari: Abul Qosim az-Zaxraviy, Abd al-Malik as-Sakofiy, Abd ar-Raxman ibn Ishoq ibn Xaysam, Sayid ibn AbdRabbix, YUnus ibn Ahmad al-Xarroniy, Sulaymon AbuBakr ibn Toj va h.z.lar. Abu Ali ibn Sino va Tib qonunlari. Xorazm davlatining buyuk tabiblari: Abu Saxl Masixiy, Abu Abdullax Iloqiy, Abul Xayr ibn Xammar Ismail Djurdjaniy, Umar Chag‘miniy. “Dorush-shifo” va Mir Sayid SHarif SHeroziy. Mansur ibn Muhammad Fayzulloh Tabriziy, Burxoniddin Nafiz ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarning tibbiy amaliyotga qo‘shgan hissalar.</p> <p>Hirotdagi tibbiyot majmuasi. Navoiy barpo etgan “SHifoxiya” kasalxonasi va “Ixlosiya” madrasasi. Darvish Ali, Nizomiddin Abdulxaylar faoliyati.</p>			
8.	O‘rta asr G‘arb va Sharq tibbiyoti. O‘rta asr Sharq allomalarining tibbiyot rivojiga qo‘shgan hissalar.	Xorazmshohlar davri tibbiyoti, Buxoro davlatidagi tibbiyot, Qoraxoniylar davri tibbiyoti. Abu bakr ar Roziy, Abul Qosim az Zaxraviylarning hayoti, faoliyati va asarlari. Ma‘mun Akademiyasi (Xorazm). Mijoz to‘g‘risidagi ta‘limot. Abu Saxl Masixiy, Abul Xayr Xammoriy, Abu Mansur Qamariy, Abu Abdullox Iloqiylarning hayoti, faoliyati va asarlari. Kasalxonalar, dorixonalarning barpo etilishi..	2	A-2	2
9.	Abu Ali Ibn Sinoning ilmiy merosi.	Abu Ali ibn Sino (980-1037) – jaxon madaniyatiga katta hissa qo‘shgan komusiy olim: tabiatshunos, faylasuf, astronom, matematik, xuquqshunos va shoir. O‘rta Osiyo halklari madaniyatini O‘rta asr sharoitida Dunyo madaniyatining oldingi safiga olib chiqqan mutafakkirlar. Ibn Sino Ovrupada Avitsenna nomi bilan mashxur bo‘lishi. Ibn Sino xayoti va ijodi. Ibn Sino tibbiy va falsafiy merosini, xususan Aristotel, Evklid, Ptolomey, Galen, Bukrot, Pifagor kabilarning asarlarini o‘rganib xalqqa etkazganligi. Ibn Sino asarlarining hammasi 450 dan oshadi. Bizgacha 242 tasi etib kelgan. Shulardan 43 dan ortig‘i tibbiyotga oid, 30 ga yaqin risola tabiiy fanlarga, 3 ta risola musiqaga, 380 ta risola falsafaga, mantiq, psixologiya, geologiya, etika va ijtimoiy siyosiy muammolarga bag‘ishlangani. Ibn Sinoning tibbiyot sohasidagi asarlaridan «Kitob al- qonun fit-tib» (Tib qonunlari), «Kitob ul-Qonun», «Kitob-un-Nabz», «Risola fi-dastur it-tibbiy» («Tibbiy ko‘rsatmalar haqida»), «Dorilar qoidasi», «Asab kasalliklari va falajlar» degan kitoblari .	2	A-2	2

10.	Amir Temur va temuriylar davridagi taniqli tabiblar va ularning faoliyati.	<p>Amir Temur hukmronligi davri, asosiy tavsifi. Temur va uning Markaziy Osiyoda tibbiyotni rivojlanishidagi oʻrni. Alisher Navoiy va uning jahon madaniyati va ilmining rivojlanishidagi oʻrni. Ulugʻbek hukmronligi davri hamda uning ilm va tibbiyotning rivojlanishidagi oʻrni. Nafis ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarning hayoti, faoliyati va asarlari.</p> <p>Amir Temur hukmronligi davri, asosiy tavsifi. Temur va uning Markaziy Osiyoda tibbiyotni rivojlanishidagi oʻrni. Alisher Navoiy va uning jahon madaniyati va ilmining rivojlanishidagi oʻrni. Ulugʻbek hukmronligi davri hamda uning ilm va tibbiyotning rivojlanishidagi oʻrni. Nafis ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarning hayoti, faoliyati va asarlari.</p>	2	A-2	2
11.	Oʻzbek xonliklari davrida tibbiyot rivoji.	<p>Shayboniylar davrida oʻzbek tilida yozilgan ilk tibbiy kitoblar (“Tibbi Subxoniy”). SHayboniylar davrida tibbiyot: Muhammad Husayn al-Miroqiy as-Samarqandiy, SHoh Ali ibn Sulaymon, SultanAli Xurosoniy, Ubaydulla ibn YUsof Ali al-Kaxxal, Mir Muxammad Xusayn al-Oqiliy, MullaMuhammad Yusuf Kaxxal.</p> <p>Ashtarxoniylar davrida Subxonqulixan tomonidan qurilgan “Bukʻai dor ush-shifo” va uning “Ixʻe ut-tibbi Subxoniy” asari. SHu davrning taniqli tabiblari: Mavlono Mirqosim Hokim, Xoja Amin Rais, Oxund Mullo Abdugʻofur Hakim, Xoja YOqub. Abulgʻozixon (Abulgʻozi ibn Abulmuhammadxon Xorazmiy)ning Xorazm davlati tibbiyotning rivojlanishiga qoʻshgan hissasi. Sayid Muhammad Hasrat, uning “Sihatlik nazmi” asari va “Issiqlik” yoki “Sovuqlik” haqidagi taʼlimoti. Soʻnggi oʻzbek xonliklari davridagi tibbiyot: Solih ibn Muhammad Kandaxariy (“Tuhfat al-shoista”, “Tuhfat al-maʼsumin”, “Tuhfat al-maʼsumin” asarlari) va Djunaydullo Xoziq, Djafar Xoʻja Xazoraspiy, Maxmud YAypaniy, Tursunxodja Hakim, Abdulla Xoʻja, Baldagʻliq Hakim, Hakimcha Tabib, Abdulvahob Ibodiy, Ahmad Xoʻja Tabib, Xoji Tabib, Qodir Tabib, Ataullo Tabib.</p> <p>Sovet davrida harbiy va shahar shifoxonalarning ochilishi va ularning faoliyati. Turkiston ASSRdagi markazlashgan xalq sogʻligʻini saqlash tizimining yaratilishi va bu davrda tibbiyot sohasidagi oʻzgarishlar. Turkiston xalq universitetidagi ilk tibbiyot kafedralari faoliyati. N. A. Semashko,</p>	2	N-2 A-2	2

		V. P. Lebedeva, V. A. Berezin, L. YA. Brusilovskiylarning O‘zbekistonda tibbiyot sohasi rivojiga qo‘shgan hissalar. O‘zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shgan olimlar So‘nggi o‘zbek xonliklari davridagi tibbiyot: Solih ibn Muhammad Kandaxariy (“Tuhfat al-shoista”, “Tuhfat al-ma’sumin”, “Tuhfat al-ma’sumin” asarlari) va Djunaydullo Xoziq, Djafar Xo‘ja Xazoraspiy, Maxmud YAypaniy, Tursunxodja Hakim, Abdulla Xo‘ja, Baldagliq Hakim, Hakimcha Tabib, Abdulvahob Ibodiy, Ahmad Xo‘ja Tabib, Xoji Tabib, Qodir Tabib, Ataullo Tabib			
12.	XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta’siri.	XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta’siri, yigilgan ma’lumotlarni o‘rganish va muxokama qilish tizimlashtirildi . Bu davrda Germaniyadan K. SHpringi , V.R. V Undirlix, G. Pushman, YU.Pagel, A.Girsh, Fransiyadan E.Littre, SH. Daramberlar bilan bog‘liq. Rossiyada bunday asarlar birinchi marta F.G. Politkovski tomonidan (1808y) yozilib, u 1700dan 1709 yillar oraligida nazariyalar, tizimlar va aniq bilimlar sohasidagi ochilishlarni oydinlashtirilishi	2	A-2	
13.	XVIII-XIX asrda tibbiyot sohasida erishilgan yutuqlar. XX-XXI asrlarda tibbiyot ilmining dolzarb masalalari.	Rossiya imperiyasi davridagi tibbiyot (XVIII - XIX asrlar.) XVIII asrda Rossiyada feodal tuzimni rivojlanishi yangi bosqichga o‘tishi Armiya va flotlar tashkil etilishi. Bu davrda sog‘liqni saqlash vazirligini tashkil etilishi 1721 yilda tibbiyot konselyariyasi tashkil etilishi, 1763 yilda u tibbiyot kollegiyasiga o‘zgartirilishi. 1775 yildan boshlab yangi dorixonalar ochilishi, tug‘ilish va o‘lishni statistika qilish ishlari boshlanishi, jasadlarni yorish, oziq-ovqatlarni sanitar tekshirish ishlari boshlanishi. . 1801 yilda Rossiyada vaqsina qilish ishlari yulga kuyilishi. 1725 yilda Rossiyada ilmiy Akademiya ochilishi bilan ilm-fanni rivojlanishi yangi tus olishi. Fanni rivojlanishida M. V. Lomonosovni (1711-1765) xissasi . Olimni falsafiy, ilmiy, politik karashlari Rossiyada fan rivojiga katta ta’sir M. V.Lomonosov tomonidan 1761 yilda graf I. I.SHuvalovga yozgan «rus xalkini kupayishi va saqlanishi xaqida»gi xati tibbiyot tarixida katta ahamiyati. Professor akusher Nestor Maksimovich Maksimovich- Ambodik, Aleksey Matveevich Filomafitskiy (1807 - 1849), M.Sechenov Ivan Petrovich Pavlov (1849 - 1936) lar	2	A-2	
14.	Sovet tizimi davrida	Sovet davrida harbiy va shahar	2	A-2	2

	O'zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar va ularning faoliyati.	shifoxonalarning ochilishi va ularning faoliyati. Turkiston ASSRdagi markazlashgan xalq sog'lig'ini saqlash tizimining yaratilishi va bu davrda tibbiyot sohasidagi o'zgarishlar. Turkiston xalq universitetidagi ilk tibbiyot kafedralari faoliyati. N. A. Semashko, V. P. Lebedeva, V. A. Berezin, L. YA. Brusilovskiylarning O'zbekistonda tibbiyot sohasi rivojiga qo'shgan hissalar. O'zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga ulkan hissa qo'shgan olimlar. 1917 yil 26 oktyabrda Davlat sog'liqni saqlashni tuzish uchun Tibbiy-sanitar bo'lim tuzilishi. Soveti faoliyatiga bo'ysunadigan, tibbiy-sanitar bo'limlar va vrachlar kollegiyalari tuzila boshlanishi. Mamlakat hududidagi barcha tibbiy-sanitar tadbirlarni olib borilishini nazorat qiluvchi, tashkillashtiruvchi va bosh sog'liqni saqlash organi bo'lishi lozimligi, 11 iyul 1918 yil Xalq komissariati Soveti "Sog'liqni saqlash xalq komissariati muassasalari to'g'risida" dekret imzolanishi. Xalq sog'liqni saqlash komissiyasi Nikolay Aleksandrovich Semashko (1874–1949y.) dasturlarni tuzishda faol ishtiroq etishi. Uning davrida sanator-qurort davolash tizimi rivojlanganligi.			
15.	O'zbekistonda sog'liqni saqlashni davlat tizimining barpo etilishi	O'zbekistonda tibbiy kadrlarni tayyorlashda yana har xil vaqtlarda tashkil etilgan Samarqand, Andijon, Buxoro tibbiyot institutlari, Toshkent pediatriya instituti Nukus shahridagi filiali bilan va TTAsining Urganch va Farg'ona filiallari muhim rol o'ynaydi Shunday qilib, yigirmanchi yuz yillikda O'zbekistonda navbatdagi jahon standartlariga javob beradigan, ilmiy va amaliy tibbiyot va tibbiy ma'lumotning gullash davri boshlanganligi Olimlarimizdan L.M. Isaev, A.A. Asqarov, T.X. Najmiddinov, I.K. Musaboev, G.N. Terexov va b.ning hissasi O'zbekiston Sil I.T. institutida bemorlarni mehnat bilan davolash usuli ishlab chiqilishi A.N. Kryukov, I.A. Kassirskiy, Z.I. Umidova, M.S. Tursunxo'jaeva, X.I. YAnbaeva va b.ning ishtiroki hamda rahbarligida O'zbekiston iqlimining yurak-tomir tizimiga, organizmdagi moddalar almashinuviga va jigar xastaliklariga ta'siri o'rganilishi.	2	A-2	2
16.	Mustaqillik davrida tibbiyot sohasida olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalari	Mustaqillik yillarida sog'liqni saqlash tizimini isloh qilishning asosiy bosqichlari. Sog'liqni saqlash sohasidagi muammolar va ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar. Mustaqillik yillarida sog'liqni saqlash sohasini	2	A-2	

	yanada rivojlantirish, tibbiy xizmatlar ko'lamini va sifatini oshirishga qaratilgan farmon va qarorlar, ularning ahamiyati. 1998 yil 4 sentyabrda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkmasi "Bozorlarda sifatsiz oziq-ovqat maxsulotlarini sotishni bartaraf qilish chora-tadbirlari to'g'risida" Qaror qabul qilinishi, 1998 yil 1 yanvardan boshlab, bemorlarni shifoxonalarda davolanishlari jarayonida pullik ovqatlanishlari horiy etilishi, 1993 yil 28 preldagi farmoni bilan "Sog'lom avlod uchun" xalqaro xayriya jamgarmasi tashkil etilishi 1996 yilda O'zbekiston shifokorlar uyushmasining tashabbusi bilan "Ibn Sino" Xalkaro Xayriya jamgarmasi tashkil etilishi "2019–2025 yillarda O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi" hamda "2019–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasini amalga oshirish chora-tadbirlari dasturi"ning qabul qilinishi.			
Jami		36	12/28	20

1. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari ruyxati

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

2. SHavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"

4.1 Asosiy adabiyotlar

1. Qodirov A.A. O'zbekiston tibbiyoti. Darslik. – T.: Ibn Sino, 2004. – 104 b.
2. Сорокина Т.С.История медицины.Учебник . – М.: Академия, 2008.– 560с.

4.2 Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Кодиров А.А. История медицины Узбекистана Учебник.–Т.:Ибн СИНО, 1994. – 236 .
2. Qodirov A.A. O'rta Osiyoda meditsina paydo bo'lishi. – T.: Ibn Sino, 1990.– 63 b.
3. Заблудовский Р. Е. И др. История медицины. – М.: Медицина, 2011. – 352 с.
4. Лиситсын Ю.П .История медицины. Учебник. – М.: ГЕОТАР -Media, 2008. 403 с.
5. Шарафутдинова Н.Х.и др. История медицины (первобытное общество – XVIIIвек): Учеб.пособия. Ш. 1. –УФА: ИЗД во ГБОУ ВПО БГМГ 2016. – 192 с.
6. БЕРГЕР Е.Е., Тугорская М.С. Хрестоматия по истории медицины :учебное пособия. – М.: Литтера 2012. – 624 с
7. SHamsutdinov R., Karimov SH., Hoshimov S. Vatan tarix. 1,2,3 tomlar. – T.: SHarq, 2020.
8. Qodirov A.A. Abu Ali Ibn Sino hayoti va uning tibbiy fikrlari. – T.: Ibn Sino, 1995. – 352 b.
9. Abu Ali ibn Sino «Tib qonunlari» 1, 2, 3, 4, 5-kitoblar. – T.:SHarq, 2020–688b.
10. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik//Askar Mahkam tarjimai. – T.: SHarq, 2001.
11. Mo'minov H. Imxotepbirinchitabib.– T.: Fan, 2007. – 36 b.
12. Кембелл А., ДжиллетГ., ДжонсГ. Медицинская этика.: Пер с.англ. учебное пособия. // Подред Ю. М.Лопухина , Б.Г.Юдина. - М.: ГЕОТАР-MED, 2004.-400 с.
13. Асеева И.А.Никитин В.Е.Биомедицинская этика учебное пособия. Для медицинских университет– Курск: КГМУ, 2002.
14. Tursunov E. Tibbiyotimizning barhayot siymolari. O'quv qo'llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2013. – 352 b.
15. Шойфет М.С. Сто великих врачей. – М., ВЕЧНЕ,– 2008. – 421 с
16. SHodmonova S.B. Turkistonda tibbiyot xodimlari va ularning faoliyati (XIX asr oxiri- XXI asar boshlarida).– T.: Nurafshon business, 2019. – 280 b.

4.3 Internet saytlari:

1. <https://www.gov.uz/uz>
2. <https://lex.uz/>
3. <https://www.minzdrav.uz/>
4. <http://www.ziyonet.uz/>
5. www.tma.uz
6. <http://medlib.ru>
7. <http://meduniver.com>
8. http://kingmed.info/knigi/Istoriya_meditsiny/book

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

TIBBIY BIOLOGIYA. UMUMIY GENETIKA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.07.
Ajratilgan auditoriya soat:	108

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi Z.K. Nuralieva

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi D. Boboeva

TashPTI Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani o'qituvchisi Z.X. Poliboeva

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika
Ajratilgan soat	108soat
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o`rganishda zarur bo`ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - talabalarga odam biologik va ijtimoiy mavjudot ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo`lishi genetik qonuniyatlarga bo`ysingan holda tashqi va ichki omillar ta`sirida o`zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko`nikma va malakalarini xosil qilish. - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo`lgan bilim va ko`nikmalarni talab darajasida etkazib berish;
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma`lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o`z faoliyatlarida qo`llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo`yicha masalalarini echish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarini aniqlashbo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Odamning biosotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funktsiyalari; - turningpopulyatsionstrukturasi; - DNK replikatsiyasi va uning ahamiyati. DNK replikatsiyasidafermentlarningahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o`rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatningsitologikvabiokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o`zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.
Ko`nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Birikkan va jinsga bog`liq holda irsiylanish bo`yicha masalalar echa olish; - irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishliligini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo`yicha masalalar ishlash; - qonguruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya,komplementarlikbo`yichamasalalarishlash; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar

	<p>shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash; - irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo'llash ko'nikmalari.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya - Pediatryada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi - Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiy statistika - Tibbiy psixologiya
O`qitishni tashkiliy shakli	<p>N – nazariy</p> <p>A – amaliy</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Tibbiy ta`lim tizimida biologiyaning tutgan o`rni	Fanning predmeti vazifasi haqida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari.	6	N-2	-4
2	Hayotning	Mikroskopning tuzilishini u bilan	6	A-4	4

	molekulyar darajasi	ishlashni o`rganish. Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi . Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o`rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o`rganib, tasvirini chizish.			
3	Hujayra biologiyasi	Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta`rifi. Hujayra evolyutsiyasi. Hujayra tsikli va uning davriyligi. Hujayraning bo`linish usullari va bosqichlari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi. Xromosomalarni o`rganishning zamonaviy usullari. Gen va uning tuzilishi. Doimiy preparatlarda mitoz, meyoza bo`linishning fazalarini o`rganish. Hayvonlarning tuxum hujayrasi va spermatozoidlarini o`rganish.	6	N-2 A-2	4
4	Umumiy genetika asoslari	Genetika fanining vazifasi va usullari. Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyiligi. Analiz qiluvchi chatishtirish. Genlarning o`zaro ta`siri. Genlarning pleytrop ta`siri. Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o`rganish. Allel va allel bo`lmagan genlarni o`zaro ta`sirini o`rganish. Masalalar echish.	6	A-4	4
5	Irsiyatning xromosoma nazariyasi	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi. Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Jinsga bog`liq belgilar va kasalliklar. Masalalar echish.	6	A-4	4
6	Irsiyatning molekulyar asoslari	Irsiyatning molekulyar asoslari. DNKning irsiy axborotni o`tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduktsiya. Oqsil biosintezi.	6	N-2	2

		Nuklein kislotalarning irsiy axborotni o`tkazishdagi va oqsil biosintezidagi rolini o`rganish.			
7	Genetik injeneriya va biotexnologiya	Genetik injeneriya. Biotexnologiya. Hujayra injeneriyasi va klonlash. Genomli o`zgargan organizmlarning kelajakdagi roli.	6	N-2	2
8	O`zgaruvchanlik . Uning xillari va tibbiyotdagi roli.	O`zgaruvchanlik va uning xillari: kombinativ, mutatsion, modifikatsion. Modifikatsion o`zgaruvchanlik. Belgilarning reaksiya normasi. Fenokopiyalar. Mutatsion o`zgaruvchanlik va uning xillari. Mutagen omillar. Antimutagenez. Irsiy va irsiy bo`lmagan o`zgaruvchanlikni o`rganish. Variatsion qator tuzish.	6	N-2 A-2	4
9	Odam genetikasi va tibbiy genetika	Odam genetik tahlil uchun o`ziga xos ob`ektdir. Odam irsiyatini o`rganishdagi asosiy usullari. SHajara egizaklar tsitogenetik biokimyoviy populyatsion biokimyoviy statistik molekulyar – ontogenetik dermatoglifika usullarini o`rganish. Odam qo`l teri barmoqlaridan nusxa olishni o`rganish va bu nusxalar yordamida belgilarning irsiylanishini aniqlash. Toza va panmiktiv populyatsiyalarda belgilarning irsiylanishini o`rganish.	6	A-4	4
10	Irsiy kasalliklar. Tibbiy genetik maslahat	Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyliigi. Tibbiy-genetik maslahatlar. Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o`rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash.	6	A-4	4
11	Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari	Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari. Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon. Doimiy preparatlarda spermatogenez va	6	A-4	4

		embriogenez etaplarini o`rganish. Makropreparatlar va mikropreparatlarda postembrional davrni o`rganish.			
12	Evolyutsion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari	Evolyutsion g`oyalarning tarixi. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi. Genetik polimorfizm. Irsiy kasalliklar chastotasi. Tashqi muhitning mutagen omillari ta'sirida kelib chiqadigan kasalliklarni aniqlash. Antimutagenlarning ta'sirini o`rganish.	6	N-2 A-4	6
13	Odam a'zolarining onto-filogenezi	A'zolar evolyutsiyasi. Hayvon a'zolari va funktsional tizimlarining ontofilogenezi Odamlardagi tug`ma etishmovchilik rivojining ontofilogeneziga bog`liqligi.	6	N-2	2
14	Antropogenez	Odamning evolyutsiyasi. Hozirgi zamon odamlari. Evolyutsiyaning insoniya soniga ta'siri.	6	N-2	2
15	Odam va biosfera. Odam ekologiyasi	Biosfera tabiiy tarixiy tizimdir. Biosfera evolyutsiyasi. Odam va biosfera. Ekologiya — organizmning atrof muhit bilan bo`lgan munosabati haqidagi fan. Biosfera va ekologiya muammolarini o`rganish va atrof muhit ifloslanishini oldini olish chora tadbirlarini bilish.	6	N-2	2
16	Tibbiy parazitologiya.	Antropobiogeotsenozdagi biotik bog`lanishlarning asosiy shakllari. Parazitlar yashash muhitining o`ziga xosligi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Sodda hayvonlar tipi. Sarkodalilar: dizenteriya, ichak va og`iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar. Toksoplazma, koktsidiyalar va bezgak parazitlari (plazmodiylari). Infuzoriyalar: balantidiya.	6	A-2	2
17	Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomologiya	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. YAssi chuvalchanglar tipi. YUmaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon	6	A-2	2

		gijja-filyariyalar. O`rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari. Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo`lgan turkumlari.			
18	Zaharli hayvonlar	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliqlar. Zaharli chuvalchanglar. Zaharli halqali chuvalchanglar. Zaharli mollyuskalar. Zaharli bo`g`imoyoqlilar. Zaharli hasharotlar: qovoq arilar (shershen), asalarilar, chumolilar, tangacha qanotlilar. Zaharli ignaterililar. Zaharli umurtqalilar: to`garakogizlilar, baliqlar, amfibiyalar, reptiliyalar. Ularning zahari bilan zaharlanish belgilari, birinchi yordam va davolash.	6	A-2	2
		Jami:	108	18/36	54

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017 y.

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. “Ziyo-nashr”. Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.

5. YАгыgin M. “Biologiya”.Uchebник. M.,1999 g.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to`g`risida” gi buyrug`i
2. Bochkov N.P. Klinicheskaya genetika. Moskva. 2004 g. Uchebник dlya vuzov.
3. Вагыshnikov E.N,- Meditsinskaya parazitologiya. Konspekt lektsiya dlya med.vuzov. Vlados-press, 2005 g.
- 4.Zayats R.G., Rachkovskaya I.V.,Karpov I.A. Основы общей i meditsinskoy parazitologii. Moskva, 2002 g.
- 5.Zayats R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Основы общей i meditsinskoy parazitologii. Feniks, 2002 g.
6. A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to`plami» Toshkent,2007, 2010, 2013 y.
7. P.R.Alimxodjaeva,A.A.Abduvaliev,N.M.To`ychibaeva,M.S.Gildieva. “Tibbiy genitikaning tekshirish usullari”.
8. «Biologiya» A.A.Slyusarev, S.V.Jukova. Vysshaya shkola. M.,1987 g.
9. J.A.Musaev. “Genetika asoslari” Toshkent-2011y.
10. Alimxodjaeva P.R.,Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.
11. K.N.Nishanbaev, P.R.Alimxodjaeva, D.J.Xamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. <http://www.medline.ru>.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. <http://rsmu.ru/8894.html>
6. <http://www.dapamojnik.info/gist/>
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. <http://histologyatlas.wisc.edu/>
17. Abu Ali ibn Sino «Tib qonunlari» 1, 2, 3, 4, 5-kitoblar. – T.:SHarq, 2020–688b.
18. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik//Askar Mahkam tarjimai. – T.: SHarq, 2001.
19. Мо`minov Н. Имхотепбиринчитабиб.– Т.: Fan, 2007. – 36 b.
20. Кембелл А., ДжиллетГ., ДжонсГ. Медицинская этика.: Пер с.англ. учебное пособия. // Подред Ю. М.Лопухина , Б.Г.Юдина. - М.: ГЕОТАР-MED, 2004.-400 с.
21. Асеева И.А.Никитин В.Е.Биомедицинская этика учебное пособия. Для медицинских университет– Курск: КГМУ, 2002.
22. Tursunov E. Tibbiyotimizning barhayot siymolari. O`quv qo`llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2013. – 352 b.
23. Шойфет М.С. Сто великих врачей. – М., ВЕЧНЕ,– 2008. – 421 с
24. SHodmonova S.B. Turkistonda tibbiyot xodimlari va ularning faoliyati (XIX asr oxiri- XXI asar boshlarida).– T.: Nurafshon business, 2019. – 280 b.

4.3 Internet saytlari:

9. <https://www.gov.uz/uz>
10. <https://lex.uz/>
11. <https://www.minzdrav.uz/>

12. <http://www.ziyonet.uz/>
13. www.tma.uz
14. <http://medlib.ru>
15. <http://meduniver.com>

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

O`RTA MAXSUS (PROFESSIONAL TA'LIM

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

“TIBBIY KIMYO” FANIDAN ISHCHI O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.08.
Ajratilgan soat:	108

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

G. Sh. Karimova – Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumining “Pediatriya” fani o`qituvchisi.

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi:

D. X. Abdullayeva – Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Tashqi taqrizchi:

M. A. Odilova – 1-shahar bolalar klinik kasalxonasi bosh hamshirasi

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	4
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> – Sog`lom bola organizmi xususiyatlarini tushuntirish; – turli yoshdagi bolalarda uchraydigan yuqumli va somatik kasalliklar bo`yicha ma`lumotlar berish; – bemor bolalarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish va nazorat yuritish usullarini o`rgatish; – uy sharoitidasog`lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish, kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini o`rgatish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar sog`lom va bemor bolalar xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar haqida ma`lumotga ega bo`lib, bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini amalga oshirish bo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – Pediatriyaning rivojlanish tarixi; – bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; – muddatiga yetib va chala tug`ilgan chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari; – oilaviy poliklinika, QVP va statsionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari ; – bolalarni ovqatlantirish ; – bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi; – bolalar yuqumli kasalliklarida hamshiralik parvarishi.
Ko`nikma	<ul style="list-style-type: none"> – bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; – bolalarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash hamda material yig`ish; – chaqaloqlarni birlamchi va kundalik parvarishini amalga oshirish; – bemor bolalarni davolash va hamshiralik parvarishini amalga oshirish; – sog`lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish; – bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo`shimcha ovqatlarni tayyorlash; – onalarga sog`lom va bemor bolalar parvarishini amalga oshirish bo`yicha maslahatlar berish; – amaldagi buyruqlar asosida profilaktik emlashlarni o`tkazish; – infeksiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni o`tkazish;

	<ul style="list-style-type: none"> – bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish bo`yicha profilaktik sanitariya-oqartuv ishlarini amalga oshirish; – asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xurujida, kollaps, hushdan ketish, burundan qon ketganda, gipo- va giperglikemik komada, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urganda, ilon chaqqanda, suvga cho`kkanda, elektr jarohatida shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy yordam ko`rsatish; – faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; – muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fanlar nomi	<p>Anatomiya</p> <p>Fiziologiya</p> <p>Patologiya</p> <p>Lotin tili va tibbiy terminologiya</p> <p>Farmakologiya va retseptura asoslari</p> <p>Hamshiralik ishi</p>
O`qitishni tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta`lim;</p> <p>A – amaliy ta`lim;</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, muammoli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy	Mustaqil ta`lim
I. Tibbiy kimyoga kirish					
1.1.1	Tibbiy kimyoga kirish.	Kimyo bizning hayotimizda. Kimyo va kimyoviy moddalar. Kimyo fanini o`rganish jarayonining asosiy qoidalari, bosqichlari, zarur bo`ladigan kimyoviy va matematik ko`nikmalar. Kimyoviy birikma. Moddalarning tasniflanishi. Moddaning holati va xossalari. Atomning elektron tuzilishi va hossalarning davriy o`zgarishi.	2	N	-
1.1.2	Kimyo va atrof muhit. Biogen elementlar.	Biogen elementlar kimyosi. s-, p-, d- elementlarning fizikaviy va kimyoviy xossalari. Yadro kimyosi. Sog`liqni saqlash va atrof muhit muhofazasida kimyoning o`rni. Biogen elementlar kimyosi. Organizmdagi kimyoviy elementlar, ularning miqdoriy tarkibi va vazifalari. Organizmda elementlar konsentratsiyasi o`zgarishi bilan yuzaga keluvchi endemik va kasb kasalliklari. Texnogen ofatlar. Zaharli elementlar. Biogen elementlarning sifat reaksiyalari	2	A	3
1.2.1	Eritmalar.	Eritmalar. Eritmalarning kolligativ hossalari. Titrimetrik tahlil. Neytrallash usuli Titrimetrik tahlil. Oksidimetriya usuli.	2	N	-
1.2.2	Moddalar eruvchanligi.	Elektrolit va noelektrolit moddalar eritmalari. Eruvchanlik. Eruvchanlikka bosimning (Genri qonuni), harorat va begona moddalar mavjud bo`lishining ta`siri (Sechenov qonuni). Eritmalarning xossalari. Biologik eritmalarning osmotik va onkotik bosimlari. Izotonik, gipotonik va gipertonik eritmalar. Eritrotsitlarda plazmoliz va gemoliz hodisalari. Raul qonunlari. Eritma	2	A	2

		ustidagi erituvchining to'yingan bug' bosimining nisbiy pasayishi. Eritmaning qaynash haroratining ko'tarilishi va muzlash haroratining pasayishi.			
1.3.1	Kislota-asosli muvozanat.	<p>Kimyoviy reaksiyalar kinetikasi. Kislota-asosli kataliz. Kimyoviy muvozanat va uni baholash usullari (K_m va K_d).</p> <p>Arrenius, Brensted-Louri va Lyuislarning kislota va asos nazariyalari. Kislota va asos kuchi. Kislota-asosli muvozanat. Suvning ionlanishi. Vodород ko'rsatkichi. Kislota-asosli titrlash.</p>	2	N	-
1.3.2.	Bufer sistemalar.	<p>Bufer sistemalar. Bufer sistemalarning tasnifi. Bufer ta'siri mexanizmi. Bufer sig'imi va bufer sig'imiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Bufer eritmalarning rNini hisoblash uchun formulalar. Bufer eritmalarda kislota-asosli muvozanat. Organizmdagi bufer sistemalar: gidrokarbonatli, fosfatli, oqsilli, gemoglobinli va oksigemoglobinli bufer sistemalar. Organizmdagi bufer sistemalar sig'imi. Qonning ishqoriy zaxirasi. Atsidoz va alkaloz.</p>	2	A	2
1.4.1	Termodinamika	<p>Energiya. Oziq-ovqat energiyasi. Kaloriyani hisoblash. Solishtirma issiqlik sig'imi. Energiya turlari. Energiya va temperatura o'lchov birliklari. Metabolizm va energiya o'rtasida o'zaro bog'liqlik. Termodinamikaning birinchi qonuni. Ichki energiya. Izobarik va izoxorik jarayonlarning issiqlik samarasi. Entalpiya. Termodinamikaning ikkinchi qonuni. Entropiya. Erkin energiya. Termodinamik jarayonlarning qaytarligi va qaytmasligi. Inson organizmidagi hayotiy jarayonlar qaytmas termodinamik jarayonlar sifatida.</p>	2	N	-

1.4.2	Kimyoviy termodinamika.	Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik effektini aniqlash. Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik samarasi. Kimyoviy termodinamikaning asosiy qonuni. Gess qonuni. Gess qonunidan xulosalar. Termokimyoviy tenglamalar va ular bo'yicha hisob-kitoblar.	2	A	3
1.5.1	Kompleks birikmalar.	Vernerning kompleks birikmalar uchun koordinatsion nazariyasi. Kompleks birikmalarning olinishi. Kompleks birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi. Kompleks birikmalar molekulasida izomeriya.	2	N	-
1.5.2	Molekulyar va ionli kompleks birikmalar.	Molekulyar, ionli kompleks birikmalar. Kompleks birikmalar eritmalaridagi muvozanat. Kompleks birikmalarning barqarorligi. Kompleks birikmalarning barqarorlik va beqarorlik konstantalari. Kompleks birikmalarda kimyoviy bog' tabiati. Ichki kompleks birikmalarning olinishi. CHugaev nazariyasi. Xelatlar – organik ligandlarning kompleks birikmalari. Tetrapirrolli birikmalar va metallofermentlar, kompleks birikma tabiatli dorivor vositalar. Ekzogen va endogen komplekslar. Xelatoterapiya asoslari. Xelatoterapiyada antidotlar sifatida ishlatiladigan organik birikmalar. Xelatoterapiyada antidotlarni tanlashda xelatarning tabiati, barqarorligi va raqobatlashish xususiyati asosiy omil sifatida. Kompleksonometriya – ionlarni kompleks birikmalar holatiga o'tkazib miqdoriy aniqlash.	2	N	-
1.6.1	Elektrolit eritmalarining elektro'tkazuvchanligi.	Elektrokimyo asoslari. Birinchi va ikkinchi tur o'tkazgichlar. Elektrolitlarning biologik eritmalarini ikkinchi tur o'tkazgichlar sifatida. Elektrolit eritmalarining elektr o'tkazuvchanligi. Elektrolit eritmalarini elektr o'tkazuvchanligini baholash usullari. To'qimalar va organizm suyuqliklarining elektr o'tkazuvchanligi, tibbiyotda elektrkimyoviy usullarni qo'llanilishi. Konduktometriya. Konduktometrik titrlash.	2	N	-

1.7.1	Elektrodlardagi jarayonlar. Potensiallar xosil bo'lishi.	Potensiallar hosil bo'lishi. Elektrod, oksidlanish-qaytarilish, membrana, diffuziya potensiallari. Potensialni o'lchash. Elektrodlar. Elektrodlar turlari. O'lchovchi va solishtirish elektrodleri. Potensiallarni hisoblash formulalari. Ionlar konsentratsiyalarini aniqlashning elektrkimyoviy usullari. Potensiometriya. rN ni potensiometrik usul bilan aniqlash. Potensiometrik titrlash. Potensiallar hosil bo'lishining organizm faoliyatidagi o'rni.	2	N	-
1.7.2	Potensiallar xosil bo'lishi.	Elektrod jarayonlari. Potensiallar xosil bo'lishi va ularning turlari. Potensiometriya.	2	A	3
1.8.1	Sirt hodisalarning fizik-kimyosi.	Sirt hodisalari. Sirt energiyasi va sirt tarangligi. Sirt faollik. Sorbsiya hodisasi. Adsorbsiya, absorbsiya, xemosorbsiya. Harakatli va harakatsiz yuzada boradigan adsorbsiya. Adsorbsiya natijasini belgilovchi omillar. Ion va molekulyar adsorbsiya. Tanlab adsorbsiyalash.	2	N	-
1.8.2	Xromatografiya usullari.	Xromatografiya – tanlab adsorsiyalashga asoslangan fizik-kimyoviy usul sifatida. Xromatografiya usullari. Adsorbsion, taqsimlanish, ion almashinish, afin, gaz, gaz-suyuqlik xromatografiya turlari. Qog'oz, kolonkali, kapillyar, yupqa qavatli xromatografiya. Xromatografiyaning tibbiyotda qo'llanilishi. Zaharli moddalarning to'qima va organizm suyuqliklaridagi adsorbsiyasi. Adsorbsion terapiya.	2	A	3
1.9.1	Dispers sistemalarning fizik-kimyosi.	Dispers sistemalar. Dispers sistemalarning zarrachalar o'lchami, agregat holati hamda dispers faza va dispers muhitning ta'sirlanish darajasiga ko'ra tasniflanishi.	2	N	-
1.9.2	Kolloid eritmalar.	Kolloid eritmalar. Kolloid eritmalarining olinishi. Peptizatsiya. Kolloid zarrachalarning tuzilishi. So'lakning mitsellyar tuzilishi. Qo'sh elektr qavat hosil bo'lish mexanizmi. Elektrkinetik	2	N	-

		potensialning paydo bo'lishi. Elektrokinetik hodisalar. Elektroosmos va elektroforez.			
1.9.3	Dializ va gemodializ.	Kolloid eritmalarini tozalash. Dializ va gemodializ. Kolloid eritmalarining molekulyar-kinetik va spetsifik xossalari. Koagullanish. Koagullanish bo'sag'asi. Kolloid eritmalarining barqarorligi. Kolloid himoya. YUqori molekulyar birikmalar kolloid eritmalar barqarorligini oshiruvchi himoyalovchi vositalar sifatida.	2	N	-
1.9.4	Dag'al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar.	Dag'al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar. CHin eruvchi va kolloid eruvchi sirt faol moddalar. YUqori molekulyar birikmalar (YUMB) eritmalarini yuqori dispers va kolloid sistemalar sifatida. YUMB eritmalarining xossalari. YUMB eritmalarining turg'unligi. YUMB eritmalarining qovushqoqligi, YUMB ni, qonning reologik xususiyatlariga ta'siri.	2	N	-
1.9.5	Dispers sistemalarining fizik-kimyosi.	Dispers sistemalar. Kolloid sistemalarining klassifikatsiyasi, tuzilishi, olinishi va tozalash usullari. Kolloid sistemalarining molekulyar-kinetik va spetsifik xossalari. Kolloid sistemalarining turg'unligi. Dag'al-dispers sistemalar. YUqorimolekulyar birikmalar YUMB. YUMB eritmalarining xossalari.	2	A	3
II. Organik kimyo bo'limi					
2.1.1	Organik kimyoga kirish.	Organik birikmalar. Organik birikmalar tuzilish nazariyasi. Izomeriya. Stereoizomeriya. Organik moddalar molekulasida kimyoviy bog'lar tabiati. Organik birikmalarining reaksiya qobiliyati. Ta'sirlanish. Ta'sirlanish turlari. Kislorod va boshqa geteroatom saqlovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari. Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.	2	N	-

2.1.2	Organik birikmalarning sinflari va umumiy xossalari.	Organik kimyo asoslari. Organik birikmalarning asosiy sinflari, Organik birikmalarning reaksiyon qobiliyati, oksidlanishi va qaytarilishi. Mono-vapolifunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Alifatik va aromatik spirtlar. Geterofunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Aminospirtlar hujayra membranalari fosfolipidlarining tuzilish birliklari sifatida. Benzolning geterofunksional birikmalari . Salitsil , sulfanil va aminobenzoy kislota xosilalari dori vositalari sifatida.	2	A	3
2.1.3	Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari.	Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari. Elektron samaralar. Elektronodonor va elektronoakseptor o'rinbosarlar. Organik birikmalarning kislota-asosli xossalari. Brensted-Lourining kislotalari va asoslari. Lyuis kislotalari va asoslari. Organik birikmalarning oksidlanishi va qaytarilishi. Organik reaksiya turlari.	2	N	-
2.1.4	Uglevodorodlar.	Uglevodorodlar. Uglevodorodlarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi.	2	N	-
2.1.5	Alkanlar. Alkenlar va alkinlar.	Alkanlar. Alkanlarning xossalari. O'rin olish reaksiyalari. Alkanlarning ishlatilishi. Alkenlar va alkinlar. Alkenlar va alkinlarning xossalari. Birikish reaksiyalari. Sis-trans izomeriya. Aromatik birikmalar. Aromatik uglevodorod molekulasida o'rin olish reaksiyalari.	2	N	-
2.1.6	Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar. Aldegid va ketonlar.	Kislorod va boshqa geteroatom saqlovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari.	2	N	-

2.1.7	Karbon kislotalar.	Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.	2	N	-
2.6.1	Poli- va geterofunksional va geteroxalqali birikmalar.	Polifunksional birikmalar. Ko'p atomli spirtlar. Ko'p atomli fenollar, poliaminlar, ikki asosli karbon kislotalar.	2	N	-
2.6.2	Geteroxalqali birikmalar.	Geteroxalqali birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Geteroxalqa saqlagan neyromediatorlar.	2	A	3
2.6.3	Geterofunksional birikmalar.	Geterofunksional birikmalar. Aminospirtlar: aminoetanol (kolamin), xolin, atsetilxolin. Aminofenollar: dofamin, noradrenalin, adrenalin. Aminotiollar (2-aminoetantiol). Ularning biologik ahamiyati. Gidroksi- va aminokislotalar. Ketokislotalar	2	N	-
2.6.4	Benzolning geterofunksional hosilalari	Benzolning geterofunksional hosilalari. Paraaminofenol, salitsil kislota, para-aminobenzoy kislota, sulfanil kislota va ularning hosilalari. Poli- va geterofunksional birikmalar metabolizm jarayonining muhim ishtirokchilari va dorivor vositalar sifatida.	2	N	-
2.6.5	Geteroxalqali birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi	Geteroxalqali birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi. Geteroxalqali birikmalar metabolitlar va dorivor moddalar sifatida. Biologik muhim geteroxalqali birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Bir va ko'p geteroatomli geteroxalqalar. Besh va olti a'zoli geteroxalqali birikmalar. Kondensirlangan geteroxalqalar.	2	N	-

2.7.1	Karbonsuvlar. Tuzilishi va funksiyalari.	Karbonsuvlar, organizm va ozuqa mahsulotlarining asosiy uglevodlari, vazifasi. Monosaxaridlar. Monosaxaridlar klassifikatsiyasi. Aldoza, ketoza, tetroza, pentoza va geksozalar Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari.	2	N	-
2.7.2	Monosaxaridlar stereoizomeriyasi.	Monosaxaridlar stereoizomeriyasi. Monosaxaridlar formulasini ifodalash uchun Fisher proeksiyasi. Monosaxaridlarning suvli eritmada xalqalanishi. Monosaxaridlar xalqali tuzilishini ifodalash uchun Xeorus formulasi. Monosaxaridlarning xalqali shakllarining anomerlanishi. Monosaxaridlarning kimyoviy hossalari.	2	N	-
2.7.3	Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.	Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.	2	A	3
2.7.4	Monosaxaridlar ning oddiy va murakkab efirlari	Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari, monosaxaridlarning aminohosilalarini xosil bo'lishi, oksidlanishi, qaytarilishi, glikozidlar hosil bo'lishi.	2	N	-
2.7.5	Disaxaridlar.	Disaxaridlar. Qaytaruvchi (maltoza, sellobioza, laktoza) va qaytarmaydigan (saxaroza, tregaloza) disaxaridlar. Polisaxaridlar, gomopolisaxaridlar (kraxmal, glikogen, dekstran, sellyuloza, xitin, pektin) va biriktiruvchi to'qima geteropolisaxaridlari (xondroitinsulfatlar, gialuron kislota, geparin).	2	N	-
II. Aminokislotalar.					
3.1.1	Aminokislotalar .	Aminokislotalar tuzilishi, stereoizomeriyasi, fizik-kimyoviy xossalari, kislotali-asosli xossalari, biologik vazifalari.	2	N	-
3.1.2	Aminokislotalar . Tuzilishi, xossalari va	Aminokislotalar. Tuzilishi, xossalari va biologik vazifalari. (Laboratoriya mashg'uloti).	2	A	3

	biologik vazifalari.				
3.1.3	Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar.	<p>Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar. Oqsillarning biologik vazifalari. Oqsillarning elementar tarkibi. Globulyar va fibrillyar oqsillar. Oddiy va murakkab oqsillar. Oqsillarning birlamchi strukturasi, uning biologik xususiyatlariga bog‘liqligi. Birlamchi strukturaning turga xos spetsifikligi (turli hayvonlar insulini misolida). Oqsillardagi peptid zanjirlarning konformatsiyasi (ikkilamchi va uchlamchi strukturalar). Oqsillar biologik xususiyatlarining ikkilamchi va uchlamchi strukturaga bog‘liqligi. Oqsillarning superikkilamchi tuzilishlari. Oqsil molekulasining konformatsion o‘zgarishlari. Oqsillarning to‘rtlamchi tuzilishi. Oqsillar biologik faolligining to‘rtlamchi tuzilishga bog‘liqligi; protomerlar komplementarligi; protomerlar konformatsiyasining kooperativ o‘zgarishi (gemoglobin misolida). Izofunksional oqsillar.</p>	2	N	-
3.1.4	Peptid va oqsillar.	<p>Peptid va oqsillar. Oqsillarning fazoviy konformatsiyalari. Peptid va oqsillarning funksiyalari. Oqsillarning fizik-kimyoviy hossalari. (Laboratoriya mashg‘uloti).</p>	2	A	3
3.1.5	Oqsillarning ligandlar bilan ta’siri.	<p>Oqsillarning ligandlar bilan ta’siri. Oqsillarning fizik-kimyoviy xususiyatlari: eruvchanligi, ionlanishi va gidratatsiya; oqsillarni eritmalaridan cho‘ktirish. Oqsillarning molekulyar massasi, aniqlash usullari, ahamiyati. Oqsillar denaturatsiya va renativatsiyasi, organizmdagi ahamiyati, tibbiyotda qo‘llanilishi. Individual oqsillarni ajratish usullari. Organizm oqsil tarkibining ontogenez va kasalliklarda o‘zgarishi.</p>	2	N	-

3.2.1	Nuklein kislotalar tuzilishi va funksiyalari.	Nuklein kislotalar ochilishi va o'rganilishining tarixi, funksiyalari. Eng ko'p tarqalgan xujayra nukleotidlari. Nuklein kislotalarning tuzilishi, klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Nuklein kislotalar tarkibidagi pirimidin (uratsil, timin, sitozin) va purin (adenin, guanin) asoslari. Nuklein kislota tarkibidagi azot asoslarining laktam-laktim tautomeriyasi.	2	N	-
3.2.2	Nukleozidlar. Nukleotidlar.	Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlarning mono- va polifosfatlari. Nukleozidsiklofosfatlar. Nukleotid tabiatli kofermentlar.	2	A	3
3.2.3	Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi	Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi. Nukleozid mono- va polifosfatlar: AMF, ADF, ATF. Nukleozidsiklofosfatlar. Nuklein kislotalarning birlamchi tuzilishi. Ribonuklein va dezoksiribonuklein kislotalar. Nuklein kislotalarning gidrolizi	2	N	-
3.2.4	Nuklein kislotalar tuzilishi.	Nuklein kislotalar tuzilishi. Ularning funksiyalari. Nuklein kislotalarning birlamchi va fazoviy tuzilishlari. DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. DNKning uchlamchi tuzilishi. RNK turlari. Ribosomalar tuzilishi.	2	A	3
3.2.5	Komplementar juftlar hosil bo'lishining kimyoviy asoslari	DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. Komplementar juftlar hosil bo'lishining kimyoviy asoslari. CHargaff qoidasi. RNK turlari. RNK va genetik kod. Mutatsiya. Mutatsiya sabablari (tautomer muvozanatning buzilishi, kimyoviy moddalar va nur ta'siri). RNK tuzilishining o'ziga xosliliklari. DNKning uchlamchi tuzilishi. Nuklein kislotalarning gibridlanishi. DNK-zondlari. Xromatin tuzilishi. Nukleosomalar. Gistonli va giston bo'lmagan xromosoma oqsillari. Ribosomalar tuzilishi.	2	N	-

3.3.1.	Lipidlar tuzilishi va funksiyalari.	<p>Organizm va ovqat tarkibining asosiy lipidlari, biologik ahamiyati. Lipidlarning klassifikatsiyasi. Sovunlanadigan: oddiy va murakab lipidlar. Lipidlarni hosil qiluvchi moddalar va lipidlarning hosilalari. YOg⁺ kislotalari. Mumlar va triglitseridlar. Triglitseridlarning kimyoviy xossalari. YOg⁺larning kislotali va ishqoriy gidrolizi. Glitserofosfolipidlar. Fosfatid kislota. Plazmogenlar. Sfingofosfolipidlar. Proteolipidlar. Glitseroglikolipidlar. Sfingoglikolipidlar. Serebrozidlar. Gangliozidlar. Xujayra membranasining tuzilishi.</p> <p>Sovunlanmaydigan lipidlar.</p>	2	N	-
3.3.2	Terpenlar.	<p>Terpenlar. Karotinoidlar. Steroidlar: estran, androstan, pregnan, xolan va xolestan hosilalari. Xolesterol, o⁺t kislotalari va ularning tuzlari, ahamiyati. Steroid gormonlar. Eykazanoidlar.</p>	2	N	-
3.3.3	Sovunlanadigan va sovunlanmaydigan lipidlar.	<p>Lipidlar. Sovunlanadigan oddiy lipidlar. Uchatsilglitseridlar. Sovunlanadigan murakkab lipidlar. Tuzilishi va hossalari.</p> <p>Lipidlar.Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar va steroidlar Fermentlar.</p>	2	A	3
3.4.1	Fermentlarning tuzilishi, xususiyati va ta'sir etish mexanizmi.	<p>Fermentlarning ochilishi, tarixi. Fermentlarning xususiyatlari. Fermentativ reaksiya tezliklarining harorat, muhit, ferment va substrat konsentratsiyasiga bog'liqligi.Fermentativ katalizning o'ziga xos tomonlari. Fermentativ reaksiyalar kinetikasi. Fermentlar faolligini o'lchash birliklari.</p>	2	N	-
3.4.2	Fermentlar kofaktorlari	<p>Fermentlar kofaktorlari: metall ionlari va kofermentlar. Fermentlar klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Fermentlar faolligini aniqlash. Fermentlarning xujayra ichida joylashishi. Izofermentlar, multifermentlar, kofaktorlar va kofermentlar. Fermentlar spetsifikliklari</p>	2	A	3

3.5.1	Vitaminlar. Suvda eriydigan vitaminlar.	Vitaminlar klasifikatsiyasi. Vitaminlar etishmovchilikida kelib chikadigan xastaliklar. Suvda eriydigan va yog'da eriydigan vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Antivitaminlar. Vitaminlar . YOg'da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.	2	N	-
3.5.2	Yog'da eriydigan vitaminlar.	Vitaminlar . YOg'da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.	2	N	-
		Jami:	108		49

3. O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

8. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

9. SHavkat Mirziyoev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

10. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

11. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

12. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

13. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi” Toshkent – “O‘zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. M.M. Abdulhaeva, O‘. M. Mardonov. «Kimyo». Toshkent, «O‘zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2011 yil.

2. SH.X.Sobirov «Organik kimyo». Toshkent, CHo‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 yil.

3. A.A.Abdusamatov, R.Mirzaev, R.Ziyaev «Organik kimyo». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2004

4. A.A.Abdusamatov, R.Ziyaev, V.Akbarov «Organik kimyodan mashq, masala va testlar». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003

5. S.Masharipov, I.T.Tirkashev “Kimyo” Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. I.M.Pirmuxamedov “Organik kimyo” Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1992 yil

2. L.YUnusov, SH.Rustamova “Organik kimyo” Amaliy mashg‘ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1995 yil.

3. I.M.Pirmuxamedov, A.SH.SHukurov “Organik kimyo”. Amaliy mashg‘ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1996 yil.

4. R.A.SHoymardonov «Organik kimyodan savol, masala va mashqlar Toshkent, “O‘qituvchi” nashriyoti, 1996 yil

Internet saytlari

<http://www.ziyonet.uz/>

<http://www.lex.uz/>

<http://www.google.com/>

<http://www.dtm.uz/>

Pharmi. Uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha
TIBBIY BIOFIZIKA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.09.
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

- Muxamedova D. SH. CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi
- Axmedova F. E. CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- SHaripova F. A. Toshkent Davlat stomatologiya instituti "Fiziologiya va patologiya" kafedrasi o'qituvchisi, t.f.n., dotsent
- To'xtaeva X. M. CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

1. O`quv dasturga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturning nomi	Tibbiy biofizika
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dastur maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a`zo va to`qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni o`rganish; - Organizm to`qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini o`rganish; - Tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta`sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini to`g`risida tasavvurlarga ega bo`lish; - Inson organizmida sodir bo`ladigan mikrojarayonlar va molekulyar jarayonlarning fizikasini tushunish;
O`zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a`zo va to`qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni, organizm to`qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini, tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta`sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini bilib oladilar; - Fizikaviy konuniyatlarni tirik organizmdagi jarayonlarga tadbik etish ko`nikmalariga ega bo`ladilar; - Tibbiy biologik ma`lumotlarni fizik-texnikaviy asboblar yordamida olish, kayd etish va taxlil etish malakalariga ega bo`ladilar;
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Biofizika faniga kirish. Faning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o`lchash) va xatoliklar nazariyasi; - Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari ; - Bioakustika asoslari; - Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari; - Optika asoslari va ko`zning optik sistemasi; - Tirik organizm to`qima va hujayralariga fizik omillarning ta`siri; - Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari; - Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi ; - Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari;
Ko`nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Biofizika fanining tarixi; - biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; - Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog`liqligi; - o`lchashlar va asosiy o`lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; - antropometrik o`lchashlar va ularning asosiy birliklari; - tajriba o`tkazish usuliga bog`liq bo`lgan xatoliklar; - qurilma va apparaturaga bog`liq bo`lgan xatoliklar; - tajriba o`tkazuvchining shaxsiy xatosi;

- odamning antropometrik ko'rsatkichlarini o'lchash;
- SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko'rsatkichlarni aniqlash;
- o'rta arifmetik qiymatni hisoblash;
- absolyut va nisbiy xatoliklar;
- har xil o'lchov asboblari o'lchashlar o'tkazish;
- qattiq jismlarning mexanik xossalari;
- biologik to'qimalarning mexanik xossalari;
- suyuqlikning mexanik xossalari;
- yurak biomexanikasi elementlari.
- sfigmotonometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o'lchash;
- sirt taranglik koeffitsientini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash;
- gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to'lqin uzunliklarining kattaligi birliklari;
- tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo'lishi;
- tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog'liqligi, har xil muhitda tarqalish tezligi;
- • tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasini;
- tovushning tarqalishi va chastotasi, lokatsiyasi;
- ultratovush va uning xususiyatlari;
- aks-sado nimaligi;
- akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi;
- ultratovush qurilmalari bilan ishlash printsiplari;
- tovushning to'lqin uzunligini aniqlash;
- berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;
- tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo'yishda qo'llanilishi va tovush bilan davolash;
- ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish;
- eshitish o'tkirligini aniqlash;
- hujayra membranasida biopotensiallarning hosil bulishi;
- elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha;
- EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi;
- elektrokardiograf apparatlarida ishlash;
- elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o'zgarishlarning tavsif qilish;
- elektrodni to'g'ri ulash.
- yorug'likning tabiati va xossalari;
- linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo'lishi;
- optik asboblari va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati;
- ko'zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko'rishning sabablari;
- ko'zning to'r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar;
- lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo'llanilishi.
- ko'zning ko'rish o'tkirligini aniqlash;
- ko'zning ko'rish maydonini aniqlash;
- organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati;
- fermentlar ishtirokida boradigan reaksiyalarning mohiyati;

	<ul style="list-style-type: none"> - fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta'siri; - ovqat hazm bo'lish jarayonlarida me'da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari; - so'lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta'siri; - fermentlar aktivligiga haroratning ta'siri; - biologik membranalarning ultrastrukturalari va funktsiyasi, ularni tekshirish usullari; - moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari; - • diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; - eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; - biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta'sirlari; - o'simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz va deplazmoliz hodisalarini mikroskopda kuzatish; - eritrotsitlarga gipertonik va gipotonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o'zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o'rganish; - termodinamika qonunlari; - issiklik balansi; - issiqlik almashinuvi turlari; - termometriya haqidagi tushuncha; - rentgen nurlari va ularning xossalari; - radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; - doza va uning birliklari; - termometr yordamida tana haroratini o'lchash; - rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; - rentgenografiya o'tkazish; - kompyuter tomografiyaga nazariy tushuncha va printsip ishlashi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; - magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o'kazish texnikasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) o'kazish texnikasi;
O`quv rejaga muvofiq o`zoro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va embriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi, Terapiya, Hamshiralik ishi
O`qitishning tashkilish shakli	N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX - maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturning mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta`lim
1	Biofizika fani, uning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o`lchashlar) va xatoliklar nazariyasi.	<p>Biofizika fanining tarixi;</p> <p>Biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati;</p> <p>Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog`liqligi;</p> <p>O`lchashlar va asosiy o`lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi;</p> <p>Antropometrik o`lchashlar va ularning asosiy birliklari;</p> <p>Tajriba o`tkazish usuliga bog`liq bo`lgan xatoliklar;</p> <p>Qurilma va apparaturaga bog`liq bo`lgan xatoliklar;</p> <p>Tajriba o`tkazuvchining shaxsiy xatosi;</p> <p>Odamning antropometrik ko`rsatkichlarini o`lchash;</p> <p>SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko`rsatkichlarni aniqlash;</p> <p>O`rta arifmetik qiymatni hisoblash;</p> <p>Absolyut va nisbiy xatoliklar;</p> <p>Har xil o`lchov asboblarida o`lchashlar o`tkazish;</p>	8	N A L 2/4/2	4
2	Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari	<p>Qattiq jismlarning mexanik xossalari;</p> <p>Biologik to`qimalarning mexanik xossalari;</p> <p>Suyuqlikning mexanik xossalari;</p> <p>YUrak biomexanikasi elementlari;</p> <p>Ofigmotonometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o`lchash;</p> <p>Sirt taranglik koeffitsientini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash;</p> <p>Korotkov usulida qon bosimni o`lchash;</p>	8	N A L 2/4/2	4
3	Bioakustika	Gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr,	8	N	4

	asoslari	<p>chastota, to`lqin uzunliklarining kattaliklari birliklari;</p> <p>Tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo`lishi;</p> <p>Tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog`liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi;</p> <p>Tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasi;</p> <p>Tovushning tarqalishi va chastotasi, lokatsiyasi;</p> <p>Ultratovush va uning xususiyatlari;</p> <p>Aks-sado nimaligi;</p> <p>Akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi;</p> <p>Ul`tratovush qurilmalari bilan ishlash printsiplari;</p> <p>Tovushning to`lqin uzunligini aniqlash;</p> <p>Ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish;</p> <p>Tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo`yishda qo`llanilishi va tovush bilan davolash;</p> <p>Eshitish o`tkiriligini aniqlash;</p> <p>Berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;</p>		A L 2/4/2	
4	Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari.	<p>Hujayra membranasida biopotentsiallarning hosil bulishi;</p> <p>Elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha;</p> <p>EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi;</p> <p>Elektrokardiograf apparatlarida ishlash;</p> <p>Elektrodlarni to`g`ri ulash;</p> <p>Elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o`zgarishlarning tavsif qilish;</p>	8	N A L 2/4/2	4
5	Optika asoslari va ko`zning optik sistemasi	<p>YOrug`likning tabiati va xossalari;</p> <p>Linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo`lishi;</p> <p>Optik asboblardan va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash;</p> <p>Mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash;</p> <p>Infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati;</p> <p>Ko`zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan</p>	8	N A L 2/4/2	4

		<p>ko`rishning sabablari;</p> <p>Ko`zning to`r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar;</p> <p>Lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo`llanilishi;</p> <p>Ko`zning ko`rish o`tkirligini aniqlash;</p> <p>Ko`zning ko`rish maydonini aniqlash;</p> <p>Mikroskopiya. Mikroskopning kattalashtirish darajasi va uni hisoblash;</p>			
6	<p>Tirik organizm to`qima va hujayralariga fizik omillarning ta`siri.</p>	<p>Organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati;</p> <p>Fermentlar ishtirokida boradigan reaksiyalarning mohiyati;</p> <p>Fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta`siri;</p> <p>Ovqat hazm bo`lish jarayonlarida me`da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari;</p> <p>So`lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta`siri;</p> <p>Fermentlar aktivligiga haroratning ta`sirini;</p> <p>Biologik jarayonlarda fermentlarning ahamiyati va fermentativ reaksiyalarning tezligini aniklash;</p> <p>Kraxmalning gidrolizlanishiga so`lak tarkibidagi amilaza fermentini ta`sirini aniklash;</p>	8	<p>N</p> <p>A</p> <p>L</p> <p>2/4/2</p>	4
7	<p>Hujayra biofizikasi va biomembranologiy a asoslari.</p>	<p>Biologik membranalarining ultrastrukturalari va funktsiyasi, ularni tekshirish usullari;</p> <p>Moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari;</p> <p>Diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi;</p> <p>Eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati;</p> <p>Biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta`sirlari;</p> <p>Eritrotsitlarga gipertonik eritmalar ta`sir ettirib, ulardagi o`zgarishlarni mikroskopda kuzatish va</p>	10	<p>N</p> <p>A</p> <p>L</p> <p>2/4/4</p>	4

		<p>o`rganish ;</p> <p>Eritrotsitlarga gipotonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o`zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o`rganish;</p> <p>O`simliklarning hujayralarida ketadigan deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish;</p> <p>O`simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish;</p>			
8	<p>Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi</p>	<p>Termodinamika qonunlarini;</p> <p>Issikdik balansi;</p> <p>Issiqlik almashinuvi turlari;</p> <p>Termometriya hakidagi tushuncha;</p> <p>Rentgen nurlari va ularning xossalari;</p> <p>Radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish;</p> <p>Doza va uning birliklari.</p> <p>Termometr yordamida tana haroratini o`lchash;</p> <p>Rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish;</p> <p>Rentgenografiya o`tkazish;</p> <p>Turli termomertlar yordamida ishlashni o`rganish;</p>	8	<p>N</p> <p>A</p> <p>L</p> <p>2/4/2</p>	4
9	<p>Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari.</p>	<p>Tomografiyaga nazariy tushuncha va printsip ishlashi;</p> <p>Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi;</p> <p>Magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi;</p> <p>Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o`kazish texnikasi;</p> <p>Magnit rezonans tomografiya (MRT) o`kazish texnikasi;</p>	6	<p>N</p> <p>A</p> <p>2/4</p>	4
		<p style="text-align: center;">Umumiy soat: 108 Jami:</p>	72	<p>N-18</p> <p>A-36</p> <p>L-18</p>	36

3. O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

14. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
15. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
16. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
17. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
18. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
19. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
20. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug` xalqning ishi ham ulug`, hayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi”Toshkent – “O`zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. S.T.Tursunov, N.R.Buronova, F.Beknazarov “Tibbiy biofizika” Toshkent, “Ilm Ziyoy” nashriyoti, 2005 yil.
2. E. Ismailov, N. Mamatqulov, G’. Xodjayev, N. Norboyev. Biofizika. T. Cho`lpon. 2013y
3. Remizov A.N. i dr. Uchebnik po meditsinskoy i biologicheskoy fizike. 2003 god.
4. A.I.Essaulova, M.E.Bloxina, L.D.Gontsov “Rukovodstvo k laboratornym rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike” Moskva, izdatelstvo “Vysshaya shkola”, 1987 g
5. A.N.Remizov, N.X.Isakova, G.M.Maksina “Sbornik zadachi po meditsinskoy i biologicheskoy fizike”. Moskva, izdatelstvo “Vysshaya shkola”, 1987 g
6. Qosimov M.M. Nazariy biofizika asoslari. Toshkent, Univer-sitet, 2006, 220 b.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. V. N. Fedorova, E. V. Faustov. Meditsinskaya i biologicheskaya fizika : kurs lektsiy s zadachami; uchebnoe posobie / - M. : GEOTAR-Media, 2010. - 592 s.
2. M.E.Bloxina “Rukovodstvo k laboratornym rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike” Moskva, 2002 g.
1. 3. 2. YU.A.Vladimirov, D.I.Roshupkin, A.YA.Potapenko, A. I. Deev “Biofizika” Moskva, "Meditsina" nashriyoti, 1983y.
3. N.I.Gubanov, A.A. Utepbergenov “Meditsinskaya biofizika” Moskva,
4. “Meditsina” nashriyoti, 1978 y.
5. Z.D.Beikova, R.S. Pavlov “Meditsina biofizikasidan o`quv qo`llanma” Toshkent, “Meditsina” nashriyoti, 1976 y

Internet saytlari

1. <http://www.ziynet.uz/>

2. <http://www.google.com/>
3. Mexanika - [w.w.w. emoni.com](http://www.emoni.com).
4. Termodinamika – [w.w.w cc.ss. u crèmea ru](http://www.cc.ss.ucremea.ru).
5. Akustika – [w.w.w acoustics.ru](http://www.acoustics.ru).
6. Elektromagnetizm – [w.w.w Zone-x ru](http://www.zone-x.ru).
7. Optika – [w.w.w Fiz.shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
8. Atom fizikasi- [w.w.w. Fiz.shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
9. Yadro fizikasi – [w.w.w. Fiz. shelp.ru](http://www.fiz.shelp.ru).
10. Radioaktiv- [w.w.w jolnbiz.ru](http://www.jolnbiz.ru)

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

UMUMIY GIGIENA VA EKOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.10.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. K. Ochilova

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari

N. SH. Uroкова

Taqrizchi:

B. E. Tuxtarov

SamDTI Jamoat salomatligi va sog'liqni saqlash menejmenti kafedrasi dotsenti

O. A. Ro'ziboev

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish bo'yicha direktori o'rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Umumiy gigiena va ekologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O`quvchilarni gigienaning ilmiy asoslari, gigienik tekshirish usullari va sog`lomashtirish tadbirlarining asosiy printsiplarini o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilishi ta`minlash. O`quvchilarga fan va gigienaning asoslari, gigienaning har bir bo`limini asosiy xususiyatlari, eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar, o`quvchilar tomonidan gigienik tekshirish usullarini o`zlashtirilishi, o`quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o`zaro ta`sirlanish asoslari, gigienik me`yorlashtirish va reglamentlashtirishning asoslari bilan tanishtirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<p>O`quvchilar:</p> <ul style="list-style-type: none"> – toksikologik tekshirishlarning metodologik asoslarini bilib oladilar; – oziq-ovqat mahsulotlarining to`la sifatlilikini tekshirishning uslubiy asoslarini aytib beradilar; – bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini umumiy va shaxsiy tarzda tekshirish va baholashning metodologik asoslarini bajarib kuradilar; – organizmga atrof muhit omillarining organizmga ta`sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni bajarib ko`rsatadilar; – organizmga meteo-omillarning kompleks ta`sirini tekshirish va baholash usularini aytib beradilar; – jismoniy mehnatni bajarishda organizmning funktsional holatini baholash usullarini bajaradilar; – aqliy mehnat bajarganda organizmning funktsional holatini baholash bo`yicha ish olib boradilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – gigiena va uning har bir bo`limining maqsadi va vazifalarini; – atrof muhit va odam organizmining o`zaro bog`liqligining asoslarini; – atrof muhit omillarining organizmga ta`sir etish xususiyatlari, ijtimoiy-gigienik omillarni; – gigienik va sog`lomashtiruvchi tadbirlarni tashkil qilish va o`tkazishning asosiy printsiplarini; – oqilona ovqatlanishning gigienik asoslarini; – sog`lom turmush tarzining gigienik asoslarini; – atrof muhit omillarini gigienik me`yorlashtirish va reglamentlashtirishning umumiy asoslarini; – inson ekologiyasining zamonaviy holati va atrof muhitni muhofaza qilishning gigienik asoslarini <i>bilib oladilar</i>.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – atrof muhit omillarini baholash bo`yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish; – ob`ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; – hona havosining mikroiklim ko`satkichlarini o`lchash va

	<p>baholash;</p> <ul style="list-style-type: none"> – insolyatsion tartibni tekshirish va baholash, xonalarning tabiiy va sun’iy yoritilganligini aniqlash; – yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish va baholash; – laboratoriya tekshirishlari uchun turli manbalardan suv namunalarini olish, suvning fizik va kimyoviy xossalarini aniqlash; – laboratoriya tekshirishlari uchun tuproq namunalarini olish va ularni tekshirishga tayyorlash; – tuproqning fizik-mexanik, kimyoviy xossalarini va gelmentoovoskopik tekshirishn – ishchi muhiti havosidagi fizik va kimyoviy omillarni aniqlash; – gazlamaning asosiy fizikaviy va gigienik xossalarini aniqlash <p><i>ko`nikmalariga ega bo`ladilar</i></p>
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Valeologiya, Nutritsiologiya, Hamshiralik ishi, Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari, Tibbiyot kasbiga kirish, Dietologiya, YUqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat, Kasb kasalliklari.
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Gigienaning predmeti va vazifalari	Gigienaning predmeti va vazifalari. Tibbiy ekologiya. Tibbiy ta’lim tizimida gigienaning tutgan o`rni. “Aholi salomatligi” tushunchasi, salomatlik ko`rsatkichlarining yashash sharoitlariga bog`liqligi. Atrof-muhit va ekologik omillar haqida tushuncha.	2	N-2	-

		Gigienada qo'llanadigan tekshirish usullari.			
2	Havo muhiti va uning gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati	Atmosfera havosining fizikaviy xossalari-gigienik ta'rif. Atmosfera tuzilishi haqida tushuncha. Atmosfera havosining fizikaviy xossalari biologik va umumsanitar ahamiyati: harorat, namlik, havoning xarakat tezligi, barometrik bosim va havoning elektrlanganlik holati. Havoning kimyoviy tarkibi va biologik xossalari-gigienik ta'rif. Havoning kimyoviy tarkibi, uning tarkibiy qismlarini fiziologik va sanitar ahamiyati. Havo muhitining biologik xossalari va aerogen infeksiyalar to'g'risida tushuncha. Havo muhiti ifloslanishining ekologik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining optik qismiga sifat va miqdoriy ta'rif, uning jadalligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Infraqizil, ko'rinuvchi va ultrabinafsha nurlarga fizikaviy ta'rif va ularning biologik ahamiyati. Iqlim o'zgarishi	4	N-2 A-2	2
3	Suvning salomatlik omili ekanligi. Aholining suv ta'minotini gigienik asoslari. Aholining suv ta'minotini tashkil qilishga bo'lgan gigienik talablar	Suvning fiziologik va gigienik roli, uning epidemiologik ahamiyati. Aholining suv ta'minotini dunyo muammosi ekanligi. O'zR hududidagi suv manbalariga gigienik ta'rif va ekologik muammolar. Suv iste'moli me'yorlari to'g'risida tushuncha. Xo'jalik-ichimlik suv ta'minoti manbalariga bo'lgan umumiy talablar. Ichimlik suvining sifatiga bo'lgan gigienik talablar. Ichimlik suvini sifatini yaxshilash usullariga umumiy ta'rif. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy va yordamchi usullar.	4	N-2 A-2	2
4	O'zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatini tashkil qilishning asoslari	Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O'zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). DSENM ning tarkibi va uning asosiy vazifalari. Ogohlantiruvchi va joriy sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida Qonuni"ga umumiy ta'rif. Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O'zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). DSENM ning tarkibi va uning asosiy vazifalari. Ogohlantiruvchi va joriy	2	N-2	2

		sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida Qonuni"ga umumiy ta'rif.			
5	Gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirish haqida tushuncha	Gigienik me'yor va reglamentlarning ahamiyati. Atrof va ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy, kimyoviy, biologik omillarning gigienik me'yorlari va gigienik reglamentlarini ishlab chiqarishning asoslari. SanQvaM lari, REK va boshqa normativ hujjatlar.	2	N-2	-
6	Zamonaviy inson ekologiyasining tibbiyotdagi oid tomonlari.	Inson ekologiyasi haqida tushuncha. Insonning zamonaviy yashash muhitini shakllanishida texnik taraqqiyot va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning ahamiyati. Atrof-muhitning ifloslanishi texnik taraqqiyotining asosiy negativ oqibati ekanligi. Ifloslantiruvchi omillarning turlari va ularning shahar hamda qishloq aholi yashash joylaridagi asosiy manbalari. Biosferada zararli moddalar tabiatining (bo'lishi va o'zgarishi) umumiy qonuniyatlari, biologik zanjirlar to'g'risida tushuncha. O'zR hududidagi ekologik vaziyatlar, ekologik halokatli zonalar va ekologik zo'riqqan mintaqalarga umumiy ta'rif. Atrof muhitni muhofaza qilish bo'yicha tadbirlar (muammoli)	2	N-2	2
7	Mehnat gigienasining umumiy asoslari. Ishlab chiqarish muhitidagi ruhiy-fiziologik va fizik omillarga gigienik ta'rif.	Texnik taraqqiyot va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar o'zgarishining mehnatga qobiliyatli aholi salomatligi uchun ahamiyati. Mehnat gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Ishchilarga tibbiy-profilaktik xizmat ko'rsatish tizimida mehnat gigienasining tutgan o'rni. Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarga gigienik ta'rif. Ishlab chiqarishga oid zararlar va kasbiy kasalliklar haqida tushuncha. Ishlab chiqarish muhitidagi eng muhim nomuvofiq fizik omillarga gigienik ta'rif (nomuvofiq mikroiklim, shovqin, tebranish). Ishlab chiqarish changlari, changga oid patologiyalarni oldini olish chora-tadbirlari.	4	N-2 A-2	2
8	Ishlab chiqarish muhitidagi kimyoviy omillarga ta'rif. Zararli kasbdagi ishchilar uchun beriladigan davolovchi-profilaktik ovqatlanish haqida	Umumzaharli ta'sir ko'rsatuvchi kimyoviy omillarga gigienik ta'rif, korxonalarda o'tkir va surunkali zaharlanishlarni oldini olish choralari. Organizmga maxsus ta'sir bo'yicha ishlab chiqarishdagi zararli kimyoviy omillarga ta'rif. Ishlab chiqarish korxonalaridagi ishchilarning davolovchi-profilaktik ovqatlanishi haqida tushuncha, maxsus	4	N-2 A-2	2

	tushuncha	ovqatlanish ratsionlari, ularni berilish sharoitlari.			
9	O`zR qishloq xo`jaligidagi mehnat gigienasi asoslari. Pestitsidlar va mineral o`g`itlarni qo`llash gigienasi asoslari.	O`zR sharoitida qishloq xo`jaligidagi mehnatning o`ziga xos xususiyatlari, zamonaviy muammolari, qishloq xo`jaligi mehnatkashlari organizmiga ta`sir etuvchi nomuvofiq omillarga umumiy ta`rif, ishchilarni sog`lomlashtirish bo`yicha tadbirlar. Mineral o`g`itlar va pestitsidlarni qo`llash gigienasi asoslari, organizmga ularning zararli ta`sirini oldini olish tadbirlari (muammoli).	4	N-2 A-2	2
10	Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari. Aholi yashash joylarini obodonlashtirishning gigienik ahamiyati. SHahar va qishloq aholi yashash joylaridagi turmush sharoitining xususiyatlari va ekologik muammolari.	Atrof muhitning omili sifatida tuproq muhitiga umumiy gigienik ta`rif. Tuproqning sanitar va epidemiologik ahamiyati haqida tushuncha. Biogeokimyoviy hududlar to`g`risida tushuncha, uning shakllanishida tuproqning tutgan o`rni. O`zR hududining biogeokimyoviy foni va asosiy endemik kasalliklar, ularni oldini olish tadbirlari. Urbanizatsiyaning ijtimoiy-gigienik muammo ekanligi, zamonaviy bosqichda uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zR dagi yirik shaharlaridagi yashash sharoitlariga umumiy gigienik ta`rif. SHahar muhiti to`g`risida tushuncha, aholi salomatligi uchun uning ahamiyati. SHaharlarni rejalashtirish va qurishning gigienik printsiplari. SHahar muhitini yaxshilash bo`yicha tadbirlar. Qishloq aholi yashash joylaridagi turmushning o`ziga xos xususiyatlari ekologik muammolari, O`zR da bu muammoning o`ziga xosligi, uni hal etish yo`llari.	4	N-2 A-2	2
11	Bolalar va o`smirlar gigienasining umumiy asoslari.	Zamonaviy sharoitda O`zR dagi bolalar va o`smirlar kontingentining asosiy salomatlik ko`rsatkichlari va uning uchun tarbiyalash va o`qitish sharoitlarining ahamiyati. Bolalar va o`smirlar gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Akseleratsiya, uning gigienik ahamiyati, maktabda o`qishga etuklik haqida tushuncha. Bolalar va o`smirlar gigienasi sohasidagi DSENM vrachlarining vazifalari.	2	N-2	2
12	Ovqatlanish –	Aholi salomatligi uchun	2	N-2	2

salomatlik omili	ovqatlanishning ahamiyati. Zamonaviy sharoitda ovqatlanish muammosining o`tkirligini belgilovchi omillar. Oqilona (to`g`ri) ovqatlanish tushunchasi va unga bo`lgan gigienik talablar. Ovqatlanishning fiziologik me`yorlari. Alimentar kasalliklar to`g`risida tushuncha, tasnifi. Ovqatdan zaxarlanishlar tushunchasi, tasnifi. Aholining ovqatlanishini gigienik nazoratining mazmuni. Zamonaviy ekologik sharoitlarda ovqatlanishni ratsionallshtirish imkoniyati.			
Jami		36	36	20

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim..

Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Salomova F.I., Iskandarova SH.T., Abdukadirova L.K., Sadullaeva X.A., SHaripova S.A., Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. "Gigiena. Tibbiy ekologiya". Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019 y
2. Dushanov B.A., Iskandarova SH.T. Umumiy gigiena. Darslik. –Toshkent. Kitob-jurnal. 2008 y.
3. Ponomareva L.A., Kazakov E.K., Abduqodirova L.K., Tuhtarov B.E., Dravskix I.K., SHaripova S.A., Sadullaeva X.A. Umumiy gigiena bilan ekologiya. Amaliy mashg`ulotlar uchun o`quv qo`llanma. - Toshkent. Tafakkur-bo`stoni. - 2011. -200 bet.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Dushanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. "Radiatsion va harbiy gigiena". Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. "Radiatsionnaya gigiena" o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. "Gigiena s osnovami ekologii cheloveka", Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. "Gigiena" Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M. "Общaya gigiena" Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. "Общaya gigiena rukovodstvo k laboratornym zanyatiyam". Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998 y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uz
3. [www. Ziyonet](http://www.Ziyonet);
4. www.hygiene.uz;
5. www.radiation.uz;
6. www.radiation-and-risk.com.
8. www.uran.pro

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

TIBBIY PSIXOLOGIYA dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.11.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S. Uzaqova

Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

M. Buvabekov

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi direktori

2. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiy psixologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> – Aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Psixologiya fanining tarmoqlari, insonning ruhiy faoliyatini o`rgatish; – psixologiyada qo`llaniladigan tekshirish uslublarini o`rgatish; – turli kasalliklarda bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasini o`rgatish; – tibbiyot xodimining faoliyatida etika va deontologiya masalalarini o`rgatish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Umumiy va meditsina psixologiyasi asoslari» fanining tarixi, amaliy ahamiyati o`rganish uslublari. – Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi. – Bilish soxasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi. – Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi. – Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Iroda jarayoni haqida ma`lumot. SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari. – Psixogigiena haqida ma`lumot. – Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoterapiya. – Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – deontologiya

	<p>masalalari.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari. – Bolalar kasaliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari. – Akusherlik–ginekologiya bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O`qitishning tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta`lim;</p> <p>A – amaliy ta`lim;</p> <p>NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar</p> <p>MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq, seminar topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	«Tibbiy psixologiya» fanining tarixi, amaliy ahamiyati va o`rganish uslublari.	<p>Psixologiya so`zi ma`nosi, psixologiya fani va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Tibbiy psixologiya fani asosiy masalalari, vazifalari. Psixologiyaning tekshirish uslublari.</p> <p>Psixologiya fani tarixi, asoschilari haqida ma`lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari.</p> <p>Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati, psixologiya tushunchasini izohlay bilish.</p>	2	N-2	-
2	Ruhij jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi.	<p>Ruhij holat va, jarayon haqida tushuncha.</p> <p>Ongning turlari va xususiyatlari. Normal ruhiy holat haqida ma`lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo`ljall olish xususiyatlari.</p> <p>Turli kasalliklar, shikastlashlar va stress holatlarida ongni buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog`i solingan holat va depersonalizatsiya.</p> <p>Ongni to`xtashi: obnubilyatsiya, somnolentsiya, quloq bitishi, sopor, koma va hushdan ketish holatlari.</p> <p>Ongi buzilgan bemor bilan munosabatda bo`lish xususiyatlari. Ongi xiralashgan, ongi buzilgan bemorlar holati baholash, yordam berish tadbirlari.</p>	6	N-2	2
3	Bilish soxasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira,	<p>Bilish sohasi jarayonlari.</p> <p>Sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish</p>	6	N-2	2

	<p>diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi.</p>	<p>psixologiyasi; xotira jarayoni fiziologik asosi, turlari;</p> <p>Diqqat jarayonini shakllashi, turlari; xotira, diqqat jarayonining kasalliklarda buzilishi; sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari.</p> <p>YAgona ruhiy faoliyat haqida ma'lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma'lumot. Sezgi analizatorlari. Sezgining buzilishi anesteziya, gipesteziya, giperesteziya, paresteziyalar.</p> <p>Idrok – sezgi a'zolarimizga ta'sir qilib turgan narsalarning ongda bevosita aks etishidir. Idrok jarayonining shakllashi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyutsinatsiya. Sezgi, idrok jarayoni buzilishi kuzatilgan bemorlarga munosabatda bo`lish psixologiyasi.</p> <p>Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari. Xotiraning kasalliklarda buzilishi. Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan bemorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo`lish psixologiyasi.</p>			
4	<p>Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi.</p>	<p>Tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllashi va sifatleri. Aqliy operatsiyalarning asosiy turlari. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Tafakkuri buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari.</p> <p>Nutq haqidagi tushuncha. Nutqning turli kasalliklarda buzilishi: motor, sensor, amnestik afaziyalar.</p> <p>Aqli zaiflikning turlari. Aqli zaiflikning turlari: oligofreya, dementsiya.</p> <p>Nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlaring munosabatda bo`lish xususiyatlari.</p>	6	N-2	2
5	<p>Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish</p>	<p>Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsional holatlar haqida ma'lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarni fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining</p>	4	N-2	2

	psixologiyasi.	<p>organizm bilan bog`liqligi, inson faoliyatidagi ahamiyati.</p> <p>Emotsiya jarayonining turli kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik.</p> <p>Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.</p>			
6	Iroda jarayoni haqida ma'lumot. SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari.	<p>Iroda jarayoni bosqich va sifatleri, iroda jarayoni haqidagi nazariyalar. Iroda jarayoni tarbiyasi. Odam irodasini shakllantirish. Tilak, xohish tushunchalari, ko`nikmalar haqida ma'lumot. Iroda faoliyating turli kasalliklarda o`zgarishi; Tibbiyot xodimlaring irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.</p> <p>«SHaxs» va «Odam» tushunchalari. SHaxs to`g`risidagi nazariyalar, mijoz haqida ma'lumot. SHaxs muammolari haqida ma'lumot. Xarakter va uning asosiy xususiyatlari.</p> <p>SHaxsning tutgan yo`lining shakl va sifatleri: dunyoqarash, e`tiqod, ideal tushunchalari. SHaxs va kasallik muammosi bemorning xarakter xususiyatlari bilan bog`liqligi haqida ma'lumot. SHaxs patologiyasi haqida ma'lumot. Bemor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta`siri. Tibbiyot xodimi va bemor o`rtasidagi munosabatlar.</p>	6	N-2	2
7	Psixogigiena haqida ma'lumot. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika Psixoterapiya.	<p>Psixogigiena tushunchasi. Psixogigienaning asosiy bo`limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta`lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika tushunchasi; psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlar.</p> <p>Psixoterapiya haqida ma'lumot, Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinong psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi fikrlari.</p> <p>Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning</p>	2	N-2	-

		dolzarb masalalari.			
8	Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya masalalari.	<p>“Etika”, “deontologiya” tushunchalari; etika kategoriyalari. Etika va deontologiyang rivojlashi tarixi.</p> <p>Tibbiy deontologiyaning asosiy vazifalari; sorrogeniya, yatrogeniya tushunchalari va ularning bemorga ta’siri; bunda o`rta tibbiyot xodimlarning asosiy burchlari.</p>	4	N-2	2
9	Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	<p>Ambulatoriyada sog`lom muhit yaratish psixologiyasi. “Ayollar maslahatxonasi”da bemorlarga munosabat psixologiyasi.</p> <p>Oilaviy poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlari.</p> <p>Ambulatoriya va poliklinikada bemorga xizmat ko`rsatish psixologiyasi. Poliklinikada, “Ayollar maslahatxonasi”da olib boriladigan davolash tadbirlari. Poliklika sharoitida olib boriladigan psixoterapevtik tadbirlar. Oilaviy poliklikalarda olib boriladigan davolash-profilaktika ishlari.</p>	2	N-2	-
10	Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	<p>Terapevtik bemorlar psixologiyasi, terapevtik kasallar davolashda ruhiy taassurotlar, psixoterapevtik davolash usullari. Somatik kasalliklar va ularning o`ziga xos xususiyatlari. Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o`zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari.</p> <p>Turli terapevtik kasalliklar davolashda ruhiy taassurotlarng o`rni. Bemor ruhiyatiga kasallikning ta’siri.</p>	4	N-2	2
11	Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari.	<p>Jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o`zgarishlar; jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi; davolash jarayoda qo`llaladigan psixoterapevtik davolash usullari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlarning o`ziga hos ruhiy holatlari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta’siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o`zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash</p>	4	N-2	2

		jarayoda qo'llaladigan psixoterapevtik davolash usullar.			
12	Bolalar kasalliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari.	YOsh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta'siri; YOshga qarab psixoprofilaktika ishlarini olib borish; ota-onalar bilan muloqotning xususiyatlari. Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimlarining bolalar psixologiyasi, psixoterapiya va amaliy psixologiyasini bilishlari haqida. Bemor bolalarng ota – onasi bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. YOshga qarab psixoprofilaktik ishlar tashkil qilish.	2	N-2	-
13	Akusherlik–ginekologiya bo'limlarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi.	Sog'lom ayollarga munosabat psixologiyasi. Sog'lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug'ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	4	N-2	2
14	Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo'limlarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Ruhiy kasalliklarng o'ziga xos xususiyatlari; psixomotor qo'zg'alistda bemor tinchlantirish usullari; ruhiy kasallar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Ruhiy bemorlarda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlar. Ruhiiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	2	N-2	-
15	Jami:		36		18

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. G`oziev E.G`. «Psixologiya». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 2008 yil.
2. Fayziev YA.M., Eshboev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil.
3. YUnusjonova Z.S., Mirzaeva S.A., Bositxonova E.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, “O`zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2010 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Bemorlar uyda va shifoxonada parvarish qilish.” Toshkent, «Ibn Sino» nashriyoti, 2003 yil.
2. Ibodullaev Z.R. «Tibbiyot psixologiyasi». Toshkent, «YAngi asr avlodi» nashriyoti, 2009 yil
3. Ishtovan Xardi «Vrach, sestra, bolnoy». «Psixologiya raboty s bolnymi». Buxarest, 1981 god.
4. Platkov K. K., «Umumiy psixologiya». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 1982 yil
5. Ribolskiy M.I. «Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiyadan praktikum». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 1991 yil.
6. “Spravochni Vidalya”. Toshkent, 2008 yil
7. “Hammabop tibbiyot qo`llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
8. “Tibbiyot xodimi” jurnali.
9. “O`zbekiston tibbiyoti” jurnali.

Internet saytlar:

www.histolchuvashia.com.
www.ziyo.net.
www.google.ru
www.uzssgzt.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O'RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

dan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: Umumiy amaliyot feldsher-laboranti

.

O'quv rejadagi tartib raqami: **2.12**

Ajratilgan auditoriya soat: **72**

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

- Bazarbaev M. I.** - TTA, informatika va biofizika kafedrasini mudiri,
fiz-mat.f.n.
- Ermetov E. Ya.** - TTA, informatika va biofizika kafedrasini
katta o'qituvchisi
- Bobajanov B.O.** - TTA, informatika va biofizika kafedrasini assistenti

Такризчилар:

- Nishonov A. H.** Toшкент ахборот технологиялари университети,
информатика асослари кафедраси мудири, т.ф.д.,
профессор.
- Qarshiev D. A.** - Тошкент Педиатрия тиббиёт институти, тиббий
биологик физика, информатика ва ахборот техноло-
гиялари кафедраси мудири, ф.м.ф.н., доцент.

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirish
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirish, moduli - dori vositalarini ishlab chiqarish jarayonlarni uchun ratsional texnologik jarayonlarni modellashtirish bilan bog‘liq amaliy moduldir.</p> <p>Modulni o‘qitishning maqsadi - talabalarga farmasevtika sohasida axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llashda va joriy yetishda bilimlar berish bilan bir qatorda ularda tizimli yondashuvni shakllantirishdan, farmasevtik ishlab chiqarish sanoatidagi, xususan dori vositalarini ishlab chiqarish korxonalaridagi texnologik jarayonlarni tizimli tahlil qilish, texnologik jarayonlar haqidagi axborotni shakllantirish, jarayonni modellashtirish prinsiplari va usullarini orgatish, kompyuter texnologiyasidan foydalanib jarayonning optimallashtirish masalalarini yechish, ishlab chiqarishda mahsulot sifatini ta‘minlash maqsadida yuqori malakali texnolog-muhandislarining tayyorlashdan iboratdir.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Axborot-kommunikatsion texnologiyalarga oid me‘yoriy-huquqiy hujjatlarni, tibbiyotda matematik modellashtirishning qo‘llanishini nazariy va uslubiy asoslarini, ob‘ekt va jarayonlar holati haqida yangi sifatdagi axborotlarga ega bo‘lishda axborotlarni yig‘ish, qayta ishlash (matematik modellashtirish), saqlash, uzatishning metod va vositalarini, zamonaviy axborot texnologiyalari va matematik modellashtirishning rivojlanish tendensiyalarini bilishi va ulardan foydalana olishi • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo‘lish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigienasi; • Amaliy dasturlar bilan ishlashni; • Ma‘lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta‘minotni; • Dasturlash asoslari va hisoblash texnikasidan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak; • Internet va milliy tarmoq resurslaridan; • Internet xizmatlaridan, ma‘lumotlar bazalaridan, matematik

	<p>modellashtirish usullaridan;</p> <ul style="list-style-type: none"> Elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo'lishi kerak. Interaktiv xizmatlardan;
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta'minoti. Kompyuterning asosiy va qo'shimcha qurilmalari. Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda mantiq axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish. Microsoft Word matn muharririda giperssilka obyektlari bilan ishlash va tahrirlash Internet va milliy tarmoq resurslaridan Matematik modellashtirish usullaridan Zamonaviy matematik dasturiy ta'minot paketlarini modellashtirishda qo'llash
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro boqliq bo'lgan modulning nomi	O'quv rejasiga muvofiq barcha umumkasbiy va klinik modullar
O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; C –seminar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy qismi	Mustaqil ta'lim
1	Axborot texnologiyalar asoslari. Axborot haqida tushuncha.	Informatika modulini vujudga kelish tarixi, uning asoslari va rivojlanish bosqichlari. Axborot tushunchalari, Axborotning o'lchov birliklari haqida tushunchaga ega bo'lish.	4	N	1
2	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar. Axborot jarayonlarining apparat ta'minoti va tashkil etuvchilari (kompyuter, server, super kompyuter va meynfreymlar).	4	N	1

		Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari. Axborot tashuvchi va saqlovchi vositalar. Mobil vositalar.			
3	Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirish axborot texnologiyalari dasturiy ta'minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta'minoti. Dasturiy ta'minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari, asosiy funksiyalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko'rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	4	N,A,S	3
4	Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirishda Mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muxarriri imkoniyatlari va ulardan samarali foydalanish yo'llari. Microsoft Word matn muxarririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash saqlash chop etish. Axborotlarni xujjatlar shaklida tahrirlash texnologiyasi. Matn protsessori yordamida jadval, grafik obyektlar bilan ishlash va elektron hujjatlarni shakllantirish. Soha va idoraviy axborotlarni yaratish va ishlov berishda optimal uslublarni qo'llash. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko'chirmalar va giperbog'lanishlarni shakllantirish. Hujjat xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.	4	N,A,S	5
5	Sonli ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Excel jadval muharririning imkoniyatlaridan foydalanish. Elektron jadvallar bilan ishlash. Elektron jadvallarni qayta ishlashda jadval protsessorlarning funksional imkoniyatlaridan optimal foydalanish. Formula va standart funksiyalar, ulardan oqilona foydalanish yo'llari. Tibbiyotda olingan ma'lumotlarni	4	N,A,S	5
6	Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirishda taqdimotlar yaratish (MS Power Point, dasturidan foydalanish).	Microsoft Power Point taqdimot dasturi imkoniyatlaridan foydalanish. Taqdimot texnologiyalari imkoniyatlarini sohaga samarali tadbiq etish yo'llari Konstruktorlar, maketlar va shablonlardan taqdimotlar yaratishda optimal foydalanish. Taqdimotlarni animatsiya va namoyish etish. Taqdimotda turli ob'ektlarni joylashtirish. Animatsiya maslalari. Tovush, tasvir, matn va xarakatlar uyg'unligini ta'minlash. Taqdimotni boshqarish.	4	N,A,S	3
7	Matematik modellashtirishda	Matematik modellashtirishda ma'lumotlar bazasi	4	N,A,S	3

	MS Access dasturiy ta'minotidan foydalanish.	loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma'lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. Ma'lumotlar bazasini loyihalashtirish. Ma'lumotlar bazasi turlari va axborot tizimlarini qurishdagi roli. Ma'lumotlarni strukturalash va ma'lumotlar modellari. Ma'lumotlar bazasini ieraraxik, relyatsion va ob'ektga yo'naltirilgan modellari. Ma'lumotlar bazasining asosiy ob'ektlari. Ma'lumotlar bazasini tashkil etish usullari. MS Access dasturiy ta'minoti. MS Accessda jadvallar, so'rovlar, shakllar, hisobotlar va modullar bilan ishlash.			
8	Axborotlarini zichlash va kompyuter viruslaridan saqlanish usullari	Windows operatsion tizimi qo'shimcha xizmatchi dasturlar o'rnatish va texnik xizmat ko'rsatish. Axborotlarni zichlash usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlaridan foydalanish. Kompyuter viruslari va ularning turlari. Kompyuter viruslaridan himoyalanih	4	N,A,S	3
9	Axborot xavfsizligi va axborotlarni himoyalash usullari	Axborot xavfsizligi. Axborotlarni himoyalashning texnik va dasturiy vositalari. Axborotlarni himoyalash usullari.	4	N,A,S	3
10	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari. Simli va simsiz tarmoq. Kompyuter tarmoqlari va ularning mohiyati. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo'yicha qidirish uchun veb brauzerlardan foydalanish	4	N,A,S	3
11	Global tarmoqda ishlashni tashkil etish.	Internet. Internet va internet tarmog'i, ularni tashkil etish. Internetga bog'lanish usullari. Internetda adres tushunchasi va uning turlari, veb saytlar va ularning turlari.	4	N,A,S	3
12	Internet tarmog'ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta turlari. Milliy elektron pochtalardan foydalanish. Elektron pochta bilan ishlash va yaratish. Axborotlarni ilovalar bilan jo'natish va qabul qilish usullari	4	N,A,S	3
13	Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar.	Tibbiyot sohasida Web sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Veb dasturlash asoslari. Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page). Dastur interfeysi, uskunalar paneli, ish sohasi, strukturasi. Dasturda tayyor shakllardan foydalanish mexanizmi. Boshqaruv panelida axborotlar joylashtirish	4	N,A,S	3

		metodlari. Matn, grafik, video, ovoz axborotlarini joylashtirish va tahrirlash. Giperbog‘lanish o‘rnatish, bir nechta Web sahifalarni integratsiyasi ta‘minlash, ma’lumotlarning yangilab borish mexanizmi.			
14	Texnologik tizimlar va ularni modellashtirish usullari. Modellashtirishda dasturiy-apparat vositalari	Kimyo-farmasevtik texnologiya tizimlari. Katta va kichik tizimlar. Kimyo-farmasevtik korxonaningierarxik tuzilishi. Texnologik tizim taxlili. Texnologik tizimda sintez qilish. Modellarga qo‘yilgan talablar. Model turlari. Texnologik tizimni modellashtirish usullari. Texnologik tizimni optimal lashtirish masalasi. MathCad, Matlab, Statistika va boshqa dasturiy paketlar haqida.	4	N,A,S	3
15	Tenglamalar sistemasini yechishning Jordan usullari	Tenglamalar sistemasini yechish usullari. Tenglamalar sistemasini yechishda Jordanning birinchi va ikkinchi oddiy chiqarish usullari. Tenglamalar sistemasini yechishning Jordan modifikatsiyalashgan chiqarish usuli.	4	N,A,S	3
16	Matematik modellashtirish jarayonida aniqlanadigan tenglamalar sistemasini yechishning sonli usullar	Chiziqli algebraik tenglamalar sistemasini yechish usullari; Kramer usuli, Gauss usuli, Iteratsiya usuli, Transendent tenglamalarni taqribiy yechish usullari: ikkiga bo‘lish, vatar, va urunmalar usullari.	4	N,A,S	3
17	Matematik modellashtirishning simpleks usulini tibbiyotga tatbiqi	Simpleks usuli va uning algoritmlari Sohaga oid masalaning berilishi. Simpleks jadvallarini tuzish va tayanch rejaning optimalligini tekshirish. Simpleks jadvallarining iqtisodiy mazmuni	4	N,A,S	3
18	Matematik modellashtirish jarayonida aniqlanadigan boshlang‘ich shartli oddiy differensial tenglamalarni sonli yechish usullari	Boshlang‘ich shartli oddiy differensial tenglamani yechish Yeyler usuli, chegaraviy shartli oddiy differensial tenglamalarni yechish Runge-Kutta usuli. Chegaraviy shartli oddiy differensial tenglamalarni yechish uchun oddiy progonkava differensial progonka usullari. Nyuton va Lagranj interpolatsiya usullari	4	N,A,S	3
Jami			72	NAS	36

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.
2. Bazarbaev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullaeva D.I., «Ta’limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.
3. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.
4. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.
5. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.
6. Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Modul, 2009.
7. Agaponov S. V. i dr. Sredstva distansionnogo obucheniya. Metodika, texnologiya, instrumentariy. / Avtori: Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova Ye. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.
8. Andersen, Bent B. Multimedia v obrazovanii / Bent B. Andersen, Katya van den Brink – M.: Drofa, 2007. – 224 s.
9. Ibragimov I. M. Informatsionnie texnologii i sredstva distansionnogo obucheniya: ucheb, posobie dlya stud. vissh. ucheb. zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-ye izd., ster. — M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2007. — 336 s.

10. Krasnova G.A., Belyaev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elektronnykh obuchayushix sredstv: 2-ye izdanie. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.
11. Sabirova D.A. Multimediyne sistemi i texnologii. Uchebnoe posobie-T: TGEU, 2012g.
12. Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O‘quv qullanma -T: TDIU, 2014 y
13. Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, “Muvorounnaxr” nashriyoti, 2016 y.
14. Xolmatov T.X. Informatika i informatsionnie texnologii. T.: "UME"si, 2003 g.
15. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasini. T.:Fan va texnologiya, 2006
16. Xolmatov va boshqalar. Informatika, Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik, O‘qituvchi T. 2003.
17. Safarov T.S. Tajribaviy ma'lumotlarni qayta ishlash usullari. O‘quv qo‘llanma Samarqand, Sam DU, 2001 y.

Xorijiy adabiyotlar

1. Misty Ye. Vermaat, Susan L. Sebok, Steven M. Freund. Jennifer T. Campbel, Mark Frydenberg. Discovering Computers: Tools, Apps, Devices, and the Impact of Technolog (textbook). Cengage Learning. 20 Channel Center Street. Boston, MA 02210. USA, 2016.
2. Romanova Yu.D., Lesnichaya I.G., Shestakov V.I., Missing I.V., Muzychkin P.A. Informatika i informatsionnyye texnologii: uchebnoe posobie / pod red. Yu.D.Romanovoy.-3-ye izd., pererab. i dop.-M.: Eksmo, 2008 god.
3. Grachevoy M.V., Fadeevoy L.N., Cheremyx Yu.N. Modelirovanie ekonomicheskix protsessov: Uchebnik dlya studentov vuzov, obuchayushixsya po spetsialnostyam ekonomiki i upravleniya. -M.:YuNITI-DANA, 2005 god.

Internet manbalari

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.pedagog.uz>
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. <https://www.coursera.org/>
7. <http://www.dlearn.org/>
8. <http://www.sakaiproject.org>
9. <http://www.active.uz/>
10. <http://vacademia.com>
11. <http://elearning.zn.uz/>
12. <https://gnomio.com>
13. <http://www.efrontlearning.net/>

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA`LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo`yicha

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.01.
Ajratilgan auditoriya soat:	90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

D. Raxmatova

O`quv dasturi YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

Z. X. Zakirova

O`quv dasturi YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	Farmakologiya va retseptura
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	<p>«Farmakologiya va retseptura » fani tibbiyot yo`nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o`quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qiladi va tibbiyotga doir tasavvurlarini kengaytiradi.«Farmakologiya va retseptura» fanining tibbiyot amaliyotidagi o`rnidan kelib chiqib, mavzularni o`zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlariga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatish yo`l-yo`riqlariga tavsif berishni tashkil etadi.</p> <p>Farmakologik guruhlarning tasnifi, guruhlariga xos bo`lgan farmakologik ta`sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo`ya ta`siri, ularni oldini olish va tez yordam choralarini qo`llay olish yo`llarini, retsept yozishni o`rgatadi. Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo`llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Farmakopeya haqida tushuncha; – Farmakokinetika va farmakodinamika; – Farmakologik effekt; – Biologik namunalash; – Markaziy va periferik asab tizimiga ta`sir qiluvchi dori vositalar; – Nafas organlari faoliyatiga ta`sir qiladigan dori vositalari; – YUrak-tomir sistemasiga ta`sir qiladigan dori vositalari; – Diuretik vositalar; – Hazm a`zolari sistemasiga ta`sir qiladigan dori vositalari; – Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta`sir qiladigan dori vositalar; – Qon sistemasiga ta`sir qiladigan dori vositalar; – Modda almashinuvi jarayoniga ta`sir qiladigan dori vositalar; – Allergiyaga va yallig`lanishga qarshi dori vositalar – mavzulari bo`yicha bilim, malaka, ko`nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish.

Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog`liqligi; – Dori shakllari va ularning tasnifi; – Dori miqdori belgilari; – Retseptning tuzilishi, shakllari va yozish qoidalari; – Dori moddalarining organizmga ta`sir etishda retseptorlarning funksiyasi; – Dori moddalarining o`zaro ta`siri va mos kelish - kelmasligi; – Dori moddalardan o`tkir zaharlanishda davolash usullarini biladilar.
Ko`nikma	<ul style="list-style-type: none"> – Tibbiyot bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish; – Retsept yozish; – Dori vositalarini qo`llash; – Dori vositalarining nojo`ya ta`siri; – Ularni oldini olish; – Tez yordam choralarini qo`llay olish ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiyotda xorijiy til, O`zbek tili, Rus tili, Anatomiya, fiziologiya va patologiya asoslari, Farmakologiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya, Valeologiya, Hamshiralik ishi, barcha maxsus fanlar
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim; A – amaliy ta`lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy qismi	Mustakil ta`lim
1	Umumiy farmakologiya . Farmakologiya faniga kirish	<p>Farmakologiya fanining mohiyati va uning boshka tibbiy, biologik fanlar bilan aloqasi. Farmakologiya fanining qisqacha rivojlanishi uning tarixi (Ibn Sino, Galen, Parasel's, Pavlov, Pirogov, qravqov va b.). Respublikamizda farmakologiya fanining rivojlanishi (I.K.Komilov, M.B.Sultonov, I.F.Fatxullaev). Farmakologiya fanining vazifasi yangi samarali vositalarni izlab topish va tibbiyot amaliyotiga tatbiq etish.</p> <p>Farmakopeya tibbiyot va farmatsiya qoidalarining qonun majmuasi, davlat miqyosidagi qonunlar yig`indisi (kodeksi). Farmakopeya dori moddasini sifatini aniqlash, namunalar (sandartlar)ni o`z ichiga olgan. Dori moddalarini izlab topish yo`llari va uning tasnifi.</p> <p>Farmakokinetika va farmakodinamika. Dori moddasining organizmga ta'sir etishda retseptorlarning funksiyasi. Dori moddalarining organizmda retseptorlar bilan bog`lanishi, organizmdagi ta'sir mexanizmini, farmakologik ta'sirning fizik va fizik-kimyoviy xossalarga, dozasi va kontsentratsiyasiga bog`liqligi. Farmakologik effekttni dori moddaning kimyoviy tuzilishi bilan bog`liqligi, jinsning ahamiyati, yoshning ahamiyati, tananing og`irligi, genetik omillari, organizmning patologik holatini o`rganish.</p>	2	N-2	-
2	Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari.	<p>Dori moddalarini izlab topish yo`llari. Dori shakllari va ularning tasnifi. Statsionar bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish qoidalari. Dorilarning halqaro nopatent nomlanishi. Sifatsiz va soxta (falsifikatsiyalangan) dorilar. Retsept, tuzilishi va shakllari. Retsept yozish qoidalari. "Davolash-profilaktika muassasalarida dori vositalarini tayinlash hamda bemorlarning dori vositalarini qabul qilish, saqlash va qo`llash tartibi, shuningdek dorixona muassasalari tomonidan axoliga dori vositalarini retsept asosida berish to`g`risidagi Nizomni tasdiqlash haqida"gi 2010 yil 18 iyun 191-sonli buyrugi. (Retsept shakllar- F №1,2,3). Retseptdagi qisqartmalarni amaliyotda qo`llash.</p>	2	N-2 A-4	2

		<p>Dorixona va uning vazifalari haqida malumot oladilar.</p> <p>Doza haqida tushuncha. Og'irlik va xajm o'lchov birliklarini o'rganish. Doza turlari. Terapevtik doza. Zarbali doza. Toksik doza. Dori moddalar ta'sirining turlari (maxalliy, rezorbtiv, asosiy, salbiy, nojo`ya, bevosita, bilvosita).</p> <p>Dori moddalarini organizmga yuborish yullari. Enteral va parental yo'l. Dori moddalarining organizmdan chiqarilishi. Dori moddalar ta'sirining turlari (maxalliy, rezorbtiv, asosiy, salbiy, nojo`ya, bevosita, bilvosita). Dori moddalari takror yuborilganda ular ta'sirining o'zgarishi. Kumulyatsiya, sensibilizatsiya, tolerantlik va doriga qaramlik. Dori moddalarining birgalikdagi ta'siri. (Antagonizm va sinergizm). Toksik va terapevtik ta'siri. Teratogen ta'sir haqida malumot oladilar. Farmakologik effektini dori moddaning kimyoviy tuzilishi va boshqa omillar bilan bog'liqligi. Biologik namunalash haqida tushuncha va vazifasi haqida tushuncha berish.</p> <p>Dori vositalarini o'zaro ta'sir mexanizmi o'rganish. Dori vositalari ta'sirining turlari (mahalliy, rezorbtiv, salbiy) haqida ma'lumotga ega bo'lish.</p> <p>Qattiq dori shakllari: tabletka, draje, poroshok, kapsulalar (plastinka, karamel, pastilka, plyonka, granula), suyuq dori shakllari: eritmalar, suspenziyalar, emulsiyalar, damlama, qaynatma, ekstraktlar, nastoykalar, miksturalar, tomchilar, novogalen preparatlari, in'ektsiya uchun ishlatiladigan dori shakllari, ampula va flakonlarda chiqariladigan in'ektsiya uchun dori shakllari. YUmshoq dori shakllari: mazlar, pastalar, sham dorilar, liniment (krem, gel) lar bilan tanishish va ularga retsept yozish qoidalarini o'rganish. Sprey va aerezollar.</p>			
3	<p>Xususiy farmakologiya.</p> <p>Mikroblarga qarshi vositalar</p>	<p>Umumiy ta'rifi, tasnifi va ahamiyati, ta'sir turlari (bakteriostatik, bakteritsid).</p> <p>Antiseptik va dezinfektsiya qiluvchi vositalar haqida tushuncha, ularning tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar.</p> <p>Galogen tutuvchi moddalar: xloramin B, xlorli ohaq, pantosid, yod, yodinol, yodning spirtli eritmasi, lyugol.</p> <p>Oksidlovchilar: suyultirilgan vodorod peroksid eritmasi, kaliy permanganat.</p> <p>Metallarning tuzlari: simob dixlorid; kumush preparatlari: kumush nitrat, protorgol, rux sulfat va rux oksid.</p> <p>Aromatik qator antiseptiklari: sof fenol, ixtiol.</p> <p>Formal'degid gruppasi: formal'degid eritmasi,</p>	2	N-4 A-4	2

		<p>formalin. Spirt, umumiy ta'rifi va mikrobgga qarshi ta'siri.</p> <p>Nitrofuran unumlari: furatsillin. Bo'yoqlar: brilliant yashili, metilin ko'ki, etakridin laktat. Detergentlar: diosid.</p> <p>Guanidin saqllovchi moddalar: (Xlorgeksidin, "Triloks") Kislota va ishqorlar. Borat kislota, ammiak eritmasi.</p> <p>Antibiotiklar, tasnifi, qo'llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari.</p> <p>Makrolidlar: eritromitsin, oleandomitsin fosfat.</p> <p>Aminoglikozidlar: streptomitsin sulfat, gentamitsin sulfat, neomitsin sulfat, kanamitsin sulfat.</p> <p>Linkosamidlar: linkomitsin, kliandamitsin. Turli guruhlarga kiruvchi antibiotiklar: tetratsiklin, levomisetin, oksitetratsiklin, metatsiklin, rondonisin, doksitsiklin g/d.</p> <p>Sulfanilamid vositalar tasnifi, qo'llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari: sulfademezina, etazol, urosulfan, norsulfazol, sulfademitoksin, ftalazol, sulfatsil natriy.</p> <p>Nitrofuran va 8-oksixinolin unumlarining, tasnifi, qo'llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari: furatsillin, furazolidon, furadonin, furagin, intestopan, meksaform, mekoaza, 5 – oksixinolin (5-nok), nitroksolin.</p> <p>Silga qarshi vositalar vositalar: tasnifi (asosiy va rezerv vositalar), qo'llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari: streptomitsin sulfat, rifampitsin, izoniazid, ftivazid, solyuzid, metazid, GINK, etambutol, tsikloserin.</p> <p>Zaxmga qarshi vositalar. Penitsillin va vismut preparatlarning ishlatilishi. Trixomonozni va lyambliozni davolashda qo'llaniladigan vositalar: metranidazol, tinidazol, trixomonatsid, furazolidon.</p> <p>Amyobalarga qarshi vositalar. Emetin g/x, xiniofon, metronidazol. Zamburug'larga qarshi vositalar. Dermatomikozlar, kandidomikozlar haqida tushuncha. Amfoteritsin V, levorin, nistatin, grizeofulfin, miqoseptin, binofin, diflyukan.</p> <p>Bezgakka qarshi vositalar. Xloridin, primaxin. Bezgakni davolashda kimyoterapiya printsiplari, salbiy ta'siri. Gijjalarga qarshi vositalar: xossalari, qo'llash qoidalari: gelmintoks, levamizol, vermoks, pirantel, dekaris, fenosal, xloksil, erkak paporotnigining quyuc ekstrakti. Ichak nematozlarida va tsestodozlarda</p>			
--	--	--	--	--	--

		qo'llaniladigan vositalar. Mikroblarga qarshi dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish.			
4	Markaziy asab sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar	<p>Markaziy asab sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar tasnifi. Narkoz uchun ishlatiladigan moddalar. Narkoz bosqichlari, davri va narkozdan keyingi asoratlar, tez yordam choralari. Ingalyatsion narkoz vositalari: uchuvchan suyuqliklar (efir, ftorotan, metaksifluran). Gazsimon narkotik moddalar (azot (II) oqsid, tsiklopropan). Noingalyatsion narkoz moddalari, guruhlari, ingalyatsion narkoz moddalaridan farqlari. Qo'llanilishi va yuborish yo'llari: geksenal, natriy tiopental, natriy oksibutirat. Etil spirti, xossalari va qo'llanilishi. Spirt bilan o'tkir va surunkali zaharlanish va tez yordam choralari.</p> <p>Narkozdan keyin yuz beradigan asoratlar haqida ma'lumotga ega bo'lish va qayd etish. Analgeziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari, qiyosiy tavsifi.</p> <p>Narkotik analgetiklar: morfin g/x, omnopon, promedol, fentanil, pentazotsin. Narkotik analgetiklar bilan o'tkir zaharlanish. Narkotik analgetiklarning antagonistlari (nalorfin g/x, nalokson). Narkotik bo'lmagan analgetiklar, guruhlari: atsetilsalitsilat kislota, analgin, butadion, paratsetamol, fenatsetin, ibuprofen, indometatsin, voltaren, butadion, baralgin, reopirin, ketonal preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni bilish.</p> <p>Psixotrop vositalar, umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari. Antipsixotik va tinchlantiruvchi qiyosiy tavsifi.</p> <p>Neyroleptiklar: aminazin etaperazin, meterazin, triftazin, galoperidol, rezerpin.</p> <p>Trankvilizatorlar: xlordiazepoksid, seduksen (diazepam), tazepam, fenzepam, mezepam, amizil va trioksazin, oksilidinga retsept yozishni o'rganish.</p> <p>Sedativ vositalar: bromidlar, valeriana va uning unumlari (korvalol, valokardin, nastoykasi), arslonquyruq nastoykasi. Antidepressantlar: imizin, amitriptilin, nialamid, pirazidol. Psixostimulyatorlar: kofein, fenamin, sidnokarb, etimizol, meridil, bemitil.</p> <p>Nootrop vositalar umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi: nootropil (pirasetam), entsefabol, aminalon, serebrozilin, natriy oksibutirat.</p>	10	N-2 A-4	4

		Analeptiklarning umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi: kofein, benzoat natriy, kordiamin, etimizol, kamfora, sulfokamfokain, korazol, bemegridning MNS ga ta'siri. Kofein va kamforaning yurak-qon tomirlariga ta'siri, kamforaning maxalliy ta'siri, dorilarning qo'llanilishi. Umumiy tonusni oshiruvchilar (adaptagenlar): eleuterokokk, jenshen, aloe, pantokrin, shishasimon tana, salkoseril, FIBS, apilak, propolis. Miyada qon aylanishini stimullovchi vositalar: kavinton, tsinnarizin. preparatlarining dozasini aniqlash, qo'llanilishi va retsept yozishni o'rganish.			
5	Periferik nerv sistemasiga ta'sir kiluvchi vositalar	<p>Afferent innervatsiya haqida tushuncha, tasnifi va guruh preparatlarining nomlanishi, qo'llanilishi va ta'siri haqida tushuncha berish. Afferent innervatsiyaga ta'sir qiluvchi dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Anseteziya qiluvchi vositalari: novokain, lidokain, dikain va anestezin, burishtiruvchi vositalar: eman po'stlog'i qaynatmasi, shalfey bargi damlamasi, moychechak guli damlamasi, dermatol, kseroform, achchiqtosh. O'rab oluvchi vositalar: kraxmal va zig'ir urug'i shilimshiqdari; adsorbiyalovchi vositalar: aktivlangan ko'mir, karbolen, oq gil va smekta. Ta'sirlantiruvchi vositalar: kamforaning spirtidagi eritmasi, mentol, achchiq qalampir nastoykasi, ammiak eritmasi va menovazin. Preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o'rganish.</p> <p>Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri va oldini olish choralari haqida ma'lumot berish</p> <p>M-Xolinomimetik moddalar: pilokarpin gidroxlorid, atseklidin.</p> <p>N-Xolinomimetik moddalar: tsititon, lobelin gidroxlorid. TSitizin va lobelin alkolidlaridan chekishga qarshi foydalanish (tabeks, lobelin, anabazin).</p> <p>Antixolinesteraza moddalari: prozerin, galantamin gidroxlorid, kalimin, neyromedin. Fizostigmin salitsilat ta'siri va qo'llanilishi (fosfakol, priafos). Fosfororganik birikmalarning toksik ta'siri, ular bilan zaharlanish va davolash usullari.</p> <p>M-xolinoblokada qiladigan moddalar: atropin sulfat, skopalamid gidrobromid, platfilin gidrotartrat, metatsin. Atropin sulfatning ko'zga va silliq mushaklarga ta'siri, undan zaharlanganda birinchi yordam berish.</p> <p>N-xolinoblokada qiladigan moddalar: benzogeksoniy, pentamin, gigroniy, pirilen, temexin,</p>	12	N-2 A-4	6

		<p>kvateron.</p> <p>Kuraresimon vositalar: paramion, anatrüksioniy, diaksoniy, melektin, ditilin, dekametoniy, tubokurarin xlorid, diplotsin, melliktin, ditilin, dioksoniy preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish</p> <p>Adrenergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo'llanishi, nojo'ya ta'siri va oldini olish choralari.</p> <p>Adrenomimetiklar: adrenalin, noradrenalin, efedrin, mezaton, naftizin, izadrin, salbutamol. Adrenoblokatorlar: labetalol, rezerpin, oktadin, fentolamin, digidroergotamin, anaprilin, oksiprenalol preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish</p> <p>Simpatolitiklar: oktadin, rezerpin, raunatin, ornit, metildofa preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish, ularning qo'llanilishi va salbiy ta'siri, vaziyatli masalalar yordamida ularni qo'llash va monelik holatlarini o`rganish, preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>			
6	<p>YUrak-tomir sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar.</p> <p>Diuretik vositalar</p>	<p>YUrak-qon tomir sistemasiga ta'sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanilishi. YUrak glikozidlari. Umumiy tasnifi va qo'llanilishi. YUrak glikozidlari: gitoksin, digitoksin, digoksin, tselanid dorilarning qo'llanilishi. YUrak glikozidlari saqlovchi preparatlar, ularning olinishi, kumulyativ xususiyatlarini va dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish. Tez ta'sir qiladigan vositalar: strofantik K, korglikon, marvaridgul nastoykasi dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish .</p> <p>Aritmiya haqida tushuncha. Aritmiyaga qarshi vositalar: novokainamid, anaprilin, verapamil, panangin, izadrin, kaliy preparatlari(kaliy xlorid, kaliy orotat, asparkam)larning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Toj tomirlar etishmovchiligida qo'llaniladigan vositalar: nitrong, nitroglitserin, trinitrolong, validol, sustak, preduktal, erinit, kurantil, verapamil, korinfar, kordaron, no-shpa dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Gipertoniya kasalligi haqida tushuncha. Gipotenziv vositalarning tasnifi. Gipotenziv vositalar:</p>	10	N-4 A-4	2

		<p>klofelin, kapoten, rezerpin, anaprilin, dibazol, magniy sulfat, norvaks, papaverin gidroxlorid, benzogeksoniy dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qrizida tez yordam choralari. Gipertenziv vositalar haqida tushuncha va ularning xossalari, qo`llanilishi.</p> <p>Diuretik vositalarning tasnifi, ko`llanilishi nojo`ya ta`siri va oldini olish choralari haqida tushuncha berish</p> <p>Diuretik vositalar: gipotiazid, laziks, indap, furosemid, spironalakton, mannit, triamteren preparatlarga retsept yozish.</p>			
7	Nafas organlari faoliyatiga ta`sir qiladigan vositalar	<p>Nafas a`zolari faoliyatiga ta`sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi, preparatlarga retsept yozish va signaturasini tahlil qilish. Nafas stimulyatorlari: kordiamin, kofein benzoat natriy, etimizol, lobelin gidroxlorid, tsititon, bemegrid dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish</p> <p>Yo`talga qarshi vositalar: kodein fosfat, kodelak, terpinkod, libeksin, bronxolitin, tusupreks, bromgeksin, glautsin gidroxlorid, ko`krak eliksiri dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish va signaturasini tahlil qilish.</p> <p>Balg`am ko`chiradigan vositalar: termopsis o`tidan damlama va qaynatma, "Ot kashlya", mukaltin, mukobron, tripsin, pektussin, terpingidrat, kaliy yodid. Bronxolitik vositalar, ularning asosiy guruhlari. Izadrin, salbutamol, berotek adrenalin gidroxlorid, efedrin gidroxlorid, atropin sulfat, eufillin dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p>	10	N-2 A-4	4
8	Hazm a`zolari sistemasiga ta`sir qiladigan vositalar	<p>Hazm a`zolari faoliyatiga ta`sir qiluvchi preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi.</p> <p>Ishtahaga ta`sir qiladigan vositalar: ularning xossalari va qo`llanilishi. ermon nastoykasi, ziravorlar, fepramon, dezopimon dorilarning</p>	10	N-2 A-4	4

		<p>qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Me`da shirasi sekretyasi oshganda qo`llaniladigan vositalar: ranitidin, famotsidin, maaloks, beladonna ekstrakti, magniy oksidi, almagel, alyumag, omez dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish.</p> <p>Me`da shirasi sekretyasi pasayganda qo`llaniladigan vositalar: suyultirilgan xlorid kislotasi, pepsin, atsedin-pepsin, natural me`da shirasi, festal, mezim, kreon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Antatsid dori vositalari: natriy gidrokarbonat, alyuminiy gidrooksid, almagel, maaloks, alyumag dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Me`da ichaklar xarakatiga ta`sir etuvchi vositalar: atropin sulfat, papaverin gidroxlorid, no-shpa, pirelen, prozerin, atseklidin dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Qustiradigan va qusishga qarshi vositalar: apomorfin gidroxlorid, rux, mis sulfat, «Aeron», etaperazin, skopolamin, galoperidol, tserukal, metoklopromid, termopsis dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>O`t haydaydigan vositalar umumiy ta`rifi, tasnifi, qo`llanilishi: degidrohlat Kislota, oksafenamid, alloxol, xolosas, xolenzim, liv-52, atropin sulfat, papaverin g/x, magniy sulfat.</p> <p>Me`da osti bezining tashqi sekretor funktsiyasi buzilganda qo`llaniladigan vositalar xossalari va qo`llanilishi: panqretin, kontrikal, trasilol.</p> <p>Surgi vositalari ta`rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi va nojo`ya ta`siri: magniy sulfat, natriy sulfat, kanakunjut moyi, regulaks, gutalaks, fenolftalein, rovoch ildizi kukuni, itjumurt ekstrakti, sano bargi damlamasi, senadeksin.</p> <p>Antidiareya vositalari (xolesteramin, loperamid, smekta, faollashtirilgan ko`mir). Dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>			
9	Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta`sir qiladigan vositalar.	<p>Miometriyni ritmik va toniq qisqartiruvchi vositalar. Tug`ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo`llaniladigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo`llaniladigan vositalar. (Tokolitiklar: partusen, salbutamol, terbutalin). Bachadon tonusiga ta`sir qiluvchi vositalar: oksitosin, ergometrin maleat, vitamin E, kotarnin g/x, pituitrin, progesteron, prepedil. (Uretonik moddalar: Qoramig` alkaloidlari). Bachadon tonusi va qisqarishiga ta`sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>	8	N-2 A-4	2

10	Qon sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar	<p>Qon tizimiga ta'sir kiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo'llanilishi.</p> <p>Eritropoezga ta'sir qiladigan vositalar: ferroleks, ferrumlek, maltofer, tardiferon, folat kislota, tsianokobalamin, ferkofen, totema, globeks, ginotardiferon, kosmofer, ferkayl dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish. Eritrotsitlarining kamayganida kuzatiladigan holatlarini (anemiya) o'rganish. Leykopoezga ta'sir etuvchi vositalar: natriy nukleinat, pentoksil, metiluratsil, vitamin V₆ dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish. Qon tarkibida leykotsitlarni kamayganida kuzatiladigan holatlarini (leykopeniya, aleykiya, leykoz) o'rganish.</p> <p>Qon ivish jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar.</p> <p>Qon ivishini oshiradigan vositalar (koagulyantlar): vikasol, trombin, kaltsiy xlor, kaltsiy glyukonat, ditsinon dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Qon ivishiga to'sqinlik qiladigan vositalar – antikoagulyantlar: geparin, neodikumarin, sinkumar, fibrinolizin, fraksiparin, kardiomagnil dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>	4	N-2 A-4	4
11	To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar	<p>To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta'rifi, terapevtik dozalari, qo'llanilishi.</p> <p>Gormon preparatlari, sintetik o'rinbosarlari va antagonistlari haqida tushuncha.</p> <p>Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo'llanilishi. Vitaminlarning guruhleri va ahamiyati. Gipovitaminoz va avitaminoz haqida tushuncha. Ishqoriy va ishqoriy er metallarining tuzlari va glyukozaning ahamiyati, qo'llanishi.</p> <p>To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanilishi. Gipofiz oldingi bo'lagi gormon preparatlari: kortikotropin, somatotropin dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish. Gipofiz orqa bo'lagi gormon preparatlari: oksitotsin, pituitrin, vazopressin, adiurekrindorilarning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Qalqonsimon bez gormon preparatlari: tireoidin, merkazolil, diyodtirozin, triyotironin, eutioks (50,75,100, 125, 150 mg) dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Me'da osti bezi gormon preparatlari: insulin in'ektsiya uchun, protamin rux insulin, insulatard, insuman, butamid, bukarbon, maninil, glibutid, siofor, amaril dorilarning qo'llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Buyrak usti bezi gormon preparatlari. Glyukokortikoidlar: gidrokortizon atsetat, prednizolon, dermazolon, deksometazon, oksikord sinalar, lorinden,</p>	4	N-4 A-8	2

		<p>triamtsinolon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ayol jinsiy gormon preparatlarining ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish. Estrogenlar: sinestrol, dietilstilbestrol, follikulon, eston. Gestogenlar: progesteron, pregnin, turinal, oksiprogesteron dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Kontratseptiv vositalar ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish: regividon, Diane-35, regulon, novinet, trikvilar, yarina dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish.</p> <p>Erkak jinsiy gormon preparatlari: testosteron propionat, metiltestosteron, testenat, proviron. Anabolik steroidlar: metandrostenolon, fenobolin, retabolil dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Vitamin preparatlari ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish. Suvda eriydigan vitaminlar: tiamin bromid, riboflavin, piridoksin gidroxlorid, nikotinat kislota, tsianokobalamin, folat kislota, askorbinat kislota dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>YOg`da eriydigan vitaminlar: retinol atsetat, ergokaltsiferol, vigantol, akva D-trim, vikalol, tokoferol dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Ishqoriy va ishqoriy-er metallarining tuzlari: natriy xlorid, kaliy xlorid, kaltsiy xlorid, magniy sulfat, Ringer-Lokk eritmasi, poliglyukin, reopoliglyukin, glyukoza dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozishni o`rganish.</p>			
12	Blastomalarga qarshi vositalar.	<p>Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari, nojuya ta'sirlari.</p> <p>Nosteroid vositalar. Steroid vositalar. Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo`llanilishi, salbiy ta'sirini o`rganish. Blastomalarga qarshi preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>	8	N-2 A-4	4
13	Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig`lanishga qarshi vositalar. Dori moddalardan o`tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari	<p>Immun jarayoniga ta'sir kiladigan vositalar: dekaris, timolin, pirogenal dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>Antigistamin vositalar: dimedrol, diprazin, diazolin, ketotifen, zoodak, zirtek, analergin, tavegil, suprastin, fenkarol, intal dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.</p> <p>YAllig`lanishga qarshi vositalar. Nosteroid vositalar: atsetilsalitsilat kislota, indometatsin, ibuprofen, butadion, diklofenak-natriy, ortofen, nemisil, ketonal, melbek-forte dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish. Steroid vositalar: gidrokortizon, prednizolon, triamtsinolon, deksametozon. Ulardan zaharlanish belgilari,</p>	8	N-2 A-4	4

	<p>zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish va signaturasini tahlil qilish.</p> <p>Zaharlanishlarda asosiy davolash printsiplari. Dori moddalarining qonga so`rilishiga yo`l qo`ymaslik. Antagonistlarni qo`llash. Zaharli moddalarning organizmdan chiqib ketishini tezlashtirish. Dori moddalaridan o`tkir zaharlanishlarda tez yordam choralari va simptomatik davolash tadbirlari. Biologik aktiv moddalar: FIBS, gumizol, aktovigen, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.</p>			
	Jami:	90		45

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

5. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
6. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
7. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
8. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Salixujaev Z. “Dori vositalari kullanmasi” Toshkent, 2015 yil.
2. Toshmuxamedova F.SH., Aliev X.U., Nizomov R.Z. “Umumiy farmakologiya va retseptura”. Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.
3. Sayfuddin Faxriddin o`g`li “Umumiy retseptura”. Toshkent, Meditsina, 2006 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. “Spravochnik Vidal”. Toshkent, 2008 yil
2. Sayfuddin Faxriddin o`g`li “Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari”. Toshkent, 2006 yil.
3. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish”. Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil

4. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo`llanma. 2014 (YUNISEF)..
5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O`zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

Internet saytlari:

www.histolchuvashia.com.

www.ziyo.net.

www.google.ru

www: med.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

MIKROBIOLOGIYA VA EPIDEMIOLOGIYA ASOSLARI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.02.
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

N. Axunxodjaeva

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

Nurmatova N.A.

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi didirektori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Mikrobiologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish tarixi - Laboratoriya tashxisini va uni amalda qo`llash. - Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog`liqligi. - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; - Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. - Ishlatilgan jixozlarni SANpin 03.42.17. va 03.72.20 .buyruglari asosida zararsizlantirish
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - Mikrobiologiya va epidemiologiya fani va uning vazifalari. - Mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi, ultrastrukturasi. - Mikroorganizmlar ajratadigan moddalar. - Mikroorganizmlar genetikasi. - Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta`siri. - Mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi. - Spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. - Viruslarga umumiy xarakteristika. - Bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo`llanishi. - Antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyoterapiyasi va kimyoprofilaktikasi. - Infeksiya xaqida tushuncha. Immunitet xaqida tushuncha. - YUqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi. - Allergiya va anafilaksiya.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jihozlari bilan ishlash; - mikrob kulturasidan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish; - surtma preparatni oddiyusullarda bo`yash; - mikroskop bilan ishlash; - zararli materiallarni zararsizlantirish; - qo`l va ish joyini dezinfektsiya qilish; - sterilizatsiya asboblarida ishlash; - 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; - sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini diskklar yordamida aniqlash; - dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o`qish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fanning nomi	Hamshiralik ishi Patologiya Umumiy gigiena va ekologiya YUqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat
O`qitishning tashkiliy	N-nazariy ta`lim;

shakli	A-amaliy ta'lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	YOzma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Mikrobiologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish tarixi. Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to'g'risida tushuncha. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati.	Mikrobiologiya mikroorganizmlar hayoti va rivojlanish qonuniyatlarini o'rganuvchi umumiy biologiyaning bir qismidir. Tibbiyot mikrobiologiyasining vazifasi, yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablarini aniqlash, laboratoriya tashxisini va uni amalda qo'llash, hamda kasallikning maxsus profilaktikasi va davolash usullarini ishlab chiqish. Mutaxassislikni o'rganishda mikrobiologiyaning ahamiyati. Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog'liqligi. Mikrobiologiya fanining rivojlanishdagi assosiy davrlari. Tibbiyot mikrobiologiyasining yutuqari. Antoni van Levinguk, E.Djenner, D.I. Samoylovich, L.Paster, R.Kox, I.I.Mechnikov, D.I. Ivanovskiy, S.N. Vinogradskiy, R.N.Gabricheskii, G.N.Minx, A.A.Mochutkovskiy, N.F.Gamaleylarning ishlari. Vatanimiz olimlarining mikrobiologiya fanining rivojlanishidagi xizmatlari. I.K.Musabaev, V.M.Majidov, S.S.Maksumov, R.M.Xaitov, A.A.Obidov, F.SH.Garip, SH.Nazarov, E.M.Muhamedov, E.Eshboev va boshqalar. Hozirgi zamon Bergi tasnifi. Eukariotlar,	2	N-2	1

		<p>prokariotlar. Bakteriyalar morfologiyasi, asosiy shakllari va kattaligi, bakteriopolimorfizmi. Bakteriya hujayrasini tuzilishi. TSitoplazmatik membrana, kapsula, xivchin va sporaning vazifasi. Mikroorganizmlar klassifikatsiyasining asosiy printsiplari. SHahar, tuman sanitariya-epidemiologik stantsiyalar qoshidagi bakteriologik laboratoriyalarning tashkil etilishi bilan yaqindan tanishish. Uning asbob — uskunalari, jihozlarini o`rganish. Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. Tayyor surtmalarni mikroskopda o`rganish.</p> <p>Zich va suyuq oziq muhitida o`sgan mikroob kulturasidan va patologik materiallaridan surtmalar tayyorlash. Uy haroratida quritish, fiksatsiya qilish. Oddiy va murakkab Gram usulida bo`yash. Bakteriyalarni asosiy shakillarini o`rganish va rasmini chizish.</p>			
2	<p>Mikroorganizmlar-ning klassifikatsiyasi. Mikroorganizmlar morfologiyasi, struktura tuzilishi va fiziologiyasi</p>	<p>Mikroorganizmlar klassifikatsiyasining asosiy printsiplari. SHahar, tuman sanitariya — epidemiologik stantsiyalar qoshidagi bakteriologik laboratoriyalarning tashkil etilishi bilan yaqindan tanishish. Uning asbob - uskunalari, jihozlarini o`rganish. Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. Tayyor surtmalarni mikroskopda o`rganish.</p> <p>Zich va suyuq oziq muhitida o`sgan mikroob kulturasidan va patologik materiallaridan surtmalar tayyorlash. Uy haroratida quritish, fiksatsiya qilish. Oddiy va murakkab Gram usulida bo`yash. Bakteriyalarni asosiy shakillarini o`rganish va rasmini chizish.</p> <p>Mikrob hujayrasining kimyoviy tarkibi, mikroobning turiga va tashqi muhit sharoitiga bog`liqligi. Mikrob hayotidagi suvning roli. Mikroorganizmlarni oziqlanishi, oziqlanish turlari. Bakteriyalarning nafas olishi. Aerob va anaerob nafas olish turlari. Mikroorganizmlarni o`shishi va ko`payish usullari. Mikroorganizmlarning ajratadigan moddalari: fermentlar, pigmentlar, aromatik moddalar, vitaminlar, toksinlar. Fermentlar. Bakteriyalarning fermentativ aktivligini aniqlash. Bakteriyalar turini aniqlashda ularni qo`llash.</p>	2	N-2	1
3	<p>Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga tasiri.</p>	<p>Mikroorganizmlarga fizikaviy, kimyoviy va biologik omillarning ta`siri. Tabiiy sharoit va sun`iy ta`sirlarning mikroorganizmlarga ta`siri. Aseptika va antiseptika.</p> <p>Fizikaviy omillar: harorat, quritish, ultrabinafsha nur, ultratovush, bosimning mikroob hayotiga ta`siri. Kimyoviy omillarning</p>	2	N-2	1

		<p>mikroorganizmlarga ta'siri. Dezinfektsiya haqida tushuncha. Asosiy dezinfektsiyalovchi moddalar va ularning qo'llanilishi. Biologik omillarni ta'siri. Mikroorganizmlar o'rtasidagi simbioz, metabioz, antoganizm.</p> <p>Dezinfektsiyalovchi moddalar bilan tanishish va ulardan turli xil eritmalarni tayyorlash. Qo'l va ish joyini dezinfektsiya qilish. Sterilizatsiya qiluvchi asboblari: sterilizator, avtoklav, nur, quritish shkafi bilan tanishish va ish rejimini o'rganish. Mexanik sterilizatsiya texnikasi bilan tanishish. Avtoklav ishini tekshirish. Aseptika va antiseptika qoidalari bilan o'quvchilarni tanishtirish. SANpin 03.42.17. va 03.72.20 .buyruqlari bilan tanishish.</p>			
4	<p>Bakteriofaglar, antibiotiklar. Odam organizmi normal mikroflorasi. Disbakterioz haqida tushuncha</p>	<p>Bakteriofag nima. Fagning ochilish tarixi, shu sohada ishlagan olimlar. Fagning strukturasi, tuzilishi, shakllari. Fagning mikrob hujayrasiga tasiri. Fagning tabiatda tarqalishi va uning asosiy xususiyatlari. Fagning chidamligi, meditsinada ishlatilishi, fagoterapiya, fagodiagnostika, fagoprofilaktika.</p> <p>Antibiotiklarning ochilish tarixi va unga xissa qo'shgan olimlar. Antibiotiklar tasnifi. Mikrob hujayrasiga tasiri. Antibakterial tasir spektri haqida tushuncha. Disbakterioz va boshqa antibiotiklar orqali kelib chiqadigan asoratlar. Mikroorganizmlarni antibiotikka sezgirligini aniqlash usullari. Kimyoprofilaktika va kimyoterapiya.</p> <p>Turli xil antibiotiklarni namoyish qilish. Har xil antibiotik shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulida mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarini sterillikka teshirish usullari.</p> <p>1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; Natijani o'qish.</p> <p>Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifasi. Tashqi muhit ob'ektlariga (suv, havo, tuproq va turar joylar, davolash profilaktik muassasalar) sanitar bakteriologik baho berish. Mikrobiotsenoz bilan ekologik bog'liqliklar: simbioz, kommensalizm, parazitizm. Ekologik bog'liqliklarning dinamikasi. Antibiotiklar va ximioterapiya haqida tushuncha. Odam organizmi mikroflorasi va uning ahamiyati. Odam organizmi normal, autoxton, alloxton va tashqi muhitdan tushuvchi (tranzit) mikroflorasi. Ekotop haqida (organizmning</p>	6	N-2 A-4	2

		steril va nosteril ekotopi) tushuncha. Teri, nafas yo'llari, oshqozon-ichak va urogenital tizim mikroflorasi. Mikroorganizmlarning tashki muhit omillariga ta'siri. Mikroorganizmlar ekologiyasi va odam organizmi mikroflorasi. Kimyoterapevtik preparatlar. Antibiotiklar. Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniqlash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.			
5	Infeksiya haqida tushuncha. Patogenlik va virulentlik tushunchalari. Mikroorganizmlar genetikasi	«Infeksiya» va «Infeksion kasalliklar» haqida tushuncha, boshqa kasalliklardan farqi. Kasallikning kechish davrlari. Patogen mikroblarga xarakteristika. Ekzo va endotoksinlar, ularga xarakteristika. Infeksion kasallikning kelib chiqishi uchun bo'lgan sharoit. Infeksiya manbai. Sotsial sharoit va tashqi muhitdagi mikroorganizmlarning infeksion kasallikni kelib chiqishda va tarqalishdagi ahamiyati. Ekzogen infeksiyalar. Mikroblar va toksinlarning organizmda tarqalishi. Infeksion jarayonning rivojlanish dinamikasi. Bakteriya tashuvchilar. Infeksion kasallikning tarqalish formalari. Mikro- va makroorganizm o'rtasidagi munosabatlar shakli: mutualizm, kommensalizm, parazitizm. Patogenlik tushunchasi. Obligat - patogen, shartli-patogen, nopatogen mikroorganizmlar. Virulentlik tushunchasi. Mikroorganizmlarni patogenlik va virulentlik omillari: fermentlar, toksinlar va boshq. Viruslarni xujayra ichidagi obligat parazitligi. Ho'jayin organizmda yuqumli kasallik kelib chiqishidagi roli. Yuqumli kasalliklar yuqish yo'llari, davrlari. Yuqumli kasalliklarga bakteriologik, parazitologik, mikologik, virusologik, serologik, biologik tashis qo'yish usullari.	2	N-2	2
6	Immunitet haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning immunoprofilaktika va immunoterapiya.	Immunitet tushunchasi. Immunitet turlari. Aktiv va passiv immunitet. Tabiiy va sun'iy bakteriyalarga, viruslarga, toksinlarga qarshi immunitet. Immunitet omillari. Nospetsifik va spetsifik omillari. Fagotsitoz mexanizmi, I.I.Mechnikov nazariyasi. Mikroorganizmlarning infeksiyadan saqlanishda normal mikrofloraning ahamiyati. Spetsifik ortirilgan immunitet, organizmning immun sistemasi. Organizmning himoya qiluvchi gumoral omillari, antigen	2	N-2	2

		xossalari. Mikrob antigeni (O, N, K, Vi — antigenlar). Antitelolar (immunoglobulinlar) larning fizik, kimyoviy xossalari va strukturalari. Autoantitelolar organizmning immun sistemasi. Immunoprofilaktika va immunoterapiya tarixi. Immunitet hosil qilish uchun ishlatiladigan preparatlar. Tirik, o`ldirilgan, kimyoviy vaksinalar. Autovaksinalar. Anatoksinlar. Vaktsinatsiya va revaktsinatsiya usullari. Toksinlar va viruslarga qarshi tayyorlanadigan zardoblar. Gammoglobulin, antitoksin birliklari. Vaktsina va zardoblarni tayyorlash va saqlash usullari. Immunoglobulinlar, seroprofilaktika va seroterapiya. Immuntankislik. Immunoprofilaktika.			
7	Allergiya va anafilaksiya	Allergiya va allergen tushunchasi. Ekzoallergenlar va endoallergenlar. Infektsion bo`lmagan allergenlar, infeksiyon allergen moddalar. Allergik reaksiyalar. Darhol va asta —sekin yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar. Anafilaktik shokni oldini olish. Aralash tip allergik reaksiyalar . Infeksiyon allergiya. Allergik reaksiyalar va ularning diagnostik ahamiyati.	2	N-2	2
8	Patogen kokklar, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklari	Patogen kokklar, stafilokokk, streptokokk, pnevmokokk, meningokokk va gonokokklarga umumiy xarakteristika. Patogen kokklarni atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. Patogen kokklar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi. Patogen kokklarni Berdji (1974) buyicha tasnifi. Yiringli yaliglanish jarayonlarini yuzaga kelishida kokklarni ahamiyati. Grammusbat (stafilokokk streptokok pnevmokok) va grammanfiy kokklar(meningokokk va gonokokklar). Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N-2	2
9	Ichak guruhi bakteriyalari, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklar	Ichak guruhi bakteriyalari, esherixiya, salmonella va shigella qo`zg`atuvchilariga umumiy xarakteristika. Ichak guruhi bakteriyalarini atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. Ichak guruhi bakteriyalarining keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi. Enterobacteriaceae oilasi vakillariga umumiy tasnif. Qorin tifi va paratif qo`zg`atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari,	2	N-2	2

		<p>antigen tuzilishi. Fermentlari,toksinlari. Bakteriya tashuvchilik. Laboratoriya tashxisi. Maxsus profilaktikasi va davolash. Ovqatdan zaxarlanishni chaqiruvchi mikroorganizmlarga xarakteristika. Botulizm qo`zg`atuvchisi morfologik, kultural xususiyati, patogenezi. Laboratoriya tashxisi. Protey bakteriyasi taksonomiyasi, laboratoriya tashxisi. Salmonellez qo`zg`atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari. Antigen xususiyati. Fermentlari, toksinlari. Bakteriya tashuvchilik. Laboratoriya tashxisi.</p> <p>Ichak infeksiyalari haqida tushuncha va ularning laboratoriya diagnostikasi. Kolienterit, ichburug,iersiniyalar.</p> <p>Korin tifi, paratif A, V. va ularning laboratoriya diagnostikasi.</p> <p>Ovkatdan zaxarlanish, salmonellez, botulizm.</p> <p>Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.</p>			
10	<p>Yiringli-yallig`lanish kasalliklari qo`zg`atuvchilari: stafilokokklar,streptokokklar, va meningokokklar. Ularning taksonomik urni, umumiy xarakteristikasi.</p>	<p>Stafilokokk, streptokokklar taksonomiyasi. Patogenlik xususiyatlari: toksinlari, patogen fermentlari. Stafilokokklar keltirib chiqaruvchi yuqumli kasalliklarning patogenezi va ularning yatrogen kasalliklar keltirib chikarishdagi roli. A guruhi streptokokklarining respirator yuqumli kasalliklar, saramas, angina, skarlatina, o`tkir glomerulonefrit, revmatizm, sepsis va boshqalardagi roli. Stafilokokk va streptokokkli yuqumli kasalliklarning mikrobiologik diagnostikasi. Davolash va maxsus profilaktikasi. Ko`k yiring tayoqchasi taksonomiyasi. Mikrobiologik diagnostikasi.</p> <p>Yiringli-yalliglanish kasalliklarining qo`zg`atuvchilari. stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar va meningokokklarning laboratoriya tashxisi.</p>	4	N-4	2
11	<p>Xavo-tomchi infeksiyasi: sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal qo`zg`atuvchilariga xarakteristika.</p>	<p>Sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal qo`zg`atuvchilarining morfologiyasi. Kultural, biokimyoviy, antigenlik, allergen xususiyatlari, chidamliligi. Kimyoviy tarkibini o`ziga xosligi. Patogen omillari. Sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal kasalliklarining patogenezi, immunitetining o`ziga hosligi, laborator diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi. Atipik mikobakteriyalar. Mohov qo`zg`atuvchisi morfologiyasi, kasallik patogenezi. Laboratoriya tashxisi.</p> <p>Havo-tomchi infeksiyasi qo`zg`atuvchilarining xarakteristikasi. Bo`g`ma, ko`k yo`tal, klebsiellezkasalliklarning laboratoriya</p>	4	N-4	2

		diagnostikasi. Aktinomikozlar. Mikobakteriyalar: sil, moxov qo`zg`atuvchilarining xarakteristikasi va kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Tomoq va burundan surtma olish. Balg`amni laborator tekshiruv yig`ish. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.			
12	Patogen spiroxetalar, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklar	Patogen spiroxetalar (zaxm, qaytalama tif, leptospiroz) qo`zg`atuvchilariga umumiy xarakteristika. Patogen spiroxetalarning epidemiologiyasi. Patogen spiroxetalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N-2	2
13	Rikketsiyalar. Epidemik va endemik toshmalif qo`zg`atuvchilari.	Rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. Rikketsiyaning epidemiologiyasi. Rikketsiyalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi.	2	N-2	-
14	Teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari va ularni laborator diagnostikasi. Zaxm, suzak, xlamidiaz qo`zg`atuvchilarining xossalari va ularning laboratoriya diagnostikasi.	Treponemalar. Zahm qo`zg`atuvchisi morfologiyasi. Kultural, biokimyoviy, antigenlik xususiyatlari, chidamliligi. Laborator diagnostikasi. Maxsus davolash va profilaktikasi. Tropik treponematozlarning qo`zg`atuvchilari - bedjel, frambeziya, pinta. Odamga yuqish yo`llari. Kasallikning kechishi. Mikrobiologik diagnostikasi. Xlamidiyalari. Taksonomiyasi. Biologik xususiyatlari. Ekologiyasi, chidamliligi. Hujayraviy parazitizm xususiyati. Antigen tuzilishi. Patogenlik omillari. Odam uchun patogenligi. Laborator diagnostikasi. Antimikrobli preparatlar. Profilaktikasi. Anaerob infeksiya qo`zg`atuvchilari. Qo`zg`atuvchilarning umumiy xossalari va kasalliklarning laborator diagnostikasi. Teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari: zaxm, so`zak, xlamidiaz.	6	N-2 A-4	2
15	O`ta xavfli infeksiya qo`zg`atuvchilarining uziga xosligi va laboratoriya diagnostikasi. Brutsellyoz, kuydirgi, o`lat va vabo qo`zg`atuvchilarining asosiy xossalari va ular chiqaradigan kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi.	<i>Vibrionaceae</i> oilasi. Taksonomiya. Asosiy xususiyatlari. Vabo vibrioni, biologik xususiyati. Vaboning patogenezi va immuniteti. Vaboning tarqalishida ekosistema mexanizmining ahamiyati. Laborator tashhis qo`yish usullari. Maxsus oldini olish choralari. Zoonoz kasallik qo`zg`atuvchilari: o`lat, kuydirgi, brutsellyoz qo`zg`atuvchilari. Morfologiyasi. Kultural, biologik xususiyatlari. Odamda kasallik patogenezi. Mikrobiologik diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi va davolash. O`ta xavfli kasalliklarning qo`zg`atuvchilari haqida tushuncha va laboratoriya diagnostikasi. Brutsellez, kuydirgi kasalligi.	6	N-2 A-4	2

		<p>O`ta xavfli kasalliklarning qo`zg`atuvchilari haqida tushuncha va laboratoriya diagnostikasi. Vabo, ulat.</p> <p>O`ta xavfli kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg`am, najas, qon va boshqa materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish..</p>			
16	<p>Virusli infeksiyalar: Gripp, paragripp, qizamiq, gepatitlar: A, V, S, D, E. poliomielit, quturish, herpesviruslar, SPID (OITS) tojsimon virus(COVID 19 viruslariga xarakteristika, ularning laboratoriya diagnostika usullari.</p>	<p>Viruslariga umumiy xarakteristika, ularning tasnifi. Gripp, quturish, gepatit, OITS, poliomielit, qizamiq viruslari, tojsimon virus(COVID 19) epidemiologiyasi.</p> <p>Odam uchun patogen bir ipli (+RNK) viruslar - Picornaviridae. Manfiy ip saqlovchi (-RNK) viruslar: Orthomyxoviridae, Paramyxoviridae, Rabdoviruslar. Morfologiyasi. Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Insonlardagi patologiyasi. Laboratoriya diagnostikasi. Retroviridae) Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Odam immuntanqislik virusi. Morfologiyasi va kimyoviy tarkibi. Genomining tuzilishi. Kelib chiqishi va evolyutsiyasi. OITS infeksiyasi va uning laboratoriya tashxisi. Profilaktikasi.</p> <p>Poksviruslar oilasi (Poxviridae). Herpesviruslar oilasi (Herpesviridae). Tasnifi va umumiy xarakteristikasi. Virionlarning tuzilishi. Kasalliklarning patogenezi. Laboratoriya tashxisi.</p> <p>Gepatit A, V, S, D, E, F, TTV – qo`zg`atuvchisi. Enteral va parenteral viruslar. Gepadnoviruslar oilasi (Hepadnaviridae) HBV – Gepatit V qo`zg`atuvchisi. Virus tuzilishi. Qo`zg`atuvchining tarqalishi. Kasallikning kechishi. Persistentsiyasi. Laboratoriya diagnostikasi. Vaktsinoprofilaktikasi.</p> <p>Virusli infeksiyalar. Gripp kasalligini chakiruvchi viruslar.</p> <p>Paragripp, paratit, kizamik kasalliklarini chakiruvchi viruslar.</p> <p>DNK tutuvchi viruslar. Herpesviruslar, poksviruslar, adenoviruslar.</p> <p>OITS va gepatit A, V, S, D, E viruslari. Ularning laborator diagnostikasi va profilaktikasi.</p> <p>Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, IFA) tekshiruvga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.</p>	18	N-4 A-4	2
Jami:			54	38/16	27

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari moduli bo`yicha baholash mezonlari haqidagi ma`lumot modul bo`yicha birinchi mashg`ulotda o`quvchilarga e`lon qilinadi.

O`quvchilarning modul bo`yicha o`zlashtirish darajasining Malaka talablariga muvofiqligini ta`minlash uchun quyidagi nazorat turlari o`tkaziladi:

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. .B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, «Ilm Ziyο» nashriyoti, 2005 yil.
2. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, «Ilm Ziyο» nashriyoti, 2006 y
3. A.B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002 y.
4. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2003 y

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. I.M.Muhamedov, E.Eshboev “Mikrobiologiya. Immunologiya. Virusologiya” Toshkent, “O`zbekiston Milliy Ensiklopediyasi” davlat ilmiy nashriyoti, 2002 yil
2. I.M.Muhamedov, A.Ne`matov “Mikrobiologiya vajneyshix biotopov tela cheloveka”. Toshkent, “YAngi asr avlodi” nashriyoti, 2007 yil
3. V.T.Emtsev, E.N.Mishustin “Mikrobiologiya”. Moskva, “Drofa” nashriyoti, 2005 yil
4. Nuraliev, M.A.Adilov “Obshaya mikrobiologiya”. Toshkent, “CHO`lpon” nashriyoti, 2009 yil

Internet manbalari:

1. [www. anti-aids.org; topics> medtopik](http://www.anti-aids.org; topics> medtopik)
2. www.bilim.uz;
3. arxiv..uz;
4. www.ZiyoNet
5. www.Google.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

VALEOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.03.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi didirektori

G. Sattieva

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

D. Mamadjanova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDO`

D. YUldasheva

Paxtaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDO`

3. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Valeologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> – aholi orasida sog`lom turmush tarzini shakllantirish; – odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirib, salomatlikni saqlash va mustahkamlashga o`ynaltirilgan ijobiy hayot tarzini shakllantirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<p>O`quvchilar:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Sanitariya ma`orifi haqida ma`lumotga ega bo`ladilar; – Sog`lom turmush tarzining oila a`zolari salomatligiga ta`siri, uning tarkibiy qismlari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari haqidama`lumotga ega bo`ladilar; – giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste`mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta`siri, profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash haqida ma`lumotga ega bo`ladilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni. – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. – Ritorika haqida tushuncha. – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari. – Sanitariya ma`orifi tushunchasi. – Sog`lom turmush tarzining oila a`zolari salomatligiga ta`siri, uning tarkibiy qismlari. – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari. – Salomatlik darajasini baholash usullari. – Ratsional ovqatlanishga qo`yiladigan talablar. – Jismoniy mashqlar turlari va inson a`zolariga ularning ta`siri. – CHiniqtirishning salomatlikka ta`siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalari. – Inson organizmiga psixoemotsional holatning ta`siri. – Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlarini va oldini olish yo`llari. – Giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste`mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta`siri. profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni <i>bilishi kerak.</i>

Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – shifokor o`rta tibbiy xodim munosabatlaridagi muammolarni echish; – o`rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi muammolarni echish; – maqsadli guruhlarni aniqlash; – aholining turli guruhlari salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash; – turli guruhdagi aholini salomatlik darajasiga qarab guruhlarga ajratish; – antistress dasturlarni ishlab chiqish <i>ko`nikmalarga ega bo`lishi kerak.</i>
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	“Valeologiya” fani umumkasbiy fan hisoblanib, dasturni amalga oshirishda o`quv rejasida ko`rsatilgan barcha umumkasbiy va maxsus fanlari bilan o`zaro bog`liq. Ta`limga bunday yondashish o`quvchilarning o`quv jarayonida va kelgusi amaliy faoliyatlarida uchraydigan tibbiyotga oid qoidalarini ongli ravishda o`zlashtirishini ta`minlaydi.
O`qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta`lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, seminar topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Valeologiya fanining tarixi va rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanining rivojlanishida Abu Ali ibn Sino ta`limotining o`rni va ahamiyati. O`zbek olimlarining qo`shgan hissalari.	<p>Valeologiya fani va uning vazifalari, tibbiyotda tutgan o`rni. Fanning rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanida qo`llaniladigan usullar. Salomatlik va sog`lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi.</p> <p>Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari. Hayot darajasi ko`rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot</p>	2	N	-

		<p>tarzi va salomatlikka ta'sir etuvchi omillar.</p> <p>Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o'ri.</p> <p>Salomatlik darajalari, ko'rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. Aholining umumiy, guruhiy va populyatsion salomatligi. Sog'lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigienaning salomatlikka ta'siri.</p>			
2	Ritorika (nutqning) o'rta tibbiyot xodimlarning faoliyatidagi ahamiyati	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari.	2	N	2
3	SHaxslararo munosabatni shakllantirish	<p>Muloqat xaqida tushuncha. Muloqat turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari.</p> <p>Muloqatga ta'sir etuvchi omillar. Tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko'nikmalari: ob'ektni tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoyillari.</p>	2	N	2
4	Deontologiya va uning muammolarini bartaraf etishning valeologik tamoyillari	Tibbiyotda vrach-o'rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Tibbiyotda o'rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Muammolarni echish bosqichlari.	2	N	2
5	Sog'lom turmush tarzini shakllantirishga zamonaviy yondoshuvlar. Maqsadli guruhlar, ta'sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o'rganishning ahamiyati.	<p>Sog'lom turmush tarzi haqida tushuncha, asosiy vazifalari va aholi sog'ligini saqlashdagi tutgan o'ri. Sog'lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'sirini.</p> <p>Aholiga tibbiy bilimlarni targ'ibot qilishda sog'lom turmush tarzini namoyon qilish. Kasalliklarning oldini olishda — sog'liqni saqlash muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari, turli jamg'arma, matbuot organlarining roli. Dispanser ko'rigining aholi sog'lig'ini saqlashdagi ahamiyati maqsadi va vazifalari. Dispanser nazoratida turadigan guruhlarini sog'lomlashtirish. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi standart</p>	2	N	2

		<p>va algoritmlar to`g`risida tushuncha “YOsh oila” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Homilador ayol” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Emizikli bola” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari “O`spirinlik davri” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “YOshlar” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Katta yoshdagilar” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Qariyalar va uzoq umr ko`ruvchilar” maqsadli guruhining ma`naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.</p>			
6	Salomatlik miqdorini aniqlash. Salomatlik darajalariga qarab sog`lomlashtirish dasturlarini yaratish.	<p>Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko`rsatkichlari. O`zbekiston Respublikasining aholi salomatligini muxofaza qilish va saqlash bo`yicha asosiy me`yoriy hujjatlar.</p> <p>Salomatlikka ta`sir etuvchi omillar. Tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog`liqqa xavf tug`diruvchi omillar (noto`g`ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada sog`lom turmush tarzini shakllantirish usullari. Jamoada sog`lom turmush tarzini targ`ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o`sib ulg`ayishdagi ta`siri. Ekologik muhitning ta`siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma`lumot. Irsiy kasalliklar. Psixoemotsional zo`riqishlar.</p> <p>Salomatlik darajasini baholashda qo`llaniladigan individual, guruhli va populyatsion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo`llaniladigan sifat va miqdor ko`rsatkichlar.</p>	2	N	2
7	Ratsional ovqatlanishning valeologik tamoyillari. Sog`lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish	<p>Ratsional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Ratsional ovqatlanishning sog`liqqa ta`siri. Ratsional ovqatlanishga bo`lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog`lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar.</p>	2	N	-

		Bolalarni va homilador ayollarni ovqatlantirish. O`rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug`ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Ratsional ovqatlanishda milliy taomlar o`rni.			
8	Jismoniy tarbiyaning valeologik ahamiyati. YOshiga, jinsiga va salomatlik darajasiga jismoniy faollikni rivojlantirish.	Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg`ulotlarga individual yondashish, o`z-o`zini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg`ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg`ulotlarning ta`siri.	2	N	-
9	Organizmni chiniktirishning valeologik ahamiyati.	CHiniqtirishning salomatlikka ta`siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini.	2	N	2
10	Psixoemotsional xolatning valeologik ahamiyati Antistress dasturlar haqida tushuncha, ularni yaratish va inson salomatligi uchun ahamiyati	Aqliy va jismoniy mehnat qiluvchi kishilarning psixoemotsional holati. Psixologik ta`sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemotsional holatning ta`siri. Antistress dasturlar to`g`risida tushuncha. Aholining turli guruhlari uchun antistress dasturlarini ishlab chiqish (homilador va emizikli ayollar, chakaloklar, kichik yoshdagilar, o`spirinlar, katta yoshdagi aholi, qariyalar, uzoq umr ko`ruvchilar). Muammolarni echish yo`llari.	2	N	2
11	Jinsiy va reproduktiv salomatlikning valeologik tamoyillari	Jinsiy va reproduktiv salomatlik xaqida tushuncha, sog`lom bola tug`ilishini ta`minlash, jismoniy, sog`lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reprodukativ salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Reprodukativ salomatlikni muhofaza qilish dasturlari. Xomilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog`lom bola tug`ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi “Sog`lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo`yicha qo`shimcha choralar to`g`risida”gi PQ-1096-sonli qarori.	2	N	-
12	Balog`at yoshida ruhiy, jismoniy va jinsiy rivojlanish; yoshlarda jinsiy tarbiya va madaniyatni shakllantirish	Balog`atga etmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o`zgarishlar va ular salomatligiga ta`sir etuvchi omillar. Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlari va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va	2	N	-

		tug`ruqlarni oldini olish. YOshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo`llari.			
13	Aholi orasida xulq atvor muammolarini oldini olishda zamonaviy valeologik yondoshuvlar	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta'siri. Insonning salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	2	N	-
14	Giyohvandlikni oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Aholi salomatligiga giyohvandlikning ta'siri. Muammoni echish yo`llari. Giyohvandlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyohvand moddalarni iste'mol qilish belgilari. Giyohvandlik profilaktikasi. Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta'siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N	2
15	Ichkilikbozlik-ni oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta'siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N	
16	Tamaki mahsulotlarini chekishning oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta'siri. Tamaki mahsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari va dasturlari.	2	N	
17	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta'siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N	2
18	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar	OIV/OITSni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari va dasturlari	2	N	

	Jami:	36	18
--	--------------	-----------	-----------

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

Valeologiya moduli bo`yicha nazorat turlari va baholash mezonlari haqidagi ma`lumot modul bo`yicha birinchi mashg`ulotda o`quvchilarga e`lon qilinadi.

O`quvchilarning modul bo`yicha o`zlashtirish darajasining Davolash ishi Malaka talablariga muvofiqligini ta`minlash uchun quyidagi nazorat turlari o`tkaziladi:

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» 1-jild Toshkent : O`zbekiston, 2017.
2. SHavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etpmiz” Toshkent O`zbekiston, 2017
3. SHavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etamiz” Toshkent “O`zbekiston”, 2017.
4. SHavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar.

1. Irgashev SH.B. “Valeologiya”. Toshkent, 2015
2. Irgashev SH.B. “Meditinskaya valeologiya”. Tashkent, 2012

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Avitsenna. Kanon vrachebnoy nauki.
2. Irgashev SH.B., Tursunxodjaeva L.A., «Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchashixsya obrazovatelnyx shkol». Uchebno- metodicheskoe posobie dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respubliki Uzbekistan, Tashkent 2011.
3. Karimov I.A. “Demokratik isloxlarni yanada chuqurlashtirish va fuqorolik jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy mezonidir”. Toshkent 2011.
4. Karimov I.A. “O`zbekiston mustaqillik erishish ostonasida”. Toshkent 2011.
5. Irgashev SH.B. «Valeologicheskie printsipy ratsionalnogo pitaniya». Tashkent – 2010 g. Metodicheskie rekomendatsii
6. Lisitsyn YU.P. «Obshchestvennoe zdorove i zdavooxranenie. Uchebnik. Moskva, 2010.
7. Irgashev SH.B. «Sovremennye napravleniya formirovaniya zdorovogo obraza jizni sredi naseleniya». 2008g, Metodicheskoe posobie
8. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi “Sog`lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo`yicha qo`shimcha choralar to`g`risida”gi PQ-1096-sonli qarori
9. Karimov I.A. «YUksak ma`naviyat – engilmas kuch”. Toshkent 2008 y.
10. “YOshlar yili” Davlat dasturi (2008 y.);
11. “Ijtimoiy muhofaza yili” Davlat dasturi (2007 y.);

12. “Sihat-salomatlik yili” Davlat dasturi (2005 y.);
13. “Sog`lom avlod yili” Davlat dasturi (2002 y.)
14. “Ona va bola yili” Davlat dasturi (2000 y.);

Internet saytlar

14. <http://www.ziyonet.uz>
15. <http://www.edu.uz>
16. <http://www.pedagog.uz>
17. www.tma.uz
18. <https://tashpmi.uz/>
19. www.lex.uz
20. <https://ru.pinterest.com/vkhamidov/>
21. <https://www.coursera.org/>
22. <http://www.atutor.ca>

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

BIOETIKA modulidan

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.04.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchi:

D. X. Abdullaeva

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi O'IBDO'

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Bioetika
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>O'quvchilarni qadimgi davrdan hozirga qadar rivojlanib kelayotgan bioetika bilan tanishtirish, umummadaniy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. SHu bilan birga tarixiy voqealar asosida tibbiyot va sog'liqni saqlash sohasining yutuqlari va istiqbollari ob'ektiv tahlil qilishga o'rgatish; tibbiyotning shakllanishi va rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini aniqlash; insoniyatning rivojlanishi tarixidagi buyuk sivilizatsiyalarning tibbiyot sohasidagi kashfiyotlarining ahamiyatini ochib berish; buyuk allomalar, dunyoning taniqli olimlari va shifokorlari hayoti va faoliyati bilan tanishtirish;</p> <p>Bo'lajak tibbiyot xodimlarida : burch, sha'n, qadr-qimmat, rostguylik, adolatlilik kabi tushunchalar bilan bog'liq umum etik qadriyatlar haqida tasavvur uchun zamin yaratish hamdakasbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni aniqlash, tahlil qilish va hal etish qobiliyatini shakllantirish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Bioetika va uning bo'lajak tibbiyot xodimi amaliyotidagi ahamiyatini; –etikaga oid asosiy atama va tushunchalarni, nazariyalar; –bioetikaning asosiy tamoyillari va qoidalari; –bioetikaga oid mamlakatdagi va xalqaro asosiy hujjatlar; –tibbiy faoliyatdagi munosabatlarning huquqiy va etik asoslari; – zamonaviy fan va texnika yutuqlarini biotibbiy tadqiqotlarda qo'llashning huquqiy va asoslari aqlash sohasining rivojlanishini bilib oladilar
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Etika falsafiy fan sifatida. Etika fanining maqsadi va vazifalari. – Tibbiy etika, biotibbiy etika. – Bioetikani fan sifatida shakllanishi. – Bioetika o'rganadigan muammolar. – Tibbiyot xodimi va bemor munosabatlarining etik modellari. – Bemor vatibbiy xodimlarxuquqlari. – Klinik amaliyotda feldsher akusherining xatosi. YAtrogeniya. – YAngi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari. – O'lim va o'lish jarayoni, inson xayotining intiqosi. – Transplantologiyaning axloqiy va xuquqiy muammolari. – Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va xayvonlar ustida tajribalaro'tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. – COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi – Bemor jismoniy va ruxiy yaxlitligining axloqiy-xuquqiy muammolari – OITSGa chalingan bemorlar va giyohvandlar bilan bog'liq axloqiy vahuquqiy muammolar.

	<ul style="list-style-type: none"> – Epidemiya va axloq. OITS-global muammo sifatida. – Tibbiy genetika va genomikaning axloqiy muammolarining o‘zigaxosligi. – Nanotibbiyotvananoetika. – Neyrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishdayuzaga keladigan axloqiy muammolar. – Tibbiyotda raqamli texnologiyalar etikasi. – Teletibbiyot, teledenteriya
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Klinik faoliyatda, shu jumladan biologik tadqiqotlarni o‘tkazishda etik me‘yorlarni qo‘llash; – Tibbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni falsafiy taxlil qila olishi; – Turli tibbiy muolajalar xollarida bemorning roziligi yoki noroziligini rasmiylashtirish; – Bemor va uning qarindoshlari bilan etik-xuquqiy me‘yorlarga rioya qilgan xolda munosabatni shakllantirish; – Tibbiy faoliyatda kuzatiladigan holatlarda munozara olib borish va nizolarni hal etish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishin tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1.	Etika falsafiy fan sifatida. Etika fanining maqsadi va vazifalari.	Etika falsafiy fan, tushuncha. Huquq tushunchasi. Etika va huquqning o‘zaro munosabati. Hamshiraning etik kodeksi haqida tushuncha. Halqaro hamshiralar assotsiatsiyasi kodeksining roli. O‘zbekistonda hamshiralarning etik kodekslari.	2	N-2	1

		Ahloqning mohiyati va va spetsifikasi., uning strukturasi va funksiyalari. Etikaga oid zamonaviy bilimlarning strukturasi.. Deontologiya tushunchasi. Etika va deontologiyaning o‘zaro munosabati.			
2.	Tibbiy etika, biotibbiy etika.	Tibbiy etika amaliy, kasbiy etikaning yo‘nalishi sifatida. Kasbiy etikaning xususiyatlari. Deontologiya. Tibbiy etikaning rivojlanishi, uning tarixiy modellari va ularning xususiyatlari.	2	N-2	1
3.	Bioetikani fan sifatida shakllanishi. Bioetika o‘rganadigan muammolar.	Bioetika tushunchasi. Bioetikani paydo bo‘lishi shart –sharoitlari. Uning vudjudga kelishiga olib kelgan holatlar. A.SHveyser universal etikasi. Global bioetika: bioetika, ekologik etika, biotibbiy etika (V.Potter). Biotika ijtimoiy institut sifatida. Bioetika tamoyillari. Biotikaning xususiyatlari. Biotikaning tarkibi. Biotika ijtimoiy institut sifatida. Biotibbiy etikaning prinsiplari va qoidalari. Bioetika modellari. Biotikaning tibbiy etikaning avvalgi modellardan farqli xususiyatlari.	2	N-2	1
4.	Tibbiyot xodimi va bemor munosabatlarining etik modellari. Bemor vatibbiy xodimlar xuquqlari.	Fuqarolarning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan huquq va erkinliklari. Bemor huquqlari va bu borada etik va huquqiy jihatlarining o‘zaro bog‘liqligi. “Bemor huquqlari bo‘yicha Lissabon deklaratsiyasi” (1981,1995). “Biologiya va tibbiyot yutuqlarini qo‘llanilishi munosabati bilan inson huquqlari va qadr-qimmatini himoya qilish to‘g‘risida konvensiya: inson huquqlari va biotibbiyot to‘g‘risida konvensiya” (1997). “Bioetika va inson huquqlari bo‘yicha umum deklaratsiya” (2005). Tibbiy xodimlarning huquqlari. “Butunjahon tibbiyot assotsiatsiyasining Jeneva deklaratsiyasi (Vrachlarning xalqaro qasamyodi)”(1948,1968,1983). “Tibbiy etika xalqaro kodeksi” (1949, 1968,1983). Tibbiyot xodimlari va bemor munosabatlarining etik modellari.	2	N-2	1
5.	Klinik amaliyotda shifokor xatosi. YAtrogeniya	Tibbiy muassasada jamoa o‘rtasida o‘zaro munosabatlar etikasi. Muammolarni echish bosqichlari. Tibbiy faoliyatda tibbiyot xodimlarning xatosi, baxtsiz hodisa holatlari. YAtrogeniya tushunchasi. So‘zli va so‘zsiz yatrogeniya va yatrogen kasalliklar Mazkur holatlarning etik-huquqiy jihatlarini.	3	N-2	1
6	YAngi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari.	Hayot oliy qadriyat sifatida. Inson hayotining boshlanish vaqtini aniqlash muammosi. Embriyning ahloqiy statusi. Homiladorlikni to‘xtatishning etik-huquqiy jihatlarini. YAngi reproduktiv texnologiyalarni qo‘llash va prenatal	2	N-2	1

		diagnostikaning etik jixatlari. Ekstrakorporal urug‘lantirish va surrogat onalik masalalari va ularga zamonaviy yondashuv			
7	O‘lim va o‘lish jarayoni, inson hayotining intihosi.	O‘lish va o‘limning ahloqiy jihatlari. Klinik va biologik o‘lim. “O‘lim faktini konstatatsiya qilishga oid Sidney deklaratsiyasi” (1968,1983). “Miya o‘limi” masalasi va uning zamonaviy tibbiy amaliyotdagi ahamiyati. Evtanaziya tushunchasi. Evtanaziyaning turlari. Evtanaziyaning ahloqiy-huquqiy jihatlari. Onkologik kasalliklar. Palliativ tibbiyot. Xospislar va ularning faoliyati. “Terminal holat to‘g‘risida Venetsiya deklaratsiyasi”(1983). “Surunkali og‘riqli o‘limga mahkum bemorlarni davolash sohasida siyosat to‘g‘risida bayonot”(1990).	2	N-2	1
8.	Transplantologiyaniing axloqiy va xuquqiy muammolari.	Transplantologiya tarixi va holati. Donorlik muammosi. Tirik inson va murda donorligi. Transplantologiyani ahloqiy va huquqiy muammolari. Fetal azo va tukimalar transplantatsiyasining ahloqiy muammolari. Ksenotransplantatsiyaning ahloqiy muammolari. Istanbul deklaratsiyasi (2018). Murda donorligining huquqiy modellari. O‘zbekiston birinchi transplantolog olimi akademik O‘.O. Oripov. O‘zbekistonda transplantologiyaniing holati.	2	N-2	1
9.	Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va hayvonlar ustida tajribalar o‘tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi	Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va hayvonlar ustida tajribalar o‘tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi. YAxshi klinik amaliyot uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat Standarti (GCP). 13.02.2013yil 42-sonli Sog‘likni Saqlash Vazirligi buyrug‘i GCP; GMP , GLP . Biotibbiy tadqiqotlarni tartibga solishning etik-huquqiy jihatlari. Tirik inson, murda hamda hayvonlarda tadqiqotlar o‘tkazishda bioetik me‘yorlar. “Hayvonlardan foydalangan holda tibbiy-biologik tekshiruvlar o‘tkazish bo‘yicha xalqaro tavsiyalar” (1985). “Butunjahon tibbiyot assotsiatsiyasini Xelsinki deklaratsiyasi” (1964,1975,1983, 1989,1996,2000, 2002,2004, 2008,2013). Etika qumitalari, ularning statusi va vazifalari. “Biotibbiy tekshiruvlarning ekspertizasini o‘tkazuvchi etika qumitalari ishiga oid qo‘llanma” (2000).	2	N-2	1
10.	Bemor jismoniy va ruhiy yaxlitligining ahloqiy-huquqiy muammolari.	Sog‘liqni saqlash tizimining ayrim sohalaridagi etik muammolar. Zamonaviy psixiatriya, ahloqiy-etik muammolari. Psixiatriya tarixida paternalizm i antipaternalizm. Psixiatriya sohasini axloqiy va xuquqiy tartibga solish. Ruxiy xasta bemorlarni ixtiyoridan tashqari majburiy kasalxonada davolash. Psixiatriya sohasida “ziyon etkazma”	2	N-2	1

		prinsipi.Psixiatriya sohasida suist'mollar. Ruxiy xasta bemorlarning konfidensialligi. Ruxiy xastalarda tadqiqot olib borishning xususiyatlari.			
11.	OITSGa chalingan bemorlar va giyohvandlar bilan bog'liq axloqiy va huquqiy muammolar.	Sog'liqni saqlash tizimining ayrim sohalaridagi etik muammolar. Zamonaviy psixiatriya, narkologiyaning ahloqiy-etik muammolari OITSGa chalingan bemorlarga bo'lgan munosabatda uchraydigan axloqiy va yuridik muammolar.Onkologik kasalliklar, OIV infeksiyasi bilan zararlangan hamda OITS kasalliklari holatlarida bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishning ahloqiy-huquqiy jihatlari.	2	N-2	1
12.	Epidemiya va axloq. OITS-global muammo sifatida.	OIV infeksiyasi bilan zararlangan, narkologiya kasalliklari holatlarida bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishning ahloqiy-huquqiy jihatlari«Spidofobiya»va tibbiyot axloqi talablari.Patsient avtonmiyasi kontekstidaOIV skrining .OITS – yatrogeniya sifatida. OITS va tibbiyot xodimlarining kasbiy xavfi.	2	N-2	1
13.	Tibbiy genetika va genomikaning axloqiy muammolarining o'ziga xosligi	Gen-injenerlik texnologiyalarni qo'llashning huquqiy va axloqiy muammolari. Genetika sohasida xalqaro bioetik hujjatlar. Amaliy genetik usullarning axloqiy muammolari: genetik test, preimplantatsiya va prenatalgenetik diagnostika, genetik skrining, genetik biobanklar. DNK bazalaridan sud maqsadlarida foydalanish. Gen terapiyasi. Tibbiy va genetik ma'lumotlar: olish va foydalanishning axloqiy muammolari. «Insongenomi»Xalqaro loyihasining axloqiy muammolari. Evgenika Gen terapiyasiningaxloqiy muammolari. Biotibbiytajriba. Tadqiqotchi etikasi. Biotibbiytajribalaruchun institutsional nazorat mexanizmlari. Biotibbiytadqiqot natijalaridan foydalanuvchilari etikasi. Biotexnologiya, bioxavfsizlik va gen injenerlik masalasining holati	2	N-2	1
14.	Nanotibbiyot va nanoetika .	Nanotibbiyot tushunchasi mohiyati. Nanomeditsina asosida diagnostika, monitoring, davolash, reabilitatsiya, kasalliklar profilaktikasi, salomatlikni mustahkamlash va yaxshilash va h k, Amaliy nanotibbiy ishlanma va texnologiyalarning axloqiy muammolari.. Nanotexnologiyalarning xavfsizligi muammosi va nazorat Ekologik xavfsizlik. Adolatlilik. Axborot xavfsizligi	2	N-2	1
15.	Neyrovizualizatsiya texnologiyalaririvoj ivaulardan foydalan	Kompyuter, diffuz-optik, magnit-rezonans tomografiyalari va boshqa texnikalar.Neyroimidjindan notibbiy maqsadlarda	2	N-2	1

	ishdayuzagakeladig anaxloqiy muammolar.	foydalanishimkoniyatlari. Mentalenxansment. Miyabiokimyosinikashfetishvaungata'sirqilishvosit alarinirivojlantirishningijtimoiy, madaniy, siyosiyvaboshqaqoqibatlar.			
16.	Feldsher akusherda bioetikaviy muammolar	Feldsher akusherda axloqiy kategoriyalar va muammolar. Feldsher akusher rioya qilishi kerak bo'lgan tamoyillar.Kasbiy axloq kodeksi. Asosiy bioetikaviy tamoyillar: "Ziyon etkazma", "YAxshilik qil", "Patsient avtonomiyasi", "adolatlilik" tamoyili. Altruizm, adolatlilik, konfidensiallik, xolislik vah. Tibbiy kasbiy axloqning etti qadriyati: 1. Xayot va salomatlik, 2. To'g'ri va og'riqsiz davolash, 3. Patsientavtonomiyasi, 4. Eng afzal amaliyot, 5. Estetik qadriyatlar, 6. Narx-navo, 7. Boshqa tashqi omillar.	2	N-2	1
17	Farmatsiya sohasida bioetik vahuquqiy muammolar	Farmatsiya sohasi. Farmatsiya bioetikasi vujudga kelishi sabablari. Talidomid fojeasi. Klinik tadqiqotlar ishtirokchilarini ximoya qilish tizimi. Dori-darmon preparatlarini sinovdan o'tkazish. Axloqiy ekspertiza.GCP- xalqaro standart, O'zbekistonda GCP Davlat standarti,Biotibbiy tadqiqotlarni xuquqiy va axloqiy taritibga solishda Xalqaro tajriba. Klinik tadqiqotlar olib borishda me'yoriy xujjatlar. Belmont xisoboti (yoki Belmont bayonoti). Bioetika va jamiyat. Tibbiyotni insonparvarlashtirish muammolari.	2	N-2	1
18	Tibbiyotda raqamli texnologiyalar etikasi. Teletibbiyot, teledenteriya.	Raqamli texnologiyalarni tibbiyotga kirib kelishi va bioetik prinsiplarga ta'siri. Tibbiyot texnologizatsiyasi. Biotibbiy ma'lumotlar va raqamli tibbiyotda katta ma'lumotlar. Tibbiyotda raqamli texnologiyalar axloqiy va huquqiy muammolar. Teletibbiyot, teledenteriya.	2	N-2	1
Jami			36	36	18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari Prezident asarlari

5. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
6. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

7. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
8. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Muxamedova Z.M. Bioetikagakirish. 1TashGosMI.2004.
2. Muxamedova Z. M. Bioetika. - T.:O‘zMU, Resurs markazi, 2006.
3. Muxamedova Z. M i dr. Bioetika. – TashIUV.2009.
4. Muxamedova Z.M. i dr. Bioetika. Uchebnoe posobie. Tashkent. 2009 g

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Muxamedova Z.M. i dr. Bioetika: osnovnyye problemy i prinsipy. Uchebno-metodicheskoe posobie.Tashkent. 2015 g.
2. Muxamedova Z.M., Umirzakova N.A. Bioetik atamalarning izohli lug‘ati. Toshkent.2020.
3. Muxamedova Z.M., Umirzakova N.A. “BIOETIKA” o‘quv qo‘llanma. T.2020.
4. YUldashev N.M., Saydalixodjaeva O.Z., Saidov A.B. Bioetika, Uchebnik. Tashkent. 2018.
5. Ushakov E.V. Bioetika, Uchebnik i praktikum. Moskva. 2016.
6. Abramov V.A. Основы bioetiki i biobezopasnosti, Uchebno-metodicheskoe posobie,Donetsk. 2013.

Internet saytlari:

16. <https://www.gov.uz/uz>
17. <https://lex.uz/>
18. <https://www.minzdrav.uz/>
19. <http://www.ziyonet.uz/>
20. www.tma.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

NUTRITSIOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.05.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

F. S. Chinikulova

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

D. A. Jabbarova

2 – Respublika tibbiyot kolleji “Farmatsiya
va gigiena “ kafedrasi mudiri

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Nutritsiologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	<p>Nutritsiologiya fanini o`qitishdan maqsad oliy malu-motli hamshiralarni sog`lom va bemor odamlarning ratsional(optimal)ovqatlanishini tashkil etish qonuni-yatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, hom ashyolari va oziq – ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik qiymatga bo`lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash haqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirishdir.</p> <p>Nutritsiologiya o`quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parhezini tayinlash tartiblarini o`rgatish. O`rta tibbiyot xodimi bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko`rsatkichini o`rgatadi. Bemor va sog`lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parhez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashhisi hisobga olib, to`la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o`rgatadi.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – nutritsiologiya sohasida umumiy amaliyot feldsher-akusheriining vazifa va maqsadlari shakllanadi; – zamon talablariga javob bera oladigan kadrlarni tayyorlashga zamin yaratiladi; – oziq-ovqat mahsulotlarining sifatiga baho berish takomillashtiriladi; – ovkat tarkibidagi surrogatlar va falsifikatlar me`yorini bilishga imkon beradi; – oziq - ovqatlar ustidan joriy sanitariya nazorati to`g`risida ma`lumotlarni egallaydi; – ovqatlanish gigienasi sohasida Davlat sanitariya nazoratining vazifasi bo`yicha bilim va ko`nikmalar shakllanadi; – fanga oid bilimlarni umumlashtirish orqali oziq- ovqat mahsulotlaridan kelib chiqadigan kasalliklarni profilaktikasi takomillashtiriladi; – oziq-ovqat korxonalar va omborxonalar ustidan sanitariya-gigienik nazorati o`rganiladi; – ovqatdan kelib chiqadigan zaharlanishlarga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqarish o`rganiladi; – iste`molga yaroksiz ozik-ovkat mahsulotlarini savdoga chiqarmaslik, aholini salomatligini saqlash yo`lida mezonlar ishlab chiqiladi; – aholi o`rtasida sanitariya –oqartuv ishlarini olib borish

<p>Bilimlar</p>	<p>bilimlari shakllanadi.</p> <p><i>O`quvchilar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Aholining sanitariya – epidemiologik osoyishtaligi to`g`risidagi amaldagi qonun va meyyoriy hujjatlarni; – nutritsiologiya (ovqatlanish gigienasi)haqidagi – tushuncha,vazifasi ,maqsadi va rivojlanish tarixini; – Oqsil,yog` ,uglevod ,mineral moddalar , mikrooelement vitaminlarning organizmdagi ahamiyatini; – Giper gipo avitaminozlarni organizmning ish faoliyatiga va yoshiga kora ovqat moddalariga bo`lgan fiziologik talab. – Davolovchi profilaktik parxez ovqatlanishning alohida xususiyatlarini: – Ovqat maxsulotining sifatini o`zgarishiga sabab va sharoitari uni saqlovchi usullarni: – Turli usullarda konservalashning qulayligi va kamchiligi yb; – Ovqat maxsulotininig oziqlik va biologik qiymatini; – Ovqat maxsulotlarini organoleptik tekshirish sharoiti va xajmini; – Ovqat maxsulotlarining organoleptik xususiyati buzulish belgilari va sabablarini; – Ovqat maxsulotlarini fizik kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik axamiyatini ; – Oziq ovqat korxonalarining tuzilishiga bo`lgan gigienik talabni; – Oziq ovqat tarkibidagi nitratlar miqtorini; – Oziq ovqat korxonalarida ovqat maxsulotlarini saqlash va tashishga oid va sanitarial -gigiena norma va qoidalarini; – Kasalxonalarda ovqatni tayyorlash taomlarni tarqatishni uyishtirishni; – Mikroblar bilan bog`liq bo`lgan ovqatdan zaxarlanishning oldini olishni va yuqumli kasalliklarni profilaktikasini <i>bilib oladilar.</i>
<p>Ko`nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – sanitariya - epidemiologiya xizmatining ovqatlanish gigienasi bo`limi ish uslubi, hujjatlari va ish rejalarini tuzish va rasmiylashtirish; – ovqat ratsionining fiziologik me`yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli –tumanligiga baho berish; – davolovchi-profilaktik parxez taomlar, ovqat ratsioniga baho berish bo`yicha menyu- taomnoma tuzish; – ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi; – gigienik ekspertiza o`tkazilganligi to`g`risida hujjat to`ldirish; – oziq-ovqat korxonalarida ovqat mahsulotlarini saqlash va tashishga bo`lgan sanitariya-gigiena me`er va qoidalarini nazorat qilish; – oziq-ovqat mahsulotlaridan namuna olish va laboratoriyaga tekshirishga olinganligi to`g`risida bayonnoma to`ldirish; – ovqat mahsulotlarining organoleptik, fizik-kimyoviy hususiyatlarini tekshirish usullarini o`rganish, baho berish, me`yoriy hujjatlardan foydalanish; – oziq-ovqat korxonalarini sanitariya-gigienik jihatdan

	<p>tekshirish, dalolatnoma tuzish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – sogʻlomlashtirish tadbirlarini olib borishda majmua (kompleks) reja tuzish uchun material yigʻish; – shaxsiy gigiena qoidasiga rioya qilmaslik hollarini aniqlash, oʻz vaqtida tibbiy koʻrikdan oʻtganligini nazorat qilish, qoidaga rioya qilmagan shaxslarga chora koʻrish – umumiy ovqatlanish korxonasida epidemik xavf tugʻdiruvchi omillarni aniqlash; – yuvilgan idishlarning sifatini, idish yuvadigan vannalar sonini, idish yuvadigan vannalardagi suvning haroratini, dezinfektsiyalovchi eritmalar va sodaning konsentratsiyasini, qoldiq xlor miqdorini, muzlatgich harorati, tarqatilayotgan tayyor taomning haroratini asboblarda yordamida oddiy usul bilan nazorat qilish; – ovqatdan zaharlanish sodir boʻlganda oziq-ovqat korxonasini tekshirib sababini aniqlash, sxemasini tuzish; – ovqatdan zaharlanish xodisasi sodir boʻlganda oziq-ovqat mahsulotidan namuna va surtmalar olish <i>koʻnikmalarini bajara oladilar.</i>
Oʻquv rejasiga muvofiq oʻzaro bogʻlik boʻlgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
Oʻqitishning tashkiliy shakli	N – nazariy taʼlim A – amaliy taʼlim
Dasturga qoʻyilgan talab	Majburiy
Oʻqitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
Oʻquvchilarning bilim va koʻnikmalarini baholash	YOzma, ogʻzaki, savol javob, munozara, test.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Nutritsiologiya haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi	Nutritsiologiya fanining rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o`rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Ovqatlanish gigienasi soha-sida Davlat sanitariya nazorati, uning vazifalari va bosqichlari. Sanitariya qonunchiligi. Ovqatlanish gigienasi bo`limining ishlash usuli va shakllari. Me`yoriy-texnik hujjatlar. Jamoat sanitariya faollari, ularning vazifasi.	2	N	
2	Ovqatlanishning fiziologik-gigienik asoslari. Ratsional ovqatlanish. Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.	Energiya almashinishining turlari. Mehnat faoliyati jarayonida energiya sarflanishi. Turli guruhlardagi aholining fiziologik ovqat me`yorlari. Oqsil, yog`, uglevodning organizm-ni energiya bilan ta`minlashdagi ahamiyati. Oqsillarning oziqlik va biologik qiymati. Almashtirib bo`ladigan va almashtirib bo`lmaydigan aminokislotalar. Oqsil etishmovchiligidan kelib chiqadigan kasalliklari kelib chikishida oqsil etishmovchiligining asosiy sabab ekanligi. Oqsil etishmovchiligi muammosini xal qilish choralari. YOg`lar. Ularning oziqlik va biologik qiymati. To`yinmagan yog` kislotalari, ularning ahamiyati, manbai. Organizmni yog` bosishi. Uglevodlar. Uglevodlarning gigienik xarakteristikasi va manbai. Uglevodlarning almashinuvi, organizmda yog` ga aylanishini osonlashtiruvchi omillar. Monosaxaridlar (glyukoza, fruktoza), disaxaridlar(saxaroza, laktoza), polisaxaridlar (kraxmal, kletchatka, pektin moddasi). Ortiqcha uglevod qabul qilish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar.	4	N A	2
3	Vitaminlar haqida ma`lumot: giper-, gipo- va avitaminozlar. Suv.Mineral elementlar.	Vitaminlar. Vitaminlarning fizi-ologik ahamiyati, asosiy manbai. Suvda (S, Vgurux, RR) va yog`da (A, D, E, K) eruvchi vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo-, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish. Suv. Modda almashinuvidagi ahamiyati. Suvga	2	N	2

		<p>bo`lgan ehtiyoj.</p> <p>Ratsional ovqatlanish, unga gigienik talab.</p> <p>Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi. Ovqatlanish rejimi. Ovqat iste`mol qilishda atrof–muhitning ta`siri. Oshxonaning shinamligi, dasturxonni bezash, qulay mikroiklim va hokazo.</p> <p>Bolalar va o`smirlar ovqatlanishida mineral tuz, vitamin, yog` va uglevod-larning ahamiyati.</p> <p>Bolalarning ovqatlanish rejimi, ortiqcha semizlik profilaktikasi. Mineral moddalar. Mineral moddalarning ishqoriy xarakteri (kaltsiy, magniy, natriy, kaliy). Mineral moddalarning suyak hosil bo`lishida, kislota – ishqoriy-lik muvozanatini saqlashda, tuz – suv almashinishida, qon tarkibida tuzni me`yorlashda, plastik jarayonda ishti-rok etishi va hokazo. Biomikroelementlar (temir, marganets, kobalt, yod, ftor). Mineral moddalarning asosiy manbai.</p>			
4.	Parhez ovqat. Davolovchi-profilaktik parhez ahamiyati	<p>Parhez ovqat. Unga bo`lgan gigienik talab.</p> <p>Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati..</p> <p>Ovqatlanish maromi. Ratsional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o`rtasida targ`ibot ishlarini olib borish. Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish. Sog`lom kishining ovqat ratsioniga va fiziologik ovqatlanish normasiga baho berish. Miqdor ko`rsatkichlarini xisoblash: kaloriyasini, oqsil, yog`, uglevodning nisbatini. Kaloriyaning taqsimlanishi va shaklga taqqoslash. Mahsulot va taomning turli-tuman bo`lishi va unga baho berish. O`qituvchi bilan hamkorlikda ovqat ratsioniga, organizmning ovqatga fiziologik ehtiyoji, ovqatlanish maromiga xulosa chiqarish.</p>	6	N A	2
5	Oziq–ovqat mahsulotlarini konservalashning gigienik asoslari	<p>Ovqat mahsulotining sifati haqida tushuncha. Ovqat mahsulot-larining buzilish turlari (chirishi, achishi, oksidlanishi, mog`orlashi va hokazo). Ovqat mahsulotining sifa-tini pasayishiga sababchi bo`lgan sharoitlar. Ovqat mahsulotining sifatini yaxshi saqlovchi sharoitlar. Konservalash usullari. Har bir usulning gigienik harakteristikasi. YUqori va past temperaturaning ta`siri, suvsizlantirish usuli, yuqori osmotik bosim ta`siri, vodorod ion konsentratsiyasini o`zgartirish. Kim-yoviy moddalar, antibiotiklar, radi-oktiv usullar bilan</p>	2	N	2

		konservalash.			
6	Oziq-ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasini uyushtirish va o'tkazish. Oziq - ovqat mahsulot-laridan namuna olish va tekshirish usullari. Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.	Oziq-ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasi. Gigienik ekspertizaning vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatini belgilashda Davlat nazorat tizimi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatiga ko'ra tasnifi. Rejali va rejadan tashqari gigienik ekspertiza. Gigienik ekspertiza o'tkazishning bosqichlari. Oziq-ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasini o'tkazishda tibbiy profilaktika ishlari feldsherining vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotlarini organoleptik va laboratoriya usuli bilan tekshirish. Yaroqsiz mahsulotlarni utilizatsiya qilish. Ovqat mahsulotlarining sifatini nazorat qilish. Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish. Oziq-ovqat mahsulot-larini tekshirish uchun namuna olish qoidasi bilan tanishish. Olingan mahsulot namunasi laboratoriyaga jo'natishdan oldin ko'riladigan tayyorgarlik ishlari: muxrlash, o'ralgan namunani plombalash, olingan namuna to'g'risida dalolatnoma to'ldirish.	6	N A	
7	Oziq-ovqat mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati, ularni gigienik ekspertizasi.	Go'sht. Parranda go'shti. Oziqlik va biologik qiymati. Go'sht- sifatli oqsil va faol ekstraktiv moddalarning manbaidir. Hayvon yog'ining singishi. Go'shtning sifatini belgilovchi gigienik ko'rsatkichlari. Kasal hayvon go'shtlarining ishlatilishi, go'sht orqali tarqalishi mumkin bo'lgan kasalliklar. Kolbasa. Oziqlik qiymati. Kolbasa qiymasiga qo'shiladigan moddalar. Kolbasa mahsulotining sifatini belgilovchi gigienik ko'rsatkichlar. Botulizmning kelib chiqishida kolbasaning ahamiyati. Nitratni aniqlash. Bankali konservani tekshirish. Bankaning tashqi ko'rinishiga baho berish. Bosib tushirilgan harf va raqamlar bilan tanishish. Bombajni aniqlash. Germetikligini tekshirish. Bankali konservalar ichidagi mahsulotga baho Tayyor ovqat mahsulotidan namuna olish. Gigienik ekspertiza o'tkazilganligi to'g'risida hujjat to'ldirish.	4	N A	2
8	Umumiy ovqatlanish korxonalarining gigienasi.	Umumiy ovqatlanish korxonalarining turlari, tuzilishi va jihozlanishi. Asbob-uskunalar, jihozlariga bo'lgan gigienik talab. Oshxona idish-tovoqlarini yuvish qoidasi. SanQvaM bo'yicha o'rganish. Xonalar maydoniga bo'lgan gigienik talab. Birlamchi sovuq ishlov berish, taomlarni pishirish, sotilish va tarqatilishiga bo'lgan gigienik talab. Umumiy ovqatlanish korxonalarida laboratoriya nazoratini	4	N A	2

		tashkil qilish. Xodimlarning shaxsiy gigienasi va ular orasida sanitariya oqartuv ishlarini olib borilishi. Umumiy ovqatlanish korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish usuli.			
9	Oziq-ovqat bilan savdo qilish gigienasi.	Savdo korxonalarining turlari. Asbob-uskuna, jihozlar, oziq-ovqat mahsulotini qabul qilishga bo'lgan gigienik talab. Omborxonalar tarmoqlariga, xaridorlarga mahsulotlarni sotishga bo'lgan gigienik talab. Mayda chakana savdo gigienasi, uning jihozlanishi, oziq-ovqat mahsulotini sotish sharoiti. Dehqon bozorlari, uning tuzilishiga bo'lgan gigienik talab, bozordagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi va uning vazifasi.	2	N	2
10	Oziq-ovqat korxonalarining sanitariya nazorati. Oziq-ovqat korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish.	Go'shtni qayta ishlovchi korxonalariga qo'yiladigan gigienik talablar. Molni so'yishdan oldin qayta ishlanishi, so'yish jarayoni, qonsizlantirish, mol ichagini qayta ishlash. Kolbasa ishlab chiqarish korxonasiga qo'yiladigan gigienik talablar. Kolbasa kiyimasini tayyorlash jarayoni. Nitrit tuzlaridan foydalanish hamda uni saqlash qoidasi. TSexning mikroiqlimi. Kolbasaga termik ishlov berishni nazorat qilish. Go'sht va go'sht mahsulotlarini qayta ishlash va zararsizlantirish.	2	N	2
11	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va tashish.	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigienik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigienik talab. Go'sht, parranda go'shti, kolbasa mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigienik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservatsiya qilish.	2	N	2
12	Ovqatdan zaharlanishlar va ularni profilaktikasi	Mikroblarga aloqador bo'lgan ovqatdan zaharlanishning etiologiyasi. Ovqat mikotoksikozlari: alimentar - toksik aleykiya, ergotizm, aflotoksikoz, profilaktikasi. Mikrobgaloqador bo'lmagan ovqatdan zaharlanishlar. O'simlik mahsulotlaridan zaharlanishlar.	2	N	1
Jami:			38		19

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. "Ovqatlanish gigienasi" o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. "Top Image Media" bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov "Umumiy gigiena va ekologiya" Toshkent "CHo`lpon" nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiyev, A.M.Bozorov "Ovqatlanish gigienasi" Toshkent, "Ilm Ziyoy" nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiyev, M.E.Qarshiboeva "Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi" "Ilm-Ziyo" nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev "Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi" Toshkent "Ilm -Ziyo" nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova "Ovqatlanish gigienasi" Toshkent . "YAngi asr avlodi" nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixojaev, SH.Q. Qambarova "Gigiena" Toshkent, "O`qituvchi" nashriyoti 2003 y
8. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov "Sog`lom turmush tarzi". Toshkent, "Ijod dunyosi" nashriyoti, 2003 yil
9. F.Y.Ormatov va boshqalar "Mehnatni muhofaza qilish" Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy "Gigiena pitaniya" Moskva 2009 yil
11. A.N. Bolshakov "Obshaya gigiena" Ukraina 1996 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. "Radiatsion va harbiy gigiena". Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. "Radiatsionnaya gigiena" o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. "Gigiena s osnovami ekologii cheloveka", Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. "Gigiena" Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M. "Obshaya gigiena" Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. "Общaya gigiena rukovodstvo k laboratornym zanyatiyam". Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

21. <https://www.gov.uz/uz>
22. <https://lex.uz/>
23. <https://www.minzdrav.uz/>
24. <http://www.ziyonet.uz/>
25. www.tma.uz
26. <http://medlib.ru>

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

TIBBIYOT KASBIGA KIRISH dan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.06
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

- Xalmatova B.T.** - TTA, 1 son Bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Karimov M.SH.** - TTA, 2 son Ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
- Oxunov A.O.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Abdusamatov B.Z.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dotsenti, t.f.d
- Sattarov I.S.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dotsenti, t.f.n, dotsent
- Atakov S.S.** - TTA, Umumiy va bolalar xirurgiya kafedrasini dotsenti, t.f.n, dotsent
- Xudayberganova N. X.** - TTA, 2-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini katta o'qituvchisi
- Satiboldieva N. R.** TTA, 1-son bolalar kasalliklari kafedrasini katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- Gadaev A.G.** - TTA, 3-son ichki kasalliklar kafedrasini professori, t.f.d.
- Sobirov M.O.** - TDSI, Terapevtik yo'nalishdagi modullar kafedrasini mudiri, t.f.d., dotsent
- Karimdjanov I.A** - TTA 2-son bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- SHamansurova E.A** - ToshPTI Ambulatoriya tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
- Xakimov M.SH.** - TTA 1-sonli fakultativ va gospital xirurgiya kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
- Voxidov A.SH.** - Respublika bolalar kam invaziv va endoskopik xirurgiya ilmiy

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiyot kasbiga kirish
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Tibbiyot kasbiga kirish bo'lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan bemor bilan bo'layotgan muammolarni aniq tasavvur qilish, bemorlarni parvarish qilish moduli bo'lib hisoblanadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	. Talabalarga turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilishni, shifokorlarning kasbiy etika va deontologiya tamoyillarini, bemor xamda kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalarini o'rgatish
Bilim	Talaba tasavvurga ega bo'lishi kerak: <ol style="list-style-type: none">1. Davolash va profilaktika muassasalari;2. Dezinfeksiya, sterilizatsiya, aseptika va antiseptika terminologiyasi;3. Kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalari to'g'risida;4. "Reanimatsiya", "klinik o'lim", "biologik o'lim" tushunchalari to'g'risida. .
Ko'nikma	Bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ish; bemorlarni davolash va parvarishi; tibbiy hujjatlarni to'ldirish; kasbiy zararlanishning oldini olish; gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; o'latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; qon ketishda yordam ko'rsatishni bajarish.

O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retseptura Umumiy gigiena va ekologiya Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari Valeologiya Dietologiya Hamshiralik ishi Jamoadam hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi Pediatriyada hamshiralik ishi Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	ma'ruza amaliy mashg'ulotlar.
Ta'minot	videofilmlar, multimediyali va o'qituvchi kompyuter dasturlardan, o'qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo'yicha nazariy bilimlarni so'rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
	<p>Tibbiyot kasbiga kirish haqida tushuncha.</p> <p>Tibbiyot kasbiga kirish kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.</p>	<p>барча бўлимлари бўйича тизимли, тўла ва чуқур билимга эга бўлиши, зарур далиллар билан асослай олиши;</p> <p>терминологиядан (шу жумладан, илмий, хорижий тилда ҳам) аниқ, ўз ўрнида фойдаланиши, саволларга жавобни мантиқан тўғри, стилистик саводли равишда ифодалаши;</p> <p>муаммоли саволларни аниқлаши, ўз қарашларини илмий-амалий тилда асослаб бера олиши;</p> <p>модулнинг таянч тушунчаларини билиши ва уни қисқа вақт ичида илмий ва амалий масалаларни учушида самарали қўллай олиши;ностандарт</p>	24	A20	2
	<p>Турли ёшдаги беморларни овқатлантириш . Пархез столлари тўғрисида тушунча.</p>	<p>Талабаларни “Тиббиёт касбига кириш” модули билан таништириш. Тиббиёт деонтологияси, шифокор сири, шифокор хатолари (ятрогения) тўғрисида тушунча бериш. Турли ёшдаги беморлар ва уларнинг яқинлари билан мулоқат турлари тўғрисида маълумот бериш. Турли ёшдаги беморларни парвариш қилиш тўғрисида замонавий тушунчалар, ушбу.</p>	20	N-10 A-10	3
	<p>Хирургик беморларни парвариш қилиш)</p>	<p>Тиббий этика ва деонтология асослари.</p> <p>Хирургия қабул бўлими тузилмаси ва вазифалари . Хирургия бўлими тузилмаси ва уни ишини ташкил қилиш.</p> <p>. Реаниматсия ва intensiv terapiya bo‘limining tuzilmasi va uni ishini tashkil qilish</p> <p>Xirurgik bemorlarni parvarish qilish asoslari</p> <p>Xirurgik bemorlarni ovqatlantirish</p> <p>. Terminal xolatlar va reanimatsiya asoslari</p>	20	N10 A-10	6

4	Terapevtik bemorlarni parvarish qilish	<p>Terapevtik bemorlarni parvarish qilish</p> <p>. Klinika faoliyati bilan tanishish. Davolash muassasalari faoliyatini tashkil etish. Bemorlar umumiy parvarishining mohiyati</p> <p>Parhez tushunchasi. Parhez stollar. Bemorlarni ovqatlantirish usullari</p> <p>. Nafas tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati.</p> <p>Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati.</p> <p>Xazm tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish va ularning nazorati</p>	20	N 10	6
	Antiseptika va aseptika asoslarini o'rganish	<p>Antiseptika va aseptika asoslarini o'rganish, xirurgik bemorlarni qabul qilishda sanitar ishlov berishning ahamiyati.</p> <p>. Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi.</p> <p>. Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo'yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining ahamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo'rquv, g'am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o'rni.</p>	20	N -10	2
	. Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi	<p>Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi.</p> <p>Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo'yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining ahamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo'rquv, g'am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o'rni.</p> <p>Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo'lgan parvarish muolajalarining ahamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish.</p> <p>Operatsiyadan keyingi davr bo'yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti.</p> <p>Terminal xolatdagi og'ir bemor bolalarni olib</p>	20	N2	4

		borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni.			
	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari.	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining ahamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni. Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo‘lgan parvarish muolajalarining ahamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo‘yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti. Terminal xolatdagi og‘ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni.	20	N 2 A 20	6
Jami			144	72	41

5. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

5.1. Asosiy adabiyotlar

1. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. va boshq. Tibbiyot kasbiga kirish, Darslik. Toshkent. 2019 u.
2. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. i dr. Vvedenie v kliniku, Uchebник. Tashkent. 2019 g.
3. Oxunov A.O. Xirurgik klinikasiga kirish, Elektron darslik. TTA. 2018 y.
4. Oxunov A.O. Основы общего ухода за хирургическими больными. Elektron darslik - Tashkent. 2014 g.
5. Zokirxodjaev Sh.Ya., Solixov M.U. Shifokor va bemor. O‘quv qo‘llanma -Toshkent. 2016 y.

5.2. Qo‘shimcha adabiyotlar

Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Ponyatie o xirurgii. Organizatsiya raboty xirurgicheskogo otdeleniya, Metodicheskaya rekomendatsiya ssenarijev provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem interaktivnyx metodov obucheniya. Tashkent. 2012 g.

Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Aseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatij s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennye na osnove yedinoj metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.

Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Antiseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatij s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennye na osnove yedinoj metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.

Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Obsledovanie xirurgicheskogo bolnogo. Kuratsiya bolnyx. Sxema akademicheskoy istorii bolezni. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatij s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlennye na osnove yedinoj metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.

Bolalarga statsionar yordam kursatish. Metodik qo'llanma. (UzSSV №225 buyrugi, 2013 y.)

Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Bolalar kasalliklari, Darslik. Toshkent. 2013 y.

Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Detskie bolezni, Uchebnik. Tashkent. 2013 g.

Qodirov I. Xamshiralik ishi asoslari, Darslik. Toshkent. 2015 y.

Karimjonov I.A. Pediatriya va neonatologiyada hamshiralik ishi, Darslik. Toshkent. 2012 y.

Krasnov A.F. Sestrinskoe delo. 1-2 tom. Uchebnoe posobie. Moskva. 2000 g.

Ko'krak suti bilan boqish. O'quv qo'llanma. O'zRSSH/YuNISEF, 2013.

Morozova G.I. Основы сестринского дела. Situatsionnye zadachi. Praktikum dlya meditsinskix uchilish i kolledjey. Moskva. 2009 g.

Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. Основы сестринского дела, Prakticheskoe rukovodstvo k predmetu. Moskva. 2003 g.

Oxunov A.O., Qayumov T.X. Chto takoe xirurgiya?. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, rusском i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.

Oxunov A.O., Qayumov T.X. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, rusском i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.

Oxunov A.O., Qayumov T.X. Pionery xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, rusском i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.

Oxunov A.O., Qayumov T.X., Mexmanov Sh.R. i dr. Sbornik testov urovnya dlya studentov po discipline «Общая xirurgiya» (na uzbekskom i rusском yazykax). Tashkent. 2014 g.

Oxunov A.O. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnyy uchebnik. Tashkent. 2018 g.

Oxunov A.O. Ssenarii i sbornik zadaniy dlya prakticheskix zanyatij po obshchey xirurgii s ispolzovaniem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy. Uchebno-pedagogicheskoe posobie dlya prepodavateley po discipline «Общая xirurgiya». Tashkent. 2018 g.

Xalmatova B.T., Fayzieva O'R., Satiboldieva N.R. Neonatologiyada hamshiralik ishi. Darslik. Tashkent. 2014 u.

Okhunov A.O. What is surgery? For students of medical educational institutions. Elektronnoe uchebnoe posobie. Tashkent. 2018 g.

Charles F. Brunicaudi. Schwartz's principles of surgery. 10th edition. 2015

Das S. A manual clinical surgery. Special investigations and differential diagnosis. 11th edition. 2014.

John Lumley et all. Demonstrations of physical signs in clinical surgery. 19th edition. 2013.

Norman Williams. Bailey Loves. Short practice of surgery. 26th edition. 2018.

Peter F. Lawrence. Essentials of general surgery. 15th edition. 2013.

5.3. Internet saytlari

www.tma.uz

www.ziyonet.uz

www.medlincs.ru

www.medbook.ru

<http://www.labirint.ru/books/570674/>

<http://www.labirint.ru/books/570674/>

<http://www.labirint.ru/books/569902/>
<http://www.labirint.ru/books/569744/>
<http://www.labirint.ru/books/561702/>
<http://www.labirint.ru/books/558529/>
<http://www.labirint.ru/books/553394/>
<http://www.labirint.ru/books/534343/>
<http://www.labirint.ru/books/532940/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

Tibbiyot radiologiyasi fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.07
Ajratilgan soat:	72

Toshken 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

“Davolash ishi-3” kafedrasi mudiri

G.U.Bobojonova

“ Davolash ishi-3” kafedrasi o'qituvchisi Xusenova M.K.

Taqrizchilar:

2-Respublika tibbiyot kolleji o'qituvchisi, “Ha I.Yunusova shiralik ishi” kafedrasi mudirasi.

Yo.X. Azizov TRAS Medikal- laboratoriya mudiri.
Tibbiyot fanlari doktori.

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyot radiologiyasi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	5
Dasturning maqsadi	<p>“Tibbiyot radiologiyasi asoslari” fani Feldsher - laborant yo‘nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o‘quvchilarda funksional va nur diagnostikasi xonalarida bemorlarni nur tashxisi uchun tekshiruvlarga tayyorlash va asoratlar kelib chiqqanda birinchi yordam ko‘rsatishga doir bilim va ko‘nikmalarni xosil qilishga qaratilgan.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>-Tibbiyot radiologiyasi asoslari fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish.</p> <p>- Ko‘proq bilimga ega bo‘lgan, mukammal malaka ko‘nikmalarini egallagan har bir o‘quvchi kelajakda o‘z kasbiy faoliyatini va bilimini oshirishga yordam berish.</p> <p>- Fanni o‘zlashtirish natijasida o‘quvchi bilishi va bajarishi kerak bo‘lgan nazariy, amaliy bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirish darajasiga qo‘yilgan talablar fan mavzularida berilgan.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Tibbiyot radiologiyasi fanining tarixi va rivojlanishini; – B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; – A.Bekkerel, Per Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; – O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; – Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini; – Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; – Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; – Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; – Rentgenoskopiya o‘tkazishni; – Rentgenografiya o‘tkazishni; – Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – Flyuorografiya o‘tkazishni; – Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; – Radionuklid tekshirish usullarini; – hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; – siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. – Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; – Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; – Doplerografiya o‘tkazishni – Angiografik tekshirish usullarini; – Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; – Angiografiya o‘tkazishda qo‘llaniladigan kontrast moddalarni;

	<ul style="list-style-type: none"> – Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. – Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va mon‘eliklarni; – MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; – Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Me‘dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Bemorlarda kontrast moddalar qo‘llanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olishni; – Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; – Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o‘tkazishni; – Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni ekskretor uroografiya tekshiruviga tayyorlashni; – Bemorlarni kompyuter tomografiyasi tekshiruviga tayyorlashni va o‘tkazishni; – Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; – Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishini. – Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazishga tayyorlashni; – Bemorlarni limfografiya o‘tkazishga tayyorlashni. – Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni; -Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o‘tkazishni; - Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishga tayyorlashni ; - Bemorlarda MSKT tekshiruvini o‘tkazishni.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	<p>“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “Umumiy farmakologiya va retseptura”, “Umumiy gigiena va ekologiya” “Klinik patologiya va birinchi meditsina yordami”, “Hamshiralik ishi asoslari”, “Kattalarda hamshiralik parvarishi”, “Jamoada hamshiralik ishi” fanlari bilan bog‘lab o‘tiladi.</p>
O‘qitishning tashkiliy shakli	<p>N –nazariy ta‘lim;</p> <p>A –amaliy ta‘lim;</p> <p>NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar;</p> <p>MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy

O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kirish. Tibbiyot radiologiyasi asoslari fanining rivojlanishi va tarixi.	<ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyot radiologiyasi fanining tarixi va rivojlanishini; • B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; • A.Bekkerel, Per Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; • Tibbiyot radiologiyasining rivojlanishini; • O'zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; • Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini. 	2	N	2
2	Rentgenologik tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Rentgen nurlarining biologik ta'sirini; • Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; • Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; • Rentgenoskopiya o'tkazishni; Rentgenografiya o'tkazishni • Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; • Flyuorografiya o'tkazishni; • Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; • hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; • siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. • Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; • Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni; • Bemorlarda bronxografiya o'tkazishni; 	28	NA 8/16	12

		<ul style="list-style-type: none"> • Me'dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorga gaz hosil qilmaydigan parxez taomlar xaqida tushuncha berish; • Bemorlarda kontrast moddalar qo'llanilganda kelib chiqishi mumkin bo'lgan asoratlar va ularni oldini olishni; • Kontrast moddalarni qo'llash natijasida kelib chiqadigan allergik reaksiyalar va bu holatda birinchi yordam ko'rsatishni; • Me'dani rentgenologik tekshiruvini o'tkazishni; • Bemorlarda turli xuqnalar o'tkazish texnikasini; • Bemorlarni yo'g'on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarda yo'g'on ichakni rentgenologik tekshiruvini o'tkazishni; • Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarni siydik chiqarish tizimining rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni; 			
3	Bemorlarni ultratovush tekshiruviga tayyorlash.	<ul style="list-style-type: none"> • Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; • Ultratovush bilan skanerlash uchun ko'rsatma va moneliklarini; • Doplerografiya o'tkazishni. • Bemorlarni qorin bo'shlig'i organlarini ultratovush tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni qalqonsimon bez va ko'krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni. 	6	NA 2/8	5
4	Angiografik tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Angiografik tekshirish usullarini; • Angiografiya o'tkazish uchun ko'rsatma va mone'liklarni; • Angiografiya o'tkazishda qo'llaniladigan kontrast moddalarni; • Angiografiya tekshiruvidan so'ng bemorlarni kuzatishni. • Bemorlarni angiokardiografiya o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni angiopulmonografiya o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni buyrak arteriyasining shikastlanishlarida angiografik tekshirish o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarni limfografiya o'tkazishga tayyorlashni. 	28	NA 6/16	20

5	Magnit rezonans tomografik tekshirish va multispiral kompyuter tomografiya tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Magnit rezonans tomografik tekshiruv uchun ko'rsatma va mo'neliklarni; • MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini ; • MSKT tekshirish uchun ko'rsatma va mo'neliklar; • Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni; • Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazishni; • Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazishga tayyorlashni ; • Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazishni. 	16	NA 6/8	6
Jami			72		36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.
4. Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar

1. T.N.Ilyosov "Klinik radiologiya asoslari" Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2002 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Matias Xofer. Rukovodstvo po kompyuternoy tomografii. 2008 god.
2. Ye.B.Ilyosov "Luchevaya diagnostika" Uchebnoe posobie. Tashkent, 2009 god.
3. S.K.Ternova "Luchevaya diagnostika i terapiya" Uchebnik. 2010 god.
4. A.A.Bokeriya, B.G.Aleksen "Rentgeno endovaskulyarnaya diagnostika i lechenie zabolovaniy serdsa i sudov" Moskva, 2011 god.
5. "Primenenie kontrastnykh preparatov pri provedenii rentgenologicheskix issledovaniy" Metodicheskie rekomendatsii. Moskva 2013 god
6. Luchevye metody diagnostiki i rentgenovaskulyarnoe lechenie zabolovaniy. (Uchebnoe posobie) Moskva, 2014 god.
7. "Ultrazvukovaya diagnostika" Uchebnoe posobie. 2014 god.

Internet manbalari

1. <https://lex.uz>
2. <http://vitapower.ru/index.php/enintech/314-doppler/>.
3. <http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/7302/>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

- Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

ANALITIK KIMYO FANIDAN

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.08
Ajratilgan soat:	72

Toshkent–20201

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

“Analitik kimyo” fani o‘qituvchisi **D.To‘raeva**

“Analitik kimyo” fani o‘qituvchisi

N.Tulaganova

Taqrizchilar:

2-Respublika tibbiyot kolleji o‘qituvchisi

A.M. Djalilov Toshkent Farmasevtika instituti,
analitik kimyo kafedrasini mudiri,
dotsent

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar.

O'quv dasturining nomi	Analitik kimyo
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi.	O'quvchilar moddalarni kimyoviy tarkibini, xossalarni, ularni sifat va miqdor jihatdan analiz qilishni bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Fanga oid nazariy va amaliy bilimlarni o'rgatish; moddalar tarkibini, sifatini, miqdorini aniqlash.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Sifat analiz usullari, sinflanishi; - Eritmalar konsentratsiyalarini ifodalashga oid masalalarni ishlash; - Oksidlanish-qaytarilish reaksiya-tenglamalarini tuzishni bilish; - Xucuciy moddalar tarkibidagi qo'shimchalarni aniqlash usullari.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Kimyoviy analiz tekshirish usullari; - foiz, molyar, normal, molyal konsentratsiyali eritmalar tayyorlashni; - formulalar bo'yicha hisoblashni; - eritmalar konsentratsiyasini bir birlikdan boshqasiga o'tkazish bo'yicha masalalar yechishni. - analiz uchun zarur jihozlardan to'g'ri foydalanishni; - amaliy mashg'ulot jurnalini to'g'ri yuritishni; - guruh va xususiy reaktivlarni to'g'ri tanlashni va ulardan foydalanishni; - reaksiyalarning tomchi, yarim mikroanaliz va mikrokristalloskopik usullarini to'g'ri bajara olishni; - analizdagi sifat reaksiyalarining tenglamalarini molekular, ionli va qisqartirilgan ionli tenglamalarini tuza olishni; - I-VI- analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyatini o'rganishni. - anionlar klassifikatsiyasi va ularning guruh reaktivlarini o'rganishni; - sifat reaksiyalari o'tkazish va ularni tahlil qilishni; - analiz jarayonini orasta va aniq bajarishni; - analizdagi sifat reaksiyalarining tenglamalarini molekular, ionli va qisqartirilgan ionli tenglamalarini tuza olishni; - natijalar asosida noma'lum moddani aniqlashni; - I-III-analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyatini o'rganishni. - laboratoriya jihozlari va asboblardan foydalanishni; - analitik va elektron tarozilarni ishlatishni; - qizdirish va kuydirish asboblardan foydalanishni; - doimiy og'irlikka keltirishni; - analiz natijalarini to'g'ri hisoblashni. - o'lchov asboblari, makro va mikro byuretkalarda ishlashni; - eritma tayyorlash va tegishli hisoblashlarni bajara olishni; - titrlash tartibini o'rganishni; - tuzatish koeffitsienti normalligini va titrini aniqlashni; - suvli va suvsiz eritmalarining farqini o'rganishni; - tajriba natijalarini kundalikka to'g'ri yozishni;

	<p>reaksiyalarni to'g'ri yoza olishni.</p> <ul style="list-style-type: none"> -nazorat eritmadagi streptotsid miqdorini aniqlashni; • permanganotometrik aniqlash usullarini qo'llashni; -titrlash jarayonini amalga oshirishni; - Mor tuzi tarkibidagi temir (II) miqdorini aniqlashni; - eritmadagi vodorod peroksidning miqdorini aniqlashni; - yodometrik aniqlash usullarini qo'llashni; -mis (II) sulfat tarkibidagi mis miqdorini aniqlashni; - titrlash natijalari asosida hisoblashni; - kaliy bromatning ishchi eritmasini tayyorlashni; -usul mohiyatini, titrlangan eritmalarini tayyorlashni; - modda tarkibini miqdor jihatdan aniqlashni; - titrlash texnikasini, ekvivalent nuqtani aniqlashni; - indikator tanlashni; - natriy nitritning ishchi eritmasini tayyorlashni; -eritmaning titrini aniqlashni; -bromatometrik va nitritometrik analiz natijalarini taqqoslashni. - cho'ktirish usullarini ajrata olishni; - argentometriya usuli va bu usulni aniqlashni; - Mor, Folgard, Fayans usullari bo'yicha aniqlashni; - indikatorlar tanlashni; - hisoblash natijalarini tahlil qilishni; - eritmalar tayyorlashni, kompleksonlarni ajrata bilishni; -kompleksonometrik titrlash sharti va texnikasini, kompleksonometrik indikatorlarni ajrata olishni; - bufer eritmasini tayyorlashni; - nazorat eritmani titrlash va natijalarini hisoblashni. - fotoelektrokolorimetrda ishlash, asbobni ishga tayyorlashni; - FEK yordamida eritmadagi modda konsentratsiyasini o'lchashni; -temirning miqdorini fotometrik aniqlashni; - refraktometr bilan ishlash qoidalarini qo'llashni; - eritma muxitini rN metr bilan aniqlashni; - rN metrni bufer eritmalar bo'yicha sozlashni; - eritma rN ni o'lchashni; - tekshirish natijalari asosida hisoblashni.
O'quv rejaga muvofiq o'earo bog'liq bulgan fan nomi	Analitik kimyo fanidan tuzilgan dastur tibbiyot kollejlarning farmatsiya va tibbiy profilaktika ishi yo'nalishlari uchun mo'ljallangan bo'lib, analitik kimyo fanining nazariy asoslari, sifat analizi va miqdoriy analizni o'z ichiga oladi. Noorganik kimyo, organik kimyo, mikrobiologik tekshirish usullari, dezinfeksiya ishi fanlari bilan o'zaro bog'liq
O'qitishni tashkiliy shakli	N-Nazariy ta'lim; A-Amaliy ta'lim; MX-Maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yiladigan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruxda belgilangan o'qitish tili asosida (o'zbek, rus)
Baholash tartibi	Baxolash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustaqil ishlar
1	Kirish Analitik kimyo fanining maqsadi va vazifalari, dorishunoslikdagi ahamiyati. Sifat analizi usullari	<p>«Analitik kimyo» fani to'g'risida qisqacha tarixiy ma'lumot. Fanning vazifalari. «Analitik kimyo» fanining rivojlanishida o'zbek va dunyo olimlarining fan taraqqiyotiga qo'shgan hissalari va izlanishlari. Fanning asosiy bo'limlari to'g'risida umumiy ma'lumot. Cifat analizi uchun qisqacha tavsifnoma berish. Kation va anionlar klassifikatsiyasi. Fizik–kimyoviy, fizikaviy, quruq va holluq uchun bilan tekshirish. Analitik reaksiyalar, ularga qo'yilgan talablar. Bufer eritmalar, ularning xossalari, bufer sig'imi, bufer sistemalarda rN ni hisoblash. Analizda ishlatiladigan cifat reaksiyalari. Analiz tartibi va uning bajarilishi. Xususiy va guruh reaktivlari. Analitik laboratoriyalarda ishlash qoidalari, texnika xavfsizligi.</p>	2	N	2

2	Turli konsentratsiyali eritmalar tayyorlash. Eritmalar tayyorlashdagi hisoblar.	<p>Eritmalar haqida umumiy tushuncha. Eritmalar konsentratsiyacini ifodalash ucullari. Eritmalarning turlari. Bir konsentratsiya ifodasidan boshqa konsentratsiya ifodasiga o'tish va ular asosida hisoblashlar.</p> <p>Eritmalarning turlari. Macca qicm, ya'ni foiz konsentratsiyali eritma, molyar va normal konsentratsiyali eritmalar. Molyal konsentratsiyali eritma. Formulalar bo'yicha hicoblash. Eritmaning titrini aniqlash. Eritmalar konsentratsiyasini bir birlikdan boshqasiga o'tkazish bo'yicha masalalar yechish. Kislota eritmalarini tayyorlashdagi hisoblashlar. Eritmalar konsentratsiyalari bo'yicha macalalar yechish, xoccalarini laboratoriya tajribalarida o'rganish.</p>	2 4	N A	-
3	Oksidlanish – qaytarilish reaksiyalari	<p>Okcidlanish–qaytarilish reaksiyalarining mazmuni, turlari, molekulararo, ichki molekular va disproporsiyalanish, sinproporsiyalanish reaksiyalari. Okcidlanish–qaytarilish reaksiyalarini elektron–balanc uculida tenglashtirish. Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarini yarim reaksiyalar usulida tenglashtirish. Okcidlanish–qaytarilish reaksiyalariga eritma muhitining ta'ciri. Oksidlovchi va qaytaruvchining ekvivalentini aniqlash. Yakunlanmagan tenglamalarni tenglashtirish.</p>	2	N	2
4	I, II, III, IV, V, VI analitik guruh kationlari	<p>Birinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Kationlar ning klassifikatsiyasi. Kaliy, natriy va ammoniy kationlariga cifat reaksiyalar. Kaliy va natriy kationlariga alangani bo'yash reaksiyalari. Aralashmaning analizi. Birinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Ikkinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Guruh reaktivi, xlorid kiclota, sulfat kiclota, kaliy yodid, kaliy xromat yoki natriy xromat bilan reaksiyalari. Kumush kationiga xlorid kiclota, kaliy yodid, kaliy</p>	8	A	6

		<p>xromat birikmalarining ta'siri. Aralashmaning analizi. Ikkinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Uchinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Bariy kationiga sulfat kiclota, ammoniy karbonat, kaliy xromat, kaliy dixromat va ammoniy okcalat birikmalarining ta'siri. Alangani bo'yash reaksiyalari. Kalsiy kationiga suyultirilgan sulfat kiclota, ammoniy karbonat, ammoniy okcalat, kaliy geksatsianoferrat (III) birikmalarining ta'siri. Mikrokristalloskopik va alangani bo'yash reaksiyalari. Aralashmaning analizi. Uchinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>To'rtinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Xrom (III)–kationiga ishqor, vodorod perokcid, ammoniy culfid birikmalarining ta'siri. Rux kationiga ishqor, kaliy geksatsianoferrat (III), kaliy geksatsianoferrat (II), ammoniy sulfid bilan reaksiyalari. Mikrokristalloskopik va quruq usul reaksiyalari. Aluminiy kationiga ishqor, ammoniy xlorid, ammoniy sulfid, alizarin 1,2–dioksiantraxinon bilan reaksiyalari. Aralashmaning analizi. To'rtinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Beshinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Temir (II) kationiga xoc reaksiyalar: ishqor, kaliy geksatsianoferrat (III), ammiakli cuv, ammoniy culfid, kaliy permanganat reaktivlari bilan reaksiyalari. Temir (III) kationiga xoc reaksiyalar: ishqor, kaliy rodanid, kaliy geksatsianoferrat (II), ammoniy culfid, kaliy yodid va natriy asetat reaktivlari bilan reaksiyalar. Marganes (II) kationi reaksiyalari: ishqor, vodorod peroksid, qo'rg'oshin (IV) oksid, ammoniy sulfid reaktivlari bilan reaksiyalar. Magniy kationi reaksiyalari; ishqorlar, natriy gidrofocfat, 8–oksixinolin reaktivlari bilan reaksiyalar. Vicmut (III) kationi reaksiyalari: ishqorlar, kaliy yodid, natriy yoki kaliy ctannatlari, natriy</p>			
--	--	--	--	--	--

		<p>culfid reaktivlari bilan reaksiyalar. V–guruh kationlari aralashmalarining analizi. Beshinchi analitik guruh kationlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Oltinchi analitik guruh kationlariga cifat reaksiyalar. Simob (II) kationi reaksiyalari: vodorod culfid, ishqorlar, kaliy yodid, ammiak eritmachi bilan reaksiyalar. Mis (II) kationi reaksiyalari: ishqorlar, ammiakli suv, kaliy geksatsianoferrat (II), kaliy yodid bilan reaksiyalar. VI guruh kationlari aralashmalarining analizi. Oltinchi analitik guruh kationlari ning tibbiyotdagi ahamiyati.</p>			
5	I, II, III analitik guruh anionlari	<p>Birinchi analitik guruh anionlari cifat reaksiyalari. Sulfat anionining bariy xlorid bilan reaksiyasi. Tiosulfat anionining xlorid kislota, kumush nitrat va yod bilan reaksiyalari. Borat anionining etil spirti, konsentrlangan sulfat kislota, kurkumin qog‘ozi, bariy xlorid bilan reaksiyalari. Fosfat anionining kumush nitrat, magnezial aralashma, ammoniy molibdat bilan reaksiyalari. Sulfit anionining xlorid kislota, bariy xlorid, yod eritmasi bilan reaksiyalari. Karbonat (gidrokarbonat) anionining xlorid kislota, magniy sulfat, fenolftalein bilan reaksiyalari. Birinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Ikkinchi analitik guruh anionlariga cifat reaksiyalar. Xlorid anionining kumush nitrat bilan reaksiyasi. Bromid anionining kumush nitrat, xlorli suv bilan reaksiyalari. Yodid anionining kumush nitrat, xlorli suv, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Sulfid anionining kumush nitrat, xlorli kislota bilan reaksiyalari. Rodanid anionining kumush nitrat, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Ikkinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati.</p> <p>Uchinchi analitik guruh anionlariga cifat reaksiyalar. Nitrit anionining difenilamin, kaliy permanganat, temir(II) sulfat bilan reaksiyalari. Nitrat anionining difenilamin, antipirin, suyultirilgan sulfat kislota, temir(II)</p>	8	A	4

		<p>sulfat, Griss–Lung reaktivi, kaliy permanganat, kaliy yodidlar bilan reaksiyalari. Asetat anionining etil spirti, sulfat kislota, temir(III) xlorid bilan reaksiyalari. Uchinchi analitik guruh anionlarining tibbiyotdagi ahamiyati. I,II,III analitik guruh anionlari aralashmasining analizi.</p> <p>O‘quvchilarning har biriga bitta kation va bitta aniondan iborat noma’lum tuz eritmasi analiz uchun beriladi. Kationlar guruhi reaktivlari bilan ishlash. Kationlarning xususiy reaktivlari bilan ishlash. Anionlar guruhi reaktivlari bilan ishlash. Anionlarning xususiy reaktivlari bilan ishlash. Natijalar asosida noma’lum moddani aniqlash.</p>			
6	Xucuciy moddani tekshirish	<p>Xususiy moddani tekshirish usullari. Amaliy mashg‘ulot mazmuni: Etalon eritmalarni tayyorlash, kalsiy tuzlari qo‘shimchasini qo‘rg‘oshin (II) asetat–ioni etalon eritmasini tayyorlash, o‘quvchilarning har biriga bitta kation va bitta aniondan iborat noma’lum tuz eritmasi analiz uchun berish. Aralastirgichdan foydalanish. Xususiy moddani tekshirish.</p>	2 4	N A	2
7	Miqdor analizi	<p>Miqdor analizining vazifasi va uning usullari. Miqdor analizda ishlatiladigan o‘lchov idishlari. Gravimetrik, fotometriya usullari, rNni aniqlash va boshqa fizik–kimyoviy analiz vositalari haqida umumiy ma’lumot. Miqdor analiz laboratoriyasida ishlash qoidalari. Miqdor analizida foydalaniladigan asosiy hisoblash formulalari.</p>	2	N	1
8	Gravimetrik (tortma) analiz usullari.	<p>Gravimetrik analiz usuli mohiyati. Gravimetrik analiz usulida ishlatiladigan asboblar va reaktivlar. Gravimetrik analiz usulining olib borilish jarayonlari. Gravimetrik analiz usulining olib borilishi uchun qo‘yiladigan talablar. Cho‘ktirish, cho‘kmani ajratib olish, qizdirish, quritish, tarozida tortish jarayonlari. Hisoblash formulalari asosida hisoblash.</p> <p>Temir(III) xlorid eritmasi tarkibidagi temirning miqdorini aniqlash. Analitik tarozilarda ishlash texnikasi. Cho‘kmaga tushirish usulining</p>	2 4	N A	3

		<p>mohiyati va tajribani bajarish tartibi. Natijalar asosida hisoblash.</p> <p>Bariy xlorid kristallari tarkibidagi kristallizatsion suvni aniqlash. Tajribani olib borish tartibi, mohiyati. Tajriba natijalari asosida hisoblash.</p>			
9	<p>Titrimetrik (hajmiy) analiz usuli . Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usuli</p>	<p>Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usullarning asosiy nazariy mohiyati. Indikatorlar, ularni tanlash. Usul titrantlari, titrlash tartibi va texnikasi. Fiksanallardan eritma tayyorlash va ulardan foydalanish. Eritmalar tayyorlash bo‘yicha hamda titrlash natijalari asosida masalalar yechish.</p> <p>Kislota–asosli (neytrallanish) titrlash usullarning asosiy mohiyati. Indikatorlar, ularni tanlash. Usul titrantlari, titrlash tartibi va texnikasi. Alkalimetriya, titrlangan eritmalar tayyorlash, ularning tuzatish koeffitsientini, normalligini va titrini aniqlash, nazorat eritmani tayyorlash. Atsidometriya, analiz eritmalarini tayyorlash, ishchi eritmaning koeffitsientini, normalligini va titrini aniqlash. Titrlash natijalari asosida hisoblash. Suvsiz muhitda kislota–asosli titrlash, suvsiz titrlashda ishlatiladigan eritmalar, erituvchi tanlash. Amfoter erituvchilarda sodir bo‘ladigan kislota–asosli reaksiyalar.</p>	2 4	N A	2
10	<p>Oksidlanish – qaytarilish (oksidimetriya) usullari</p>	<p>Oksidlanish–qaytarilish reaksiyalarining mohiyati. Oksidometriya usullari. Oksidlovchi va qaytaruvchilarning ekvivalent massasini aniqlash. Oksidometriya usullarining ishlatilish sohalari. Permanganometriya, yodometriya, bromometriya, nitritometriya usullari.</p> <p>Kaliy permanganatning ishchi eritmasini tayyorlash. Oksalat kislotasi eritmasini tayyorlash. Kaliy permanganat eritmasi titrini aniqlash. Mor tuzi tarkibidagi temir (II) miqdorini aniqlash. Eritmadagi vodorod peroksidning miqdorini aniqlash. Oksidlovchilar va qaytaruvchilarni aniqlash.</p> <p>Natriy tiosulfat eritmasini tayyorlash.</p>	2 4	N A	5

		<p>Kaliy dixromat eritmasini tayyorlash. Indikatorni tayyorlash. Kaliy dixromat bo'yicha natriy tiosulfatning konsentratsiyasini aniqlash. Mis kuporosi tarkibidagi misni aniqlash. Eritmadagi erkin yodni aniqlash.</p> <p>Bromatometriya usuli asoslari. Kaliy bromatning ishchi eritmasini tayyorlash. Bromat–bromid usuli. Titrlash usullari. Streptotsid miqdorini aniqlash tartibi va hisoblashlar. Usulning asosiy reaksiyalari. Natriy nitritning ishchi eritmasini tayyorlash. Eritmaning titrini aniqlash. Oq streptotsid miqdorini aniqlash. Bromatometrik va nitritometrik analiz natijalarini taqqoslash.</p>			
11	Cho'ktirish va kompleksometriya (kompleks hosil qilish) usuli	<p>Cho'ktirish usullari mohiyati. Mor usuli, usul mohiyati, titranti, indikator, ekvivalent nuqtani aniqlash. Bu usul bo'yicha modda miqdorini aniqlash.</p> <p>Folgard usuli, usul mohiyati, usul asosida modda miqdorini aniqlash. Bu usul bo'yicha xloridlarni aniqlash.</p> <p>Fayans usuli, usul mohiyati, usul asosida kaliy yodid miqdorini va preparat tarkibidagi natriy xloridning foiz miqdorini aniqlash.</p> <p>Kompleksonometriya usuli xakida tushuncha, uni indikatorlari, ishchi eritmalarini tayyorlash qoidalari. Kalsiyni aniqlash usuli.</p> <p>Mor usuli, usulning mohiyati, turlari va qo'llanilishi. Mor usulining titranti, indikator. Ekvivalent nuqtani aniqlash. Mor usuli bo'yicha modda miqdorini aniqlash. Nazorat eritmasidagi natriy xlorid miqdorini aniqlash.</p> <p>Folgard usuli, usulning mohiyati, usul titrantlarini tayyorlash. Titrlash usuli, indikator tanlash. Kaliy radonid, kumush nitrat ishchi eritmalar va indikatorning eritmasini tayyorlash. Kaliy radonid eritmasining aniq titrini, tuzatish koeffitsientini va normalligini aniqlash. Folgard usuli bo'yicha modda miqdorini aniqlash. Folgard usuli bo'yicha xloridlarni aniqlash. Natijalarni taqqoslash.</p>	2 4	N A	2

		<p>Fayans usuli, usulning mohiyati. Adsorbsion indikatorlarning ishlatilishi. Ekvivalent nuqtani aniqlash. Eritmalar tayyorlash. Fayans usuli bo'yicha modda miqdorini aniqlash. Eritmadagi kaliy yodid miqdorini va preparat tarkibidagi natriy xloridning foiz miqdorini aniqlash. Natijalarni taqqoslash.</p> <p>Kompleksonometriya, uning mohiyati, indikator, ishchi eritmalarini tayyorlash. Usul bo'yicha modda miqdorini aniqlash. Trilon B standart eritmasi yordamida II va III-valentli metall ionlari titri va normaligini aniqlash. Trilon B eritmasini tayyorlash. Kompleksonometrik titrlash shartlari. Kompleksonometrik indikatorlar va ularning turlari. Titrlash usullari. Magniy sulfat preparati eritmasini tayyorlash, titrlash.</p> <p>Nazorat eritmadagi kalsiy xlorid miqdorini aniqlash. Bufer eritma tayyorlash. Indikator eritmasini, trilon B (kompleksonIII) eritmasini tayyorlash. Nazorat eritmadagi kalsiy xlorid miqdorini aniqlash. Titrlash natijalari asosida hisoblashlar. Kompleksonometrik titrlash usulining ishlatilishi.</p>			
12	Fizik–kimyoviy (instrumental) tekshirish usullari.	<p>Fizik–kimyoviy tekshirish usullari. Xromatografiya, adsorbsion taqsimlanish usullari. Xromatografik ajratish usullari. Sorbent yupqa qatlam. Gazli xromatografiya. Fotometrik tekshirish usullari. Fotoelektrokolorimetriya, nefelometriya. Eritmalarning yorug'likni yutish qonunlarini aniqlashga doir misollar. Flyuorimetriya usulining mohiyati, spektroflyuorometrning ishlash prinsipi. Potensimetriya usuli. rN–metr yordamida eritmaning muhitini aniqlash. Bufer eritma bilan asbobning sozligini (to'g'riligini) tekshirish. Refraktometrik tekshirish usuli. refraksiya, sindirish koeffitsienti, uning har xil omillarga bog'liqligi.</p>	2 8	N A	1

		<p>Fotoelektrokolorimetrda eritmadagi modda konsentratsiyasini aniqlash.</p> <p>Fotoelektrokolorimetrning umumiy tuzilishi va ishlash prinsipi, o'lchashdagi asosiy qonuniyatlar. Asbobni o'lchashga tayyorlash va o'lchash. Fotoelektrokolorimetr yordamida eritmadagi temir (III), mis (II) ionlari va ammiakning miqdorini aniqlash. Analiz natijalari asosida hisoblashlar.</p> <p>Refraktometrda eritmadagi modda konsentratsiyasini aniqlash. Refraktometrik usulning asosiy fizik–kimyoviy asoslari. Refraksiya. Yorug'likning sindirish koeffitsientini konsentratsiyaga bog'liqligi. Refraktometr turlari, ularni ishlashga tayyorlash. IRF–54 refraktometrda kalsiy xlorid, magniy sulfat, glyukoza eritmalarini tekshirish. Analiz natijalari asosida hisoblashlar. rN–metr yordamida eritma rN–ini aniqlash. Eritma muhitining qiymatlari. rN–metrning ishlash prinsipi, tuzilishi va ularni analizga tayyorlash. Bufer eritma yordamida rN–metrni to'g'rilash. Tekshirilayotgan nazorat eritma rN ini aniqlash.</p>			
		Jami	72	NA	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, ogzaki, savol-javob, test xamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv , elementini o'zlashtirish natijalariga aqnilashga imkon beradi.

Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maksadga muvofik bo'lish lozim .

Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari:

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Adabiyotlar

1. M.S.Mirkomilova. «Analitik kimyo». Toshkent, «O‘zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2005 yil..
2. M.G‘ulomova. «Analitik kimyo». Toshkent, «Talqin» nashriyoti, 2005 yil.
3. U.H.Haydarov. «Analitik kimyo». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2007 yil.
4. M.E.Polees, I.N.Dushechkina. «Analiticheskayaximiya» Moskva, izdatelstvo «Meditsina», 1987 g.
5. M.E.Polees «Analitik ximiya». Toshkent, izdatelstvo «Meditsina», 1988 yil.
6. A. Yu. Ibodov. «Farmasevtik kimyo». I-II tom. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomli nashriyot, 1996 yil.
7. G. P. Xomchenko. «Kimyo». Oliy o‘quv yurtlariga kiruvchilar uchun. Toshkent, «O‘qituvchi» matbaa–ijodiy uyi, 2007 yil.
8. «Davlat Farmakopeyasi» XI nashri, Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomli nashriyot, 1990 yil.

Internet saytlari

1. <http://www.ziyonet.uz/>
2. <http://www.lex.uz/>
3. <http://www.google.com/>
4. <http://www.dtm.uz/>
5. Pharmi. Uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

Klinik laboratoriya tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.09
Ajratilgan soat:	90

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

“Laboratoriya ishi” kafedra o‘qituvchisi

F.R.Xolmatova

Taqrizchilar:

Sh.Kamilova

2-Respublika tibbiyot kolleji o‘qituvchisi

Sh.Q.Sattorov

TTA ko‘p tarmoqli klinikasi “Bolalar qabul bo‘limi”
mudiri

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Klinik laboratoriya tekshirish usullari
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<p>O'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali shifokor-laborantga yordam berishida qator tahlillarni bajarish uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlar berish va nazariy bilimlarini takomillashtirish. Bemorga to'g'ri tashhis qo'yishda biomateriallarning tarkibi, ularning me'yorini va kasalliklarda o'zgarishini bilish, nazariy va amaliy mashg'ulotlarda kasbiy mahoratni shakllantira olishga zamin yaratish.</p> <p>Bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning klinik tekshiruvlarga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash.</p> <p>O'quvchilarning o'z mutaxassislik bo'yicha integratsiyalashgan (fanlar aro bog'liq) bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to'g'risida bilimlarga ega bo'ladi.</p> <p>Infeksion havfsizlikni ta'minlash (sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo'ladilar;</p> <p>Feldsher-laborantlik ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolash-dagnostik muolajalarni o'z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi.</p> <p>Kechiktirib bo'lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bilimiga ega bo'ladi.</p> <p>Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta'minlaydi va</p> <p>o'rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi.</p> <p>Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda biomateriallarni klinik tashxisini amalga oshira oladilar.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none">– siydikni tekshirish uchun qabul qilish va fizik xossalarini tekshirish;– siydikning kimyoviy xossalarini tekshirish;– buyrakning funksional holatini tekshirish;– siydik tarkibidagi shakliy elementlarni tekshirish;– siydikni mikroskopik tekshirish;– siydikning fizik-kimyoviy xususiyatlarini zamonaviy ekspress testlar yordamiida tekshirish;

	<ul style="list-style-type: none"> – me’da suyuqligini olish va tekshirish; – najasni klinik tekshirish; – barmoqdan qon olishni
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – gemoglobinni tekshirish usullarini qo‘llash; – eritrotsit va leykotsitga qon olish va sanash texnikasini amalga oshirish; – rangli ko‘rsatgich koeffitsientini (RKK) aniqlash; – eritrotsitlarning cho‘kish tezligini (EChT) aniqlash; – qondan surtma tayyorlash va bo‘yash; – leykotsitar formulani sanash; – trombosit, retikulotsitga qon olish va sanash; – gemotokrit hajmini hisoblash; – qonni ivish vaqtini aniqlash; – qonni oqish davomiyligini aniqlash; – qon guruhini va rezus-faktorni aniqlash; – bezgak va qizil yugurukga qon olish va tekshirish; – OITS ga qon olish va tekshirish; – TORCh infeksiyaga qon olish va tekshirish. – orqa miya suyuqligining fizik–kimyoviy tekshirish; – Goryaev to‘rida suyuqlik tarkibidagi sitozni sanash; – seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikning fizik-kimyoviy xossalari tekshirish; – seroz bo‘shliqlaridan olingan suyuqlikni mikroskopik tekshirish uchun surtma tayyorlash va bo‘yash; – balg‘amni yig‘ish, fizikaviy xususiyatlarini tekshirish; – balg‘amni mikroskopik tekshirish; – teri kasalliklarida zararlangan joydan material olish, preparat tayyorlash va bo‘yash; – preparatni mikroskopik tekshirish va zararsizlantirish; – jinsiy a‘zo ajratmalaridan preparat tayyorlash; – qinning tozalik darajasini aniqlash; – urug‘ suyuqligini tekshirish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	<p>“Klinik laboratoriya tekshirish usullari” fani dasturni amalga oshirishda o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi”, “Gistologiya va gistologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Yuqumli kasalliklar” kabi barcha umumkasbiy va maxsus fanlarni o‘zlashtirishda zamin bo‘lib xizmat qiladi. Dasturni amalga oshirishda fan o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi” fanlari bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi ta’minlangan.</p>
O‘qitishning tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta’lim;</p> <p>A – amaliy ta’lim;</p> <p>NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar;</p>

	MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	“Klinik laboratoriya tekshirish usullari” fanining rivojlanish tarixi. Dezinfeksiyalovchi eritmalar tayyorlash.	<p>Bu fanning “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Laboratoriya ishi texnikasi”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”va boshqa fanlar bilan bog‘liqligi. Klinik laboratoriya tekshirish usullari fani rivojiga hissa qo‘shgan olimlar. Klinik laboratoriyaning diagnostikadagi ahamiyati,</p> <p>Klinik laboratoriyada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda ish joyini jihozlash va ishlash. Dezinfeksiyalovchi eritmalar tayyorlash. Ish tugagach ish joyini, ishlatilgan biomateriallarni zararsizlantirish.</p>	6	NA	2
2	Siydik hosil bo‘lishi va uni klinik tekshirish.	<p>Me’yordagi siydik tarkibi va uni kasalliklarda o‘zgarishi. Buyrakning o‘tkir kasalliklarini klinik tekshirishning ahamiyati. Siydik cho‘kmalari. Buyrakni funksional holatini tekshirishning ahamiyati.</p> <p>Bemorlardan yig‘ilgan siydikni qabul qilib olish, belgi qo‘yish, jurnalga qayd qilish,tahlil varaqasiga yozish. Siydikning fizik va kimyoviy xossalari tekshirish. Buyrakning ish faoliyatini tekshirish.Siydik cho‘kmalarini mikroskop ostida tekshirish.</p>	12	NA	8

3	Me'da-ichak kasalliklari va uni klinik tekshirish.	<p>Me'da-ichak suyuqligi tarkibini o'zgarishi va uni klinik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Me'yoriy najasning tarkibi, umumiy xossalari. Najasdagi yashirin qonni tekshirishda bemorni tayyorlashning ahamiyati. Najas tarkibini mikroskopik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Gelmint turlari.</p> <p>Me'da shirasini fizik–kimyoviy tekshirish. Me'da suyuqligini mikroskopda tekshirishga tayyorlash. Najasni fizik va kimyoviy xossalarini tekshirish. Najasni mikroskopik tekshirishga tayyorlash, gijja tuxumlarini topish.</p>	8	NA	4
4	Qonning organizmda hosil bo'lishi. Qon kasalliklari. Umumiy, qo'shimcha va maxsus analizlarga tekshirish.	<p>Qon hosil bo'lishi, tarkibi, vazifasi, qon hujayralarining umumiy ta'rifi. Shaklli elementlarning fiziologik ahamiyati. Qon tarkibining me'yoriy ko'rsatkichlari va kasalliklarda o'zgarishi. Qon kasalliklari. Har xil turdagi kamqonlikda, leykozda qon manzarasini slaydlardan ko'rsatish. Qon guruhi va rezus–faktorni aniqlashning tibbiyotdagi ahamiyati. Qonni bezgak va qizil yuguruk, OITV va TORCh infeksiyaga tekshirishning diagnostik ahamiyati.</p> <p>Laborantning ish joyini jihozlash. Ishlatilgan biomateriallar va asboblarni zararsizlantirish. Barmoqdan qon olish texnikasi. Qonning umumiy tahlilga tekshirish. Qondan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish va bo'yash. Qonni qo'shimcha tahlillarga tekshirish usullari. Qon guruhi va rezus–faktorni aniqlash. Qonni qizil yuguruk, bezgak va TORCh infeksiyaga tekshirish uchun tayyorlash.</p>	42	NA	16
5	Orqa miya suyuqligining fiziologik ahamiyati, kasalliklarda o'zgarish sabablari. Orqa miya suyuqligini klinik tekshirish.	<p>Orqa miya suyuqligining fiziologik ahamiyati, kasalliklarda o'zgarish sabablari. Orqa miya suyuqligini tekshirish uchun olish va tekshirishning diagnostik ahamiyati.</p> <p>Orqa miya suyuqligining fizik xossalarini tekshirish. Fibrin pardasini aniqlash. Orqa miya suyuqligining kimyoviy xossalarini tekshirish. Orqa miya suyuqligi tarkibini o'rganish uchun preparat tayyorlash.</p>	6	NA	4
6	Seroz bo'shliqlarida suyuqliklarning paydo bo'lish sabablari va ularning tasnifi.	Seroz bo'shliqlarida suyuqliklarning paydo bo'lish sabablari, ularning tasnifi, umumiy xossalari va ularning tarkibi. Ekssudat va transsudatni bir–biridan	6	NA	4

	Seroz suyuqliklarini klinik tekshirish.	farqi. Seroz suyuqligining fizikaviy va kimyoviy xossalarni tekshirish. Ekssudat va transsudatlarni bir–biridan farqlash reaksiyalarini qo‘yish. Mikroskopik tekshirish uchun surtma tayyorlash va bo‘yash.			
7	Balg‘am hosil bo‘lishi va uning tarkibi. Balg‘amni klinik tekshirish.	Balg‘am hosil bo‘lishi. Nafas yo‘llari va a‘zolari kasalliklarida balg‘amning ko‘rinishi va tarkibi. Balg‘amni tekshirishning diagnostik ahamiyati. Balg‘amni fizikaviy xususiyatlarini tekshirish. Balg‘am mikroskopik tekshirish uchun preparat tayyorlash. Balg‘am tarkibidagi sil mikobakteriyalarini aniqlash. Tekshirilgan biomaterial va ishlatilgan idishlarni zararsizlantirish.	6	NA	4
8	Teri kasalliklarining tasnifi. Teri kasalliklarini klinik tekshirish.	Zamburug‘ kasalliklari turlari, rivojlanishi, yuqish yo‘llari, klinik belgilari. Zamburug‘ kasalliklarini aniqlashda va tashxis qo‘yishda klinik tekshirishning diagnostik ahamiyati. Teri kasalliklarida keltirilgan biomaterialdan preparat tayyorlash. Tekshirilgan biomateriallar va ishlatilgan idishlarni zararsizlantirish.	6	NA	4
9	Tanosil kasalliklari. Jinsiy a‘zo ajratmalarini klinik tekshirish.	Tanosil kasalliklari. Kasallikni oldini olish uchun olib boriladigan chora tadbirlar. Qinning tozalik darajasi va uning tarkibi. Jinsiy a‘zo ajratmalarini tekshirishning diagnostik ahamiyati. Qin ajratmasidan tayyorlangan preparatni qabul qilish, ro‘yxatga olish, bo‘yash usullari. Qorong‘ilashgan maydonda rangsiz spiroxetani topish uchun preparat tayyorlash. Mikroskopni ishga tayyorlash. Urug‘ suyuqligini tekshirish uchun nativ, surtma preparat tayyorlash, fiksatsiya qilish, bo‘yash usullari.	8	NA	4
Jami			90		45

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» 1-jild Toshkent : O‘zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etpmiz” Toshkent O‘zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etamiz” Toshkent “O‘zbekiston”, 2017.
4. Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar:

1. G.S.Aripova, N.S.Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent, 2007 yil.
2. A.N.Aripov “Klinik diagnostika bo‘yicha yo‘llanma”, Toshkent, “Ilm ziyo” 2006 yil.
3. N.H. Abdullaev “Funksional va klinik tashxis bo‘yicha tekshirish usullari” Toshkent –“Ilm ziyo”- 2005 yil.
4. N.H. Abdullaev, H. Y. Karimov, T.Y. Umarova, A.H. Usmonxo‘jaev «Funksional va klinik laboratoriya tashxisi bo‘yicha tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYO», 2005y.

Qo‘shimcha adabiyotlar

- 1.A.Jalyalov “Klinicheskaya laboratornaya diagnostika” Moskva, izdatelskaya gruppa “GEOTAR- Media”Moskva, 2012god.
2. K.V. Aleksandrova “Основы клинической биохимии” Kiev, 2011 god.
3. A.A.Kishkun “Rukovodstvo po laboratornym metodom diagnostiki”,Moskva, izdatelskaya gruppa “GEOTAR- Media”Moskva, 2007god.
4. V.V.Medvedev “Klinicheskaya laboratornaya diagnostika”, “Media” Moskva, 2006 god.
5. G.S.Aripova, N. S. Nazarova “Klinik va biokimyoviy tahlillarining me’yornomasi” Toshkent, “Retush”, 2005 yil.
6. A.I.Vorobyov “Rukovodstvo po gemotologii”, izdatelskaya gruppa “GEOTAR- Media”, Moskva, 2005god.
7. G.S.Aripova, N. S. Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari fanidan ma’ruza tezislari”Toshkent, “Retush”, 2004 yil.
8. G.S.Aripova, N. S.Nazarova “Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan o‘quv qo‘llanma” Toshkent, “Retush”, 2004 yil.

Internet manbalari:

- 1.Med.uz
- 2.www.med.ru
- 3.http:// medline.uz
4. www.meddeks.ru.
- 5.www.ziyo.net.
6. www.google.ru
- 7.rusmedserv.com
- 8.www analiz.ru

9.medwww-knigi-laboratoriya

10.www. tmed.uz

11.ziyouz.com.

12.Aim.Uz

13. kingmed.info/knigi/kli..

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi kasbi bo‘yicha

Laboratoriya ishi texnikasi

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.10
Ajratilgan soat:	72

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

“Laboratoriya ishi” kafedrası o‘qıtuvchısı

X.E.Muratova

Taqrizchilar:

X.Nazarova

2-Respublika tibbiyot kolleji o‘qıtuvchısı

Yo.X. Azizov

TRAS Medikal- laboratoriya mudiri. Tibbiyot fanlari doktori.

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Laboratoriya ishi texnikasi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali shifokor-laborantga yordam berishida qator tahlillarni bajarish uchun zarur bo‘lgan asosiy ma’lumotlar berish va nazariy bilimlarini takomillashtirish. To‘g‘ri tahlil bajarishda laboratoriyadagi barcha mavjud jihozlar, analizatorlar, apparatlar bilan ishlash va ularni saqlashni bilish, nazariy va amaliy mashg‘ulotlarda kasbiy mahoratni shakllantira olishga zamin yaratish. Bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali laboratoriya jihozlari, zamonaviy laboratoriya texnikalaridan to‘g‘ri foydalangan holda ularni ishlatish, analizatorlarni ishchi va ishsiz holatga keltirishga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta‘minlash. O‘quvchilarning o‘z mutaxassislik bo‘yicha integratsiyalashgan (fanlar aro bog‘liq) bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘ladi.</p> <p>Infeksion havfsizlikni ta‘minlash (sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo‘ladilar;</p> <p>Feldsher-laborantlik ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolash-diagnostik muolajalarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi.</p> <p>Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bilimiga ega bo‘ladi.</p> <p>Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta‘minlaydi va o‘rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi.</p> <p>Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda laboratoriya jihozlari va xom ashyolaridan foydalana oladilar.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – laboratoriya turlari va ularni tuzilishi; – texnika xavfsizligi qoidalari; – kislota va ishqordan kuyganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – laboratoriyadagi shisha idishlar turlari; – suyuqliklar zichligini aniqlovchi asboblari turlari; – zamonaviy laboratoriya texnikalari haqida tushuncha; – mikroskop turlari; - mikroskopning tuzilishi va qismlari.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – laboratoriyadagi shisha idishlari bilan ishlash; – suyuqliklar zichligini urometr asbobida aniqlash; – fotoelektrokolorimetrdagi (FEK) ishlash; – sentrifugada ishlash; – quritish shkafida ishlash; – bilirubinometrda ishlash; – glyukozometrda ishlash;

	<ul style="list-style-type: none"> – gemoglobinometrda ishlash; – eritrogemometrda ishlash; – mikroskop turlari va ular bilan ishlash; – tarozi turlari va ular bilan ishlash; – gematologik analizatorida ishlash
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Laboratoriya ishi texnikasi” fani dasturni amalga oshirishda o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, “Gistologiya va gistologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari” kabi barcha maxsus fanlarni o‘zlashtirishda zamin bo‘lib xizmat qiladi
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta‘lim; A – amaliy ta‘lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta‘lim
1	“Laboratoriya ishi texnikasi” fani va uning rivojlanish tarixi.	Laboratoriya ishi texnikasi fanining ahamiyati, bu fan rivojiga hissa qo‘shgan olimlar. Bu fanning “Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari”, “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Gistologiya va gistologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Gigiena va sanitariya	2	N	

		gigiena tekshirish usullari”va boshqa fanlar bilan bog‘liqligi.			
2	Laboratoriya turlari, tuzilishi, jihozlanishi va ishlash prinsiplari. Texnika xavfsizligi qoidalari.	<p>Laboratoriya turlari va ularning tuzilishi. Texnika xavfsizligi qoidalari. Kislota va ishqordan kuyganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.</p> <p>Laboratoriyalarni jihozlash. Ularni avtomatlashtirish, markazlashtirish. Laboratoriya tekshirishlarida yangi zamonaviy va ekspress usullardan foydalanish. Laboratoriya xizmatining sifatini oshirish chora tadbirlari.</p>	8	NA	4
3	Laboratoriya idishlari turlari va ular bilan ishlash.	<p>Laboratoriyadagi shisha va chinni idishlar turlari. Ular bilan ishlash qoidalari. Suyuqliklar zichligini aniqlovchi asboblarning haqida ma’lumot. Suyuqliklar zichligini aniqlashning ahamiyati.</p> <p>Laboratoriyadagi barcha shisha va chinni idishlar bilan: kolbalar, pipetkalar, voronkalar, byuretkalar, stakanlar, silindrlar, probirkalar, eksikatorlar, menzurkalar, Petri likopchalari va boshqa qo‘shimcha laboratoriya idishlaridan foydalanish, ularni yuvish va saqlash qoidalari. Suyuqliklar zichligini aniqlashda ishlatiladigan asboblarning bilan ishlash.</p>	8	NA	4
4	Mikroskop turlari va ular bilan ishlash.	<p>Mikroskop turlari, tuzilishi, qismlari va saqlash qoidasi.</p> <p>Mikroskopni ishga tayyorlash va ishchi holatga keltirish. Tayyor preparatni mikroskopda tekshirish. Immersion sistemada preparatlarni tekshirish. Mikroskopni ishsiz xolatga keltirish.</p>	6	NA	4
5	Torozi turlari va ular bilan ishlash.	<p>Tarozi turlari: kimyoviy, analitik, torsion, elektr, apteka tarozilari haqida ma’lumot. Tarozilarni tuzilishi va ish prinsiplari.</p> <p>Tarozi turlari: kimyoviy, analitik, torsion, elektr, apteka tarozilarining tuzilishi va ularning ish prinsipidagi aniqliklar. Quruq moddalarni tortish texnikasi. Tarozini ishchi</p>	6	NA	4

		va ishsiz holatga keltirish. Torzini saqlash qoidalarini.			
6	Laboratoriyada ishlatiladigan texnikalar, analizatorlar turlari va ular bilan ishlash.	<p>Laboratoriya texnikalari haqida tushuncha. Ularning tuzilishi va ishlash prinsiplari.</p> <p>Laboratoriyadagi texnikalari bilan tanishtirish, foydalanish va ularni saqlash. Ularni ishga tayyorlash, ular bilan ishlash texnikasi.</p> <p>Laboratoriyalarda ishlatiladigan analizatorlarning turlari va tuzilishi bilan tanishtirish. Analizatorlardan foydalanishda ularning afzalliklari.</p> <p>Texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda gematologik, biokimyoviy analizatorlarini ishchi holatga keltirish va ularda ishlash. Tahlillarni bajara olish. Ish tugagach analizatorlarni ishsiz holatga keltirish.</p>	30	NA	14
Jami			72		36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.
4. Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar

1. M.A.Xoshimova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2012 yil

2. Sh.R. Aliev “Mikrobiologiyadan laboratoriya mashg‘ulotlariga doir qo‘llanma” Toshkent, “Ibn Sino” nashriyoti, 2010 yil.
3. G.S.Aripova, N.S.Nazarova “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent, 2007 yil.
4. S.S. Esonturdieva, M.Ye.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” Toshkent, “Ilm Ziyosiyoti” nashriyoti 2007 yil.
5. A.N.Aripov “Klinik diagnostika bo‘yicha qo‘llanma”, Toshkent, 2006 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. E.E.Eshboev “Mikrobiologiyadan amaliy mashg‘ulotlar” Toshkent, “Ilm Ziyosiyoti” nashriyoti, 2006 yil.
2. S.T.Tursunov, N.R.Buronova, F.Beknazarov “Tibbiy biofizika” Toshkent, “Ilm Ziyosiyoti” nashriyoti, 2005 yil.
3. O.V.Volkova “Основы гистологии и гистологической техники” Moskva, “Medesina” 1982 god.

Internet manbalari:

1. www.lex.uz.
2. www.med.uz
3. [http:// medline.uz](http://medline.uz)
4. [www. meddeks.ru](http://www.meddeks.ru).
5. rusmedserv.com
6. [www analizi.ru](http://www.analizi.ru)
7. [med www-knigi laboratoriya](http://med.www-knigi.laboratoriya)
8. rusmedserv.com
9. [laboratorii top. uz](http://laboratorii.top.uz)
10. [www. tmed.uz](http://www.tmed.uz)
11. ziyouz.com.
12. Aim.Uz
13. kingmed.info/knigi/kli..

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.11
Ajratilgan soat:	72

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: N.Mo'minova

“Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari” fani o'qituvchisi

Taqrizchilar:

D.Jabborova

2-Respublika tibbiyot kolleji “Umumiy gigiena va ekologiya” fani o'qituvchisi

B.I.Karimberdiev

TTA ko'p tarmoqli klinikasi bosh shifokor o'rinbosari

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	<p>-Tashqi muhit omillarini (kimyoviy, fizikaviy, biologik, psixogen va ijtimoiy) inson salomatligiga salbiy ta'siri va keltirib chiqaradigan kasalliklarini oldini olish, mehnat qilish qobiliyatini oshirish va umrini uzaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni o'rgatish;</p> <p>- ichimlik suvi, ovqat mahsulotlari, havoli muhit hamda tuproqni ifloslantiruvchi omillarni, ulardan sinama olishni, shuningdek taxlil qilish usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o'rgatish;</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - gigiena va sanitariya haqidagi tushunchaga ega bo'latlar; - tashqi muhit omillarining inson sog'ligiga ta'siri, ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta'siri, havoni ifloslantiruvchi manbalar haqida ma'lumotga ega bo'ladilar; - kasalliklarning oldini olishda shaxsiy gigienaning ahamiyati haqida ma'lumotga ega bo'ladilar; - mehnatni muhofaza qilish bo'yicha gigienik qonunlar bilan tanishadilar. - ob'ektlarni sanitar-gigienik jihatdan nazorat qila oladilar, natijalarni baholay oladilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - gigiena va sanitariya haqidagi tushuncha; - gigiena fanining vazifalarini va bo'limlari; - tashqi muhit omillarining inson sog'ligiga ta'siri; - ekologik muvozanat buzilishining atmosfera havosiga ta'siri; - tuproqning tuzilishini, tuproqning sanitariya-gigienik va epidemiologik ahamiyati; - chiqindi turlari, tarkibi ularning to'planish me'yori; - oqava suvlar va suv havzalarini sanitariya jihatidan muhofaza qilish; - suvning sanitar-gigienik, fiziologik, epidemiologik ahamiyati; - ichimlik suvining sifatiga qo'yiladigan sanitariya-gigienik talablar; - turar joylarning sanitariya va gigienik ahamiyati; - qishloq aholisi uchun turar joylarni loyihalash; - shahar qurilishiga qo'yiladigan sanitariya-gigienik talablarni. - bolalar va o'smirlar organizmining jismoniy, jinsiy va aqliy rivojlanishiga sanitariya-gigienik baho berish; - bolalar va o'smirlar muassasalariga sanitariya-gigienik baho berish; - oziq-ovqat mahsulotlaridan laboratoriyada tekshirish uchun sinama olish; - hayvon va o'simlik mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish; - mehnatni muhofaza qilish bo'yicha gigienik qonunlar; - aqliy va jismoniy mexnatga sanitariya-gigienik baho berish; - davolash profilaktika muassasalariga qo'yiladigan gigienik talablar;

	<ul style="list-style-type: none"> – terini tuzilishi, funksiyasi, teri gigienasi; – uyqu, kiyim-bosh gigienasi; – poyafzal tanlash, poyafzal gigienasi; – inson salomatligini saqlashda shaxsiy gigienaning roli; – qizlar gigienasi; - chiniqish turlari va usullarini (quyosh vannasi, havo vannasi, suvli muolajalar va jismoniy tarbiya)
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – isitgich va elektr asboblari, kislotalar, ishqorlar, oson alanga oluvchi moddalar; – o‘quv xonasining mikroiklimini (havo haroratini, xona havosining namligi, havo harakati tezligi va atmosfera bosimini) aniqlash; – havoni ifloslantiruvchi manbalarni sanitariya va gigienik jihatidantekshirish va dalolatnoma to‘ldirish; – ochiq suv havzasi va manbalarini sanitariya-gigienik tekshirish; – turar joylarni sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish kartasini to‘ldirish; – bolalar bog‘chalarini sanitariya-gigienik jihatdan nazorat qilish; – sinf xonalari mikroiklimi, kundalik rejimi va dars jadvalini tahlil qilish; – maktab umumiy ovqatlanish muassasining sanitariya-gigienik jihatidan tekshirish; – oziq-ovqat mahsulotlarini fizik va kimyoviy tekshirish; – korxonada havosini sanitariya-gigienik baholash uchun havodan sinama olish; – havo tarkibidagi zararli gazlarni tekshirish; – shovqinni aniqlash; - kasalxonada ichki infeksiyalarini tarqalishini oldini olish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	<p>“Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari”</p> <p>“Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika”</p> <p>“Yuqumli kasalliklar”</p> <p>“Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”</p>
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Gigiena va sanitariya gigiena tekshirish usullari fanining mohiyati va vazifalari. Tashqi muhit omillarining inson sog'ligiga ta'siri.	Sanitariya gigiena va profilaktika haqida tushunchalar. Fanning vazifalari va maqsadi. Tashqi muhit omillarining inson sog'ligiga ta'siri. Tashqi muhitni o'rganish usullari. Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlari hamda ularning vazifalari. Atrof muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining farmoni va Sog'liqni Saqlash Vazirligi tomonidan chiqarilgan qonunlar.	2	N	2
2	Sanitariya-gigiena laboratoriyasi ishini tashkil qilish	Sanitariya va gigiena laboratoriyasi ishini tashkil qilishda oliy va o'rta ma'lumotli tibbiyot xodimlarining vazifasi. Bo'lim laboratoriyasi va xonalarini zamonaviy asboblardan bilan jihozlash, laboratoriyada mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidasi. Zamonaviy sanitariya va gigiena tekshirish usullari. Standartlar, Sanitariya qoidalari va me'yorlari to'g'risidagi tushunchalar. Davlat sanitariya epidemiologiya nazorati markazlari turlari va ularning vazifalari haqida tushuncha.	4	A	2
3	Havoli muhit gigienasi. Atmosfera havosini ifloslantiruvchi manbalar va atmosfera havosini muhofaza qilish	Havoli muhitga ilmiy texnika revolyusiyasining ta'siri. Havoning chang, tutundan ifloslanishi, bakteriyalardan, zaharli kimyoviy moddalardan, radioaktiv moddalardan ifloslanishi. Havo tomchi infeksiyon kasalliklar tarqalishida havoning roli. Atmosfera havosini muhofaza qilishning sanitariya-gigienik chora tadbirlari. Quyosh radiatsiyasi. Uning inson a'zolariga fiziologik ta'siri. Atmosferaning past va baland bosimidagi o'zgarishlar va ularning inson a'zolariga ta'siri. Tog' kasalligi, Kesson kasalligi,	8	NA 4/4	6

		<p>ularning profilaktikasi. Havo harorati, havo harakati tezligi, havo namligining inson a'zolariga ta'siri. Inson a'zolarida kechadigan issiqlik almashinuvi reaksiyasi. Havo mikroiklimining inson a'zolariga ta'siri. Havo mikroiklimiga sanitariya-gigienik baho berish. Atmosfera havosini muhofaza qilishda Davlat sanitariya va epidemiologiya nazorati markazining vazifalari.</p> <p>Havo haroratini aniqlashda ishlatiladigan maksimal va minimal termometrlarning tuzilishi va ularda ishlash. Termograf tuzilishi va uning ishlash prinsipi. Havo namligini aniqlovchi psixrometr (Assman, Avgust) asbobining tuzilishi va ular bilan ishlash. Havo harakat tezligini aniqlovchi asboblar: kosachali va parrakli anemometrlar, katotermometrlar tuzilishi va ularni ishlash prinsipi. Atmosfera bosimini aniqlashda ishlatiladigan asboblar: simobli, metalli barometrlar, barograflar, ularning tuzilishi va ular bilan ishlash.</p>			
4	<p>Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini chiqindilardan tozalash. Kanalizatsiya va oqava suvlarini qayta tozalash</p>	<p>Ilmiy texnika revolyusiyasining tuproqqa ta'siri. Orol fojeasining Orol bo'yi mintaqalari tuproqlariga ta'siri. Tuproqning sanitariya-gigienik ahamiyati. Tuproqning fizik xossalari va epidemiologik ahamiyati.</p> <p>Tuproqning kuydirgi, oqsim, botulizm, qoqshol, gazli gangrena va invazion kasalliklar kelib chiqishidagi roli. Tuproqning ifloslanishi va o'z o'zini tozalash xususiyati. Aholi yashaydigan joylardan suyuq va qattiq chiqindilarni chiqarib tashlash: chiqindilarni yig'ish, tashish va zararsizlantirish. Aholi yashaydigan joylarni kanalizatsiyalashtirishning ahamiyati. Oqava suvlarni tozalash va zararsizlantirish. Tuproqni Davlat Sanitariya va epidemiologiya nazorati markazlari tomonidan muhofaza qilinishi. Tuproqning fizik va kimyoviy xossalari o'rganib, unga sanitariya-gigienik baho berish. Tuproqdan bakteriologik, gelmentologik va kimyoviy tekshirish uchun namuna olish qoidalari va ularni tahlil qilish. Chiqindilarni zararsizlantirish usullari. Oqava suvlarini tozalash va zararsizlantirishni sanitariya va gigienik</p>	10	NA 2/8	4

		jihatidan nazorat qilish va ma'lumotnoma to'ldirish.			
5	Suv gigienasi. Aholini toza ichimlik suvi bilan ta'minlashdagi chora- tadbirlar	<p>Suvning sanitariya-gigienik, fiziologik, epidemiologik ahamiyati. Aholi yashaydigan joylarning suv ta'minoti. Suv iste'mol me'yorlari. Suvning fizikaviy xossalari, kimyoviy tarkibi, endemik faktor ekanligi. Suvning ifloslanishi va o'z o'zidan tabiiy tozalanishi. Ichiladigan suvga qo'yiladigan Davlat Standartlari talablari. Aholini mahalliy va markazlashgan suv bilan ta'minlash. Vodoprovod stansiyasiga suvni tozalash va zararsizlantirish uchun sanitariya va higienik talablar.</p> <p>Suvning sanitariya zonalari. Ekologik muhitning o'zgarishida suvning roli. Orol fojeasini orolbo'yi mintaqalari aholisining ichimlik suvi bilan ta'minlashdagi roli. Ichimlik suvini muhofaza qilishdagi Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining vazifasi. Ochiq suv havzalarini ichimlik suvi manbalari sifatida nazorat qilish, suvni sinamaga olish. Organoleptik, fizikaviy, kimyoviy va bakteriologik tarkibini tekshirish. Suvning ishqorligi, qattiqligi, oksidlanishini, xloridlar, temir, sulfatlarni, azot birikmalarini aniqlash. Suvni konservatsiya qilish usullari. Vodoprovod stansiyalarida suvni tozalash. Suvni kimyoviy birikmalar va fizik usullar bilan (tindirish, filtratsiya qilish, koagulyatsiya qilish, suzgichdan o'tkazish) zararsizlantirishni. Oqava suvlarni fizikaviy, kimyoviy holatini va ularni zararsizlantirishni nazorat qilish. Suv bilan ta'minlashda Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining faoliyatini o'rganish.</p>	12	NA 4/8	8
6	Turar joylar va jamoat binolari gigienasi. Turar joylarga qo'yiladigan sanitariyagigienik talablar.	<p>Aholi salomatligini saqlashda turar joylarning ahamiyati. Turar joylar yer maydonini tanlashda shahar zonalarining sanitariya-gigienik ahamiyati. Turar joylarni qurish va rejalashtirishga sanitariya-gigienik talablar. Turar joylarni tabiiy va su'niy yoritish (yorug'lik koeffitsienti, TYoK xona chuqurligi, xonalar yoritilganligini Vatt usulida aniqlash). Davolash profilaktika muassasalarini (Qishloq vrachlik punkti) qurishni planlashtirishda yerni reliefi,</p>	10	NA 2/8	4

		<p>shamollar yo‘nalishi, yer osti suvlari chuqurligini hisobga olish. Turar joylarni, jamoat binolarini, mahalliy va markazlashtirilgan isitish, shamollatish va shovqindan saqlashga qo‘yiladigan sanitariya-gigienik talablar. Sanitariya qoidalari va me‘yorlari bilan tanishish.</p> <p>Aholi turar joylarini, jamoat binolarini, davolash profilaktika muassasalari binolarining qurilishini rejalashtirish Turar joylarni isitish, yoritish, shamollatishga bo‘lgan talablar. Luksmetr apparati va uning ishlash prinsipi. O‘quv laboratoriya xonalarining yoritilganligiga baho berish. Kasalxonalar palatalarining sanitariya-gigienik holatiga baho berish.</p>			
7	Bolalar va o‘smirlar muassasalariga qo‘yiladigan gigienik talablar.	<p>Bolalar va o‘smirlar organizmi tuzilishining anatomik va fiziologik (chaqaloqlik, maktabgacha yoshi, kichik maktab yoshi, balog‘at yoshida) hususiyatlari. Bolalar va o‘smirlar muassasalariga qo‘yiladigan sanitariya-gigienik talablar. Bog‘cha va maktabni loyihalashga, qurilishiga qo‘yiladigan sanitariya-gigienik talablar:</p> <p>a) bolalar bog‘chalariga (yer uchastkasiga, guruh yacheykalariga, guruh maydonchalariga, sport maydonlariga, guruh xonalari jihozlariga, ovqatlanish muassasasiga, kir yuvish xonasiga) sanitariya-gigienik baho berish;</p> <p>b) kichik maktab yoshida sinf xonalari, mebellari, kun tartibi, dars jadvallariga sanitariya-gigienik baho berish;</p> <p>v) balog‘at yoshidagi o‘smirlar kun tartibiga (dars jadvali, ovqatlanish rejimi, jismoniy tarbiya bilan shug‘ullanishi, texnik vositalardan foydalanish) qo‘yilgan sanitariya-gigienik talablar.</p> <p>Bolalar va o‘smirlar muassasalarini sanitariya-gigienik nazorat qilishda Davlat Sanitariya va Epidemiologiya Nazorati Markazlarining vazifalari.</p> <p>Bolalar bog‘chalarini sanitariya-gigienik jihatdan ya‘ni, qurilishini, yozlik maydonchalari, sport maydonlari, guruh yacheykalari, ovqat tayyorlash bo‘limi va ovqat mahsulotlarini saqlashni nazorat qilish. Maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy rivojlanishini (ko‘krak aylanasi, og‘irligi, bo‘yi, muskul kuchi, o‘pkaning</p>	14	NA 6/8	4

		<p>tiriklik sig'imini aniqlash, emlash tartibini) tekshirish. Bolalar va o'smirlar muassasalarini qurilishiga ishlatilishiga sanitariya-gigienik talablar qo'yish. Bolalar va o'smirlarni jismoniy, aqliy va jinsiy rivojlanishini nazorat qilish.</p>			
8	<p>Ovqatlanish gigienasi. Oziq ovqat mahsulotlarining sifatiga sanitariya gigienik baho berish</p>	<p>Ovqatlanish gigienasining ahamiyati. Ovqat kaloriyaligiga sanitariya-gigienik baho berish Asosiy ovqat mahsulotlari: oqsillar, yog'lar, uglevodlar, karbon suvlari, vitaminlar, mineral tuzlar va ularning inson a'zolariga fiziologik ahamiyati. Ko'payib borayotgan kamqonlik, buqoq, jinsiy zaiflik, jismoniy zaiflik kelib chiqishida ovqatlanishning roli. Tayyor ovqat mahsulotlarini vitaminlashtirish va aminokislotalar bilan boyitish. Ovqat mahsulotlarini konservatsiya qilish usullari. Go'sht va go'sht mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish, sut va sut mahsulotlariga, tuxumga, don va don mahsulotlariga sanitariya-gigienik baho berish.</p> <p>Ovqatdan mikroblilik va mikrobsiz zaharlanishlar. Ovqat mahsulotlarini saqlash va transportirovka qilish Umumiy ovqatlanish muassasalarini qurishni rejalashtirish, qurish va jihozlash, ekspluatatsiya qilishni sanitariya jihatidan nazoratni qilish. Oshxona xodimlarining shaxsiy gigienasi va sanitariya bilimini nazorat qilish. Oshxona xodimlarini dispanserizatsiyadan o'tishini nazorat qilish.</p> <p>Ovqat mahsulotlarini tekshirish usullari. Go'sht va go'sht mahsulotlarini tekshirish: sinama olish, organoleptik, fizikaviy va kimyoviy usullarda tekshirish; sinamaga qo'yilgan go'shtni aniqlash.</p> <p>Kolbasalarni tekshirish: sinama olish organoleptik, fizikaviy va kimyoviy usullarda tekshirish.</p> <p>Baliqlarni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash, baliqni yangiligini aniqlash reaksiyasi; dudlangan baliq tarkibidagi osh tuzini aniqlash.</p> <p>Sut va sut mahsulotlarini tekshirish: sinama olish, organoleptik tekshirish; zichligi, kislotaligini, yog'ini tekshirish; sut tarkibidagi surrogatlar (kraxmal, soda) ni tekshirish; sut mahsulotlarini organoleptik baholash, yog'ini va</p>	20	NA 4/16	8

		<p>kislotasini aniqlash.</p> <p>Mol yog‘ini tekshirish: sinama olish, organoleptik, fizik tekshirish; yog‘larning kislotaligini, cho‘kmasini, namligini, aldegid va ketonlarini aniqlash.</p> <p>Unni tekshirish: organoleptik xossalari baholash, tarkibidagi metallomagnit qo‘shilmalar miqdorini aniqlash; ombor zararkunandalari: qo‘ng‘iz, mita, kanalarni aniqlash va foizlarda hisoblash; unning namligini, kislotaligi, kleykovinasi va kulini aniqlash.</p> <p>Nonni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash; nonni namligini, g‘ovakligini va kislotaligini aniqlash.</p> <p>Tuzlangan karamni tekshirish: sinama olish, organoleptik baholash; kislotaligi va osh tuzini aniqlash; tuzlangan karam tarkibida «S» darmon dorisini miqdorini (mg larda) aniqlash.</p> <p>Konservalarni tekshirish: sinama olish, konserva shtampovkasi, germetikligini o‘rganish; quruq moddasi, tuz kislotaligini aniqlash.</p> <p>Spirtsiz ichimliklarini tekshirish: sinama olish, organoleptik tekshirish; turg‘unligi, solishtirma og‘irligini va kislotasini aniqlash.</p> <p>Tayyor taomlarni tekshirish: tayyor taomlarni tekshirish uchun sinama olish organoleptik baholash, ovqat tarkibidagi yog‘, karbon suv, mineral tuz va kaloriyasini aniqlash; taomnoma (menyuraskladka) bo‘yicha kalloriyasini hisoblash; ovqat tarkibidagi minerallari va vitaminlari miqdoriga baho berish; oshxonani sanitariya-gigienik jihatdan tekshiruv xaritasini to‘ldirish, ma’lumotnoma yozish.</p>			
9	Mehnat gigienasi. Mehnat sharoitiga qo‘yiladigan sanitariyagigienik talablar.	<p>Mehnat gigienasining vazifalari. Mehnat qilishning fiziologik asoslari. Ish faoliyatida sodir bo‘ladigan o‘zgarishlari (mehnat va ishga gigienik xarakteristika). Aqliy va jismoniy mehnat, ish vaqtida tana vaziyati, holati, inson organlari holati. Charchash, o‘ta charchash. Organizmning zo‘riqishi, unga qarshi kurash chora-tadbirlari.</p> <p>Dam olishni va mehnat kunini to‘g‘ri tashkil qilish. Korxonalar mikroiqlimi. Sanoat changidan kelib chiqadigan</p>	6	NA 2/4	4

		<p>kasalliklar (silikoz, antrakoz, silikatoz va boshqalar). Changga qarshi mahalliy va umumiy kurash choralari. Ishlab chiqarishdan zaharlanishlar, organizmga zaharli kimyoviy moddalarning ta'siri. O'tkir, surunkali zaharlanishlar. Zaharlanishlarning oldini olish. Shovqin tebranish va ularga qarshi kurash. Ishlab chiqarishdan shikastlanishlar, ularga qarshi kurash chora-tadbirlari.</p> <p>Ishlab chiqarish korxonalarini havosining tarkibini tekshirish. Havoning tarkibidagi gazlar konsentratsiyasini REK (PDK) sini belgilash va korxonaning havosining bezararligiga kafolat berish.</p>			
10	Davolashprofilaktika muassasalari gigiyenasi.	<p>Davolash profilaktika muassasalari haqida tushuncha, kasalxonada ichki infeksiyalari, ularni olish chora tadbirlari.</p> <p>"Davolash muassasalarini loyihalashtirish va qurishning sanitariya qoida va me'yorlari".</p> <p>"Kasalxonada ichki infeksiyalari. Sanitariya epidemiologik qoidalar."</p> <p>"Davolash profilaktika muassasalarini loyihalashtirish qurish va ishga tushirish".</p> <p>O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining "Davolash profilaktika muassasalarida ish yuritish hujjatlari" haqidagi buyruqlar. Xona maydoni, jihozlanishi, "OIV/OITS kasalligining tarqalishini oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar" haqidagi buyruqlar. Steril idishlardan, steril stoldan, xodimlardan, xonalardan va hokozalardan sinama olish.</p>	6	NA 2/4	4
11	Shaxsiy gigiyena.	<p>Inson hayotida shaxsiy gigiyenaning ahamiyati. Kun tartibining inson sog'ligiga ta'siri (mehnat, dam olish, uyqu, ovqatlanish, tanani jismoniy chiniqtirish). Teri, soch, tirnoq, og'iz bo'shlig'i, oyoq (poyafzal) gigiyenasi va ularni parvarish qilish. Kasalliklar kelib chiqishini oldini olishda shaxsiy gigiyenaning roli.</p>	2	N	1
Jami			72		36

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» 1-jild Toshkent : O‘zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etpmiz” Toshkent O‘zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. “Erkin va farovon davlat barpo etamiz” Toshkent “O‘zbekiston”, 2017.
4. Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar:

1. Azizov M.A. «Umumiy gigiena va ekologiya» Toshkent, «Ilm ziyo», 2014 yil.
2. Esonturdiyev S.S, Qarshiboeva M.E, «Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi» Toshkent, «Ilm ziyo», 2007 yil.
3. Do‘shanov D.A, Iskandarova Sh.T, Solixo‘jaev S.S. «Umumiy gigiena» Toshkent, «Ilm ziyo», 2001 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Shayxova G.I. «Ovqatlanish gigienasi» 2011 yil.
2. Shayxova G.I, Raximov B.B. «Gigienicheskoe obosnovanie ratsionov pitaniya pri ojireniya» Tashkent, 2010 god.
3. Otaboev Sh.T, Iskandarov T. I. «Kommunal gigiena», Tashkent, 2010 god.
4. Drojjina N.A, Gurova A.I., Maksimenko L.V., Piven Ye.A. «Rukovodstvo k laboratornym zanyatiyam po gigiene pitaniya » Kniga 2. Moskva. 2008 god.
5. Korolev A.A. «Gigiena pitaniya» Moskva, 2006 god.
6. Esonturdiyev S.S, Qarshiboeva M.E. «Bolalar va o‘smirlar gigienasi» Toshkent, «Cho‘lpon» nashriyoti, 2002 yil.
7. N.M. Demidenko «Gigiena» Toshkent, 2002 yil.
8. Baxritdinov Sh.S. «Nutritsiologiya» Tashkent, 2001 god.

Internet saytlari:

www.lex.uz.
www.med.uz
<http://meddeks.ru>.
<http://Karomatov.narod.ru>.
www.medline.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	Umumiy amaliyot feldsher- laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.12
Ajratilgan soat:	72

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

F.G'.Po'latova

“Laboratoriya ishi” kafedrasi mudiri

Taqrizchilar:

A.Djalilov

2-Respublika tibbiyot kolleji “Biokimyo” fani
o'qituvchisi

Yo.X.Azizov

TRAS Medikal- laboratoriya mudiri. Tibbiyot fanlari
doktori.

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	<p>O'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali shifokor-laborantga yordam berishida qator tahlillarni bajarish uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlar berish va nazariy bilimlarini takomillashtirish. Bemorga tashhis qo'yishda qon va siydik tarkibidagi mikroelementlarni me'yoriy holatini bilish, ularga to'g'ri tashxis qo'yish nazariy, amaliy mashg'ulotlarda kasbiy mahoratni shakllantira olishga zamin yaratish. Bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning biokimyoviy tekshiruvlarga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash. O'quvchilarning o'z mutaxassislik bo'yicha integratsiyalashgan (fanlar aro bog'liq) bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Inson xayoti faoliyatining turli yoshlar davrlarida asosiy qonuniyatlari, odam organizmidagi fiziologik va patologik jarayonlar to'g'risida bilimlarga ega bo'ladi.</p> <p>Infeksion havfsizlikni ta'minlash (sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish) haqida tushunchaga ega bo'ladilar;</p> <p>Feldsher-laborantlik ishi faoliyati doirasida profilaktik va davolash-diagnostik muolajalarni o'z vaqtida va sifatli amalga oshira oladi.</p> <p>Kechiktirib bo'lmaydigan xolatlarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bilimiga ega bo'ladi.</p> <p>Yuklatilgan vazifalarni samarali bajarish uchun ish joyini talab darajasida ta'minlaydi va</p> <p>o'rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yurita oladi.</p> <p>Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda biomateriallarni biokimyoviy taxlilini amalga oshira oladilar.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari fanining qisqacha tarixi, fan rivojiga hissa qo'shgan olimlar; – biokimyo va biokimyo tekshirish usullaridan bo'limlari; – oqsillarning biologik ahamiyati, xossalari va klassifikatsiyasi; – oddiy va murakkab oqsillar, ularning almashinuv patologiyasi; – fermentlarga umumiy xarakteristika, biologik ahamiyati va klassifikatsiyasi; – vitaminlarning umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi; – suvda va yog'da eruvchi vitaminlarga umumiy xarakteristika berish; – energiya va moddalar almashinuvi haqida umumiy xarakteristikasi; – gormonlarga xarakteristika va ularning vakillari;

	<ul style="list-style-type: none"> – uglevodlarni umumiy xarakteristikasi va klassifikatsiyasi; – uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi; – lipidlarga umumiy xarakteristika va klassifikatsiyasi; – lipidlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi; – uglevodlar, oqsillar, lipidlar almashinuvining o‘zaro bog‘liqligi; – moddalar almashinuvida jigarining roli va jigar funksiyalari; – suv va elektrolitlarni organizmdagi ahamiyati; – elektrolitlar almashinuvi: natriy, kaliy, kalsiy, fosfor, xlor, temirni aniqlashning diagnostik ahamiyati; – qonning asosiy vazifasi, qon kasalliklari.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – qon zardobini ajratib olish; – qon zardobidagi oqsil miqdorining tekshirish usullarini qo‘llash; – mochevina va kreatininning aniqlash usullarini qo‘llash; – qon zardobida bilirubinni aniqlash; – qon zardobida siydik kislotani aniqlash; – siydikda oqsil miqdorini aniqlash; – qon zardobi va siydikda amilaza aktivligini aniqlash; – ALAT va AsAT fermentlarning aktivligini aniqlash; – qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini aniqlashni. – vitaminlarga xos rangli sifat reaksiya o‘tkazish; – qon zardobida vitaminlar miqdorini aniqlash; – qon zardobida gormonlarni aniqlash usullarini (IFA) qo‘llashni. – qondagi glyukoza miqdorini aniqlash usullari; – siydikda glyukoza miqdorini aniqlash; – triglitseridlarni fermentativ usulda aniqlash; – xolesterinni miqdorini aniqlash; – past va yuqori zichlikdagi lipoproteidlarni aniqlash; – jigar sinamalarini tekshirish; – qon zardobida kalsiy, natriy, kaliy, fosfor, temir, xlor ionlarini aniqlash; – protrombin indeksini aniqlash; – plazmada fibrinogen miqdorini va fibrinogen aktivligini aniqlash; – revmatologik tekshirish usullarini qo‘llash; – koagulogrammani aniqlash.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	<p>“Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari” fani kasbiy fan bo‘lib, dasturni amalga oshirishda o‘quv rejasida ko‘rsatilgan “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”, “Analitik kimyo”, “Laboratoriya ishi texnikasi” kabi barcha umumkasbiy va kasbiy fanlari bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lib, uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi ta’minlangan.</p>
O‘qitishning tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta’lim;</p> <p>A – amaliy ta’lim;</p> <p>NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar;</p> <p>MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot.</p>

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	«Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari» fani haqida qisqacha ma'lumot. Rivojlanish tarixi.	«Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari» fanining bo'lim va vazifalari, fanlararo bog'liqligi va rivojlanish tarixi. «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» fanining rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar. Biokimyo va biokimyo tekshirish usullari faninig bo'limlari haqida ma'lumot. O'quvchilarni zamonaviy biokimyo tekshirish usullari, asboblari, laboratoriyaning jihozlanishi, laboratoriyada ishlash qoidalari, laborantning vazifasi va texnika xavfsizligi qoidalari bilan tanishtirish. Qon zardobini ajratib olish. Sog'liqni saqlash vazirligining buyruqlari. Klinik laboratoriya va biokimyo laboratoriyasiga sayohat uyushtirish.	6	NA	2
2	Oqsillarga umumiy xarakteristika. Oqsillar almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari	Oqsillarga umumiy xarakteristika. Ularning organizmdagi ahamiyati. Oddiy va murakkab oqsillarga xarakteristika, vakillari, ahamiyati. Gemoglobin, nukleoproteidlarning organizmdagi roli. Oqsillarning hazm bo'lishi va so'rilishi. Mochevina sintezi. Kreatininning biologik va klinik ahamiyati. Nukleoproteidlar almashinuvi: hazm bo'lishi, so'rilishi, almashinuv patologiyasi. Xromoproteidlar almashinuvi va almashinuvdan kelib chiqadigan kasalliklar. Oqsillarga xos reaksiyalar. Qon zardobida oqsil,gemoglobin, bilirubin, mochevina,	8	NA	6

		<p> kreatinin va siydik kislotani aniqlash usullari. Siydikda oqsil miqdorini aniqlash.</p>			
3	<p> Fermentlar. Fermentlar aktivligini tekshirish.</p>	<p> Fermentlarga umumiy xarakteristika, biologik ahamiyati. Fermentlarning klassifikatsiyasi. Fermentlarning tibbiyotdagi ahamiyati. Fermentlarning xossalari, fermentlar aktivligi. Qon zardobida amilaza aktivligini kolorimetrik usulda aniqlash. Siydikda amilaza aktivligini aniqlash. Qon zardobida aminotrasferaza (AlAT - alaninaminotrasferaza, AsAT - aspartataminotrasferaza) fermentlarning aktivligini aniqlash. Qon zardobidagi ishqoriy fosfataza faolligini avtoanalizatorlarda aniqlash.</p>	10	NA	4
4	<p> Vitaminlar haqida tushuncha, tekshirish usullari.</p>	<p> Vitaminlarga umumiy xarakteristika. Klassifikatsiyasi. Suvda va yog'da eruvchi vitaminlarga umumiy xarakteristika. Avitaminoz, gipovitaminoz va gipervitaminozlar haqida tushuncha berish va kelib chiqish sabablari. Vitaminlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash. Vitaminlarni avtoanalizatorlarda aniqlash. Vitaminlarga xos rangli reaksiyalar o'tkazish.</p>	6	NA	4
5	<p> Gormonlar haqida tushuncha.</p>	<p> Gormonlar haqida umumiy tushuncha berish. Gipofiz, qalqonsimon, me'da osti bezi, buyrak usti bezlari va jinsiy gormonlar haqida ma'lumot berish. Qon zardobida gormonlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash va reaktivlar tayyorlash. Qon zardobida TTG, LG, progesteron, testosteron gormonlarini aniqlash usullarini qo'llash.</p>	8	NA	4
6	<p> Uglevodlarga umumiy xarakteristika. Uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari</p>	<p> Uglevodlar umumiy xarakteristikasi va ularning organizmdagi ahamiyati. Uglevodlarning klassifikatsiyasi. Monosaxaridlar, disaxaridlar, polisaxaridlar haqida umumiy tushuncha. Uglevodlar almashinuvi va almashinuv patologiyasi. Uglevod almashinuvida jigarning roli. Gipoglikemiya va giperglikemiya, kelib chiqish sabablari. Qondagi glyukozani fermentativ usul, glyukozaga tolerantlik testi (TTG), glyukozametr yordamida va yuklama berish usullari bilan aniqlash. Siydikda glyukoza miqdorini aniqlash usullari.</p>	12	NA	4
7	<p> Yog'larga umumiy xarakteristika. Yog'lar</p>	<p> Yog'larga umumiy xarakteristika berish. Oddiy va murakkab yog'lar. Xolesterin va uning organizm uchun ahamiyati. Lipoproteidlar. Past, o'ta past va yuqori zichlikdagi lipoproteidlar. Lipidlarni hazm</p>	12	NA	4

	almashinuvi va almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari	bo'lishi va so'rilishi. Lipidlar almashinuvining buzilishi va kelib chiqish sabablari. Triglitsferidlarni aniqlash usullari. Qondagi xolesterin miqdorini analizatorlarda aniqlash. Past va yuqori zichlikdagi lipoproteidlarni aniqlash.			
8	Energiya va moddalar almashinuvi. Moddalar almashinuvida jigar sinamalarining tekshirish.	Energiya va moddalar almashinuvi haqida umumiy xarakteristika. Assimilyatsiya va dissimilyatsiya jarayonlari. Uglevodlar, oqsillar, lipidlar almashinuvining o'zaro bog'liqligi. Moddalar almashinuvi patologiyasi. Jigar funksiyalari haqida ma'lumot berish. Jigar sinamalarini tekshirish uchun ish joyini jihozlash. Qon zardobini ajratib olish. Jigar sinamalarini analizatorlarda tekshirish.	6	NA	4
9	Suv va mineral moddalar almashinuvi. Almashinuv patologiyalarini tekshirish usullari.	Gomeostaz to'g'risida tushuncha. Organizmda suv va elektrolitlarning ahamiyati. Elektrolitlardan natriy, kaliy, kalsiy, fosfor almashinuvi. Suv va elektrolitlar almashinuvining buzilishi va kelib chiqish sabablari. Elektrolitlarni aniqlash uchun ish joyini jihozlash va qon zardobini ajratib olish. Elektrolitlarni: kalsiy, natriy, kaliy, fosfor, temir, xlorni analizatorlarda aniqlash.	6	NA	4
10	Qonning ahamiyati. Qon patologiyasida biokimyoviy tekshirish usullari.	Qon hosil bo'lishi, tarkibi, vazifasi, qon hujayralarining umumiy ta'rifi. Shaklli elementlarning fiziologik ahamiyati. Qon ivish mexanizmi. Qon kasalliklari haqida tushuncha. Koagulogrammani aniqlash. Qon ivishi vaqtini aniqlash. Protrombin indeksini aniqlash. Plazmada fibrinogenni va fibrinogen aktivligini aniqlash. Trombotestni aniqlash. Plazmaning rekalsifikatsiya vaqtini aniqlash. Revmatologik tekshirish usullari.	6	NA	4
Jami			72		36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.

4. [Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash](#) 2016 yil 7 dekabr.

Asosiy adabiyotlar

1. G.S. Aripova, A.M. Bobojonov, O.N. Razzoqov «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYO», 2017 yil.
2. M.A.Xoshimova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2012 yil
3. G.S. Aripova, F.G. Po'latova, N.S. Nazarova, Z.S. Toirova «Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari» Toshkent, «G'afur G'ulom», 2007 yil.
4. V.T. Muxammadiev «Biokimyo». Toshkent, 2005 yil.
5. N.H. Abdullaev, H. Y. Karimov, T.Y. Umarova, A.H. Usmonxo'jaev «Funksional va klinik laboratoriya tashxisi bo'yicha tekshirish usullari» Toshkent, «ILM ZIYO», 2005 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. D.R. Nazirova «Bioximiya i bioximicheskie metody issledovaniya» Toshkent, o'quv-uslubiy qo'llanma, 2013 yil.
2. V.S.Камышников «Методы клинических лабораторных исследований» Москва, «MEDpress-info» 2011 god.
3. A. A. Kishkun «Rukovodstvo po laboratornym metodom diagnostiki» izdatelskaya gruppa «GEOTAR- Media» Moskva, 2007 god.
4. G.S. Aripova, N.S. Nazarova «Klinik va biokimyoviy tahlillarining me'yornomasi» Toshkent, «Retush», 2005 yil.
5. G.S. Aripova, N.S. Nazarova «Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan o'quv qo'llanma» Toshkent, «Retush», 2004 yil.
6. N. S. Nazarova, G. Ismoilova «Biokimyo va biokimyoviy tekshirish usullari fanidan ma'ruza tezislari» Toshkent, «Retush», 2004 yil.

Internet manbalari

1. www.lex.uz.
2. www.med.uz
3. [http:// medline.uz](http://medline.uz)
4. [www. meddeks.ru](http://www.meddeks.ru).
5. [www. ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz)
6. www.google.ru
7. «Ziyo NET» kutubxonasi
8. tma.uz
9. minzdrav.uz
10. tpti.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

Gistologik tekshirish usullari fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

Umumiy amaliyot feldsher- laboranti

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.13

Ajratilgan soat: 54

Toshkent – 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G.Sh.Imamova

Olmazor tibbiyot kolleji yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

F.X. Azizova

TTA «Gistologiya va tibbiy biologiya» kafedrası mudiri, professor

D.A.Nishanov

RIO va RIATM "Patomorfologiya" bo'limi ilmiy rahbari, tibbiyot fanlari doktori

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>-o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali to'qimalar hujayra va hujayralar aro tuzilmalardan iborat bo'lib , maxsus vazifalarni bajarishga moslashgan organizmning muhim taraqqiyot, tuzilish va funksional elementi ekanligi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish;</p> <p>-gistologik preparatlar, plakatlar, elektronmikrofotografiyalar, sxemalar orqali a'zolarining mikroskopik tuzilishi va vazifalarini, gistologik preparatlarni tayyorlash bosqichlarini o'rgatish orqali to'qimalardan preparat tayyorlay olishga zamin yaratish;</p> <p>-bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali laborantlarning <u>gistologiya texnikasiga oid bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash.</u></p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida ma'lumotga ega bo'ladilar; - hujayraninig tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati haqida tushunchaga ega bo'ladilar;; - to'qimalar haqida tushunchaga ega bo'ladilar; - a'zolarining gistologik tuzilishi va faoliyati haqida ma'lumotga ega bo'ladilar; - materialga gistologik ishlov berish va gistologik usullar yordamida mikropreparat tayyorlash; - kesmalarni umumiy bo'yash usullari, zarurat bo'lganda maxsus bo'yash usullari hamda parafin bloklarni tayyorlash ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> -gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushunchani; -gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o'rni, rivojlanish tarixi, fanning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlarni; -gistologiya fanining o'rganish usullarini -hujayraninig tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyatini; -hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalarini; -to'qimalar haqidatushunchani; -to'qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasini; -epiteliy to'qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifini; -qon tarkibi, plazma va qon shaklli elementlarini; -biriktiruvchi to'qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini; -tog'ay va suyak to'qimalarining xillari va tuzilishini; -mushak to'qimasining tavsifini; -asab to'qimasining morfofunktsional tavsifini; -asab tolalarining tuzilishi va turlarini; -qon tomirlar tasnifi, tuzilishini; -yurak devorining tuzilishini; -yurak o'tkazuvchi sistemasini; -qon yaratuvchi va immunhimoya a'zolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyatini; -nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifini; -teri va uning hosilalarini; -ovqat hazm qilish a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifini;

	<ul style="list-style-type: none"> -ichki sekresiya bezlarining tuzilishi va gormonlarini; -asab tizimiining morfofunktsional tasnifini; - orqa miya va bosh miyaning tuzilishi, vazifasi, ahamiyatini; -buyrak, siydik nayi va qovuq gistologik tuzilishi, faoliyatini; -tuxumdon, bachadon, bachadon nayining tuzilishi, faoliyatini; -urug‘don, urug‘ yo‘llari, prostata bezining tuzilishini; -ko‘rish a‘zosini tuzilishini; -eshituv a‘zosining gistofiziologiyasini; -ta‘m bilish piyozchalarining tuzilishini;
<p>Ko‘nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mikroskopni ishlatish; -laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; -laboratoriya hujjatlarini to‘ldirish; - materialni olish, fiksatsiya qilish; - materialni yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; -materialni cingdirish, quyish; -kesmalar tayyorlash; -olingan kesmalarni bo‘yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; -eozinning suvli eritmasini tayyorlash; -Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash. -cuyakdan olingan materialni fiksatsiyalash, yuvish, yog‘sizlantirish va dekalsinatsiyalash; -lipidlarni Sudan III bo‘yog‘i bilan bo‘yash; -turli hujayralarning yadrosini, kiritma yoki mahsus tuzilmalarini mikroskopda ko‘rish; -hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog‘ay preparatida) mikroskopda ko‘rish; -turli epiteliyni mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; -qonning shaklli elementlari eritrotsitlar, leykotsitlar, trombotsitlar tuzilishini mikroskopda ko‘rish; -biriktiruvchi to‘qima turlarini mikroskopda ko‘rib farqlash; -suyak va tog‘ay to‘qimasini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; -mushak to‘qimalarini mikroskopda ko‘rib o‘rganish; -asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda ko‘rish; -mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini o‘rganish; -mustaqil holda qon tomir preparatlarini mikroskopda ko‘rish; -arteriya va vena tomirlarining preparatlarini mikroskopda bir-biridan farqlash; -qon yaratuvchi immun himoya a‘zolari tuzilishini mikroskopda o‘rganish; -teri preparatida epidermis, dermaning so‘rg‘ichsimon va to‘rsimon qavatlarining tuzilishini mikroskopda ko‘rish; -soch ildizi va tirnoq preparatini, yog‘ bezlarini mikroskopda ko‘rish; -til, qizilo‘ngach, qizilo‘ngachning me‘daga o‘tish qismi, me‘da devorini, ingichka va yo‘g‘on ichak, preparatlarini mikroskopda o‘rganish; -kekirdak, bronx, o‘pka preparatini mikroskopda ko‘rish; -ichki sekresiya bezlarining tuzilishini mikroskopda o‘rganish; -buyrak, siydik nayi va qovuq preparatlarini mikroskopda ko‘rish; -tuxumdon, bachadon, bachadon nayi preparatlarini mikroskopda ko‘rish; -bosh miya, orqa miya, miyacha preparatini mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; -vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko‘rish; -o‘rta, ichki quloq tuzilishini mikroskopda ko‘rish;

	-ko‘zning muguz parda va sklerasining, to‘r pardacining tuzilishini mikroskopda ko‘rish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “Klinik laboratoriya tekshirish usullari”, “Tibbiy biologiya va odam genetikasi”, “Laboratoriya ishi texnikasi”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta‘lim; A –amaliy ta‘lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX –maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma,og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta‘lim
1	“Gistologiya va gistologik tekshi-rish usullari” fanining mohiyati , rivojlanish tarixi va o‘rganish usullari	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fanining mazmuni, maqsadi va vazifasi. Gistologiya fanining tibbiy biologik fanlar bilan aloqasi. Gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni. Gistologik tadqiqot usullari. Gistologiyaning tarixi. Mikroskopning yaratilishi va dastlabki gistologik tadqiqotlar. Gistologiya fanining rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar.	2	N	
2	Mikrotexnika. Gistologik tadqiqot usullari	Gistologik laboratoriyalarning asbob—uskunalari, jihozlarini o‘rganish. Mikrotom turlari bilan tanishish. Laborant-gistologning ish o‘rnini tashkil qilish. Texnika xavfsizligi va sanitariya-gigiena qoidalari bilan tanishish. Mikroskop bilan	4	A	6

		<p>ishlash qoidalarini bilish. Turli ob'ektivlarda gistologik preparatlarni mustaqil xolda o'rganish.</p> <p>Gistologik preparatlarga qo'yiladigan talablar. Turli usullarda materiallarni tayyorlash. Material olish yo'llari. Fiksatsiya haqida tushuncha. Fiksatsiyalovchi vositalar va ularni ishlatilishi. Fiksatsiyalovchi eritmalarni tayyorlash. Fiksatsiya qoidalari.</p> <p>To'qima bo'lakchalarini spirtli batareyadan o'tkazish. To'qimalarga parafinni singdirishning qisqartirilgan usuli. Mikrotomlar va ular bilan ishlash. Mikrotom pichog'ini mustaqil charxlash. Mikrotomda kesma olish texnikasi.</p> <p>Kesmalarni bo'yashning ahamiyati. Bo'yashdan oldin parafinli kesmalarga ishlov berish. Deparafinizatsiya. Kesmalarni bo'yash.</p> <p>Bo'yalgan kesmalarni suvsizlantirish, yoritish va balzamda yoki polisterolda yakunlash. Mustaqil holda eozinning suvli bo'yovchi eritmasini, Erlinning va Bemer gemotoksilin eritmasini tayyorlash. Turli kesmalarni, yadro va sitoplazmani gemotoksilin-eozin bilan bo'yash.</p> <p>Suyakdan olingan materialni fiksatsiyalash, yuvish va yog'sizlantirish. Suyak bo'lakchasini dekalsinatsiyalash.</p> <p>Gistologiya usulida turli organik va neorganik moddalarni aniqlash. Gistokimyo usulining gistologiyada tutgan o'rni. Van – Gizon usuli bo'yicha biriktiruvchi va mushak to'qimalarini bo'yash. Yog' va lipidlarni Sudan III bilan bo'yash. Polisaxaridlarni Shiff-yod kislotasi reaksiyasi bilan aniqlash. Immunogistokimyoviy usulining gistologiyada tutgan o'rni.</p>			
3	<p>Hujayra va uning tuzilishi</p> <p>To'qima haqida ma'lumot. Epiteiy to'qimasi</p>	<p>Hujayra tarkibiy qismlari: hujayra membranasi, hujayra sitoplazmasi va hujayra yadrosi. Hujayraning organoidlari tuzilishi, funksional ahamiyati. Hujayra yadrosi tuzilishi, ahamiyati. sitoplazma kiritmalari. Hujayraning bo'linishi.</p> <p>Turli o'simlik va hayvon hujayralarini</p>	8	NA	3

		<p>va hujayraning ba'zi kiritmalarini (yog', uglevod, pigment) mikroskopda ko'rish. Umumiy, maxsus organellarini turli gistologik preparatlarda o'rganish va ularning rasmini chizish.</p> <p>To'qimalar to'g'risida tushuncha. Gistogenez. To'qimalarning tasnifi. Epiteliy to'qimasining taraqqiyoti, faoliyati va umumiy belgilari. Uning organizmda joylashishi va tavsifi. Epiteliy turlari, tuzilishi va vazifasi. Epiteliy to'qimasining regeneratsiyasi. Bezli epiteliy.</p> <p>Turli epiteliyni mustaqil holda mikroskopda ko'rish va ularning rasmini chizish: bir qavatli yassi epiteliyni, bir qavatli kubsimon va silindrsimon epiteliyni, ko'p qatorli hilpillovchi epiteliyni, ko'p qavatli muguzlanmaydigan epiteliyni va muguzlanadigan hamda bez epiteliysini, epiteliy hujayrasining maxsus strukturalarini elektron mikrofotogrammalarda o'rganish.</p>			
4	Ichki muhit to'qimalari. Qon va limfa. Biriktiruvchi to'qima	<p>Qon va limfaning tarkibi, ularning faoliyati. Qon plazmasi va shaklli elementlari. Eritrotsitlar, ularning tuzilishi, ahamiyati. Donador va donasiz leykotsitlar. Ularning turlari, tuzilishi va faoliyati. Leykotsitar formula. Trombotsitlar- qon plastinkalari.</p> <p>Qonning shaklli elementlari: eritrotsitlar, leykotsitlar, trombotsitlar tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish va rasmini chizishni.</p> <p>Biriktiruvchi to'qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, ularning tasnifi, tuzilishi, funksiyasi. Biriktiruvchi to'qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari. Tolali biriktiruvchi to'qimalarning tuzilishidagi o'ziga xos xususiyatlari, organizmda joylashishi va ahamiyati. Maxsus xususiyatga ega bo'lgan biriktiruvchi to'qimalar. Skelet to'qimalari: tog'ay va suyak to'qimasi.</p> <p>Tolali biriktiruvchi to'qimalar tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish. Maxsus hususiyatga ega bo'lgan to'qimalar tuzilishi: yog', pigment, shilliq, retikulyar to'qima tuzilishini mikroskopda ko'rib</p>	8	NA	3

		o'rganish, rasmini chizish. Plastinkasimon suyak to'qimasi tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish. Tog'ay to'qimasi turlari: gialin, elastik, kollagen tolali tog'ay to'qimasi tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish, rasmini chizish.			
5	Mushak to'qimasi. Asab to'qimasi.	Mushak to'qimasining umumiy morfofunktsional tavsifi. Silliq mushak to'qimasi, tuzilishi va regeneratsiyasi. Ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasining tuzilishi. Mushak tolasining tuzilishi: bazal membrana, sarkolemma, yadrosi, umumiy va maxsus organellalari. Yurak mushak to'qimasi tuzilishi. Ko'ndalang- targ'il skelet mushak to'qimasi, silliq mushak to'qimasi va yurak mushak to'qimasi preparatlarini o'rganish va rasmini chizish Asab to'qimasining umumiy morfofunktsional tavsifi. Neyronning tuzilishi, turlari, ahamiyati. Neyroglia va uning xillari, tuzilishi, faoliyati. Mielinli va mielinli asab tolalarining tuzilishi. Asab oxirlari. Asab hujayrasining tanasi, akson, dendritlarning tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish va rasmlar chizish. Mielinli va mielinli asab tolalarining tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish.	8	NA	3
6	Yurak-qon tomir tizimi. Qon yaratuvchi va immun himoya a'zolari	Yurak devorining tuzilishi. Yurak o'tkazuvchi sistemasi. Qon tomirlar tasnifi, tuzilishi. Turli ko'rgazmali qurollarda yurak devorining tuzilishini o'rganish. Aorta, arteriya, vena, kapillyar va limfa tomirlari devorining tuzilishini preparatlarda mustaqil holda o'rganib, ularning rasmini chizish. Qon yaratuvchi a'zolarining tasnifi. Suyak ko'migi: tuzilishi, turlari, faoliyati, qon bilan ta'minlanishidagi o'ziga xos xususiyatlari. Taloq tuzilishi, taloqdan qon aylanishi. Havo yo'llarining va hazm yo'llarining devoridagi limfatik follikulalar,	6	NA	3

		<p>ularning tuzilishi. Limfa tugunning gistofiziologiyasi.</p> <p>Suyak ko'migi , taloq, limfa tugunlari tuzilishini preparatlarda mustaqil holda mikroskopda ko'rib o'rganish, ularning rasmini chizish.</p>			
7	<p>Nafas a'zolari tizimi.</p> <p>Teri va uning hosilalari</p>	<p>Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi. Havo o'tkazuvchi yo'llar va respirator bo'limi. Burun bo'shlig'i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar devorining tuzilishi.. O'pka ichidagi havo o'tkazuvchi yo'llar: bronxlar, bronxiolalarning o'ziga xos tuzilishi. Alveola devorining tuzilishi. Alveolaaro to'siqning tuzilishi. Aerogematik barer. Plevraning tuzilishi, faoliyati.</p> <p>Kekirdak, bronx, bronxiola va o'pka preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko'rish va ularning rasmini chizish.</p> <p>Terining tavsifi, taraqqiyoti. Epidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to'g'risida tushuncha. Dermaning so'rg'ichsimon va to'rsimon qavatlarining tuzilishi. Teri osti yog' kletchatkasi-gipoderma. Yog', ter bezlarining tuzilishi, gistofiziologiyasi. Sochlarning tuzilishi va o'sishini turli ko'rgazmalarda o'rganish.</p> <p>Turli ko'rgazmali qurollarda, preparatlarda teri va uning hosilalari tuzilishini o'rganish, ularning rasmini chizish.</p>	4	A	3
8	<p>Ovqat hazm qilish tizimi.</p> <p>Ichki sekresiya bezlari</p>	<p>Ovqat hazm qilish a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi. Hazm yo'llari devorining tuzilishi. Og'iz bo'shlig'i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi, so'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni tuzilishi.</p> <p>Og'iz bo'shlig'i a'zolarining preparatlarini mikroskopda o'rganish. Qizilo'ngach, qizilo'ngachning me'daga o'tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o'n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo'g'on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopda o'rganib, ularning rasmini chizish.</p>	6	NA	2

		<p>Ichki sekresiya bezlarining umumiy morfofunktsional tavsifi. Ichki sekresiya bezlarining tuzilishi va gormonlari. Gormonlarning organizmdagi ahamiyati.</p> <p>Gipofiz, epifiz bezi, qalqonsimon bez va qalqonsimon bez oldi bezi, buyrak usti bezi timus preparatlarini mikroskopda o'rganib, ularning rasmini chizish.</p>			
9	Siydik ajratish va jinsiy azolar tizimi	<p>Buyrakning mikroskopik tuzilishi. Nefronning ultramikroskopik tuzilishi. Nefron va yig'uv nayining gistofiziologiyasi. Yukstaglomerulyar kompleksning tuzilishi, faoliyati. Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo'lining mikroskopik tuzilishini turli ko'rgazmali qurollarda o'rganish.</p> <p>Urug'donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug' yo'llari, prostata bezining tuzilishi.</p> <p>Tuxumdon, bachadon, bachadon nayining mikroskopik tuzilishi. Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog'liqligi.</p> <p>Buyrak, siydik nayi, qovuq, urug'don, prostata bezi, tuxumdon, va bachadon preparatlarini mustaqil holda mikroskopda o'rganib, ularning rasmini chizish.</p>	4	A	2
10	Asab tizimi. Sezgi a'zolari	<p>Asab tizimiining morfofunktsional tasnifi. Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi, vazifasi, ahamiyati. Miyacha tuzilishi va faoliyati. Bosh miya yarim sharlarining po'stloq qavatining tuzilishi. Vegetativ asab tizimi.</p> <p>Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko'rib, rasmini chizish.</p> <p>Ko'z olmasining fibroz pardasi, tomirli pardasi, to'r pardasining tuzilishi, faoliyati. Shishasimon tana va ko'z gavharining tuzilishi, faoliyati. Eshituv va muvozanat a'zosi tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining tuzilishi.</p> <p>Ko'z, kortiev a'zosi, ta'm bilish</p>	4	A	2

	piyozchalarining preparatlarni mustaqil holda mikroskopda ko'rish va ularning rasmini chizishni.			
Jami		54		27

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.
4. [Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash](#) 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar:

1. B. M. Saloxiddinov, X. I. Shukurov, T. M. Muxammadov Gistologiya va gistologik tekshirish usullari. Toshkent, «Ilm Ziy» nashriyoti, 2017 yil 2-nashri
2. K. A. Zufarov Gistologiya. Toshkent, 2004 yil. 3-nashri
3. O. V. Volkova, Yu. K. Yeleskiy Gistologiya asoslari bilan gistologiya texnikasi. Toshkent, «Meditsina», 1985 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. S. I. Yushkanseva, V. L. Быков. Gistologiya, sitologiya i embriologiya. Atlas.- M.: GEOTAR-Media, 2012.
2. E. O. Tursunov. Gistologiyadan o'quv qo'llanma, Toshkent, 2010 yil.
3. N. V. Boychuk, R. R. Islamov, S. L. Kuznesov, Yu. A. Chelyshev. Gistologiya. Atlas dlya prakticheskix zanyatij: uchebnoe posobie. – M.: GEOTAR-Media, 2008.
4. E. G. Ulumbekov, Yu. A. Chelyshev. Gistologiya. Embriologiya. sitologiya. - M.: GEOTAR-MED, 2007.
5. Yu. I. Afanasev, S. L. Kuznesov, N. A. Yurina. Gistologiya, sitologiya i embriologiya – 6-ye izd. – M.: Meditsina, 2006.

Internet manbalari

www.med.uz
www.histol.chuvashia.com
www.ziyo.net
www.lex.uz
www.referat.uz
www.histology.narod.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS (TEXNIKUM)
PROFESSIONAL TA‘LIM

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

XAMSHIRALIK ISHI fan

O‘QUV DASTURI

Kvalifatsiya (lar) nomi . 5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi

O‘quv rejadagi tartib raqami_____ **3.14** _____

Ajratilgan soat _____ **144** _____

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar

nomidagi

N. A Nurmatova YUnusobod Abu Ali ibn Sino

jamoat salomatligi texnikumi direktori

t.f.n.

Z.X. Zakirova YUnus abad Abu Ali ibn Sino nomli

jamoatchilik salomatlik texnikumi bosh

o'qituvchisi

Takrizchi

1. O'quv dasturga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturning nomi	Xamshiralik ishi
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	20
Dastur maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> ✓ hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va ko'nikmalarni talab darajasida etkazib berish; ✓ davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; ✓ sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; ✓ nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; ✓ tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini o'rgatish; ✓ bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash; ✓ nazariy va amaliy darslar o'tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo'lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. "Xamshiralik ishi" fanidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarini shakillantirish 2. "Xamshiralik ishi" fanidan muolaja algoritmlarini xar tamonlama mustaqil o'rganadi 3. "Xamshiralik ishi" fanidan bemorlarni parvarish qilish ko'nikmalarini o'rganadi 4. Epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar va xujjatlar bilan tanishtirib boradilar 5. Terminal davrdagi bemorlarni baholash va shoshilinch yordam ko'rsatish ko'nikmalarini bajara oladilar
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi ✓ Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi ✓ Davolash profilaktika muassasalari(DPM)ning asosiy turlari, yo'nalishlari va ish faoliyati ✓ Hamshiralik ishida muloqot. ✓ Infeksiya nazorati, infeksiyon xavfsizlik ✓ Bemorning funksional holatini baholash ✓ Teri va limfa tizimini baholash ✓ Nafas olish a'zolari tizimini baholash ✓ Qon aylanish a'zolari tizimini baholash

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini baholash ✓ Sezgi, harakat va skelet tizimini baholash ✓ Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash; ✓ Xamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ Infeksion nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarini o'tkazish; ✓ Tana biomexanikasi va bemorni xavfsizligini ta'minlash. ✓ Tibbiy hujjatlarni yuritish ✓ Bemorni shifoxonaga qabul qilish ✓ Bemorning shaxsiy gigienasi ✓ Bemorni ovqatlantirish. ✓ Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya, oksigenoterapiya. ✓ Me'da – ichak yo'llari tizimi muammolarini echish ✓ Siydik chiqarish tizimi muammolarini echish. ✓ .Dori moddalarini qo'llash. ✓ Stomasi bo'lgan bemorlarni parvarishlash ✓ Bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash Zondlash muolajalari. ✓ Yo'qotish, o'lim, qayg'u ✓ Terminal davrdagi bemorlarning oila a'zolariga parvarish qilish bo'yicha ko'nikmalarni o'rgatish ✓ Terminal davrda davolash va parvarishning etik masalalari
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> ✓ bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash; ✓ hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ infeksiyon nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarini o'tkazish; ✓ □□ terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini amalga oshirish
O'quv rejaga muvofiq o'zoro bog'liq bo'lgan fan nomi	Narmal anatomiya va fiziologiya farmakologiya va retseptura asoslari va mutaxassislik fanlar
O'qitishning tashkilish shakli	<p>N- nazariy ta'lim</p> <p>A- amaliy ta'lim</p> <p>NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar</p> <p>MX maxsus xonalardagi mashg'ulot</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Davlat ta'lim standartiga muvofiq: joriy baholash tartibiga asosan va oraliq yakuniy nazoratlar

O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash	YOzma, og'zaki ,savol - javob, bahs-munozara, test, amaliy torshiriq, onlayn nazorat
---	--

2. O'quv dasturning mazmuni

№	Mavzu nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'zlashtirishning shakli	Mustaqil ta'lim
1	Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi	<p>Hamshiralik ishining ta'rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi. Rossiyada xamshiralik ishi asoschilari. F.Nayingeylgacha bo'lgan davrda hamshiralik ishi. F.Nayingeyl va V.Xendersonning zamonaviy hamshiralik ishida ko'rsatgan xizmatlari. O'zbekiston tomonidan F.Nayingeyl medaliga sazovor bo'lgan hamshiralalar.</p> <p>XX asrdan boshlab hamshiralik ishi. O'zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. "Hamshiralik ishi" fanining o'rni va Jahon Sog'liqni Saqlash tashkiloti, Qizil Xoch va Qizil YArim Oy tashkilotlarining tarixi va asosiy vazifalari.</p>	6	N-6	
2	O'zbekistonda sog'liqni saqlash va hamshiralik ta'limi tizimidagi islohotlar. Hamshiralik ishi va salomatlik.	<p>Hamshiralik ta'limi tizimidagi tendensiyalar: kasbiy ta'lim, hamshiralarni tayyorlash bo'yicha kasb - xunar kollejlari (texnikum) va oliy o'quv yurtlarining ochilishi (OMH), hamshiralalar uchun magistratura va magistraturadan keyingi ta'lim.</p> <p>Hamshiralik ta'limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo'yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innavatsion texnologiyalarni tadbiq etish.</p> <p>O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimi va siyosati: bepul, pullik, aralash va bosqichma bosqich pullik tibbiy xizmat tizimiga o'tish masalalari, afzal va kamchiliklari . Hamshiralik ishi masalalari bilan shug'ullanuvchi davlat muassasalarining faoliyati.</p> <p>Hamshiralik ishining kasbiy standartlari. O'zbekiston hamshiralalar assotsiatsiyasining tuzilishi va asosiy ish faoliyati. Xalqaro hamshiralalar assotsiatsiyasi. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti.</p> <p>Hamshiralik ta'limi, davlat atesstatsiyasi, litsenziyalashtirish. Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshira va doyasining vazifalari. Davriy tibbiy ko'riklarga aholini jalb qilish. Mahalla faollari va boshqa tashkilotlar bilan ishlash.</p> <p>Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlik bilan bog'liq bo'lgan asosiy konsepsiyalarni haqida tushunish:</p>	2	N-2	

		<p>salomatlik, betoblik, kasallik, xotirjamlik. Salomatlikka ta'sir etuvchi omillar.</p> <p>Salomatlik tushunchasiga berilgan turli ta'riflar. JSST bo'yicha "Calomatlik" ning ta'rifi. O'zbekiston axolisining salomatlik xolati xususiyatlari. Salomatlikka bog'liq holda hamshiralik parvarishining roli.</p> <p>Aholi salomatligini himoya qilish va qo'llab-quvvatlashda patronaj hamshira va doyasining roli.</p> <p>Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish.</p> <p>Aholi sog'lig'ini saqlash borasidagi muammolarni ijobiy xal etishda patronaj hamshira va doya xizmatini tubdan o'zgartirish chora tadbirlari.</p> <p>Inson - hamshiralik ishining ob'ekti. Inson hayoti davomidagi jarayon. Insondagi mavjud bo'lgan jismoniy, ruhiy, ijtimoiy, ma'naviy va madaniy aspektlar.</p> <p>Insonning asosiy ehtiyojlari. V.Xenderson bo'yicha asosiy insoniy ehtiyojlar. Insonning o'sish va rivojlanish jarayoni. Insonning tashqi muxit bilan o'zaro bog'liqligi</p>			
3	<p>Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi. Hamshiralik ishida muloqot.</p>	<p>Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari. Etika va bioetika xaqida tushuncha. Etika va qonun. Etika tamoyillari. Hamshiralik kasbi va etika. Xamshira faoliyatida bajarilishi shart bo'lgan harakatlar.</p> <p>Hamshiraning etik kodeksi haqida tushuncha. Halqaro hamshiralar assotsiatsiyasi kodeksining roli. O'zbekistonda hamshiralarning etik kodekslari. Muammolarni echish bosqichlari. Hamshiralik ishida uchraydigan hamshira xillariga ta'rif berish va muammolarni misollar yordamida hal qilish va echish. Hamshiralarni qo'llab quvvatlash tizimi.</p> <p>Deontologiya haqida tushuncha. Muloqot xaqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi. Muloqotga ta'sir etuvchi omillar. Hamshiralik ishida muloqot olib borish ko'nikmalari: ob'ektni tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoyillari. Bemorlar guruxlarida uchraydigan o'ziga xos xususiyatini xisobga olgan xolatda muloqot ko'nikmalarini xosil qilish . Oilada o'rta tabiiyot xodimlari shahslar aro muloqot ko'nikmalarini to'g'ri yo'lga qo'yishi, oilaning sanitariya xolati va oila a'zolarini tibbiy madaniyatini oshirish bo'yicha olib boriladigan ishlar</p>	2	N-2	
4	<p>Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi.</p>	<p>Davolash profilaktika muassasalari (DPM)ning asosiy turlari. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. DPMning turli bo'limlarida o'rta tibbiy hodimlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Jamiyat sog'ligining asosiy tibbiy-demografik va boshqa ko'rsatkichlari. Hamshiralik ishi masalalari bilan shug'ullanuvchi davlat tashkiliy tuzilmalari. Hamshiralik ishining huquqiy va yuridik</p>	6	N.A 2/4	

		<p>bazasi. Tibbiy statistika haqida tushuncha. Aholi salomatligining demografik ko'rsatkichlari: tug'ilish, o'rtacha umr ko'rish, kasallanish va o'lim ko'rsatkichlari.”</p> <p>Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlarni yuritish. Kasallik tarixini pasport qismini va ambulator kartani to'ldirish. Bemorni shifoxonaga qabul qilish va kasallik tarixining titul varaqasini to'ldirish va antropometriya o'tkazish.</p> <p>Bemorni “Bemorni qabul qilish va yotishdan bosh tortish hisobi jaridasi”da ro'yxatdan o'tkazish va “SHifoxonadan chiqqan bemor statistik xaritasi”ni to'ldirish. YUqumli kasallik haqida shoshilinch habarnoma to'ldirish. DPM da yuritiladigan boshqa tibbiy hujjatlarni to'ldirish.</p> <p>QVP va OP patronaj doyasining vazifalari. Patronaj doyasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritilishi.</p>			
5	Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik	<p>Infeksiya haqida tushuncha. Infeksiyaning tarqalish yo'llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushunchalar. Infeksiyaga qarshi asosiy negizlar, «infeksiyadan saqlanish choralari standarti». Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar Dezinfeksiya haqida tushuncha. Zamonaviy dezinfeksiyalovchi vositalar bilan ishlaganda texnika xavfsizligi. SHifoxona infeksiyani oldini olish bo'yicha umumiy vaziyat. SHifoxona xonalarning va asbob-anjomlarning dezinfeksiya usullari. Infeksiya nuqtai nazaridan hamshiraning profilaktik chora tadbirlar bilan ishlash xususiyatlari. Infeksiya yuqishini oldini olish maqsadida hamshira salomatligini saqlash choralari. OIV/OITS va koronavirusni oldini olish chora tadbirlar bo'yicha maxsus qo'llanma.</p> <p>Sterilizatsiya haqida tushuncha. Sterilizatsiya usullari. Sterilizatsiyani foydali o'tkazishning asosiy qoidalari. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog'lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Sterilizatsiyaga oid SSV tomonidan chiqarilgan amaldagi yangi buyruqlar bilan tanishtirib borish.</p>	2	N-2	
5.1	Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik Dezinfeksiya konsepsiyasi	<p>Qo'lni gigienik yuvish. Kundalik, operatsiyadan oldin, Spasokukotskiy Kochergin bo'yicha qo'lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo'llash va xalat kiyish. Infeksion kasalliklarga qarshi sanitar chora tadbirlar o'tkazish. OIV/OITSga, gepatitga, sil va koronavirusga qarshi ko'riladigan chora-tadbirlar.</p> <p>Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash Sterilizatsiyadan oldingi tozalash</p>	4	A-4	4

		bosqichlarini o'tkazish. Qaynatish yo'li bilan dezinfeksiyalash, parvarish buyumlarini dezinfeksiya qilish, bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish, infeksiyon kasallik bilan kasallangan bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari			
5.2	Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik Sterilizatsiya konsepsiyasi	Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o'tkazish. bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish, infeksiyon kasallik bilan kasallangan bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish. Hamshiraning yuqumli kasallik bilan kasallanmasligi uchun xalatni yuqumsizlantirish. OIV/OITS va kronovirusni oldini olish chora tadbirlar bo'yicha maxsus qo'llanma tayyorlash. Qaynatish yo'li bilan dezinfeksiyalash, parvarish buyumlarini dezinfeksiya qilish, aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda steril ashyolar bilan ishlash. Steril ashyolar bilan ishlash usullari. Bog'lov ashyolarini tayyorlash. Muolaja uchun steril bog'lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari	4	A-4	2
6	Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta'minlash.	<p>Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Tana biomexanikasi, tuzilishi va asosiy tamoyillari. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko'rsatish usullari. Inson uchun jismoniy faollikning zarurligi va uning salomatlikka ta'siri.</p> <p>Tana vaziyati haqida tushuncha. Faol, sust va majburiy holat. Tananing fiziologik to'g'ri holati haqida tushuncha.</p> <p>Asosiy tana holatlari (chalqancha, yonboshlab yotgan, o'tirgan, turgan).</p> <p>Maxsus tana holatlari (Fauler, Sims va Trendelburg holatlari).</p> <p>Tana xolatini va vaziyatini o'zgartirish, maqsadi va ahamiyati. Tana xolatini o'zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan buzilishlar.</p> <p>Bemor tanasini Fauller , Sims va Trendelburg holatiga keltirish.</p> <p>Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash.</p> <p>Bemor holatiga mos keladigan transportirovka usulini tanlash. YUrishda yordam ko'rsatish. Nogironlar aravachasini va zambilli aravachalarni qo'llashda yordam ko'rsatish Uy sharoitida hamshiralik parvarishini to'g'ri amalga oshirishda patronaj xamshira va doyasining maslaxatlari</p>	6	N.A 2/4	2
7	Bemorning shaxsiy gigienasi	Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati.	6	N.A 2/4	4

		<p>Tozalikni saqlashga ko'maklashish. Dush va vanna qabul qilish va butun tanani artishda ko'maklashish. Har bir tana qismini tozaligini saqlashga ko'maklashish.</p> <p>YOtoq yaralarning paydo bo'lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. YOtoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo'yicha). YOtoq yaralarining parvarishi.</p> <p>Davolanish muhiti va uning ahamiyati. Davolanish muhiti haqida tushuncha va uning tarkibiy omillari. O'rin bosh oqliklarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.</p> <p>Oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.</p>			
8	Bemorlarni ovqatlantirish va fiziologik chiqaruvlarini amalga oshirishda hamshiralik parvarishi	<p>Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha Oziqlanish va ovqatlanish tartibi. Ovqatni sezish (ko'rinishi, hidi, ta'mi, harorati, tegib ko'rish). Ishtaha, ta'm, ta'b.</p> <p>Ovqatning hazm bo'lishi va singishi mexanizmi haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Uy sharoitida ratsional ovqatlanish bo'yicha oilani fiziologik imkoniyatini o'rganish va xomilador ayolga potranaj doyasining maslahatlari Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Fiziologik chiqaruvlarni baholash.</p>	2	N-2	
8.1	Bemorlarni ovqatlantirish da hamshiralik parvarishi	<p>Bemor (xomilador)ni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo'lgan xujjatlarni to'ldirish (porsionnik va taomnoma).</p> <p>Bemorning xolatini inobatga olgan xolda me'da zondi, gastrastoma va parenteral ovqatlanishda yordam ko'rsatish. Bemorga maxsus moslamalar yordamida (qoshiq va choynaksimon idish)ovqatni qabul qilishda yordam ko'rsatish. Mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan bemorga yordam ko'rsatish.</p>	4	A-4	2
8.2	Bemorlarni fiziologik chiqaruvlarini amalga oshirishda hamshiralik parvarishi	<p>Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo'llash, kerakli yordamni ko'rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish. Patronaj doyasining parvarishga muhtoj insonlarda uy sharoitida fiziologik chiqaruvlarini bajarish usullarini oila a'zolariga o'rgatish.</p>	4	A-4	2
9	Bemorlarning funksional	<p>Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha. Fizikal tekshiruv usuli. Salomatlik darajasini baholash</p>	2	N-2	

	holatini baholash	<p>strukturasi. Salomatlik darajasini baholashga ta'sir etuvchi omillar.</p> <p>Salomatlik darajasini baholash maqsadi. Norma va patologiyani aniqlash. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko'nikmalari. Bemordan so'rab – surishtirish (intervyu) orqali ma'lumot yig'ish. Bemorni ko'rikdan o'tkazish orqali baholash. Bemorni paypaslab, dukillatib ko'rish, eshitib ko'rish orqali baholash.</p> <p>Organizm ahvolini umumiy kuzatish maqsadi. Sistematik ravishda organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish. Organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish zarurligi. Skrining (tezkor vaziyatda tekshirish).</p> <p>Umumiy salomatlik darajasini baholash: Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlar xaqida tushuncha. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarning mexanizmi. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati.</p>			
9.1	Bemorlarning funksional holatini baholash Umumiy salomatlikni baholash	Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash. Baholash varaqasi yordamida so'rab-surishtirish. Bemor (xomilador) bo'yi, vaznini, bosh, ko'krak va qorin aylanasi o'lchash; Bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi.	4	A -4	2
9.2	Bemorlarning funksional holatini baholash Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baho	Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni aniqlash va baholash. Bemor (xomilador) tana harorati o'lchash joylari va isitma davrlarida bemor parvarishi, tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o'lchash, suv balansini aniqlash va baholash. Pulsioxsimetrdan to'g'ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish.	4	A -4	2
10	Teri, limfa, sezgi xarakat qilish va skelet tizimini baholash	<p>Teri tuzilishi va funksiyasi, teridagi patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari. Limfa tizimining tuzilishi va funksiyasi, limfa tizimi patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari. Kundalik hayot tarzidagi va ruxiy o'zgarishlar. Sezgi qabul qilish va xarakatlanish tizimi tuzilishi va funksiyasi, sezgi va xarakatlanish funksiyalarining o'zgarishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlari.</p> <p>Teri va limfa tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash. Butun tanani, soch va tirnoqlarni ko'rikdan o'tkazish va paypaslash, teridagi toshma turlarini aniqlash, limfa tugunlarini paypaslash, og'iz bo'shlig'ini ko'rikdan o'tkazish, kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va yozuvlarni yuritish. Sezgi, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun bemorga sharoit</p>	6	N.A 2/4	4

		yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash, sezgi funksiyasining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va so‘rab-surishtirish. Es-xush darajasini baholash va kuzatuv natijalari bo‘yicha va yozuvlarni yuritish.			
11	Nafas olish a‘zolari tizimini baholash.	<p>Nafas olish a‘zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Ko‘krak qafasini bo‘limlarga bo‘lish. Nafas olish a‘zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Nafas olishning qiyinlashuvi, yo‘tal, balg‘amajralishi, qonli balg‘am va qon tuflash, ko‘krakda og‘riq, ruhiy o‘zgarishlar</p> <p>Nafas olish a‘zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so‘rab – surishtirish, ma‘lumot yig‘ish, paypaslash, dukillatish va eshitish.</p> <p>Nafas sonlarini sanash, nafas xarakatlarini kuzatib borish va o‘pkaning tiriklik sig‘imini aniqlash. Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Patologik nafas turlarini aniqlash. Nafas olish funksiyasi buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va baholash.</p>	6	N.A 2/4	4
12	Qon aylanish a‘zolari tizimini baholash.	<p>Qon aylanish a‘zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a‘zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Ko‘krakda og‘riq, yurakning tez urushi, shish, ko‘karish, ruhiy o‘zgarish, kundalik hayotda o‘zgarish. Elektrokardiografiya. YURakning o‘tkazuvchanlik tizimi va elektrokardiogramma tishchalarining ahamiyati. Qon aylanish a‘zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlashva baxolash . Qon aylanish a‘zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko‘rik, so‘rab-surishtirish, ma‘lumot yig‘ish, paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish. Monitor yordamida elektrokardiogramma va elektrodnlarni joylashtirish uslubi.</p>	6	N.A 2/4	4
13	Ovqat xazm qilish a‘zolari tizimini baholash	<p>Ovqat xazm qilish a‘zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Kuzatuv olib borishda qorin sohasini bo‘limlarga bo‘lish.</p> <p>Ovqat xazm qilish a‘zolari tizimi faoliyati, kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va baholash. Anoreksiya va bulimiya, ta‘m bilishning buzilishi, jig‘ildon qaynashi, ko‘ngil aynash va qusish, qorinda og‘riq, yutinishning buzilishi, qon qusish, melena, qabziyat, ich ketish, meteorizm, kundalik xayotdagi va ruhiy o‘zgarishlar</p> <p>Ovqat xazm qilish a‘zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat xazm qilish a‘zolari tizimini buzilganda bemorlarni</p>	6	N.A 2/4	4

		so‘rab – surishtirish, ma‘lumot yig‘ishpaypaslash, dukillatish va eshitish. Ovqat xazm qilish a‘zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko‘rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya, qorinda bosuvchi og‘riq, shish, teri sezuvchanligining oshishini baholash.			
14	Kirish. Hamshiralik jarayoni. Hamshiralik jarayonining o‘tkazish usullari	<p>Hamshiralik jarayonining axamiyati va maqsadi. Hamshiralik jarayoni ta‘rifi. Hamshiralik jarayonining rivojlanish tarixi. Hamshiralik jarayonini yuritishda tayanch prinsiplar. Hamshiralik jarayoni bosqichlari.</p> <p>Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish: taxlil, parvarish bo‘yicha muammoni aniqlash. V.Xendersonning 14ta asosiy ehtiyojlariga asoslangan holda parvarish uchun zarur bo‘lgan kerakli ma‘lumotni yig‘ish va ular asosida taxlil qilish. Bog‘liqlik tizimi asosida zarur ma‘lumotlarni bir-biri bilan o‘zaro bog‘liqligini aniqlash.</p> <p>Hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash.</p> <p>Misollar bilan ishlash. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish;guruhlarda muammoli masalani hal qilish;guruhlarda hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash;guruhda namoyish o‘tkazish</p>	6	N.A 2/4	4
15	Me‘da-ichak yo‘llari muammolari va sun‘iy ovqatlantirish da bemorlarga hamshiralik parvarishi	<p>Tashxislash va davolanishning axamiyati. Tashxislash va davolanishda hamshiraning roli.</p> <p>Qusish turlari va sabablari. Qusayotgan bemorlarga yordam berish. Me‘da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni parvarishlash usullari</p> <p>Me‘da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni sun‘iy ovqatlantirish usullari. Sun‘iy ovqatlantirish uchun ko‘rsatma va moneliklar.Ichak funksiyasi buzilishlarida bemorlarda hukna o‘tkazish usullari.</p>	2	N-2	
15.1	Me‘da-ichak yo‘llari muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi	<p>Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash. va bemorga ulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me‘dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Xukna o‘tkazish maqsadi, turlari, hukna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash uchun ko‘rsatma va moneliklar Huqna o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.</p>	6	A -4 2	2

15. 2	Sun'iy ovqatlantirish da bemorlarga hamshiralik parvarishi	Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jixozlarni tayyorlash. Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo'l orqali ovqatlantirish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo'q qilish.	6	A-4 2	2
16	Siydik ajralishi muammolarida bemorga xamshiralik parvarishi	Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini vaqti-vaqti bilan katetrlash va hamshiralik parvarishi. Doimiy katetrlash va hamshiralik parvarishi. Siydik qopini katetrlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Siydik qopini katetrlash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollarga siydikdon tutish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo'q qilish.	6	N.A 2/4	4
17	Dori moddalarini yuborishda bemorga hamshiralik parvarishi	Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma'suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini yuborish usullari. Dori moddalarini ta'siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo'ya ta'sirlar. Dori moddalarini nazorat qilish usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi, organizmga so'rilish va chiqarilish mexanizmi, ko'rsatma va monelliklari, og'iz orqali (peroral) yuborish usullari. Bemorni muolajaga tayyorlash, dori moddalarini tarqatish. Peroral qabul qilinadigan dorilarni qo'llashda ko'rsatma va monelliklar, dori moddasini og'iz orqali (peroral) yuborishni amalda qo'llash. Tashqi usulda qo'llaniladigan dori moddalarining qo'llash maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklari. Tashqi usulda qo'llaniladigan dori moddalarini ishlatish usullari. In'eksiya o'tkazish maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklari. In'eksiya o'tkazishda hamshiraning javobgarligi va roli.	2	N-2	
17. 1	Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo'ldash ko'nikmalarida xamshiralik parvarishi	Ko'rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro'yxatga olish. Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo'llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi va ichki qo'llash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi.	4	A-4	2
17. 2	Dori moddalarini	In'eksiya o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini	4	A-4	2

	parenteral qo'llash ko'nikmalarida xamshiralik parvarishi	teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo'lgan ashyolarni yo'q qilish.			
17.3	Dori moddalarini yuborishda bemorga hamshiralik parvarishi Antibiotiklarni eritish . Insulinni xisoblash	In'eksiya o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo'lgan ashyolarni yo'q qilish. Antibiotiklarni eritish . Insulinni xisoblash va insulin shpritslaridan to'g'ri foydalanish va utilizatsiya qilish	4	A-4	2
17.4	Dori moddalarini tomir ichiga yuborish ko'nikmalarida xamshiralik parvarishi	In'eksiya o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash.. Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo'q qilish;	4	A-4	2
18	Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari Ingalyasiya va ajralmalarni so'rib olishda bemorlarga hamshiralik parvarishi	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklari. soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning o'tkazish usullari. Oksigenoterapiyani o'tkazishga ko'rsatmalar va monelliklar. Ajralmalarni so'rib tashlashning maqsadi, usullari, ko'rsatma va monelliklari. Ajralmalarni so'rish moslamasi. Ajralmalarni so'rish usullari. Og'iz va burun bo'shlig'idan ajralmalarni so'rish. Traxeyadan ajralmalarni so'rish. Doimiy ajralmalarni so'rishda nazorat qilish. Balg'am ko'chishida yordam berish usullari. Ingalyasiya o'tkazish maqsadi, usullari, ko'rsatma va monelliklari. Ingalyator moslamasi. Ingalyasiya o'tkazish usullari. Kislorod bilan ingalyasiya qilish. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Oksigenoterapiya o'tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash Ingalyasiya va ajralmalarni so'rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyasiya va ajralmalarni so'rish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi.Og'iz va burun bo'shliqlaridan ajralmalarni so'rib olishni o'tkazish va muolajadan keyingi kuzatuvlarni o'tkazish	6	N.A 2/4	4

19	Laborator tekshiruvlarda bemorga hamshiralik parvarishi	Tamoq, burundan surtma olish, alg'am yig'ish va tekshirish usullari, maqsadi va ko'rsatmalari. Siydik taxlili usullari va yig'ish maqsadi. Axlat taxlili usullari va yig'ish maqsadi.. Surtma olish va balg'am yig'ish maqsadi va ko'rsatmalari. Siydik va axlat yig'ish usullari, maqsadi.	2	N-2	
19.1	Laborator tekshiruvlarga bemorlardan surtma olish va balg'am yig'ish ko'nikmalarida xamshiralik parvarishi	Surtma olish va balg'am yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg'am yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo'q qilish;	4	A-4	4
19.2	Laborator tekshiruvlarga bemorlardan siydik va axlat yig'ish ko'nikmalarida xamshiralik parvarishi	Siydikni (umumiy taxlil uchun, Nechiporenko, Zimnitskiy, Addis – Kakovski, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash) uchun yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo'q qilish;	4	A-4	4
20	Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari	O'lim holatidagi odam va uning oila a'zolari extiyojlari. E.Kubler-Ross bo'yicha qayg'u xolatining emotsional bosqichlari. Klinik va biologik o'lim belgilari. Og'ir va agoniya davridagi bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari (umumiy ahvoli, tana harorati, nafas olish, A.B.ni kuzatish Pulsioksimetrdan to'g'ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Nafas yo'llari obstruksiyasini va yurak to'xtab qolganini aniqlash. Nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. O'pka-yurak reanimatsiyasini o'tkazish..Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o'lim haqida tushuncha. Terminal davrning turli xil kasalliklardagi davomiyligi. Polliativ parvarish haqida tushuncha. Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal parvarishda hamshiraning tutgan o'rni Terminal davrda bemorlarning jismoniy azoblanishi. Bemorlarning doimiy og'riq natijasida kelib chiqqan azoblanishi. Boshqa sabablarga ko'ra kelib chiqqan azoblanish.O'zbekistonda o'limga bo'lgan munosabatning madaniy xususiyatlari.O'zbekistonda qarindosh-urug'chilik munosabatlarining mustahkamligi.Terminal davrdagi bemorlar o'limni qarshi olish xususiyatlari. Boshqa mamlakatlar jamiyatida o'limga bo'lgan munosabat	6	N.A 2/4	2

		Terminal davrda bemorlardagi kasallik belgilarini engillashtirish. Klinik va biologik o'lim belgilari nafas yo'llari obstruksiyasi sabablari.O'limning mazmuni va konsepsiyasi. Inson uchun o'lim. O'limga aloqador bo'lgan madaniyat. O'lim belgilarini aniqlash (qorachiqalar kengayishi, qorachiqalarni yorug'likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqalarni xiralanishi, "mushuk ko'zi" simptomi). Nafas yo'llari obstruksiyasini va yurak to'xtab qolganini aniqlash. Nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. O'pka-yurak reanimatsiyasini va o'pkning sun'iy ventilyasiyasini o'tkazish. O'YURni o'tkazishda samarali belgilarni aniqlash. Murda bilan ishlash qoidalari.			
			144	144	72

3. O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash

Fanni o'quvchilar tomonidan o'zlashtirish darajasini aniqlash uchun o'qituvchi gurux salohiyatiga qarab zamonaviy ped texnologiya usullarini, og'zaki va yozma test sinovlarni, savol qirg'malaridan foydalanishi mumkin.

O'quvchilarning bilim saviyasi va o'zlashtirish darajasining Davlat talim standartlariga muvofiqligini taminlash nazarda tutiladi:

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar ro'yxati: Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. SHavkat Mirziyoev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"

Asosiy adabiyotlar

1. Zokirova K.O', Toxtamatova D.O' «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2012
2. Tolkachyova O.V., Zinkovskaya I.V. «Основы сестринского дела». Toshkent, CHo'lon nashriyoti, 2009
3. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O'zbekiston milliy nashriyoti, 2007
4. D.M.Sabirov, A.Z.Gazizov "SHoshilinch holatlar" Farg'ona, "Farg'ona nashriyoti", 2005 yil.
5. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2003

6. Umarova T.YU. «Hamshiralik ishi». Toshkent, 2003
7. Fozilbekova M.A. «Hamshiralik ishi nazariy asoslari». Toshkent, 2003
8. A.J.Hamraev, A.V.Alimov, T.S.A'zamxo'jaev "Xirurgiya va reanimatsiya asoslari" Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002 yil

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Axmedov SH.A.«Anatomiya i fiziologiya s patologicheskimi osnovami». Toshkent, Tasvir nashriyoti, 2009 god.
2. Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.
3. Berejnova I.A. «Spravochnik meditsinskoj sestry». Moskva, 2005 god.
4. Karieva M.T., Maxmudova N.M., Karamatova SH.A. «Reformirovanie zdravooxraneniya v Uzbekistane: problemy i zadachi». Tashkent, 2005 god.
5. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. «Osnovy sestrinskogo dela». Moskva, 2005 god.
6. Byulleten - «Assotsiatsiy i obshchestvennyx ob'edineniy meditsinskix sester v stranax Sentralno-Aziatskogo regiona» Tashkent, 2003 god.
7. Obuxovets T.P., Sklyarova T.A., Chernova O.V. «Osnovy sestrinskogo uxoda». Moskva, 2005 god.
8. Chubakov T.CH., Frike E.V., Xaliki V..«Osnovy sestrinskogo dela v semeynoy meditsine», I-tom
9. «DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma». Tibbiyot kollejlari talabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2005
10. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y.
11. Hamshiralik ishi ta'limini takomillashtirish markazi o'quv qo'llanmalari.
12. Hamshiralik ishi ta'limini takomillashtirish markazi "Hamshiralik ishi asoslari" fanidan o'quv qo'llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.
13. Internet ma'lumotlari: tibbiyot institutlari: ToshBTO saytlari www. TashPMI. uz. TTA saytlari, medical.uz. sayti.
14. Verner F.P. "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi" Toshkent, G'afur G'ulom nashriyoti, 2006 yil.
15. Uchebnaya programma i rukovodstvo po prepodavaniiyu. (Razdelы 9-13), CHast 3,Tashkent, 2008 god.
16. «Hamshira» oynomasi.

Internet saytlar

1. <http://www.ziyonet.uz/library/>
2. <http://www.vlibrary.freenet.uz>
3. WWW. med .uz.
4. WWW.maraz uz
5. www vtd look . ru
6. www Lex.uz
7. www bilim. uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

TERAPIYA dan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.15
Ajratilgan auditoriya soat:	90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D. Mamadjanova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O'IBDO'

M. Xakimova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchi:

SH. Ulug'bekova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi Terapiya kafedrasini mudiri

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Terapiya
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Terapiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o'rganish va taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Terapiya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalar shakllanadi. – Terapevtik kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o'rganadi. – Aholi o'rtasida terapevtik kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o'rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Terapiya fanining rivojlanish tarixi. – Terapevtik kasalliklar haqida tushuncha. – Terapevtik bemorlarni o'qitish va muammolarni echish jarayoni. – Katta yoshdagilarning rivojlanish bosqichidagi xususiyatlari. – Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari. – Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish. – Laboratoriya tekshirish usullari. – Nafas olish a'zolari kasalliklari. – YUrak qon-tomir a'zolari kasalliklari. – Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari. – Buyrak va siydik yo'llari kasalliklari. – Qon va qon ishlab chiqarish a'zolari kasalliklari. – Ichki sekretiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari. – Suyak-mushak va biriktiruvchi to'qima kasalliklari. – O'tkir allergozlar. – Gipo-avitaminozlar. – Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish. – Qariyalar salomatligini nazorat qilish va tiklashda hamshiraning vazifalari. – YOlg'iz qariyalarga qo'llab-quvvatlash – Qariyalarda kuzatiladigan kasalliklarning asosiy klinik belgilari – Ichki kasalliklar bilan og'riqan bemordan anamnez yig'ish va ularni ko'zdan kechirish. – Bemor holatiga baho berish. Nafas olish, yurak qon - tomir, ovqat hazm qilish, siydik ajratish, qon va qon yaratish a'zolari, ichki sekretiya bezlari, harakat tayanch a'zolari bilan og'riqan bemorlarga tashxis qo'yish va ularni tashxisga asoslangan holda davolash, profilaktika

	<p>muassasalariga joylashtirish.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va uni sharhlash. – Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig'ish. – Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bemorga shoshilinch yordam ko'rsatish. – Bemorlarni davolash va sog'ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo'llanmalarni rasmiylashtirish. – Gospitalizatsiya uchun ko'rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni. – Qariyalarni bezovta qilayotgan muammolar va ularda parvarish. – YOrdamga muhtojlik tushunchasi. – Uyda parvarishga muhtoj keksalarda parvarish xususiyatlari. – Uyda parvarishga muhtoj keksalarni parvarish qilayotgan oila azolarini o'qitish
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Ichki kasalliklar bilan og'riqan bemordan anamnez yig'ish va ularni ko'zdan kechirish. – Bemor holatiga baho berish. Nafas olish, yurak qon - tomir, ovqat hazm qilish, siydik ajratish, qon va qonyaratish a'zolari, ichki sekretiya bezlari, harakat tayanch a'zolari bilan og'riqan bemorlarga tashxis qo'yish va ularni tashxisga asoslangan holda davolash, profilaktika muassasalariga joylashtirish. – Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va unisharhlash. – Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig'ish. – Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bemorga shoshilinch yordam ko'rsatish. – Bemorlarni davolash va sog'ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo'llanmalarni rasmiylashtirish. – Gospitalizatsiya uchun ko'rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Barcha klinik modullar
O'qitishning tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg'ulot</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	YOzma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish. Terapiya tibbiyotning rivojlanish tarixi. Terapiya fani. Maksud, vazifalari. eldsherlik deontologiyasi asoslari. Maslaxat berish ko'nik malari. Kasallik tarixi sxemasi.	Terapiya fanining rivojlanish tarixi. Terapiya fanining rivojlanishiga katta xissa qo'shgan jahon va sharq olimlarning tibbiyotga qo'shgan hissalar. Kasallik, simptom, sindrom, etiologiya, patogenez, kasallik klinikasi, tashxis, va uning turlari	4	N-2	-
2.	Bemorlarni klinik tekshirish usullari va terapiya kasalliklarni umumiy belgilari. So'rab-surishtirish. SHikoyati. Hayot tarixi. Fizik tekshiruvusullar: ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, auskultatsiya	Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma'lumot. Bemorlarni sub'ektiv tekshirish usullarining (pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallikning rivojlanish tarixi, xayot tarixi) ahamiyati, o'tkazish tartibi.	4	N/A 2/2	4
3.	Nafas a'zolari tizimi. Tekshirish usullari. So'rab-surishtirish. Fizik tekshirish usullari: ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya ob'ektiv tekshirish usullari. Asosiy va qo'shimcha nafas shovqinlari.	Nafas olish a'zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma'lumot. Nafas olish a'zolari kasalliklarining asosiy sabablari, olib keluvchi omillar. Tekshirish usullari. So'rab-surishtirish. Fizik tekshirish usullari: ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya ob'ektiv tekshirish usullari. Asosiy va qo'shimcha nafas shovqinlari.	4	N/A 2/2	4
4.	Nafas a'zolari tizimi patologiyasining asosiy klinik sindromlari. Nafas a'zolari kasalliklari semiotikasi.	O'tkir va surunkali bronxit, o'tkir krupoz va o'choqli pnevmoniya, o'pka sili, o'pka emfizemasi, plevritlar, o'pkaning yiringli kasalliklari, o'pka raki kasalligining, patogenez, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari. Kasallik davosi, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Kollapsda shoshilinch	12	N/A 6/6	6

		yordam ko'rsatish. Kasallik profilak tikasi.			
5.	Yurak-qon tomir tizimi. Tekshirish usullari. So'rab-surishtirish. Ko'zdan kechirish. Palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya.	Yurak qon-tomir a'zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma'lumot. So'rab-surishtirish. Ko'zdan kechirish. Palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya. Yurak qon-tomir tizimini tekshirish usullari. Yurak qon-tomir kasalliklarida qo'llaniladigan tashxisot usullarining (yurakni perkussiya, auskultatsiya qilish, EKG, dopplerografiya, rentgenologik, ExoKG, veloergometriya, qon bosimini o'lchash, qonning umumiy va biokimyoviy taxlili ahamiyati)	4	N/A 2/2	4
6.	Yurak auskultatsiyasi. Yurak tonlari norma va patologiya. SHovqinlar.	Yurak qon tomir a'zolari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni namoyish va tahlil qilish. Bemorlar qabuli va ko'rigida ishtirok etish. Kasallik tarixini o'rganish. Bemorning shikoyatlari, tashqi ko'rinishi va holatiga qarab baho berish. Asosiy ob'ektiv tekshirish usullarini o'tkazish (yurakni perkussiya va auskultatsiya qilish, yurak qisqarishini, pulsni sanash, ABni o'lchash, harorat varag'iga belgilash)	12	N/A 6/6	4
7.	Yurak nuqsonlari: mitral klapan torayishi va mitral klapan etishmovchiligi semiotikasi. Aortal nuqsonlar.	Yurak nuqsonlari kasalliklarining asosiy sabablari, olib keluvchi omillar, Yurak nuqsonlari: mitral klapan torayishi va mitral klapan etishmovchiligi semiotikasi. Aortal nuqsonlar. Kasalliklarning asosiy belgilari, bemorlarni davolash va parvarish qilish. Revmatizm kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, revmatik artrit, endokardit, miokardit, perikardit, revmokardit haqida ma'lumot. Yurak poroklari, etiologiyasi, turlari. Klapan etishmovchiligi, stenoz, kompensatsiya va dekompensatsiya haqida tushuncha Kasallik kechishi, diagnostikasi, asorati, davosi, bemorlar parvarishi, spetsifik profilaktikasi.	4	N/A 2/2	4
8.	Gipertoniya (xafakon kasalligi). Ateroskle roz. Yurakning ishemik kasalliklari. Miokard infarkti O'tkir qon tomirlar etishmovchiligi	Gipertoniya kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari. Gipertonik kriz klinikasi. Kasallik davosi, parhezning ahamiyati, bemorlarni kuzatish va parvarishlash. Gipertonik krizda shoshilinch yordam ko'rsatish. Kasallik	4	N/A 2/2	4

	O'tkir va surun kali yurak etishmo vchiligi.	profilaktikasi. Ateroskleroz, Yurak, stenokardiya, mohiyati, etiologiyasi, klinik turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Stenokardiya xurujida shoshilinch yordam ko'rsatish. Miokard infarkti mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi. Miokard infarktining atipik turlari, ularning klinikasi. Miokard infarkti diagnostikasi. Kasallikning o'tkir davrida yuzaga keladigan asoratlar. Kardiogen shok klinikasi. O'tkir miokard infarktida, o'tkir qon tomirlar etishmovchiligi: hushdan ketish, kollaps, shok. shoshilinch yordam ko'rsatish. Kasallikni davolash va parvarish qilish xususiyatlari, profilaktikasi. O'tkir va surunkali yurak etishmovchiligi (chap qorinchaga aloqador, o'ng qorinchaga aloqador). Mohiyati, patogenezi, sabablari. YURak astmasi, o'pka shishi klinikasi, kechishi. SHoshilinch yordam choralari.			
9.	Ovqat hazm qilish tizimi. Qizilungach, oshqozon, ichaklarni tekshirish usullari (so'rab-surishtirish, fizikal, laborator-asbobiy). Asosiy klinik sindromlar. Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari: qizilo'ngach kasallik lari, gastritlar, yara kasalligi, malabsorb siya sindromi, surunkali kolitlar.	<p>Ovqat hazm qilish a'zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma'lumot. Ezofagit. O'tkir va surunkali gastritlar. O'tkir gastritning mohiyati, turlari (oddiy, korroziv, flegmonali), sabablari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, profilaktikasi.</p> <p>Surunkali gastritlar, me'da va 12 barmoqli ichakning yara kasalligi, me'da raki enterit, kolit, gastroenterokolit mohiyati, sabablari, turlari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi.</p> <p>Me'dadan qon ketish klinikasi va shoshilinch yordam ko'rsatish.</p>	4	N/A 22	6
10.	Jigar va o't yo'llari. Tekshirish usullari: so'rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar. Surunkali hepatitlar, jigar sirrozi, surunkali	Jigar va o't yo'llari. Tekshirish usullari: so'rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar. Surunkali hepatit mohiyati, sabablari, turlari. Kasallik asosiy belgilari. Sariqlik haqida tushuncha, turlari. Kasallik kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Jigar sirrozi mohiyati, etiologiyasi, turlari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari (qon ketishlar, jigar	4	N/A 2/2	6

	xoletsistit.	komasi) va ularning klinikasi. Davolash usullari, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Jigar komasida shoshilinch yordam ko'rsatish. O'tkir va surunkali xoletsistitlar, o't tosh kasalligi mohiyati, turlari, sabablari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. O't sanchig'ida shoshilinch yordam ko'rsatish. Xomiladorlikda kasallikning kechishi			
11.	Buyrak va siydik ajratish tizimi. Tekshirish usullari: so'rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar .Buyrak va siydik ajratish tizimi kasalliklari. O'tkir va surunkaliglomerulonefrit va pielonefritlarni simptomatologiyasi. O'tkir va surunkali buyrak etishmovchiligi semiotikasi.	Buyrak va siydik yo'llari a'zolari anatomiyasi, fiziologiyasi haqida qisqacha ma'lumot. O'tkir va surunkali glomerulonefrit, o'tkir va surunkali pielonefrit mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, oldini olish. Buyrak – tosh kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, buyrak sanchig'i, kechishi, davolash usullari, buyrak sanchig'ida shoshilinch yordam ko'rsatish, xuruj oralig'ida bemorlarni davolash. Kasallikning oldini olish. Xomiladorlikda kasallikni kechishi O'tkir va surunkali buyrak etishmovchiligining sabablari, klinik belgilari, kechishi, asoratlari, uremiya oldi holati va uremik koma klinikasi, kechishi, davolash usullari, sun'iy buyrak , gemodializ haqida tushuncha. O'tkir buyrak etishmovchiligi, uremik komada shoshilinch yordam ko'rsatish.	4	N/A 2/2	6
12.	Ichki sekretiya bezlari va modda almashinuvi tizimi. Tekshirish usullari. So'rab-surishtirish, fizikal-tekshirish usullari. Laborator-asbobiy tekshirish usullari. Terapiya sekretiya bezlari va modda almashinuvi tizimi kasalliklari semiotikasi.	Ichki sekretiya bezlarining anatomo – fiziologik xususiyatlari (qalqonsimon bez, me'da osti bezi). Gormonlar va ularning organizmga ta'siri. Ichki sekretiya bezlari kasalliklarining tarqalganligi va ijtimoiy ahamiyati. Qalqonsimon bez kasalliklari. Diffuz toksik buqoq (Bazedov kasalligi), gipoterioz (miksedema), endemik buqoq kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, qalqonsimon bez kattalashuvining darajalari, kechishi, asoratlari, diagnostikasi, davolash usullari, oldini olish. Tireotoksik kriz klinikasi va unda shoshilinch yordam ko'rsatish. Me'da osti bezining gormonlari va ularning organizmga ta'siri. Qandli diabet kasalligi mohiyati, sabablari, klinik turlari (I tip va II tip), klinik belgilari, kechishi, asoratlari,	4	N/A 2/2	6

		davolash usullari, parhezning ahamiyati, bemorlar parvarishi, oldini olish choralari. Qandli diabet asoratlari (giperglikemik va gipoglikemik komalar) klinikasi va ularda shoshilinch yordam ko'rsatish.			
13.	Qon tizimi. Tekshirish usullari. Fizik tekshirish usullari laborator-asbobiy tekshirish usullari. Qon tizimi kasalliklari.	<p>Qon va qon yaratish a'zolarining anatomo – fiziologik xususiyatlari.</p> <p>Anemiya kasalligi mohiyati, tarqalganligi, etiologiyasi, asosiy guruhlari. Postgemorragik anemiya sabablari, temir tanqisligi anemiyasi vitamin V12 tanqisligi (pernitsioz) anemiyasi, gemolitik anemiya sabablari klinik belgilari, turlari, qon manzarasi, davosi, profilaktikasi. Leykoz kasalligi mohiyati, klinik turlari. O'tkir leykozning va surunkali leykoz (limfoleykoz, mieloleykoz) klinik belgilari, kechishi, asoratlari, qondagi o'zgarishlar, asoratlari, davolash usullari, bemorlar parvarishi, deontologiyaga amal qilish. davolashning yangi usullari, parvarishi. Gemorragik diatezlar haqida tushuncha, kasallik turlari (gemofiliya, trombositopenik purpura, gemorragik vaskulit), klinikasi, kechishi, qondagi o'zgarishlar, davolash usullari. Gemorragik sindromda bemorlarga shoshilinch yordam ko'rsatish. Qon kasalliklarining oldini olish choralari.</p>	4	N/A 2/2	4
14.	Suyak- mushak va biriktiruvchi to'qima kasalliklarining simptomatikasi va tekshirish usullari. Revmatoid artrit. Kasallikning etiologiyasi, patogenezi, patologik anatomiyasi, tasnifi, klinikasi, tekshirish uslublarini o'rganish, laborator tahlillar	Harakat-tayanch apparati haqida anatomo–fiziologik ma'lumot. Mono, - oligo, -poliartritlar haqida tushuncha. Bo'g'im kasalliklariga tashxis qo'yishda rengenologik tekshiruvning ahamiyati. Revmatoid artrit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, oldini olish choralari.	4	N/A 2/2	5
15.	Kasb kasalliklari. Pnevmoniozlar: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi va mehnat kasallik varaqasi bilan boshka ishga vaqtincha	Vibratsion (tebranish) kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish va oldini olish choralari. Pnevmoniozlar mohiyati, etiologiyasi, kasb omilining tutgan o'rni, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parvarishi, profilaktikasi. Kasbga	4	N/A 2/2	4

	o'tkazish.	oid kasalliklarni aniqlashda tashxisot va asbob-uskunalar bilan tekshirishning ahamiyati. SHoshilinch holatlarda bemorlarga yordam ko'rsatish.			
16.	Allergologiya kasalliklari. Atopik bronxial astma: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi	Allergiya, allergen, antitelo, allergik reaksiyalar haqida ma'lumot. Anafilaktik shok, Kvinke shishi, o'tkir eshakemi. Sabablari, klinikasi, kechishi, tez yordam ko'rsatish, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Parxez bilan davolashning ahamiyati. Oldini olish choralari. Allergologik markazlarning ahamiyati Atopik bronxial astma: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi	4	N/A 2/2	3
17.	Gipo-avitaminozlar	Vitaminlar haqida tushuncha. Ularning organizm hayot faoliyatida tutgan o'rni. Gipo-, avitaminozlarning mohiyati, sabablari. Birlamchi va ikkilamchi avitaminozlar haqida tushuncha. A, V, S, D avitaminozlari, bemorlarning shikoyatlari, klinikasi, davolash va oldini olish choralari.	4	N-4	
18.	Kechiktirib bo'lmaydigan xolatlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish	Tez tibbiy yordam ko'rsatish bo'limlarida ishlash va shoshilinch yordam markazi va uning joylardagi filial va bo'limlarida, qishloq vrachlik punktlarida bemorlarni qabul qilishda ishtirok etish. Bemorlarda sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshiruvlarni o'tkazish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish uchun kerakli ash'yolarni, dori vositalarini tayyorlash va zarur bo'lgan muolajalarni bajarish. Bemorlarga namlangan kislorod berish Bronxospazm sindromi bilan og'rigan bemorlar namoyishi va tahlili. Bemorlarda ob'ektiv tekshiruvning tekshiruvning asosiy qismini o'tkazish. Kislorod yostig'ini to'ldirish va namlangan kislorod berish, cho'ntak ingalyatorlaridan foydalanish. In'eksiyalarni bajarish. Bronxial astma xurujida shoshilinch yordam ko'rsatish. Gipertonik kriz bilan og'rigan bemorlarni namoyish qilish. Bemorlarda sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshi ruvlarni o'tkazish va ular asosida bemorning umumiy holatini baholash. SHoshilinch yordam uchun kerakli ash'yolarni tayyorlash va muolajalarni mustaqil bajarish: venadan qon chiqarish,	4	A4	

		muzli xaltacha, grelka tayyorlash va qo'llash, in'eksiyalarni bajarish. Gipertonik krizda shoshilinch yordam ko'rsatish.			
Jami			90	90	45

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Terapiya propedevtikasi. Gadaev A.G.; Karimov M.SH.. T. 2012
2. Terapiya. Gadaev A.G. T: Turon Zamin Ziyos, 2014
3. Vnutrennie bolezni po Tinsli R.Xarrisonu –Perevod s angliyskogo, 2011
4. M.F. Ziyaeva “Terapiya” Toshkent “Ilm ziyos”2019

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Vnutrennie bolezni, tom 1 Muxin N.A. M.: GEOTAR - Media,2009
2. Vnutrennie bolezni, tom 2 Muxin N.A. M.: GEOTAR - Media,2009
3. Profilaktika faktorov riska ishemicheskoy bolezni serdsa v pervichnom zvne zdravooxraneniya Uzbekistana. Nurillaeva N.M., Tashkent 2016
4. Terapevticheskiy spravochnik Vashingtonskogo Pod red. M.Vudli M.: Praktika, 2000.
5. Vnutrennie bolezni 1,2 tom Xarrison 2011
6. Karabaeva R.A. Praktikum po propedevtike vnutrennix bolezney, 1992.Perevod s angliyskogo pod redaksiyey akad. RAMN
7. V.T.Ivashkina “Vnutrennie bolezni po Devidsonu” Geotar M. 2009
8. Sog'lom ovqatlanish- salomatlik mezoni. Karimov SH.I.va boshq Toshkent, 2015
9. Sharapov F.G. Ichkikasalliklar. 2006 yil. Darslik
10. Okorokov. A.N., Diagnostika bolezney vnutrennix organov. Moskva 2009g.

11. Мартынова А.И., Мухина Н.А., Моисеева А.С., Vnutrennie bolezni M, Meditsina, 2012 g

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
[www.ziyonet.uz;](http://www.ziyonet.uz)
[www.lex.uz;](http://www.lex.uz)
[www. cardiosite.ru;](http://www.cardiosite.ru)
[www. cardiologia.ru;](http://www.cardiologia.ru)
[www.bilim.uz;](http://www.bilim.uz)
[www.gov.uz;](http://www.gov.uz)

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

**O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo'yicha**

PEDIATRIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.16
Ajratilgan auditoriya soat:	90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Madixonova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

S. Uzaqova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

D. YUldasheva

Paxtaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`TIBDO`

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Pediatriya
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	29
Dasturning maqsadi	Pediatriya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pediatriya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Pediatriyada bolalar kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezini, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi. 3. Bolalar kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o`rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Pediatriyaning rivojlanish tarixi. – Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi. – Asab sistemasi, sezgi a`zolari, ichki sekretiya bezlari, teri, suyak-muskul sistemasining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Nafas olish a`zolari, yurak-qon tomir sistemasi, qon va qon ishlab chiqarish a`zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX.) – Ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ishlab chiqarish a`zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Oy kuni etib tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – CHala tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish. – Bolalarni umumiy tekshirish usullari. – CHaqaloqlik davri kasalliklari. – Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya. – Nafas olish a`zolari kasalliklari. – YUrak – qon tomir sistemasi kasalliklari. – Ovqat – hazm qilish a`zolari kasalliklari. – Og`iz shilliq qavati kasalliklari. Gelmintozlar. – Buyrak va siydik chiqarish a`zolari kasalliklari. – Qon va qon yaratish a`zolari kasalliklari. – Ichki sekretiya bezlari kasalliklari. – Bolalarda sil kasalligining kechish xususiyatlari. – YUqumli kasalliklarga qarshi kurash choralari va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo`llari. Profilaktik emlashlar. – O`tkir respirator kasalliklar (O`RK). – Poliomielit. Meningokokk infeksiyasi. – Difteriya.

	<ul style="list-style-type: none"> – Skarlatina, qizamiq, qizamiq qizilchasi, suvchechak. – Ko`k yo`tal, epidemik parotit. – Virusli gepatit. – O`tkir ichak infeksiyalari. – Bolalarda OITS kasalligining kechish xususiyatlari. – Kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda bolalarga shoshilinch yordam ko`rsatish. – Baxtsiz hodisalarda tez yordam ko`rsatish va ularni oldini olish.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Bolada antropometrik tekshiruv o`tkazish. – Nafas olish, puls sonini aniqlash, arterial bosimni o`lchash. – Qon tekshiruviga laboratoriyaga yo`llanma yozish va qon tahlilini o`qishni. – Periferik limfa tugunlarini paypaslash. – Bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo`shimcha ovqatlarni tayyorlash. – Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida profilaktik emlashlar o`tkazish. Laborator tekshiruvlar uchun boladan materiallar yig`ish (najas, siydik, balg`am va boshqalar). – Asbob-uskunali tekshirishlar o`tkazishga bemor bolani tayyorlash. – CHaqaloqlarni birlamchi artib-tozalash va kundalik parvarishi. – Quloqqa, burunga dori tomizish. Quloqqa isituvchi kompress qo`yish. – Oksigenoterapiya o`tkazish. – Asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xuruji, hushdan ketish, kollaps, burundan qon ketganda, gipertermiya, talvasa, anafilaktik shok, oftob urganda, sovuq urganda shoshilinch yordam. – Burun-xalqumdan, burun va tomoqdan bakterial ekmaga surtma olish. – Oral regidratatsiya o`tkazish. – Tozalovchi, davolovchi huqnalarni qo`yish. – Zondlash muolajalarini o`tkazish. – Meteorizmga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish. – Infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi tadbirlar o`tkazish. – Sun`iy nafas berish, yurakni bilvosita massaj qilish. – Gospitalizatsiya uchun ko`rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoriga binoan tashkil etish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta`lim A – Amaliy ta`lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar.

	MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Pediatriyaning rivojlanish tarixi. Asab sistemasi, sezgi a`zolari, ichki sekretiya bezlari, teri, suyak muskul sistemasining anatomofiziologik xususiyatlari (AFX). Bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanishi. YOshiga qarab jismoniy o`lchamlarini aniqlash.	Oilaviy poliklinikada va umum amaliyot shifokorlariga yordamchi FAPda feldsherning ish printsiplari, burchlari. “Lemon”, “Hamshiralik hujjatlari” atamalarida xaqida axborot, “Sog`lom avlod” va “Ona va bola” davlat dasturining asosiy yo`nalishlari xaqida tushuncha. Bolalar asab sistemasining tuzilishi, funktsiyalari haqida tushuncha. Bolalarni har tomonlama parvarish qilishda feldsherning roli. Bolaning nutq va eshitish qobiliyatini rivojlantirish bosqichlari. Psixomotor rivojlanish bosqichlari. Rivojlantirish maqsadidagi parvarish bo`yicha tavsiyalar. Suyak to`qimasi va mushaklar tonusining holati. Suyak to`qimasi, bosh suyaklar, umurtqa pog`onasi, ko`krak va chanoq tuzilishining xususiyatlari.	4	N/A 4/	2
2	Nafas olish, yurak-qon tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik chiqarish qon hosil qilish va limfa tizimining anatomik-	Bolalarda nafas olish a`zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning nafas a`zolarini holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida bolalarning nafas olishini kuzatish, o`pkani perkussiya va auskultatsiya qilish. Nafas	4	N/A 2/2	2

	<p>fiziologik xususiyatlari. (AFX.)</p> <p>Nafas olish, yurak-qon tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik chiqarish qon va qon hosil qilish tizimiholatini baholash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni egallash.</p>	<p>olish sonini sanash.</p> <p>Bolalarda yurak-qon tomir tizimining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning yurak-qon tomir tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida puls soni, yurakni perkussiya va auskultatsiya qilish. Bolalarda arterial bosimni o'lchash.</p> <p>Bolalarda qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning qon va qon yaratish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari</p> <p>Bolalarda ovqat hazm qilish va siydik ayiruv a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.</p>			
3	<p>Bolalarning ovqat hazm qilish va siydikchiqarish a'zolari holatini baholash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni egallash.</p>	<p>Bolalarning ovqat hazm qilish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari. Korinni paypaslash, najas xarakterini kuzatish.</p> <p>Bolalarning siydik ayiruv tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Tekshiruv uchun go'dak bolalardan siydik yig'ish.</p>	4	A-4	2
4	<p>Oy kuni etib va chala tug'ilgan chaqaloqlar va uni parvarishlash. BTSJ, OPV va VGVvaksinalariniyuborishteknikasini egallash</p>	<p>Oy kuni etib tug'ilgan chaqaloqning ta'rifi va alomatlari. Apgar shkalasi bo'yicha holatini baholash. CHaqaloqlarning fiziologik holatlari, chaqaloqlarni ovqatlantirish qoidalari. O`zR. SSVning 2003 yil 13.11.dagi 500-sonli "Perinatal yordam samaradorligini oshirish yuzasidan tug`ruq komplekslari (bo`limlari) ishlarini qayta tashkil qilish va shifoxona ichi infeksiyalarini oldini olish to`g`risida" buyrug`i bilan tanishtirish. CHala tug`ilgan chaqaloqning belgilari. CHala tug`ilish sabablari, darajalari. CHala tug`ilgan bolalarning markaziy nerv sistemasi, issiqlik almashinuvi va nafas olishining xususiyatlari. CHala tug`ilgan bolalarni isitish usullari. Ovqat ehtiyojini hisoblash.</p>	4	N/A 2/2	4
5	<p>Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqni ko`zdan kechirish, muddatiga etmaslik darajalarini aniqlash</p>	<p>Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqni ko`zdan kechirish, muddatiga etmaslik darajalarini aniqlash va holatini baholash. Kuvezni tozalash va texnika xavfsizligini o`rganish. Isitish uchun grellkalarni to`ldirish va qo`llash. Muddatiga</p>	4	A-4	-

		etmay tug`ilgan chaqaloqlarni parvarishlash bo`yicha onalarga tavsiyalar berish. Oilaga keyingi parvarish bo`yich ko`nikmalarni rolli o`yinlar, video-audio materiallar yordamida o`rgatish. "Kenguru" metodi bo`yicha parvarishlash (mehr-muhabbatni shakllantirish). Samarali perinatal parvarishni tashkil etish (UNISEF).			
6	Bolalarning umumiy tekshirish usullari.	Bemordan anamnez yig`ish va muammosini aniqlash xususiyatlari. Kasallik tarixi, hayot tarzi bilan tanishish. Bolani ob`ektiv tekshirish usullari: ko`zdan kechirish, palpatsiya perkussiya va auskultatsiya o`tkazishning ahamiyati. Laborator tekshirish usullarining tashhis qo`yishdagi ahamiyati. Laborator tekshiruvlar uchun material yig`ish va laborato riyaga etkazish, laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish va tekshiruv natijalarini tahlil qilish. Bemor bolalarni turli laborator tekshiruviga tayyorlash ,hamshira va feldsherlarning ushbu ishlarni amalga oshirishdagi vazifalari. Tibbiy xujjatlar bilan tanishish va ularni to`ldirish.	4	A-4	2
7	Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish. Erta yoshdagi bolalar va chaqaloqlarni ko`krak suti bilan ovqatlantirish bo`yicha ko`rsatmalar berish.	Ko`krak bilan emizishga antenatal tayyorgarlik. Emadigan yoshdagi bolalarni ovqatlantirish turlari. Tabiiy ovqatlantirish, uning afzalligi. Ko`krak bilan boqishga ko`rsatma va qarshilik lar. 6 oygacha bo`lgan bolalarni to`g`ri ovqatlantirish bo`yicha tavsiyalar. Aralash va sun`iy usulda ovqatlantirish, unga o`tkazishga ko`rsatmalar. Qo`shimcha ovqat (dokorm, prikorm) turlari, uni berish qoidalari. Ona suti ning o`rinbosari – oddiy, nordon, fiziologik, quruq aralashmalar. YA sli yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Taomnoma tuzish qoida lari. Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Oilada bolalarning ovqatlanishini tashkil qilish. Erta yoshdagi bolalar va chaqaloq larni ko`krak suti bilan ovqatlan tirish. Bolalarni to`g`ri ovqatlantirishda feldsherning vazifalari, hamshiraning roli.	4	N/A 2/2	4

8	CHaqaloqlar asfiksiyasi, chaqaloqlar gemolitik kasalligi, tug`ruq jaroxatlari, teri va kindik kasalliklari	CHaqaloqlarasfiksiyasi, tug`ruqjaroxatlari, chaqaloqlarninggemolitikkasalligi, teri, kindikkasalliklari, chaqaloqlarsepsisi: ta`rifi, sababi, belgilari, davosi, hamshiralikparvarishi. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklarning asosiy sabablari, ularning turlari. Gemolitik kasallik, asfiksiya, teri va kindik kasalliklari. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklardan pilorospazm va pilorostenoz haqida tushuncha. CHaqaloqlik davri kasalliklarining oldini olish, tez tibbiy yordam ko`rsatish va sog`lom turmush tarzini belgilashda feldsher, hamshira ning roli va asosiy vazifalari.	4	N-4	2
9	Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya.	Raxit, spazmofiliya va ekssudativ – kataral diatezning sabablari, klinik belgilari, davo, profilaktikasi.Raxitning kelib chiqish sabablari.Klassifikatsiyasi va klinik belgilari.Diagnostika (laboratoriya va rentgenologiya).Davolash(kun tartibi, ovqatlanish, vitamin D, kaltsiy va fosfor preparatlarini qo`llash).Raxit oqibatlarini va uni oldini olish. Gipokaltsemiya haqida tushuncha.Kasalliklar profilaktikasi yosh bolalarni to`g`ri tuzilgan kun tartibida tarbiyalash va ovqatlantirish koidalari amal qilishda oilaviy hamshira va feldsherning vazifalari.	4	N-4	2
10	CHaqaloqlar asfiksiyasi, tug`ruq jaroxatlari, chaqaloqlarning gemolitik kasalligi, teri va kindik kasalliklarida bemor chaqaloqni kuzatish.	CHaqaloqlarasfiksiyasi, tug`ruqjaroxatlari, chaqaloqlarninggemolitikkasalligi, terivakindikkasalliklaridabemorchaqaloqni uzatish, davomuolajalarivahamshiralikparvarishibo`y ichako`nikmalarniegallash. Bemor chaqaloqlarni namoyish qilish. Bemor chaqaloqlarni kuzatish, kasalliklar belgilarini aniqlash, ularni jonlantirish, davolash va parvarishni tashkil qilish ko`nikmalarini egallash. Qo`g`irchoq, fantomlarda o`pkani sun`iy ventilyatsiya qilish usullari, nafas yo`llarini qog`onoq suvlari va shilimshiqlardan tozalash, yurakni bilvosita massaj qilish va boshqa muolajalar texnikasini bajarish.	4	A-4	4
11	Nafas olish a`zolari kasalliklari:rinit, angina, otit,faringit, laringit, soxta krup, bronxit, zotiljam va bronxial	Bolalarda nafas olish a`zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari.Nafas olish a`zolari kasalliklarining bolalar kasalliklari orasida ko`p uchrashi va keng tarqalganligi. Rinit, angina, otit,faringit, laringit, soxta krup,	4	N A 2/2	4

	astma Nafas a'zolari holatini baholash.	bronxit, zotiljam va bronxial astmaning sabablari, ularni rivojlanishiga olib keluvchi omillar, belgilari, davosi, asoratlari va oldini olish. Bronxial astma: ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, davolash tamoyillari. Bolalar nafas olish a'zolari kasalliklarining profilaktikasida feldsher hamda hamshiraning roli.			
12	YUrak– qon tomir sistemasi kasalliklari. EKG, FKG, funksional, diagnostik muolajalar .	Revmatizm – bolalik davrida kechish xususiyatlari. Revmatizm formalari. Kardit, poliartrit, kichik xoreya. Tug`ma va orttirilgan yurak nuqsonlariga qo'shilgan tushuncha. Kun tartibi va parvarishning asosiy xususiyatlari. O`tkir qon tomir va yurak etishmovchiligida bemorni parvarish qilish va davolash xususiyatlari. Tug`ma yurak nuqsonlarining turlari, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda yordam ko`rsatishda feldsher taktikasi.	10	N/A 6/4	4
13	Ovqat–hazm qilish va shilliqqavati a'zolari kasalliklari. Og`iz orqali regidratatsiya o`tkazish, suyuqlikni tomchilab tomirdan yuborish.	Bemor bolalarni namoyish qilish. Anamnez yig`ish, kuzatish, kasallik belgilarini aniqlash, bemor holatiga baho berish. Postlarda va muolajalar xonasida ishlash. ORT burchagi bilan tanishish va ishlash. Og`iz orqali regidratatsiya o`tkazish, suyuqlikni tomchilab tomirdan yuborish. Bemor ichgan va ajratgan suyuqlikni hisobga olish va qayd etish. Najasni koprogramma va bakteriologik tekshirishga yig`ish. Me`dani yuvishga jihozlarni tayyorlash va texnikasini o`zlashtirish. Qusganda va qorinda og`rik bo`lganda yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish usullari.	4	N/A 2/2	2
14	Stomatit va gelmintoz kasalligida bola holatini baholash.	Stomatitda kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, og`iz shilliq qavatini parvarishlash. Gelmintoz kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, tashxis usullari bolalarda hamshiralik parvarishini o`tkazish. Bolalarda gelmintoz–enterobioz, askaridoz, lyamblioz kasalliklarning ko`p uchrashi yuqish yo`llari klinik belgilari asoratlari.	4	A-4	-
15	Buyrak va siydik chiqarish a'zolari	Siydik chiqaruv yo`llarining kasalliklari bolalar orasida juda keng tarqalganligi.	4	N/A	2

	kasalliklari. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari da bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi	Pielonefrit va glomerulonefrit ning klinik formalari, belgi lari, laboratoriya diagnostikasi, asoratlari. Profilaktika va davo choralarini o`tkazish. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari - tsistit, pielonefrit, glomerulonefrit: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Profilaktika va davo choralarini o`tkazishda feldsher va hamshiraning roli va vazifalari.		2/2	
16	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari.Qon kasalliklari profilaktikasi bo'yicha bola va uning oilasi bilan suhbat rejasini tuzish.	Qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.Temir tanqisli anemiyasi: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari anemiyada bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Gemorra gik diatez haqida tushuncha, uning turlari, klinik belgilari. Bola lar kasalliklarini integrirlash gan usulda olib borish usullari. Bolalarda anemiya va gemorragik diatez kasalliklarining profilaktikasida feldsher va hamshiraning vazifalari.	4	N/A 2/2	2
17	Ichkisekretsiyabezlarika salliklari.	Bolalarda endokrin tizimning anatomik-fiziologik xususiyat lari. Ichki sekretiya bezlarining tuzilishi va organizmdagi vazifa lari haqida qisqacha ma'lumot. Qalqonsimon bez kasalliklari haqida tushuncha.Zamonaviy diagnostika uslublari. Dispanser kuzatuvi. Bolalarda qandli diabet kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari. Bolalarda qandli diabetning kechish xususiyatlari. Qandli diabetning I tipi (insulinga bog`liq qandli diabet),qandli diabetning II tipi (insulinga bog`liq bo`lmagan qandli diabet) haqida tushuncha. Bolalarda qandli diabet kasalliginining profilak tikasida hamshira, feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	N-4	2
18	Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish.	Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish: shiko yatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Qand li diabet bilan kasallangan bola va uning oilasiga parhez va kun tartibini tashkil qilish haqida suhbat rejasini tuzish. Insuli no terapiya o`tkazish qoidalarini o`rganish.Bola va oila a'zolariga endemik bo`qoq hamda qandli diabetni oldini olish bo'yicha	4	A-4	4

		tavsiyalar berish. Bemorbolalarni namoyish qilish. Anam nez yig`ish, kasallik simptomlarini aniqlash. Laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Insulinning dozasini hisoblash va yuborish qoidasini o`rganish.			
19	Bolalarda o`tkir nafas va o`tkir yurak-qon tomir etishmovchiligi sabablari, belgilari.	Nafas etishmovchilik sabablarini aniqlash va uning darajalarini baho lash. O`tkir stenozlovchi laringotra xeit, bronxospazm, bronxial astma xurujida bola va uning oilasiga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish qoidalarini o`rganish. Bir yoshgacha va bir yoshdan oshgan bolalar ning nafas yo`llariga yot jismlar tushganda shoshilinch yordam ko`rsatish. Hiqildoq stenoz (chin krup)da kechik tirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Talvasa sindromida shoshilinch yordam ko`rsatish. Bolaning oila a`zolariga shoshilnich yordam ko`rsatishni o`rgatish. O`zbekistonda «Tez tibbiy» pediatriya yordamining rivoji bilan tanishish. «Tez tibbiy yordam» stantsiyasi, uning tarmoqlari, ish printsiplari, tuzilishi, jihozlari va shu erda ishlovchi feldsherning vazifalari bilan tanishish.	4	N-4	-
20	Silga qarshi qo`llaniladigan asosiy preparatlar.	Bolalarda sil kasalligi sabablari, bolalarda kechishi, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, bemor bolani parvarishlash, kasallik profilaktikasida hamshiraning vazifalari. Sil etiologiyasi, bolalarga yuqish yo`llari. Bolalarda uchraydigan sil formalari.Diagnostika usullari, tuberkulin – diagnostika. Sanatoriyada davolanish. Dispan ser kuzatuv. Sil profilaktikasi. Spetsifik va nospetsifik profilaktika. O`zbekistonda va boshqa davlatlarda sil bilan kasallanish va sildan o`lim holatlarini kamaytirish borasida tibbiy xizmatning vazifalari.	10	N/A 6/4	4
21	YUqumli kasalliklarga qarshi kurash choralarini va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo`llari.	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. YUqumli kasallik o`chog`ida olib boriladigan epidemiyaga qarshi choratadbirlar.YUqumli kasalliklarga qarshi xavfsiz immunizatsiya tamoyil lari,	4	A-4	4

	Profilaktik emlashlar.	“sovuqlik zanjiri” haqida tushuncha. Profilaktik emlashlar taqvimi. Immunoprofilatika maqsadi, qo`llash tartibi. Immunoprofilaktika turlari tarkibini o`rganish. Xavfsiz immunizatsiya uchun tavsiyalar. Vaktsina turlari, ularning tarkibi bilan tanishish. Emlash jadvali tarkibi va muddatlari bilan tanishish. Vaktsinatsiya zardoblarini yuborgandan keyin bo`ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Vaktsinalarni teri ostiga, teri orasiga, mushak orasiga va og`iz orqali yuborishni o`zlashtirish. Onaga (oilasiga) emlashdan so`ng e`tiborni qaratishi lozim bo`lgan holatlar haqida tavsiyalar berish.			
22	O`tkir respirator kasalliklar (O`RK). Poliomielit va meningokokk infeksiyasi. Meningokokk, difteriya infeksiyali va poliomielitli bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish	O`tkir respirator virusli infeksiyali bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish, bemorlar shikoyatlarini klinik taxlil qilish. Epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`rganish. Bolalarga infeksiyalarning tez yuqishi, keng tarqalishi. Meningokokk infeksiyasi. O`choqda epidemiyaga qarshi tadbirlar. Poliomielit ta`rifi, etiologiyasi, belgilari, tashhisoti, davosi, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. O`zRSSVning 2010 yil 20.09dagi 271-sonli “Respublikada sholga qarshi to`rtinchi raund Milliy emlashni tashkil etish va o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish.	6	N/A 2/4	2
23	Difteriya , skarlatina, qizamiq, qizamiq qizilchasi, suvchechak. Toshmalarni yiringlashini oldini olish chora-tadbirlari.	Ilgari va hozirgi vaqtda difteriya bilan kasallanish. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar ni o`tkazish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari. Difteriyaning tarqalish yo`llari va manbalari, asosiy klinik belgilari, formalari va davrlari, kasallikning asoratlari, diagnostikasi. Qizamiq, qizamiq qizilchasi, skarlatina, suvchechak infeksiyalari bilan og`rishni yoshga bog`liqligi. Toshmalar xarakteri. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar. O`zRSSVning 2007 yil 13.03dagi 114-sonli “Respublika aholisi o`rtasida qizamiq va qizilchaga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar jamoasida	4	N/A 2/2	2

		va oilada epidemiya ga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.			
24	Ko`k yo`tal, epidemik parotitga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish. Bemor bolani ko`zdan kechirish va holatini baholash. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.	Epidemik parotit va ko`k yo`tal kasalligining bolalarda kechish xususiyatlari. Diagnostikada bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi. bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi. Epidemiyaga qarshi tadbirlar. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	N/A 2/2	2
25	Virusli gepatit. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.	Virusli gepatit: ta`rifi, sababi, turlari, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, hamshiralik parvarishi, dispan ser nazorati, profilaktikasi. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usul lari. Davolash tamoyillari. Bemor parvarishida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	N/A 2/2	-
26	Qorinog`rig`idavaqayt qilgandabirinchiyordam ko`rsatish.	Dizenteriya: ta`rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Salmo nellez: ta`rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi YOsh bolalarda ichak infeksiyalari bilan kasallanish va shu kasalliklardan o`lim holatlarida ichak infeksiyalarining tutgan o`rni. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	A-4	6

27	<p>Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar.</p> <p>Bolalarda kasalligining xususiyatlari.</p> <p>OITS kechish</p>	<p>O`kuvchilarni O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 25 mart 2015 yildagi "O`zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini olidini olish chora-tadbirlari va tibbiy yordamni yanada takomillash tirish to`g`risida"gi 123-sonli buyrug`i bilan tanishtirish. OIV-infeksiyasi kasalligi xaqida tushuncha, kelib chiqish sababi, qo`zg`atuvchisi, yuqish yo`llari, statistika ma`lumotlari. Klinik belgilari va turlari. Kasallikka moyillik guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlash. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usullari. Davolash tamoyillari. Bemor parvari shida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi. OIV-infeksiyasi bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Kasallik bilan zararlanishning oldini olish. OIV-infeksiyasining bolalarda kechish xususiyatlari, zamonaviy diagnostika usullari, bunda hamshiraning roli va taktikasi. OIV-infeksiyasi profilaktikasida hamshiraning, feldsherning Axoli orasida sanitariya va oqartuv ishlarini olib borish. vazifalari.</p>	4	N/A 2/2	4
28	<p>Tashqi muhit ta`sirotlari natijasida kelib chiqqan shoshilinch holatlarda bolaga birinchi yordam ko`rsatish. Oftob urganda, elektr jarohatida shoshilinch yordam ko`rsatish.</p>	<p>Baxtsiz hodisalar haqida umumiy tushuncha. Bolalarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatish maqsadida tez va favqulodda yordamni tashkil etishda feldsherning funktsional vazifalari. Baxtsiz hodisalarda bolaga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari.</p>	4	N/A 2/2	2
29	<p>Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.</p>	<p>Ilon chaqqanda zaharni organizmdan chiqarish usullarini o`rganish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Allergik reaksiya turlari haqida ma`lumot berish. Bemorlarda gemodinamik kuzatuv o`tkazish va qayd etish. Jadal davolash tadbirlari o`tkazishda ishtirok etish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.</p>	4	A-4	-
Jami:			90	90	63

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

5. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
6. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
7. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
8. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. M.F.Ziyaeva. Z.O.Rizaeva. “Bolalarda xamshiralik parvarishi”. Toshkent, “Fan va texnologiya” 2012 yil.
2. X.N Fayziev. «Sestrinskiy uxod za detmi» Toshkent, «Ilm ziyo» nashriyoti, 2008 yil
3. K.S Inomov. «Pediatriyada xamshiralik ishi» Toshkent, 2007 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Bolalikdahamshiralik ishi” fanidan tibbiyot kollejlari o`qituvchilari uchun metodik qo`llanma. Toshkent 2016. (UNISEF).
2. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo`llanma. 2014 (UNISEF).
3. “Effektivnyy perinatalnyy uxod. Akusherstvo(Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov) 2014 (UNISEF).
4. “5 yoshgacha bo`lgan bolalarning o`shishi va rivojlanishi” O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
5. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo`yicha tavsiyalar” O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
6. “Bola-sog`lom bo`lsin desangiz”. O`quv kursi.Toshkent, 2013 y.7. “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” Uslubiy qo`llanma. Toshkent, 2010 y.
7. “Qiz bolalarni o`shisini baholash va kuzatish hamda ko`rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O`quv kursi. Toshkent-2009 yil.(UNISEF).
8. “O`g`il bolalarni o`shisini baholash va kuzatish hamda ko`rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish” O`quv kursi. Toshkent, 2009.

9. Birlamchi tibbiy sanitariya tizimidagi hamshiralar ishining asosiy ko`nikmalari. O`quv qo`llanma. USAID ZdravPlyus loyihasi. Toshkent 2008.
10. Effektivnost patronajnyx vizitov medsester ADBUSAID proekt ZdravPlyus. Tashkent 2007 dekabr.
11. “Ko`krak suti bilan boqish bo`yicha maslahat olib borish o`quv kursi” o`qituvchilar uchun qo`llanma. Toshkent, 2007y
12. N.V. Ejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.
13. “SHaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o`qitish ” Master trenerlar uchun qo`llanma. Toshkent, 2006y
14. E.M. Rusakova. «Pediatriya doklinicheskaya praktika» Minsk,2004
15. V.D. Tulchinskaya «Sestrinskoe delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003 yil.
16. «Sestrinskoe delo». Moskva, izdatelstvo «Meditsina», ejemesyachnyy jurnal.
17. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish. O`quv qo`llanma UNICEF Toshkent-2003.
18. “Sovershenstvovanie uslug ohrany materinstva i detstva v Uzbekistane” (UNISEF).Toshkent-2003.

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www.bilim.uz;
www.Lexuz.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

Jarroxlik va reanimatsiya fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi: 1.Umumiy amaliyot feldsher-laboranti

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.17

Ajratilgan soat: 90

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvlar:

“Davolash ishi-1 ” kafedrası mudiri

R.S.Azizova

Taqrizchilar:

B.I.Karimberdiev

TTA ko'p tarmoqli klinikasi bosh shifokor o'rinbosari

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Jarroxlik va reanimatsiya
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	17
Dasturning maqsadi	Xirurgik kasalliklar xususiyatlari, shoshilinch yordam berish, kasalliklarni davolash, kelib chiqishi mumkin bo'lgan asoratlardan va ularni oldini olish, bemor va uning oila a'zolariga ruhiy yordam berish haqida nazariy bilimlarini takomillashtirish, nazariy bilimlarini amaliyotga tadbiq qilish, amaliy ko'nikmalarni takomillashtirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Xirurgik kasalliklar, ularning sabablari, klinik belgilari, davolash, asoratlari, oldini olish haqida nazariy ma'lumotga va maliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar; - og'ir ahvoldagi bemorlarni jonlantirish, ularni parvarishlash haqidanzariy ma'lumotga va maliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – xirurgiya fani haqida tushuncha: xirurgik davolash usullari, operatsion davolash xususiyatlari; – xirurgik asboblarni nomlari, guruhlari, vazifasi va qo'llanilishi; – xirurgik infeksiya haqida tushuncha; – aseptika va antiseptika asoslari; – sterilizatsiya usullari; – shoshilinch va rejali operatsiyaga tayyorlash xususiyatlari; – og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha, og'riqsizlantirish turlari; – qon ketish tushunchasi, tasnifi, turlari, belgilari, asoratlari; – qon ketishini vaqtinchalik va uzil-kesil to'xtatish usullari; – qonni tayyorlash va saqlash qoidalari; – qon quyish usullari,ularga ko'rsatma va moneliklar; – OIV/OITS haqida tushuncha va tibbiyot hodimlarini OIV/OITSDan himoyalash qoidalari; – xirurgik infeksiyani davolash va bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini, oldini olish chora-tadbirlari; – shikastlanish tushunchasi, turlari, klinikasi, davosi; – nafas a'zolari va ko'krak qafasining xirurgik kasalliklarida hamshiralik parvarishi xususiyatlari; – qon tomirlarining xirurgik kasalliklari; – o'tkir qorin og'rig'i haqida tushuncha, sabablari, klinik belgilari, tashxisotini va tekshirish usullari, birinchi tibbiy yordam, bemorni kasalxonaga transportirovka qilish; – urologik kasalliklarni etiologiyasi, klinik belgilari, tekshirish usullari va bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari;

	<ul style="list-style-type: none"> – o‘smalar haqida tushuncha va turlari; – onkologik bemorlarni tekshirish va davolash usullari; – reanimatsiya va intensiv terapiya tushunchasi; – pterminal holat sabablari, bosqichlari, klinik belgilari; – o‘tkir nafas yetishmovchiligining sabablari, belgilari; – patologik nafas turlari; – o‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi sabablari va belgilari, klinik shakllari; – koma turlari, sabablari, darajalari. klinik manzarasi, intensiv terapiya; – zaharlanishda, suvga cho‘kishda, bo‘g‘ilishda reanimatsiya va intensiv terapiya o‘tkazish; – me‘daga og‘iz va burun orqali zond kiritish; – dezintoksikatsion va infuzion terapiya o‘tkazish; – zaxarlanganda antidotlarni yuborish.
<p>Ko‘nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – xirurgiya bo‘limidagi asosiy tibbiy hujjatlarni to‘ldirishni va yuritish; – eng zarur operatsiyalar uchun asboblarni to‘plamini yig‘ish; – xirurgik ishni tashkil qilishda O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlarini qo‘llash; – bog‘lov materiallarini bichish, tayyorlash va bikslarga joylash; – bog‘lov materiallarini va xirurgik asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash va sterillash; – operatsiyadan oldin qo‘lni zamonaviy usulda yuqumsizlantirish; – steril kiyim, rezina qo‘lqop kiyish va steril stol tayyorlashni; – xirurgiyada infeksiya tushishining oldini olishda O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlarini qo‘llash; – asosiy antiseptik vositalarni qo‘llashni va ularga retseptlar yozish; – bemorni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlash; – tananing turli sohalariga bintli bog‘lamlarni har xil ko‘rinishlarda bog‘lash; – leykoplastirli, kleolli bog‘lamlarni qo‘llash; – elastik bint, to‘rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriyalarni qo‘llash; – gips sifatini aniqlash, gipsli bint va longetalar tayyorlash, qo‘yish va yechish uchun kerakli asboblarni tayyorlash; – qon yo‘qotgan bemorlarni ahvolini baholash; – qon ketishini vaqtinchalik to‘xtatish usullari qo‘llash;; – ichki qon ketishida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – qon guruhi, rezus faktor, qon quyish uchun individual va biologik moslik sinamalarini aniqlash; – qon va qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklarni quyishda uchraydigan asoratlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – yiringli jarohatlarga ishlatilgan xirurgik asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash va sterillash; – qoqsholga qarshi emlash; – transport shinalari yordamida immobilizatsiya va transportirovka qilish; – turli xil shikastlarda shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish;

	<ul style="list-style-type: none"> – jarohlarni birlamchi xirurgik tozalash uchun asboblarni tayyorlash; – kuyganda, sovuq olganda va elektrdan shikastlanishda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; – kalla-miya shikastlarida bemor holatini baholab, shifokorgacha birinchi yordam ko'rsatishni. – ko'krak qafasi va ko'krak qafasi a'zolari shikastlarida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish; – qon tomirlarida xirurgik kasalliklari bilan operatsiya bo'lgan bemorlarni parvarish qilish; – qorin bo'shlig'i a'zolarining eng tipik operatsiyalari uchun asboblarni tayyorlash; – gastrostomali, kolostomali bemorlarni parvarish qilish; – o'tkir buyrak sanchig'i xurujida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish; – kateter va sistostoma orqali qovuqni yuvish; – ko'z qorachig'ini yorug'likka reaksiyasini aniqlash; – Bobrov apparati, sun'iy nafas berish apparatlarini ishga tuzatish; – traxeostomiya, intubatsiya uchun asboblarni tayyorlash; – bemorni EKGga tayyorlash va EKG o'tkazish; – elektroddefibrillyatorni ishga tuzatish; – qon bosimi, puls, nafas olish tezligini o'lchash.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'lik bo'lgan fanning nomi	<p>“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”</p> <p>“Farmakologiya va retseptura”</p> <p>“Hamshiralik ishi asoslari”</p> <p>“Ichki kasalliklar asoslari va birinchi tibbiy yordam”</p> <p>“Bolalar kasalliklari asoslari va birinchi tibbiy yordam”</p>
O'qitishning tashkiliy shakli	<p>N –nazariy ta'lim;</p> <p>A –amaliy ta'lim;</p> <p>NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar;</p> <p>MX –maxsus xonalarda mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgik davolash xususiyatlari. Xirurgik ishni tashkil qilish.	<p>Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgiyaning rivojlanish tarixi.</p> <p>Xirurgik davolash xususiyatlari. Xirurgik muassasalarining tuzilishi. Jarroxlik ishini tashkil qilish. Xirurgik asboblarni nomlari, guruhlari, vazifasi va qo'llanilishi. Oilaviy poliklinika, shikastlanish punkti, qishloq vrachlik punktlarida aholiga xirurgik yordam ko'rsatilishida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari asosida ish yuritish.</p> <p>Xirurgik stasionar, xirurgik bo'lim, operasion blok tuzilishi bilan tanishish. Tibbiy hujjatlar. Xirurgik asboblarni o'rganish</p>	6	NA 2/4	
2	Xirurgiyada infeksiya tushishini oldini olish. Aseptika va antiseptika.	<p>Xirurgik infeksiyaning organizmga tushish va tarqalish yo'llari. Kasalxona ichi infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari. Aseptika. Sterilizatsiya. Antiseptika. Xirurgik asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash, sterilizatsiya samaradorligini nazorat qilish. Asosiy antiseptik vositalar, ularni ta'siri va xirurgiyada qo'llanilishi.</p> <p>Sterilizatsiya bo'limi ishi bilan tanishuv. Shifoxonada hozirgi kunda qo'llanilayotgan asosiy antiseptik vositalar, ularning ishlatilish usullari bilan tanishish va qo'llash.</p> <p>Operasiya xonasini tozalash usullari. Qo'lni va operatsiya maydonini yuqumsizlantirish usullari. Steril kiyim kiyish tartibi. Steril qo'lqop kiyish tartibi. Steril</p>	6	NA 2/4	8

		stolni tayyorlash. Bog'lov ashyolarini tayyorlash va bikslarga joylash usullarini o'zlashtirish.			
3	Xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda hamshiraishining xususiyatlari. Operatsiyadan oldingi va operatsiyadan keyingi davr. Og'riqsizlantirish.	<p>Xirurgik operatsiya haqida tushuncha. Operatsiya turlari. Operatsiyadan oldin hamshira jarayoni. Bemorni jismonan va ruhan operatsiyaga tayyorlash. Bemorni shoshilinch va rejali operatsiyaga tayyorlash. Bemor terisini, organ va sistemalarini operatsiyaga tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorni palataga ko'chirib o'tkazish. Operatsiyadan keyin bemorni umumiy holatini va hayotiy ko'rsatkichlarini (A/B, puls, nafas harakati) kuzatish. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlar va ularni oldini olish maqsadida bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, reabilitasiya xususiyatlari.</p> <p>Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash: rentgenografiya, UTT, endoskopiya, rektomonoskopiya. Bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlashda qatnashish: terini tuklardan tozalash, tozalovchi huqna, premedikasiya o'tkazish. Operatsiya vaqtida hamshira parvarishi. Narkoz berishda va narkozdan uyg'onishda hamshira parvarishi. Bemorni operatsiya xonasiga va operatsiya xonasidan palataga ko'chirib o'tkazish. Bemor o'rmini tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilish. Bog'lamlarni yangilashda, drenajlarni yuvishda, bemorni ovqatlantirishda ishtirok etish.</p> <p>Og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha. Narkoz turlari va bosqichlari. Asosiy narkotik preparatlar va ularning xossalari. Bemorni narkozga tayyorlash. Premedikatsiya va uning ahamiyati. Narkoz vaqtida va undan keyin ro'y beradigan asoratlar, ularni oldini olish va davolash. Narkoz berish uchun ko'rsatma va mone'liklar. Mahalliy anesteziya va turlari. Mahalliy anesteziya uchun ishlatiladigan preparatlar. Narkoz varaqasini yuritish</p>	6	NA 2/4	4

		qoidalari.			
4	Desmurgiya	<p>Desmurgiya haqida tushuncha. Bog‘lamlarning turlari. Bog‘lam qo‘yish qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli bog‘lam qo‘yishni o‘rganish. Elastik bint, to‘rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriylarni qo‘llash. Durrachali bog‘lam va materiallardan foydalanib bog‘lam qo‘yishni o‘rganish. Qattiq bog‘lamlarning turlari. Gips sifatini aniqlash. Gipsli bint va longetalar tayyorlash. Gipsli bog‘lam qo‘yish va yechishda ishtirok etish.</p> <p>Desmurgiya haqida tushuncha. Bog‘lamlarning turlari. Bog‘lam qo‘yish qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli bog‘lam qo‘yishni o‘rganish. Elastik bint, to‘rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriylarni qo‘llash. Durrachali bog‘lam va materiallardan foydalanib bog‘lam qo‘yishni o‘rganish. Qattiq bog‘lamlarning turlari. Gips sifatini aniqlash. Gipsli bint va longetalar tayyorlash. Gipsli bog‘lam qo‘yish va yechishda ishtirok etish.</p>	8	A	6
5	Qon ketayotgan bemorlarda hamshiralik ishi. Infuziya va transfuziya	<p>Qon ketish tushunchasi, tasnifi. qon ketish turlari, belgilari, darajalari. Turli etiologiyali qon ketishlarda hamshira tashxisi, birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish, davolash va parvarish qilish xususiyatlari. Qon ketishida uchraydigan asoratlar va ularni oldini olish. Asosiy qon to‘xtatuvchi vositalar.</p> <p>Qon ketishida uchraydigan asoratlarda bemor holatiga baho berib, parvarish qilish. Qon ketishini vaqtinchalik to‘xtatish usullarini o‘rganish vauzil-kesil to‘xtatish usullarida ishtirok etish. Infuziya va transfuziya haqida tushuncha. O‘zbekistonda qon quyish xizmati va donorlikning tashkil etilishi. Qon guruhi va rezus-faktor haqida tushuncha. Ularni aniqlash usullari. Qon quyishga ko‘rsatma va</p>	6	NA 2/8	8

		<p>moneliklar. Qon quyish usullari va metodlari. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Bemorga qon quygandan keyin hamshira parvarishi. Veneseksiya va venepunksiya. Qon preparatlari va qon o‘rmini bosuvchi suyuqliklar. Qon quyishda uchraydigan xatoliklar, asoratlar va ularni oldini olish. Qon preparatlari va qon o‘rmini bosuvchi suyuqliklar.OIV/OITS haqida tushuncha va tibbiyot hodimlarini OIV/OITSDan himoyalanihi.</p> <p>Qon guruhlari va rezus-faktorni aniqlashda ishtirok etish va uni kasallik tarixiga rasmiylashtirish. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Individual, rezus, biologik moslik sinamalarini aniqlashda ishtirok etish. Qon quyish tartibi va bemorni kuzatish. Quyilgan qonni rasmiylashtirish. Qon va qon o‘rmini bosuvchi suyuqliklarni quyishda qatnashish. Qon quyish asoratlari va qon o‘rmini bosuvchi suyuqliklar reaksiyasida birinchi tibbiy yordam, bemorlarni parvarish qilish</p>			
6	Yiringli yallig‘lanish kasalliklari	<p>Xirurgik infeksiya haqida tushuncha. O‘tkir va surunkali infeksiya. Mahalliy yiringli xirurgik infeksiya kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davolash xususiyatlari, bemorlarni parvarish qilish, profilaktikasi. Umumiy yiringli infeksiya. Sepsis. O‘tkir anaerob infeksiya: qoqshol, gazli gangrena qo‘zg‘atuvchilari, klinikasi, davolash xususiyatlari, profilaktikasi. Osteomielit sabablari, klinik belgilari, davosi. Nospesifik va spesifik infeksiya tushunchasi. Surunkali spesifik xirurgik infeksiyani davolash va bemorlarni parvarishlash xususiyatlari.</p> <p>O‘tkir va surunkali xirurgik yallig‘lanish kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni namoyish qilish, taxlil qilish. Mahalliy yiringli o‘choqlarni kesib ochish operatsiyalarida qatnashish, jarohatini bog‘lashda qatnashish. Drenaj orqali chuqur jarohat va bo‘shliqlarni yuvish, mikroirrigator</p>	6	NA 2/4	4

		<p>orqali dori yuborish, jarohatni g'ovak tamponada qilish, drenajli bemorlarni parvarishlash. Qoqshol va gazli gangrenaga qarshi emlash texnikasini o'zlashtirish, bemorlarni parvarish qilish. Sog'liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida kasalxona ichi infeksiyasi tarqalishining oldini olish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish.</p>			
7	<p>Tayanch- harakat apparatining xirurgik kasalliklari</p>	<p>Tayanch-harakat apparatining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Shikastlar haqida tushuncha. Shikastlar tasnifi. Klinik belgilari. Tekshirish va davolash usullari. Yumshoq to'qima shikastlari. Suyaklar sinishi. Suyaklar chiqishi. Mahalliy belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari. Davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Kalla-miya shikastlari klinik belgilari, birinchi yordam, davolash va parvarishlash xususiyatlari. Umurtqa, tos suyaklari shikastlari. Klinik belgilari, birinchi yordam, transportirovka qilish, davolash va parvarishlash xususiyatlari.</p> <p>Jarohatlar haqida tushuncha, turlari, belgilari, davosi, bitishi. Qoqshol, gazli gangrena, quturish kasalliklarini oldini olish.</p> <p>Kuyish. Sovuq olish. Elektrotravma. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, transportirovka qilish, davolash, bemorlarni parvarish qilish.</p> <p>Yumshoq to'qimalar shikastlarida birinchi yordam ko'rsatish. Jarohatlarni birlamchi xirurgik tozalash uchun asboblarni to'plamini yig'ish. Jarohatga birlamchi xirurgik ishlov berishda ishtirok etish. Suyak chiqishi va sinishlarida birinchi yordam ko'rsatish. Transport immobilizatsiyasi. Shifokorga suyak siniqlarini joyiga solishda (repozitsiya), sinishni davolash uchun skeletdan tortib qo'yishda yordam berish. Skeletdan tortib qo'yish uchun, kalla trepanatsiyasi uchun, lyumbal punktsiya uchun, oyoq-qo'l amputatsiyasi uchun</p>	10	<p>NA</p> <p>2/8</p>	4

		<p>asboblar to'plamini yig'ish. Kuyish, sovuq olish va elektr shikastlarida birinchi yordam ko'rsatish. Kuyish maydonini o'lchash. Shikastlangan bemorlarni (kuygan, gipsli bog'lamli, Ilizarov apparati qo'yilgan, skeletdan tortilgan) parvarishlash xususiyatlari.</p> <p>Qoqshol va quturishga qarshi emlash.</p>			
8	Nafas a'zolari, ko'krak qafasining xirurgik kasalliklari	<p>Nafas a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Ko'krak qafasining lat yeyishi, o'mrov suyagi, qovurg'alar sinishi, gemotoraks, pnevmotoraks, turlari, klinik belgilari, davosi, bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Mavzuga oid bemorlarni namoyish qilish. Nafas a'zolari va ko'krak qafasi shikastlangan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni holatini baholash. Nafas yo'llarini o'tkazuvchanligini tiklash. Plevra bo'shlig'ini drenajlashda ishtirok etish. Plevra bo'shlig'iga drenaj qo'yilgan va traxeostomik naycha qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish.</p>	6	NA 2/4	2
9	Bosh miyaning shikastlarida va miyaga qon quyilishi	<p>Kalla-miya shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, bosilishi. Klinik belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorlarni transportirovka qilish xususiyatlari. Davolash. Parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Kalla-miya shikastlarida va miyaga qon quyilgan bemorlarda hamshiralik parvarishi tartibi. Bemorni transportirovka qilish, ovqatlantirish, kiyim oqliklarini almashtirish. Harakat faoliyatini, nutqini mashq qildirish. Yotoq yaralarni oldini olish, parvarish qilish.</p>	6	NA 2/4	2
10	Qon tomirlarning	Yurak va qon-tomirlarning anatomo-	6	NA	4

	xirurgik kasalliklari	<p>fiziologik xususiyatlari. Obliterasiyalovchi endoarterit, obliterasiyalovchi ateroskleroz, tromboflebit va venalarning varikoz kengayishi. Kelib chiqish sabablari. Klinik belgilari, diagnostikasi. Davolash usullari. Hamshira tashxisi. Asoratlari. Bemorlarni parvarish qilish.</p> <p>Tromboz va emboliyalar haqida tushuncha. Trofik o'zgarishlar. Quruq va nam gangrena.</p> <p>Angiografiya tekshiruvi haqida tushuncha berish. Angiografiya tekshiruidan o'tayotgan bemorlarda hamshiralik parvarishi. Elastik bint va elastik paypoqlarni qo'llash. Trofik yarali bemorlarni parvarish qilish. Endoarterit va varikozli bemorlarni operatsiyadan oldin va operatsiyadan keyin parvarish qilish. Bemor jarohatini bog'lashda ishtirok etish.</p>		2/4	
11	Ovqat hazm qilish a'zolarining xirurgik kasalliklari	<p>Ovqat hazm qilish a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Qorin bo'shlig'i a'zolarining ochiq va yopiq shikastlari, klinik belgilari, birinchi tibbiy yordam, kasalxonaga transportirovka qilish.</p> <p>Qorin bo'shlig'i a'zolarining yallig'lanish kasalliklari,appenditsit, xolesistit, peritonit,klinik belgilari, differensial diagnostikasi, davosi. Bemorni shoshilinch operatsiyaga tayyorlash.</p> <p>O'tkir ichak tutilishi. Mezenterial tomirlar trombozi. Meda va 12-barmoq ichak yarasining asoratlari. O'tkir qorin og'rig'i bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish vaovqatlantirish xususiyatlari.</p> <p>To'g'ri ichak kasalliklari. Bavosil(gemorroy).Paraproktit.Anal teshigi yoriqlari.</p> <p>Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etish. Appendektomiya, laporotomiya operatsiyalari uchun asboblarni to'plamini yig'ish. Operatsiyadan keyingi jarohatdagi</p>	6	NA 2/4	4

		<p>bog‘lamlarni yangilashda ishtirok etish. Drenaj, mikroirrigator, gastrostoma, kolostoma qo‘yilgan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni nazogastral va parenteral ovqatlantirish.</p>			
12	<p>Buyrak va siydik yo‘llarining xirurgik kasalliklari</p>	<p>Buyrak va siydik yo‘llarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Siydik ajratish a‘zolarini laborator tekshirish usullari. Buyrak kasalliklari: shikastlari, buyrak-tosh kasalligi, gidronefroz, pionefroz.</p> <p>Prostata bezi adenomasi. Klinik belgilari. Tashxislash. O‘tkir siydik tutilishida birinchi tibbiy yordam. Davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Fimoz. Parafimoz. Balanopostit. sistit. Sabablari, klinik belgilari, davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari, kasallikni oldini olish.</p> <p>Urologik bemorlarni instrumental tekshiruvlarga tayyorlash va ishtirok etish. Qovuqni yuvish, katetrizasiya qilish, qovuq punksiyasida va sistostoma qo‘yishda ishtirok etish. Nefrostoma va sistostoma qo‘yilgan bemorlarni parvarish qilish.</p>	6	<p>NA</p> <p>2/4</p>	4
13	<p>O‘smalar</p>	<p>O‘smalar. Havfli va havfsiz o‘smalar haqida tushuncha. Onkologik bemorlarni tekshiruvga tayyorlash. Dispanser nazoratiga olish. Onkologik bemorlarni davolash tamoyillari. Onkologik bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Tibbiyot xodimi deontologiyasi.</p> <p>Har xil o‘smalari bor bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Operatsiyalarda va bog‘lam almashtirishda ishtirok etish. Havfli o‘smalarni aniqlash maqsadida har xil tekshiruvlarda qatnashish. Onkologik bemorlarni davolashda ishtirok etish va parvarish qilish xususiyatlarini o‘rganish.</p>	6	<p>NA</p> <p>2/4</p>	
	<p>Reanimatsiya asoslari</p>				

14	<p>Reanimatsiya va intensiv terapiya xaqida tushuncha. Reanimatsiya bo'limining tarkibi va vazifalari. Terminal holatlar.</p>	<p>Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya bo'limining tarkibi va vazifalari.</p> <p>Intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarni jismoniy va ruhiy holati. Hamshiralik parvarishining maqsadlari va hamshiraning tutgan o'rni. Intensiv kuzatuv apparatlaridan foydalangan holda bemorlarni nazorat qilish. Terminal holat sabablari, bosqichlari, klinik belgilari.</p> <p>O'pka–yurak reanimatsiyasi. Defibrillyatsiya.</p> <p>Intensiv davolash va reanimatsiya bo'limi ishi bilan tanishish. Bemorlarning qon bosimi, pulsi, nafas soni, ko'z qorachig'ining yorug'likka reaksiyasi va boshqa ko'rsatkichlarini kuzatish. Havo o'tkazgichlardan foydalanish. Hujjatlarni yuritish.</p>	6	NA 2/4	4
15	<p>O'tkir nafas yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya</p> <p>O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya</p>	<p>O'tkir nafas yetishmovchiligi haqida tushuncha. O'tkir nafas yetishmovchiligi sabablari, klinikasi. Patologik nafas turlari. Gipoksiya, giperkapniya, dipnoe, apnoe, bradipnoe, taxipnoe holatlarida intensiv terapiya. Astmatik holat va unda intensiv terapiya. Traxeostomiyaga ko'rsatmalar. Oksigenoterapiya. O'pkaga sun'iy nafas berish apparatini ish xavfsizligiga rioya qilish.</p> <p>Sun'iy nafas oldiruvchi tibbiyash'yolarni tayyorlab, mulyajda qo'llash. Traxeya intubatsiyasiga ko'rsatma va intubatsiya uchun asboblarni tayyorlash. Sun'iy nafas berish apparatlarini ishchi holatiga keltirish, germetikligini tekshirish. Sun'iy o'pka ventilyatsiyasi apparatiga ulangan bemorlarni parvarish qilish. Ishlatilgan asboblarni zararsizlantirish va sterillashga tayyorlash.</p> <p>O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligini keltirib chiqaruvchi sabablarni. Miokard infarkti. Yurak astmasi. O'pka shishi. Aritmiyalar. O'tkir yurak yetishmovchiligida qo'llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha.</p>	10	NA 2/8	8

		Mavzu bo'yicha bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. EKG tahlili. Bemorlar holatini kardiomonitorida kuzatish. O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya choralari. Defibrillyatorni ishga tayyorlash. Yurak to'xtaganda reanimatsiya.			
16	Shok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya	<p>Shok haqida tushuncha. Shok turlari (travmatik, gemorragik, gemotransfuzion, kuyish, kardiogen, anafilaktik, septik). Shok sabablariga ko'ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali shoklarda kechiktirib bo'lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Shokka tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Shok holatidagi bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Shok holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash. Koma haqida tushuncha. Turlari (jigar, uremik, gipoglikemik, giperqlikemik). Sabablariga ko'ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali komalarni laborator diagnostikasi. Ularda kechiktirib bo'lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Nafas olishning buzilishi. Koma xolatiga tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Koma holatidagi bemorlarni namoyish etish. Gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Koma holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Ajratilgan peshob miqdorini o'lchash. Bioximik tekshirish uchun qon olish texnikasini o'zlashtirish. Bemorlarni parvarish qilish</p>	10	NA 2/8	4
17	O'tkir zaharlanish, suvga cho'kish, bo'g'ilish va boshqa shoshilinch	Zaharlanish haqida tushuncha. O'tkir ekzogen zaharlanish sabablari va turlari. Zaharlanish natijasida organizmda kelib chiqadigan patologik holatlar. Cho'kish, bo'g'ilish va zaharlanishlarda	6	NA 2/4	2

	holatlarda reanimatsiya va intensiv terapiya.	<p>kechiktirib bo'lmaydigan yordam va reanimatsiya tadbirlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, dezintoksikatsiya, gemodializ, peritonial dializ, jadallashtirilgan diurez.</p> <p>Zaharni organizmdan zudlik bilan chiqarish usullarini o'rganish va mashq qilish. Me'dani yuvish. Tozalovchi va sifonli xuqnalarni o'tkazish. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to'ldirish. Bemorlarni parvarish qilish.</p>			
Jami			90		45

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.
4. Shavkat Mirziyoev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash 2016 yil 7 dekabr.

Asosiy adabiyotlar:

1. M.F.Ziyaeva, M.D.Xodjasheva, D.I.Qosimova, M.A.Xamedova, O'.B.Ochilov "Kattalarda hamshiralik parvarishi " 1- qism Toshkent, Niso Poligraf, 2014yil
2. M.F. Ziyaeva va boshkalar. Kattalarda xamshiralik parvarishi. 1-kism. Toshkent, «Voris» nashriyoti, 2012 yil.
3. A.J.Hamraev Xirurgiya va reanimatsiya asoslari – "Zar qalam" nashriyoti, 2008 yil
4. M.F.Ziyaeva, M.A.Hamedova, Mirrahimova G.M., Murodova R.T. Jarrohlikda hamshiralik ishi. Toshkent, Milliy ensiklopediya, 2005 yil.
5. M.X.Muxtorov, I.K. Qahhorov "Reanimatsiya asoslari" Toshkent, Ilm Ziyoy, 2005yil
6. M.Bekmurodova. Jarrohlik va reanimatsiya asoslarida hamshiralik ishi. Toshkent, 2005 yil.
7. Ya.Allayorov, Ya.Tojiboev "Favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari". Toshkent, "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2003 yil.
8. N.V.Barikina, O.V.Chernova "Sestrinskoe delo v xirurgii". Feniks – 2002 yil.

9. A.J.Hamraev, M.A.Hamedova Xirurgiya. Toshkent, “O‘qituvchi” nashriyoti, 2002 yil
10. B.S.Tursunov Xirurgik bemorlar parvarishi. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2001 yil.
11. F.M.Ahmedov “Klinikagacha bo‘lgan xirurgiya” Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2001yil.
12. V.Kuznesova “ Sestrinskoe delo v xirurgii” Feniks, 2000 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Spravochnik Vidal Toshkent – 2008
2. D.Verner “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, “G‘ofur G‘ulom” nashriyoti, 2006 yil.
3. F.G.Nazirov «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent – 2003
4. Internet saytlari:

- ziyonet.uz
- med.uz
- minzdrav.uz
- tma.uz
- tashpmi.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUSTA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisi kasbi bo‘yicha

AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYA FANIDAN

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi: 1.Umumiy amaliyot feldsher-laboranti

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.18

Ajratilgan soat: 90

2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Usmonova Xolida Anvarovna.

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi yetakchi
o'qituvchisi

Taqrizchilar:

N.A.Nurmatova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYA
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	<p>-“Akusherlik” fani akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalari, qishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislar feldsher - akusherini tayyorlashni;</p> <p>–Homilador, tug‘uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari haqida bilimlarini shakllantirish;</p> <p>-Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch yordam ko‘rsatish.;</p> <p>-Homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning patologik holatlarida yordam ko‘rsatish;</p> <p>- Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik, homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.</p> <p>-Bola tashlash, chala tug‘ish, muddatidan o‘tgan homiladorlikda feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami.</p> <p>- Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami</p> <p>–Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher - akusherning vazifalari</p> <p>– Homilaning noto‘g‘ri vaziyatlari. Tor chanoqlar haqida bilimlarini shakllantirish;</p> <p>– Akusherlik shikastlarida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami.</p> <p>– Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi va terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish.</p> <p>– Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari.</p> <p>– Yangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>-“Akusherlik” fani homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari va muammolarini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rgatish;</p> <p>- Homilador, tug‘uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari</p>

	<p>haqida bilimlarini shakllantirish;</p> <p>-Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik, homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.</p> <p>- Akusherlik shikastlarida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordamni</p> <p>-YAngi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo'yicha bilim, malaka, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish;</p> <p>-Fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog'liklikka o'rgatish.</p>
Bilim	<p>O'zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi. Tug'ruq majmualarida septik kasalliklarning oldini olish</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ayollar jinsiy a'zolarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Xayz sikli - Homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi. Homiladorlarni parvarish qilish. - Homiladorlik bilan bog'liq kasalliklarda shoshilinch yordam ko'rsatish. - Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsherning vazifalari. - Bola tashlash, chala tug'ish, muddatidan o'tgan homiladorlik. - Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami. - Tug'ruq. Tug'ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsherning vazifalari. - Homilaning noto'g'ri vaziyatlari. Tor chanoqlar. - Akusherlik shikastlari. - Yo'ldosh tug'ilishi va kichik chilla davri patologiyasi. Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish. - Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasi. - Yangi tug'ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi.
Ko'nikma	<p>Katta chanoqning tashqi o'lchamlarini o'lchash (diagonal konyugata, chin konyugata). Solovev indeksini o'lchash. Homilador ayolni antropometrik va instrumental tekshirish.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Homiladorlik muddatlarini aniqlash. Homilaning bachadondagi holati va homila yurak urishini eshitish va baholash. - Normal tug'ruqni qabul qilish. Yo'ldoshni ko'zdan kechirish. - Yo'qotilgan qon miqdorini hisoblash; - Hamkorlik tug'riqlari. - YAngi tug'ilgan chaqaloqni parvarish qilish. Yangi tug'ilgan chaqaloq antropometriyasi. Yangi tug'ilgan chaqaloqni ko'krak suti bilan ovqatlantirish.

	<p>- Apgar shkalasi bo'yicha yangi tug'ilgan chaqaloqning holatini baholash. Tuqqan ayolni parvarish qilish.</p> <p>Quyidagi holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish:</p> <p>- homiladorlik va tug'ruq vaqtida qon ketishida;</p> <p>- preeklampsiyada;</p> <p>- eklampsiya xurujida.</p>
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Lotin tili va tibbiy terminologiya</p> <p>Anatomiya, fiziologiya va patologiya</p> <p>Farmakologiya va retseptura asoslari</p> <p>Hamshiralik ishi</p> <p>Pediatriya</p> <p>Terapiya</p> <p>Jarrohlik</p> <p>Reanimatsiya</p> <p>Ginekologiya va reproduktiv salomatlik</p>
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta'lim;</p> <p>A-amaliy ta'lim;</p> <p>NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar</p> <p>MX maxsus xonalardagi mashg'ulot</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustakil
1	O'zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik	Akusherlik fani haqida tushuncha. Onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlari haqida malumot	4	N.A 2/2	2

	yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi. Tug'ruqxona majmualarida kasalxona ichki infeksiyalarni oldini olish.	<p>oladilar. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalarida feldsher - akusherning tutgan o'rni, vazifalari, ma'naviy qiyofasi. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi tarkibi, xususiyatlari. Aseptika va antiseptika haqida tushuncha. Epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartiblar haqida ma'lumot oladilar.</p> <p>Qo'lni yuvish (zararsizlantirish). Ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirishni amalga oshiradilar. Bog'lov materiallarini tayyorlashni o'rganadilar. Dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo'llash. Biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillashni amalga oshiradilar.</p>			
2	Ayollar jinsiy a'zolarining anatomiya va fiziologiyasi.	<p>Ayolning tashqi va ichki jinsiy a'zolari tuzilishi va vazifalari haqida ma'lumot oladilar. Qinning tozalik darajalari.</p> <p>Tashqi jinsiy a'zolari ko'zdan kechirishni o'rganadilar. Qin ko'zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni o'rganadilar.</p>	6	N.A 2/4	2
2.1	Ayollar jinsiy a'zolarining anatomiya va fiziologiyasi. Mo'tadil (normal) hayz ko'rish davri.	<p>Mo'tadil (normal) hayz ko'rish davri. Ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari haqida malumot oladilar.</p> <p>O'quvchilar bemorlardan anamnez yig'adilar, o'qituvchi nazoratida bemorlarni umumiy tekshirishda ishtirok etadilar, ko'rikka kelgan ayollarni tekshirish jarayoni o'tkazilayotgan vaqtda kuzatib turadilar. Ishlatilgan asbob anjomlarni zararsizlantirishda yordam beradilar. Chanoqning tashqi o'lchamlarini o'lchaydilar.</p>	10	N.A 6/4	2
3	Homiladorlik fiziologiya va diagnostikasi. Homiladorlikni erta muddatlarda aniqlashda feldsher - akusherning vazifalari.	<p>Urug'lanish va payvandlanish. Ayol organizmida homiladorlik tufayli ro'y beradigan fiziologik o'zgarishlar. Tashqi muhit zararli omillarining embrion va homilaga ta'siri, homila rivojlanishidagi kritik davrlari haqida malumot oladilar.</p> <p>Homilador va tuqqan ayol shaxsiy varaqasining pasport qismini to'ldirish. Almashuv varaqasining pasport qismini to'ldirish. Patronaj varaqasini to'ldirish. Homiladorlarni erta dispanser kuzatuviga olishni (homiladorlikning 12chi haftasigacha) va uyda patronaj nazoratini muntazamligini ta'minlash.</p>	10	N.A 6/4	2

		Homilador ayollarni tana vaznini va bo'yini o'lchashni o'rganadilar. Tashqi akusherlik amallarini o'tkazish. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.			
3.1	Homiladorlik fiziologiya va diagnostikasi. Homiladorlikni kechki muddatlarda aniqlashda feldsher - akusherning vazifalari	<p>Xomiladorlik belgilarini va muddatini aniqlash. Balog'atga yetmaganlarda homiladorlik muammolarini o'rganadalar. BTSYO muassasalarida homiladorlarga antenatal parvarishni ta'minlash haqida malumot oladilar. "Onalar maktabi"da homiladorlar bilan shug'ullanish dasturini(BTSYO muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko'rsatish standart (YUNISEF))ni o'rganadalar</p> <p>Homilaning yurak urishini tekshirish va uni baholashni o'rganadilar. Qorin aylanasi o'lchash. Bachadon tubi balandligini o'lchashni o'rganadalar. Gravidogrammani rasmiylashtirishni amalga oshiradilar. Homilador ayollarda Solovev indeksini aniqlash. Homiladorlik va tug'ruq muddatini aniqlash. Sut bezlarini emizishga tayyorlashni amalga oshiradilar.</p>	4	N.A 2/2	2
4	Tug'ruq. Tug'ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher - akusherning vazifalari.	<p>Tug'ruq, tug'ruq xabarchilari, tug'ruq davrlari vatug'ruqning haydovchi kuchlarohaqida tushunchaga zga bo'ladilar. Tug'ruqning I davrini klinik kechishi va uni boshqarish, tug'ruqni og'riqsizlantirish, SSVning amaldagi buyruqlarning qo'llanilishi, hamkorlikdagi tug'ruqning afzalligini o'rganadilar. Tug'ruqning II davri kechishini va III davrini faol olib borishni ahamiyatini o'rganadilar Tug'ruq majmuasida o'quvchilar homilador va tug'uvchi ayolni qabul qilishni, tug'ruq tarixining pasport qismini to'ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o'rganadilar. O'quvchilar tug'ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o'lchashadi, pulsni sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko'rishadi va tug'ruq faoliyatiga baho beradilar.</p> <p>Tug'ruqda yo'qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.</p>	4	N.A 2/2	2
4.1	Tug'ruq biomexanizmi	Tug'ruq biomexanizmi haqida tushunchaga ega bo'ladilar. Tug'ruqning kechishida feldsher - akusherning vazifalari,chaqaloqni birlamchi	4	N.A	4

	<p>haqida tushuncha.</p> <p>Normal tug‘ruq biomexanizmi.</p>	<p>artib-tozalashni o‘tkazish, Apgar shkalasi bo‘yicha baholash, issiqlik zanjirini qo‘llashning mohiyatini o‘rganadilar.</p> <p>Tug‘ruqning ikkinchi davrida tug‘ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. Tug‘ruq biomexanizmini fantomda bajarib o‘rganishadi. Yangi tug‘ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo‘yicha baholashni o‘rganadilar. O‘quvchilar tug‘ruqning uchinchi davrida AQB o‘lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashdava tug‘ruqning III davrini faol olib borishda, tug‘ilgan placentaning butunligini tekshirishda, tug‘ruqda yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.</p>		2/2	
5	<p>CHilla davri fiziologiyasi va patologiyasi.</p> <p>Ayollarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.</p>	<p>Chilla davri haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Chilla davrida jinsiy a‘zolaridagi o‘zgarishlar, bachadon involyusiyasi, loxiya va uning turlarini, tuqqan ayolni kuzatish va parvarishlashni o‘rganadilar. Kasalxona ichidagi septik kasalliklarning tarqalishi va ularning oldini olish,mastit bilan kasallangan ayollarni parvarishlash, xonalarni joriy tozalash va uning ahamiyati. Kasallangan ayollarni davolash va parvarishlashni o‘rganadilar.</p> <p>Mashg‘ulot tug‘ruqdan keyingi bo‘limda o‘tkaziladi: O‘quvchilar chilla davri bo‘limi, palatalarning tartib-qoidalari bilan tanishadilar. Tuqqan ayollarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko‘krakni ketma ket tutishni ahamiyati to‘g‘risida suhbatlar o‘tkazishadi. Shifokor tomonidan o‘tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko‘rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko‘rikdan o‘tkazishadi, shifokor ko‘rsatmasini bo‘lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog‘ib olishni o‘rganishadi. Ko‘krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o‘tkazishda ishtirok etishadi</p>	4	N.A 2/2	4
6	<p>YAngi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va</p>	<p>Chaqaloqlik davri to‘g‘risidagi tushuncha, tug‘ruqdan so‘ng dastlabki ikki soat ichida ko‘krak bilan boqish va uning ahamiyati,</p>	4	N.A	2

	<p>patologiyasi. CHaqaloqlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.</p>	<p>YUNISEF tomonidan berilgan tavsiyalarni o'rganadilar. Chaqaloqlarni emlash va uning ahamiyati, "Xavfsiz immunizatsiya" (YUNISEF). Faqat ona suti bilan boqish, chaqaloqning rivojlanishi va o'sishidagi o'rnini o'rganadilar. Chaqaloqlik davri kasalliklari to'g'risidagi tushuncha, turlari, klinik kechishi, davolash va profilaktikasi haqidagi tushunchaga ega bo'ladilar.</p> <p>Amaliy mashg'ulot ona va bola birga yotadigan palatalarda, ularni parvarishlash, oziqlantirish, emlash jarayonlarida qatnashish, hamshiraga yordamlashish, tug'ruq blokida esa chaqaloqlarni birlamchi artib tozalash, onadan ajratish, qindikni ikkilamchi kesib bog'lash, ko'zga, qiz bolalarda jinsiy a'zolarga gonoblenoriyaning oldini olish maqsadida 1% li tetratsiklin (eritromitsin) mazini surtish jarayonlarida hamda ularning vazni, tana o'lchamlarini o'lchash, hujjatlashtirishda qatnashadilar. Turli xil shikastlar bilan tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishda qatnashadilar.</p>		2.2	
7	<p>Homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar va ularda shoshilinch yordam ko'rsatish.</p>	<p>Homiladorlik patologiyasining asosiy turlari. Homiladorlarni qusishini darajalari haqida ma'lumot oladilar. Homiladorlarni qusishi kelib chiqish sabablari, klinikasi va darajalari.</p> <p>Homiladorligi patologik kechishi bo'yicha xavfi yuqori guruhlarni aniqlashni urganadilar. Homiladorlik patologiyalarida hamshiralik tashhisini o'z vaqtida aniqlashni amalga oshiradilar. Homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo'lgan homiladorlarni aniqlashni urganadilar. Dispanser nazoratida bo'lgan homiladorlar hujjatlarini olib borish. Xomilador ayolga xavfli belgilar paydo bo'lganda shifokorga murojlat etishni o'rgatishni o'rgatadilar.</p> <p>Homiladorlar qusishining og'ir turida yordam berish. Gemodinamik varaqani to'lg'azish. Yashirin shish belgilarini aniqlashni urganadilar. Xomilador ayollarni tana vaznini o'lchash. Homilador ayollarni arterial bosimini</p>	4	N.A 2/2	2

		o'lchashni o'rganadilar.			
7.1	Homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar va ularda shoshilinch yordam ko'rsatish	<p>Gipertenziv sindromining tasnifi, klinik belgilari, davolash xususiyatlari va profilaktik chora-tadbirlari, gipertenziv sindrom rivojlanishiga xavfi yuqori bo'lgan guruhlarni aniqlash, yengil eklampsiya va og'ir eklampsiya belgilari, ularni aniqlash tushunchasiga ega bo'ladilar. O'quvchilar bo'limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida siydikdagi oqsilni aniqlaydilar, ayolni qon bosimini o'lchashda, homila yuragini eshitishadi. Eklampsiya hurujida shifokorgacha 1 yordam berish. Preeklampsiya va eklampsiyada shoshilinch yordam ko'rsatishni o'zlashtiradilar. Yashirin shish belgilarini aniqlashadi; Homilador ayollarni tana vaznini o'lchashadi; sutkalik diurezni aniqlashni; homiladorlik gipertenziviyasi aniqlangan ayollarni saralashda ishtirok etadilar. Siydik qopini katetarizatsiya qilishni o'rganadilar. Teri orasiga, mushak orasiga va vena ichiga dori moddalarini yuborishni o'rganadilar.</p>	4	N.A 2/2	2
8	Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlar-ni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.	<p>Turli xil ekstragenital kasalliklari bor ayollarda homiladorlik va tug'ruqning o'tishi xususiyatlari haqida malumot oladilar. Yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Endokrin kasalliklarda homiladorlik va tug'ruqning kechishi.</p> <p>Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish. BTSYO muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko'rsatish((YUNISEF).</p> <p>O'qituvchi o'quvchilarga bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini va ahamiyatini uqtiradi. SSVning amaldagi buyruqlarning qo'llanilishi bilan tanishtiradi. Ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berishni o'rganadilar. Infekcion va havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish. Siydikni turli xil sinamalarga yig'ishni</p>	4	N.A 2/2	4

		o'rganadilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilishni; tomchilab dori yuborish uchun sistemani tayyorlashni; qondagi qand miqdorini aniqlash uchun qon olishni o'rganadilar;			
8.1	Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari	<p>Anemiya kasalligida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarda homiladorlikning va tug'ruqning kechishi. Rezus-kelishmovchilik va gemolitik kasallik tushuncha xosil qiladilar.</p> <p>Dori vositalarini parenteral yo'l bilan yuborish. Homila gipoksiyasi profilaktikasini o'tkazishni o'rganadilar. Homilador ayollarga namlangan kislorod berish. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlar ayollarni kuzatish, davolash va rehabilitatsiya davrida parvarish yo'l-yo'rig'i bilan tanishadilar va bu ishlarda faol qatnashadilar, vaziyatli-jumboqli masalalar yechadilar.</p>	4	N.A 2/4	4
9	Bola tashlash, chala tug'ish va muddatidan o'tgan homiladorlik haqida tushuncha, ushbu xolatlarda feldsher - akusherning taktikasi.	Bola tashlash (abort), bosqichlari, shoshilinch yordam ko'rsatishda feldsher - akusherning taktikasi. Chala tug'ish. Perinatal o'limning oldini olish. Muddatidan o'tgan homiladorlik va kechikkan tug'ruq haqidagi tushunchaga ega bo'ladilar. Bola tashlashda shoshilinch yordam ko'rsatishni, bola tashlashda yordam ko'rsatish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni, chala va kechikib tug'ilgan bolalarni parvarishlashni, muddatidan o'tgan homiladorlikni olib borish taktikasini o'zlashtiradilar. Kyuvezni ishlatish qoidalarini o'rganadilar	4	N.A 2/4	4
10	Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami ko'rsatish.	<p>Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko'chishi, yo'ldoshning oldinda joylashuvi haqida tushunchaga ega bo'ladilar. Tug'ruqni boshqarish, kuzatiladigan asoratlarda olib boriladigan taktikasi, homiladorlik va tug'ruqni boshqarishda shoshilinch yordam ko'rsatishda feldsher - akusherning vazifalarini o'zlashtiradilar.</p> <p>O'quvchilar homilador va tug'uvchi ayollarni tekshirishda qatnashadilar. Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko'chishida qo'llaniladigan taktikasi va feldsher - akusherning vazifalari. Yo'ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko'chishi asorati bilan kechgan tug'ruq tarixlarini klinik taxlil</p>	4	N.A 2/2	4

		<p>qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Pulsni sanaydilar va baholaydilar.</p> <p>Arterial bosimni o'lchashni, yo'qotilgan qon miqdorini aniqlashni, qon to'xtatuvchi va qon o'rnini bosuvchi dori moddalarini yuborishni o'zlashtiradilar.</p>			
11	Akusherlik shikastlari.	<p>-Akusherlik shikastlari (oraliq, qin, bachadon bo'yni jarohatlari) haqida tushunchasiga ega bo'ladilar.</p> <p>-Bachadon yorilishi, tasnifini, klinikasini, oldini olishni, akusherlik operatsiyalari haqida tushunchani.</p> <p>-Chot va qinning yirtilishi. Chotdagi choklarni parvarishlash. Bachadon bo'ynining tug'ruq paytida jarohatlanishi. Bachadon yorilishi. Tez tibbiy yordam ko'rsatish, tug'ruq paytidagi profilaktik chora-tadbirlar. O'quvchilar tug'ruq yo'llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo'lgan tug'ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni yechadilar.</p> <p>-O'quvchilar tug'ruq bo'limida tuqqan ayollarning bachadon bo'ynini va qin devorlarini asbob-anjomlar yordamida ko'zdan kechirishda, chot sohasiga chok qo'yishda katnashadilar.</p> <p>-Shoshilinch operatsiyalarga bemorlarni tayyorlashni va operatsiyadan keyin bemorlarni parvarishlashni. o'zlashtiradilar.</p>	4	N.A 2/2	4
12	Yo'ldosh tug'ilishi va kichik chilla davri patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami ko'rsatish.	<p>Tug'ruqning III davri va chilla davri patologiyasi, ilk chilla davri patologiyasi va uni oldini olishda feldsher - akusherning taktikasi. Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to'htagandan so'ng o'tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralari haqida tushunchasiga ega bo'ladilar.</p> <p>Bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish, yo'qotilgan qon miqdorini aniqlash, qovuqni kateterizatsiya qilish kabi muolaja texnikasini o'zlashtiradilar. O'quvchilar mavzu bo'yicha tug'ruq tarixini tahlil qiladilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi yuqori</p>	4	N.A 2/2	4

		bo'lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug'ullanishadi.			
13	Homilaning noto'g'ri vaziyati va unda feldsher - akusherning vazifalari.	<p>Homilaning noto'g'ri holatida joylashuvi. Homiladorlik va tug'ruqni boshqarish. O'tib ketgan ko'ndalang holati. Homiladorlikning o'tish xususiyatlari. Tug'ruqni boshqarish rejasini tuzish. Homila chanog'ining oldinda yotishi tushunchasiga ega bo'ladilar. Homila chanog'ining oldinda yotishida kelib chiqadigan asoratlar va ularni oldini olishni o'zlashtiradilar.</p> <p>Dastlab o'quvchilar homila holatini to'g'rilash uchun maxsus jismoniy mashqlar qoidalarini o'rganadilar. Keyinchalik tug'ruq majmuaida homilasi ko'ndalang yoki qiyshiq joylashgan ayollarni ko'zdan kechirishadi. O'quvchilar tashqi akusherlik tekshiruvlarini o'tkazib, homilani noto'g'ri vaziyatini aniqlaydilar.</p>	4	N.A 2/2	4
13.1	Tor chanoqlar va unda feldsher - akusherning vazifalari. .	Chanoq nuqsonlari tushunchasi. Tor chanoqning kelib chiqish sabablari. Tor chanoqlarning tasnifi tushunchasiga ega bo'ladilar. Tor chanoqli homiladorlarda homiladorlik va tug'ruqni o'tishini o'zlashtiradilar. Akusherlik majmuasida tug'uvchi ayollarning va homiladorlarning chanoqlarini o'lchab, ularni baholaydilar. Vasten va Sangemeyster belgilarini aniqlashni o'rganadilar.	4	N.A 2/2	4
14	Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko'rsatish feldsher - akusherning taktikasi.	<p>Qon ketishiga qarshi tadbirlarni qo'llashning ketma ketligi, gemorragik shok holati sabablari, unda yordam berish yo'l – yo'rig'i, gipo- va atonik qon ketishiga qarshi chora tadbirlar, gemorragik shok (terminal) holati tushunchasiga ega bo'ladilar. Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to'htagandan so'ng o'tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralarni o'zlashtiradilar.</p> <p>O'quvchilar bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish bachadonni qisqartiruvchi dori vositalarni yuborish kabi muolaja texnikasini o'zlashtiradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi</p>	4	N.A 2/2	2

		yuqori bo'lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug'ullanishadi.			
		Jami:	90	90	27

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. SHavkat Mirziyoev "[Erqin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. YA.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008.
2. M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.
3. V.I.Bodyajina "Akusherlik" Meditsina, 2000.
4. V.A.Zagrebin, A.M.Torchinov "Ginekologiya" Moskva 1991.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. A.A. Qodirova, M.X.Kattaxo'jaeva "Akusherlik amaliyoti", Toshkent, 2001
2. YA.N.Allayorov "Reproduktiv salomatlik va kontratseptiv texnologiya" Toshkent, "Istiqlol" nashriyoti 2005 yil.
3. YA.N.Allayorov, D.O'. YUsupova, F.Q. Asqarova "Akusherlikdan amaliy ko'nikma va muolajalar" Samarqand-2007 yil.
4. "Ko'krak suti bilan boqish" (o'quv qo'llanma) Toshkent-2007 yil.(YUNISEF)
5. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YUNISEF)
6. "Sovershenstvovanie uslug ohrany materinstva i detstva v Uzbekistane" (YUNISEF)
7. "Effektivnyy perinatalnyy uxor. Akusherstvo(Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov)" 2014 (YUNISEF)

8. “Pomogaya materiyam vyjit” Poslerodavnye krovotecheniya. Rukovodstvo dlya medrabotnika. (YUNISEF)
9. “DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo‘llanma” tibbiyot kollejlari talabalari uchun “Sil” mavzusi bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent-2005
10. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.
11. “Qiz bolalarni o‘rishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O‘quv kursi. Toshkent-2009
12. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent-2006 yil.

16. Internet saytlari ro‘yxati:

- ziyonet.uz
- med.uz
- minzdrav.uz
- tma.uz
- tashpmi.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

ASAB VA RUHIY KASALLIKLAR modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.19
Ajratilgan auditoriya soat:	54

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sattieva

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Asab va ruhiy kasalliklar
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	<p>- Asab va ruhiy kasalliklari fanini o`qitishdan maqsad bo`lajak umumiy amaliyot feldsher-akusherda fanga oid nazariy bilimlar, amaliy ko`nikma va muolajalarni (kompetentsiyalar) shakllantirish;</p> <p>- olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo`llab bemorlarni tekshirish, kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda qo`llashni o`rgatish;</p> <p>- jahon talablariga mos keladigan etuk xodimlarni tayyorlash uchun mustakam zamin yaratish.</p>
O`zlashtirish natijalari	Asab va ruhiy kasalliklarda kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsata oladigan, mustaqil tashxis qo`yib, bemor ahvolini to`g`ri baholaydigan, ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko`rsatish, shifokorgacha bo`lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko`rsata oladigan, muolaja va ko`nikmalarni bajara oladigan har tomonlama etuk umumiy amaliyot feldsher-akusherini tayyorlash.
Bilimlar	<p>O`quvchi:</p> <ul style="list-style-type: none">- asab va ruhiy kasallikka chalingan bemorning extiyojlarini aniqlash, parvarish modellarini rejalash, zamonaviy parvarish modellarini yaratishni;- eng ko`p uchraydigan asab va ruhiy kasalliklar shakllariningoldini olish, hamda sog`lom turmush tarzining asoslarini;- asab va ruhiy kasalliklarda bemorning ahvolini baholash;- asab va ruhiy kasallik bilan kasallangan bemorni tekshiruvlarga tayyorlashni;- asab va ruhiy kasalliklarda uchraydigan kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni;- kasallikning asorati qolgan bemorlarning ish qobiliyatini tiklashni- asab va ruhiy kasalliklar bilan kasallangan bemorlarning salomatligini baholash, bemorlarning mavjud muammosi, dolzarb muammosi, potentsial muammosi, bemorlarning extiyojlarini aniqlash tadbirlarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi lozim.</i>

Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – nevrologik bemorlarni qabul qilish; – nevrologik statusni tekshirish va baholash; – nevrалgiyada o`tkaziladigan novokainli blokadaga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; – bemor umurtqasining bel-dumg`aza sohasini asbob uskunalar bilan tekshiruvga tayyorlash; – epidural anesteziya o`tkazish uchun kerakli bo`lgan asbob - anjomlarni tayyorlash va operatsiyadan keyingi parvarish qilish; – meningial belgilarni aniqlash (ensa rigidligi, Kernig simptomi, yuqori, o`rta va pastki Brudzinskiy simptomlari); – orqa miya suyuqligini olish uchun zarur bo`lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlash; – bolalarda talvasa sindromini oldini olish usullari; – komatoz holatda ko`rsatiladigan shoshilinch yordam; – bemorlarni qo`shimcha tekshirish usullariga tayyorlash; – bosh va orqa miya jarohatlarida bemorlarga birinchi yordam ko`rsatish; – chaqaloqlarda asab sistemasining holatini baholash; – Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni; – migren, simpato-adrenal va vago-insulyar hurujlarida yordam ko`rsatish; – zaharlanishda shoshilinch yordam ko`rsatishni va dezintoksikatsion davo o`tkazish; – ruhiy kasallik bilan og`rigan bemorlarni kuzatish va parvarishlash; – bemorlarni psixomotor qo`zg`alish paytida o`rindiqqabog`lab qo`yish usullari; – ovqatni rad etgan bemorlarni ovqatlantirish; – insulin bilan davo o`tkazish uchun zarur ash`yolarni yig`ish va o`tkazish; – psixozlarda birinchi yordam ko`rsatish; – epilepsiya hurujlarida shoshilinch yordam ko`rsatish va parvarish qilishga doir <i>amaliy ko`nikmalariga ega bo`lishi kerak.</i>
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta`lim A – Amaliy ta`lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1.	Nevropatologiya va psixiatriyaning rivojlanish tarixi. Bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari	Nevropatologiya va psixiatriyaning rivojlanish tarixi. Bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari	2	N-2	-
1.2	Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.	Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.	4	A-4	2
2.	Periferik nerv sistemasi kasalliklari.	Periferik nerv sistemasi kasalliklari.	5	N/A 1/4	2
3.	Markaziy nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.	Markaziy nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.	5	N/A 1/4	2
4.	Bosh va orka miyada kon aylanishining buzilishi.	Bosh va orka miyada kon aylanishining buzilishi.	6	N/A 2/4	2
5.	Markaziy nerv sistemasining o`smalari. Bosh miya abstsessi. Miyaning parazit kasalliklari. Markaziy nerv sistemasining shikastlari.	Markaziy nerv sistemasining o`smalari. Bosh miya abstsessi. Miyaning parazit kasalliklari. Markaziy nerv sistemasining shikastlari.	6	N/A 2/4	2
6.	Nerv sistemasining irsiy degenerativ va zo`rayib boradigan surunkali kasalliklari. CHaqaloqlar nerv sistemasi kasalliklari.	Nerv sistemasining irsiy degenerativ va zo`rayib boradigan surunkali kasalliklari. CHaqaloqlar nerv sistemasi kasalliklari.	6	N/A 2/4	2
7	Vegetativ nerv sistemasi kasalliklari. Nerv sistemasining	Vegetativ nerv sistemasi kasalliklari. Nerv sistemasining kasbga aloqador ba`zi	4	N/A 2/2	4

	kasbga aloqador ba'zi kasalliklari va zaharlanish hollari.	kasalliklari va zaharlanish hollari.			
8.	Umumiy psixopatologiya va ruxiy kasalliklarni tekshirish usullari.	Umumiy psixopatologiya va ruxiy kasalliklarni tekshirish usullari.	2	A-2	2
9.	Psixonevrologik yordamni tashkil etishning asosiy masalalari. Kasalxona va psixonevrologik dispanserda ruhiy kasalliklarni tekshirish usullari. Ichki va yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o'zgarishlar. Tug`ruqdan keyingi psixozlar.	Psixonevrologik yordamni tashkil etishning asosiy masalalari. Kasalxona va psixonevrologik dispanserda ruhiy kasalliklarni tekshirish usullari. Ichki va yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o'zgarishlar. Tug`ruqdan keyingi psixozlar.	2	A-2	-
10.	SHizofreniya. Maniakal – depressiv psixoz.	SHizofreniya. Maniakal – depressiv psixoz.	6	N/A 2/4	2
11.	Alkogolizm, alkogol psixozlari. Dori-darmonlar psixozlari. Tamaki chekish.	Alkogolizm, alkogol psixozlari. Dori-darmonlar psixozlari. Tamaki chekish.	6	N/A 2/4	2
12.	Bosh miya qon tomirlari aterosklerozi. Qarilik oldi va qarilik psixozlari.	Bosh miya qon tomirlari aterosklerozi. Qarilik oldi va qarilik psixozlari.	5	N/A 1/4	2
13.	Epilepsiya. Bosh miya jarohatlarida uchraydigan ruhiy o'zgarishlar.	Epilepsiya. Bosh miya jarohatlarida uchraydigan ruhiy o'zgarishlar.	3	N/A 1/2	2
14.	Psixogeniyalar. Nevrozlar.Reaktiv psixozlar. Psixopatiya. YAtrogeniyalar.	Psixogeniyalar. Nevrozlar.Reaktiv psixozlar. Psixopatiya. YAtrogeniyalar.	8	A-8	2
	Jami		54	14/40	30

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHO`lpon” nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiyev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyoy” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiyev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixov`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
8. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy “Gigiena pitaniya” Moskva 2009 yil
11. A.N. Bolshakov “Obshaya gigiena” Ukraina 1996 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

10. Dushanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
11. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
12. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
13. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. “Gigiena s osnovami ekologii cheloveka”, Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
14. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. “Gigiena” Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
15. Bolshakov A.M.“Общaya gigiena” Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
16. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. “Общaya gigiena rukovodstvo k laboratornym zanyatiyam”. Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
17. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
18. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

27. <https://www.gov.uz/uz>
28. <https://lex.uz/>
29. <https://www.minzdrav.uz/>
30. <http://www.ziyonet.uz/>

31. www.tma.uz
32. <http://medlib.ru>

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

TERI VA TANOSIL KASALLIKLARI modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.20
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

A. Sh. Ashirova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

S. B. Bairova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Teri va tanosil kasalliklari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	7
Dasturning maqsadi	Teri va tanosil kasalliklari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teri va tanosil kasalliklari fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Teri va tanosil kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezini, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi. 3. Aholi o`rtasida teri va tanosil kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o`rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Teri va tanosil kasalliklari haqida tushuncha. – Teri va tanosil kasalliklarini sabablari, klinik belgilari, davosi va oldini olish. – Teri kasalliklari bilan og`rigan bemorlarda parvarishi xususiyatlari. – Terining parazitlar kasalliklari. – Terining allergik kasalliklari. – Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklari. – Terining yiringli kasalliklari. – Terining zamburug`li kasalliklari. – Terining virusli kasalliklari. – Tanosil kasalliklari.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Teri kasalliklari bilan og`rigan bemorlardan anamnez yig`ish va kasallik sababini aniqlash – Teriga baho berish – Terida dermografizm o`tkazish – Qo`tir kasalligida malxam so`rtish texnikasi – Allergiyada terining sezuvchanligini aniqlash – Psoriasis uchlik belgisini aniqlashni – Uekxim to`ri belgisini aniqlashni – Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni – Baltsir sinamasini o`tkazishni – Zararlangan, teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish – Mollyusk tanachalarini ajratib olishni – So`zak kasalligida ikki stakanli sinama o`tkazishni
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Hamshiralik ishi, Terapiya, Farmakologiya va retseptura, YUqumli kasalliklar, Pediatriya

O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Teri va tanosil kasalliklari xususiyatlari.	Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Fanning maqsadi va asosiy vazifalari. Klinik fanlar bilan bog`lanishi. Terining tuzilishi va uning vazifalari. Teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari. Terining morfologik elementlari va ularning turlari. Umumiy va mahalliy davolash usullari haqida tushuncha. Teri gigienasi va parvarishi. Bolalar va keksalar terisining o`ziga xos xususiyatlari.	2	2 N	
2	Terining parazitlar va allergik kasalliklari.	Qo`tir va pedikulyoz kasalliklarini sabablari, epidemiologiyasi, yuqish yo`llari, klinikasi, davolash usullari va kasallikni oldini olish chora-tadbirlarini o`tkazish. Qo`tir va pedikulyoz kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillarni bartaraf etish, kasallikni davolash usullari, oldini olish. Allergik dermatitlarni keltirib chiqaruvchi sabablar va ularning turlari. Allergik toshma turlarini aniqlash va ularni bir-biridan ajratish. Teri allergik kasalliklarini umumiy va mahalliy davolash usullari, allergik dermatit va ekzemada qondagi o`zgarishlarni aniqlash. Tahlil	4	2/2 NA	4

		<p>natijalarini o`qish.</p> <p>Dermatit, toksikodermiya, ekzema kasalliklari tekshirish usullari, klinikasi, davosi, asoratlari va ularni oldini olish. Kechiktirib bo`lmaydigan allergik holatlar haqida tushuncha.</p>			
3	Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklari.	<p>Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari, turlari, klinik belgilari, mavsumiyliigi va asoratlari. Qiyosiy tashhis o`tkazish, laborator tekshiruv usullari natijasini tahlil qilish. Kasallikni davolash va asoratlarni oldini olish.</p> <p>Psoriasis uchlik belgisini aniqlashni.</p> <p>Qizil yassi temiratkli kasalligida Uikxem to`ri belgisini aniqlash, zararlangan o`choqlarga anestetiklar yuborish. YAdasson sinamasini qo`yish. Pes (vitiligo) kasalligida yangi zamonaviy davolash usullarini qo`llash.</p>	8	4/4 NA	3
5	Terining yiringli kasalliklari.	<p>- Terining yiringli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillar, klassifikatsiyasi, klinik belgilari, laborator tekshiruv natijalarini tahlil qilish. Terining yiringli kasalliklari asosiy morfologik elementlarini ajratish va davolash usullari. Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni</p> <p>Terining yiringli kasalliklarida qiyosiy tashhis o`tkazish. Kasallikni asoratlarini va ularni oldini olish chora-tadbirlari.</p> <p>Terining yiringli kasalliklarini umumiy, mahalliy va spetsifik davolash usullari. Vaktsinalarni yuborish.</p>	10	6/4 NA	3
6	Terining zamburug`li kasalliklari.	<p>Zamburug`li kasalliklarni keltirib chiqaruvchi omillar va ularni qo`zg`atuvchi zamburug` turlari. Kasalliklarni yuqish yo`llari va tarqalishi. Kasalliklarni qiyosiy tashxisi. Zamburug`li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullari, Baltsir sinamasini o`tkazishni, zararlangan teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish kasalliklarni davolash usullari. Zamburug`li kasalliklar profilaktikasi.</p> <p>Keratomikozvadermatomikoz turlari klinik belgilari, kechishi, asoratlari va ularni oldini olish. Zamburug`li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullarini qo`llash. Umumiy davo usullari. Zamburug`li kasalliklarni davolashda fungitsid va mikoseptik vositalaridan foydalanish. Kasallik aniqlangandan so`ng tibbiy xabarnoma to`ldirish.</p>	10	6/4 NA	3

7	Terining virusli kasalliklari.	<p>Terini virusli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar, ularni qo'zg'atuvchisi va turlari. So'gal turlarini ajratish. Bog'cha va maktab yoshidagi bolalarda mollyusklarni tarqalishni oldini olish.</p> <p>Virusli kasalliklarni mexanik usulda va kreoterapiya yo'li bilan davolash va profilaktik chora-tadbirlarni o'tkazish.</p>	10	6/4 NA	3
8	Tanosil kasalliklari. OIV infeksiyasida teri kasalliklarining kechishi.	<p>Zaxmning kelib chiqish sabablari va uning qo'zg'atuvchisi haqida ma'lumot. Zaxmning davrlari va undagi klinik belgilari, toshma turlari. Kasallikni qiyosiy tashxisi. Homila zaxmi va uning asoratlari. Laborator tekshiruv usullari. Kasallikka moyil guruhlarni aniqlash. So'zak kasalligini kelib chiqish sabablari, qo'zg'atuvchisi, yuqish yo'llari, turlari. Erkaklar, ayollar, qiz bolalar va chaqaloqlarning so'zagi, klinik belgilari, tashhisotida ikki stakanli sinama o'tkazish va asoratlari. Kasallikning umumiy, mahalliy va spetsifik davosi. Tanosil kasalliklarining xususiyatlari.</p> <p>O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 23 avgustdagi "Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish to'g'risida" 365 – sonli Qarori mazmuni bilan tanishtirish.</p> <p>OIV va OITS ha qida tushuncha. OIV infeksiyasini yuqish yo'llari va klinik belgilari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi "O'zbekiston Respublikasida OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to'g'risida" 123 – sonli buyrug'i mazmuni bilan tanishtirish. OITS markazlari, laboratoriyalari va ularning ish faoliyati hakida ma'lumot.</p> <p>Zaxm kasalligida birlamchi va ikkilamchi davrdagi toshmalar xarakterini aniqlash. Uchlamchi zaxm klinik belgilari va asoratlari. Erta va kech tug'ma zaxmda bolalar organizmdagi o'zgarishlar va klinik belgilar. So'zakning inkubatsion davri, klinik belgilari va asoratlari. Erkaklar so'zagida ikki stakanli sinama o'tkazish. Laborator tekshiruvi uchun jinsiy a'zoldan surtma olish va material tayyorlash. Laborator tekshiruviga asoslanib</p>	10	6/4 NA	4

		tashxis qo`yish. Kasallikni davolashni zamonaviy usullaridan foydalanish. Immunologik va serologik (IFA) tekshiruvga qon olish. Tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilish. Bir marotaba ishlatiladigan tibbiy asboblardan foydalanish va ularni yo`q qilish. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo`yicha qo`llanma” 29-maslahat bilan tanishish. Tanosil kasalliklari bilan og`rigan bemorni ijtimoiy qo`llab quvvatlash va sanitar-targ`ibot ishlarini olib borish.			
		Jami	54	26/28	27

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati Prezident asarlari:

9. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
10. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
11. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
12. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. L.YU. YUsupova, H.S. Burixodjaeva “Kattalarda hamshiralik parvarishi” III qism, Toshkent “Fan va texnologiya” nashriyoti-2014 yil
2. E.H.Eshboev, YA.M.Fayziev. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2007yil.
3. M.R.Tilavov, S.T.Tursunov. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2004 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. L.A.Хмыз. «Кожные и venericheskie bolezni» Praktikum. Rostov-na-Donu «Feniks» 2007 yil.
2. A.Voisov. «Teri va tanosil kasalliklari.» Toshkent, 2004 yil.
3. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.

4. N.S.Ismoilova, F.Z.Alimova. «Teri-tanosil kasalliklari» fanidan atlas. Toshkent, «SHarq» nashriyoti, 2004 yil.
5. N.N.Vladimirov.A.V.Vyazmitina. «Sestirinskoe delo v dermatovenerologii» Rostov-na-Donu «Feniks» 2002 god.
6. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo`yicha qo`llanma” 2012 yil.

Internet saytlari:

- www.med.uz,
- www.google.uz,
- www.lex.uz,
- www.wikipedia.uz
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru
- www.ziyonet.uz;
- www.bilim.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

YUQUMLI KASALLIKLAR VA INFEKTSION NAZORAT

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	.
Ajratilgan auditoriya soat:	3.21 90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sattieva

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumining o'qituvchisi

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Yuqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Yuqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yuqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o`rtasida tarqalishini oldini olish 3. Yuqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o`choqlarda o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi. 4. Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infeksiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi 5. Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o`rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Yuqumli kasalliklar tashxisoti. Yuqumli kasalliklarning tasnifi, tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash va profilaktika tadbirlari. – Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi. – Yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni parvarishlash, davolash asoslari. – Ich terlama. Paratif A va V. – Salmonellyoz. Esherixioz. Botulizm. – Vabo. Dizenteriya. – Virusli hepatitlar. – Amyobiaz. Lyamblioz. Toksoplazmoz. – Askaridoz. Gimenolepidoz. Teniorinxoz. Exinokokkoz. – Gripp. Adenovirusli infeksiya. koronaverus. – Meningokokkli infeksiya. – Gemorragik isitmalar. – Bezgak. Leyshmanioz. – OIV infeksiya. – Qoqshol. Quturish. – Brutsellyoz. Leptospiroz. – O`lat. Tulyaremiya – Kuydirgi – Profilaktika tushunchasi. Bexatar immunizatsiya. – Profilaktik emlash jadvali bilan ishlash, emlashni tashkil etish, emlashdan keyingi bemor nazorati – Parenteral yo`llar bilan tarqaladigan kasalliklar, hamda shifoxona ichi infeksiyalarining epidemik jarayoni xususiyatlari, ekologik halokatlar va ekstremal vaziyatlarda organizmdagi patologik holatlarni o`ziga xosligi.

Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Epidemiologik anamnez yig`ish, tahlil qilish. – Qabul bo`limida bemorlarni qabul qilish. – Bemorlarni qisman va to`liq sanitariya tozalovidan o`tkazish. – SHoshilinch xabarnomani to`ldirish. – Bemordan qon, peshob, najas, qusuq massalarini, o`t suyuqligini laboratoriya tekshiruvlariga olish va yo`llanmalarni rasmiylashtirish. – Bemor va asboblarni laborator tekshiruvlarga tayyorlash. – O`ta xavfli infeksiyalarda materiallar yig`ish, yo`llanma yozish va ularni laboratoriyaga yuborish. – Tekshirish natijalarini tahlil etish. – Bemorning buyum va ajratmalarini dezinfektsiya qilish. – Infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora tadbirlar olib borish. – Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarning profilaktikasi bo`yicha tushuntirish ishlarini olib borish Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida – Profilaktik emlashlar o`tkazish – Gospitalizatsiya uchun ko`rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish – Profilaktik va joriy dezinfektsiya o`tkazish; – Sterilizatsiya tartibi; – Dezinfektsiya va sterilizatsiyada qo`llaniladigan vositalardan foydalanish; – Immunoprofilaktika vositalarini qo`llanilishini, ularning yaroqliligini aniqlash; – YUqumli kasalliklar profilaktikasi bo`yicha sanitariya targ`ibot ishlarini olib borish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	YUqumli kasalliklar, Terapiya, Hamshiralik Ishi, Teri va tanosil kasalliklari, Anatomiya, Mikrobiologiya, Farmakologiya va retseptura, Pediatriya
O`qitishning tashkiliy shakli	<p>N – nazariy ta`lim;</p> <p>A – amaliy ta`lim;</p> <p>NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar</p> <p>MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot</p>
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1.	<p>YUqumli kasalliklar haqida tushuncha va ularning kelib chiqish tarixi.</p> <p>Infektsion jarayon haqida tushuncha.</p> <p>YUqumli kasalliklar tasnifi va tashxisot usullari</p>	<p>YUqumli kasalliklar fanining hozirgi davridagi tutgan o`rni.</p> <p>YUqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari.</p> <p>YUqumli kasalliklar fanining maqsad va vazifalari.</p> <p>O`rta Osiyoda yuqumli kasalliklarni o`rgangan olimlar.</p> <p>Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Infektsion jarayonning rivojlanishi.</p> <p>YUqumli kasalliklarning o`ziga xos xususiyatlari, bosqichlari. YUqumli kasalliklarning tasnifi. “Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida”gi O`zbekiston Respublikasining qonuni</p>	4	N 4	
2	<p>YUqumli kasalliklar shifoxonasi va poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining tuzilishi va ularning ish tartibi.</p>	<p>YUqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. Bokslar bilan tanishish.</p> <p>Bemrlarni sanitariya tozalovidan o`tkazish. SHifoxonaning ish tartibi.</p> <p>Bemrlarni bo`limlarga transportirovka qilish. Bemorning kiyimlari va tagliklarini almashtirish va parvarishlash usullari. Parxez stollarining turlari, bemrlarni turli usullarda ovqatlantirish.</p> <p>“SHoshilinch xabarnoma” 058-shaklni to`ldirish. Tibbiy xodimlarning kun tartibi.</p> <p>YUqumli bo`limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi. Poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining maqsad va vazifalari, tuzilishi. Bemrlarni qabul qilish va tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. YUqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to`ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash. Profilaktik emlash. Emlash uchun</p>	4	A 4	2

		qo'llaniladigan vaktsinalar, ularni saklashda va tashishda "uzluksiz sovuqlik zanjirining" ahamiyati. Emlash kalendari. Emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qo'llash, "brokeraj" qilish. Maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va o'tkazish qoidalari. Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to'ldirish.			
3	Ichak infeksiyalari. Dizenteriya. Salmonellyoz.	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infeksiyalari kasalliklarining qo'zg'atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo'li. Tasnifi. Asosiy klinik ko'rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko'zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o'tkazish. Kasalliklarni oldini olishda sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi hududida salmonellyoz va o'tkir ichak infeksiya kasalliklarini oldini olish to'g'risida amaldagi buyruqlari. Epidemiologik anamnez yig'ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o'rganish. Bemor holatiga baho berish. Bemorni ko'zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo'natish. Tahlil natijalarini o'qish. Og'iz orqali suyuqlik ichirish. Bemorni ovqatlantirish, parhez stolini qo'llash va parvarish qilish. SHoshilinch xabarnoma to'ldirish. Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish. Sanitariya-maorif ishlarini olib borish.	4	NA 2/2	2
4	Ichak infeksiyalari. Botulizm, ovqat toksikoinfeksiyasi.	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infeksiyalari kasalliklarining qo'zg'atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo'li. Tasnifi. Asosiy klinik ko'rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko'zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o'tkazish. Kasalliklarni oldini olishda	4	NA 2/2	4

		<p>sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi hududida salmonellyoz va o'tkir ichak infeksiya kasalliklarini oldini olish to'g'risida amaldagi buyruqlari.</p> <p>Epidemiologik anamnez yig'ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o'rganish. Bemor holatiga baho berish. Bemorni ko'zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo'natish. Tahlil natijalarini o'qish. Bemorni ovkatlantirish, parhez stolini qo'llash va parvarish qilish. Tozalovchi, sifonli va davolovchi huqnalar qo'yish. Bemorlarni davolash. Bezredko usulida zardob yuborish texnikasi. SHoshilinch xabarnoma to'ldirish. Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish. Sanitariya-maorif ishlarini olib borish.</p>			
5	Ichak infeksiyalari. Vabo kasalligi	<p>Vaboning epidemiya va pandemiya holati. Etiologiyasi, epidemiologik jarayoni. Vaboning klinik ko'rinishlari. Laborator tekshirish uchun materiallar olish. Sog'ayganlarni shifoxonadan chiqarish. Kasallikni oldini olish. Sanitariya-maorif ishlari. CHet davlatlardan infeksiya kirishini oldini olish. Himoya kiyimlarini qo'llash shartligi. Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o'tkazish. Sog'ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o'rtasida sanitariya-maorif ishlarini o'tkazish. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Bemorlarning shikoyati va epidemiologik anamnez yig'ish. Bemorlarni ko'zdan kechirish. Venaga tomchi usulida dori vositalarini yuborish. Laboratoriya tekshiruviga analiz materiallarini olish. Najasni 30-shaklga tekshirish. Himoya kiyimlarini kiyish va echish qoidalari. Kasallik o'chog'ida joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini o'tkazish.</p>	4	NA <u>2/2</u>	2
6	Ichak infeksiyalari. Ichterlama. Paratif A va V kasalliklari	<p>Kasallik haqida tushuncha. Epidemiologik anamnez yig'ish. YUqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Ichterlama va paratif A va V kasalliklarini</p>	4	NA <u>2/2</u>	4

		<p>farqlash. Kasallikni oldini olish, infeksiya o`chog`ida o`tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Klinik va epidemiologik anamnez yig`ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig`ish. Ich terlama o`chog`ida kasallikka qarshi tadbirlar rejasini tuzish. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini tashkil qilish.</p>			
7	Virusli hepatitlar	<p>Virusli hepatitlar O`rta Osiy mintaqasi uchun dolzarb muammo hisoblanadi. Virusli hepatit A,V, S, D, E turlari haqida tushuncha. Virusli hepatit etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Virusli hepatitlar tasnifi. Prodromal davrlar turlari. Tashxisot. Homiladorlik davrida hepatitning kechish xususiyatlari, uning homilaga ta`siri. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parhez ovqatlantirish bilan davolash. Infeksiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o`tkazish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari.</p> <p>Bemorning shikoyatlari, epidemiologik va klinik anamnezi. Bemor ko`rinishining xususiyati, teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi shilliq qavatining va yumshoq tanglayning sarg`ayishi. Jigar va taloqni chegaralarini aniqlash. Laborator tekshirishlarning ahamiyati. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Xabarnoma to`ldirish qoidalari. Observatsiya varag`ini to`ldirish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi. Infeksiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlari.</p>	4	NA <u>2/2</u>	2
8	Nafas yo`llari infeksiyalari Qizamiq. Suvchechak. Skarlatina.	<p>Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktikasxemasiva oldini olish choralari. Kasallik o`chog`ida</p>	4	NA <u>2/2</u>	4

		<p>epidemiya qarsi chora-tadbirlar o'tkazish. O'zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatinakasalliklarini oldini olish to'g'risidagi amaldagi buyruqlar.</p> <p>Suvchechak, qizamiq va skarlatina bilan og'rikan bemorlarni ko'zdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini o'rganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Burun-halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo'g'ilishda shoshilinch yordam ko'rsatish. Maxsus profilaktikasida QPQ vaktsinasini yuborish, infeksiya o'chog'ida epidemiya qarsi o'tkaziladigan chora-tadbirlar</p>			
9	<p>Nafas yo'llari infeksiyalari Difteriya (bo'g'ma)</p>	<p>Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Difteriyada bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiya qarsi ishlari, aholi o'rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. O'zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to'g'risida amaldagi buyruqlar.</p> <p>Kasallikning klinik belgilari. Bemor tomog'idan surtma olish, laboratoriyaga yo'llanma yozish va yuborish koidasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. CHin krupda tez tibbiy yordam ko'rsatish. Bo'g'maga qarshi antitoksik zardob yuborish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktikasi (AKDS vaktsinasi)</p>	4	NA <u>2/2</u>	2
10	<p>Nafas yo'llari infeksiyalari Ko'kyutal. Parako'kyotal</p>	<p>Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Maxsus profilaktika sxemasi- AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiya qarsi ishlari, axoli o'rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. O'zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to'g'risida amaldagi buyruqlar..</p>	4	N 4	2
11	<p>Nafas yo'llari infeksiyalari.</p>	<p>Gripp, O'RVI kasalliklarini etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi.</p>	4	NA <u>2/2</u>	4

	Gripp. O`RVI. Koronavirusli infeksiya (COVID-19)	<p>Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yigish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi Epidemiyada joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish. Toshkent shahar xokimiyati Sog`liqni saqlash bosh boshqarmasi tomonidan chiqarilgan “O`zbekiston Respublikasi hududida Gripp, kasalligini oldini olish to`g`risi”da amaldagi buyruqlar.</p> <p>Koronavirusli infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi: Karantin guruhlari. Klinik manzarasi: kasallikning kechish Kasallikning darajalari. Umumiy laborator tekshiruvlar, maxsus laborator tekshiruvlar, instrumental tekshiruvlar. Koronavirusli infeksiyaning davosi va dori preparatlari to`g`risida yangi malumotlar. Uyda parvarishni tashkil qilish. O`zbekiston Respublikasi S.S.V.ning Koronavirusli infeksiya profilaktikasi va unga qarshi kurash choralari.</p> <p>Gripp. O`RVI bilan og`rigan bemorlarni parvarish qilish. Tibbiy xodimlarning ishlash qoidalari. Kasallikni oldini olish, oqliklarni toza saqlash, xonalarni shamollatish, palatalarni kvarts lampalari bilan zararsizlantirish, dezinfeksiya qilish. Kasallikka qarshi emlash</p> <p>Koronavirusli infeksiyasi bilan og`rigan bemorni umumiy ahvoli og`irligi bo`yicha baholash. Bemor kelganda kasallik belgilari bo`yicha savolnomani to`ldirish. Bemorni tekshiruvlardan o`tkazish: Pulsoksimetriyani aniqlash. Maxsus laborator tekshiruvlar: PTSR usulida COVID-19 RNK sini aniqlashda surtma olish va IFA uchun material olish. Kislород berish usullari Feldsher-akusherning tibbiy muolojalar o`tkazganda shaxsiy himoya choralari qo`llashi (infeksiyon xavfi yuqori bo`lgan xududda ishlatiladigan shaxsiy himoya vositalari) va COVID markazlarida ishlash tartibi, qoidalari. Bemorlarni uyda parvarish qilish va o`zini izolyatsiya qilish mezonlari. Uyda parvarishni tashkil qilish bo`yicha tibbiyot xodimlari uchun yo`riqnomalar.</p>			
12	Nafas yo`llari infeksiyalari. Meningokokk	Meningokokkli infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi. Bakteriya tashib yuruvchilarning infeksiya tarqalishidagi	4	NA <u>2/2</u>	2

	infektsiyasi	<p>ahamiyati. Meningokokkli infeksiyaning klinik turlari. Klinikasi, infeksiyon toksik shok hakida tushuncha. Laborator tashhisoti. Maxsus(spetsifik), dezintoksikatsion, dehidratatsion, simptomatik davo. Meningokokkli infeksiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni olib borish .</p> <p>Meningokokkli infeksiyaning turli shakllari bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish va so`rab surishtirish. Meningeal simptomlarni tekshirish. Bemorni lyumbal punktsiyaga tayyorlash va punktsiya o`tkazishda qatnashish. Olingan likvorni laboratoriyaga yuborish hususiyatlari. Burun xalqumdan surtma olish. Materiallarni laboratoriyaga yuborishda feldsher - akusherning o`rni. Talvasa holatidagi bemorga yordam ko`rsatish</p>			
13	<p>Nafas yo`llari infeksiyalari. Tepki (epid parotit).</p>	<p>Kasallik haqida tushuncha. Epidemik parotit bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarish qilish. Epidemik parotitda issiq quruq bog`lam qo`yish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Bemorlarni davolash, maxsus profilaktika sxemasi. Kasallik o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida tepki infeksiyasini oldini olish bo`yicha amaldagi buyruqlar.</p>	4	A 4	2
14	<p>Qon orqali o`tdigan infeksiyalar. Bezgak. Gemorragik isitmalar. Orttilgan immunitet tanqisligi sindromi(OITS).</p>	<p>Bezgak. Gemorragik isitma kasalliklari haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish. Bezgak turlari differentsial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, SNPning ishi.O`zbekiston Respublikasi hududida bezgaknioldini olish bo`yicha amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. OITS haqida tushuncha. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik manzarasi: teridagi va shilliq qavatlardagi o`zgarishlar. Serologik tashxisot. Oqibati.</p>	4	NA <u>2/2</u>	4

		<p>Profilaktikasi. OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. O'zbekiston Respublikasida OITSGa qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog'liqligi. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari</p> <p>Bezgak, Gemorragik isitma kasalligi bilan og'rikan bemorlarni ko'zdan kechirish. Bezgak bilan og'rikan bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yo'llanmalar yozish va yuborish. Davolash, oldini olish. Bezgak xurujida bemorga yordam ko'rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish. Infektsiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish .SNP ishi.OITS bilan kasallangan bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. Vaziyatli va diagnostika masalalarini echish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Tashxisot. Davolash. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi. Profilaktikasi. Jinsiy aloqalar orqali kasallanishning oldini olishda sanitariya-maorif ishlari va vositalari. Amaldagi buyruqlar asosida ishlash.</p>			
15	Tashqi qoplamlar infeksiyalari. Kuydirigi. Qutirish	<p>Kuydirgi kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinikasi, laboratoriya tashhisoti, davosi. Qutirish kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinik belgilari. Hidrofobiya, aerofobiya, akustikofobiya, fotofobiya. Tekshirish usullari. Patogenetik va simptomatik davo.Maxsus profilaktikasi. O'zbekiston Respublikasi hududida kuydirgi va qutirish kasalligini oldini olish bo'yicha amaldagi buyruklari.</p> <p>Bemorlarni ko'zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig'ish, kasallikning asosiy belgilarini o'rganish. Jarrohlik tozalov ishlovini o'tkazish. Antirabik vaksina va gammaglobulin yuborish. SHoshilinch xabarnoma to'ldirish. Kuydirgida bemordan analiz</p>	10	NA <u>6/4</u>	2

		uchun material olish, ehtiyot choralarini ko`rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o`lgan uy xayvonlarni “utilizatsiya” qilish. Profilaktika chora–tadbirlari.			
16	Tashqi qoplamlar infeksiyalari Oqsim. Qoqshol	Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, qisqacha epidemiologiyasi, patogenezini, klinikasi, tashxisi. Davolash printsiplari, bemorlarni parvarishlash. Kasallikni oldini olish choralarini. Maxsus profilaktikada AKDS vaktsinaning yuborish sxemasi. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida qoqshol va oksim kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Oqsimda bemorlarning og`iz bo`shlig`ini va terini parvarishlashi. Talvasa paytida bemorga birinchi tibbiy yordam ko`rsatish. Qoqsholga va oqsimga tekshirish uchun tashxis materiallarini olish. Kasallikni oldini olishda emlash ishlarini o`tkazish.	6	NA <u>2/4</u>	2
17	Turli yo`llar bilan yuqadigan infeksiyalar. Toun (o`lat). Brutsellyoz	O`lat kasalligining qo`zg`atuvchisi haqida ma`lumotlar. O`latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O`lat epidemiyalarining aholi o`rtasida va hayvonlar o`rtasida tarqalishining o`zaro bog`liqligi. O`lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo`lishidagi omillarning o`ziga xosligi. Brutsellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari. Davolash usullari va vositalari. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfektsiya, dezinfeksiya va deratizatsiya. O`zbekiston Respublikasi hududida o`lat va brutsellyoz kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o`zini himoya qilish choralarini. Bemorga zardob yuborish. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. O`lat o`chog`ida o`tkaziladigan chora–tadbirlar. Brutsellyoz kasalligini keltirib chiqaruvchi sabablar. Etiologiyasi, klinikasi, asoratlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne sinamasi. Davolash printsiplari. Profilaktikasi. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari,	12	NA <u>6/6</u>	4

		dezinfektsiya, dezinfektsiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Himoya kiyimini qo'llash qoidasi			
18	Parazitar kasalliklar, Gelmintozlar Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz, askaridoz, enterobioz, exinokokkoz..	Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo'llari. Klinik belgilari. Aholi o'rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Gelmintoz kasalliklari haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Klinik belgilari, davolash usullari va vositalari. Aholi o'rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. Kasallik o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlar. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining "O'zbekiston Respublikasi hududida gelmintozlarni oldini olish to'g'risida"gi amaldagi buyruqlari. Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat, perianal burmalaridan qirma). Xujjatlarni to'ldirish. Laboratoriyada tekshirish usullari (Fyulleborn, Kalantaryan, Kato). Kasallik o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlar. O'zbekiston Respublikasi sog'lig'ni saqlash vazirligining O'zbekiston Respublikasi hududida gelmintozlarni oldini olish to'g'risida amaldagi buyruqlari.	6	NA <u>2/4</u>	
Jami			90	90	45

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

13. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
14. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
15. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
16. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak» Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. E.I.Musaboev, A.Q.Bayjanov “YUqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya”. Toshkent, “O`zbekiston milliy entsiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil
2. A.G.Raxmanova, V.K. Prigojina.«Инфекционные болезни». Санкт-Peterburg, izdatelstvo Piter, 2001 yil
3. YUqumli kasalliklar // Axmedova M.D. va boshq. Toshkent-2012.
4. O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash bo`yicha vaqtinchalik ko`rsatmalar (oltinchi versiya) Toshkent -2020
5. 5.O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
6. MILLIY PALATASI COVID-19ni engil shaklda kechirayotgan bemorlarni uy sharoitida parvarishlash bo`yicha vaqtinchalik klinik qo`llanma Toshkent-2020
7. Klinicheskoe vedenie tyajeloy ostroy respiratornoy infektsii pri podozrenii na novuyu koronavirusnyuyu (2019-nCoV) infektsiyu. Vremennyye rekomendatsii. 27maya 2020 g. Jeneva: Vsemirnaya organizatsiya zdravooxraneniya; 2020 g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. R.E.Giyasova, S.A.Mirzaeva.” Sestrinskiy uxod za patsientami s infektsionnyimi zabolvaniyami” Tashkent, “IlmZiyo”,2015
2. A.Zokirxodjaev “Bolalarda yuqumli kasalliklar”.Oliy o`quv yurtlari talabalari uchun qo`llanma. Toshkent, 2002 yil
3. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Ermuxamedova “YUkumli kasalliklar fanidan amaliy mashgulotlar bo`yicha uslubiy qo`llanma”. Samarkand, 2001yil.
4. O`zbekiston meditsina entsiklopediyasi. 1-jild

Internet saytlari

<http://www.ziyonet.uz/>

<http://www.lex.uz/>

<http://www.google.com>

TTA sayti – www.tma.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH
VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING TAYYORLOV YO‘NALISHI

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

DEZINFEKSIYA ISHI

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi: Umumiy amaliyot feldsher-laboranti

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.22

Ajratilgan soat :54

Toshkent-2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi: G.YA.Abdurashitova 2-Respublika tibbiyot
kolleji bosh o'kituvchisi

Taqrizchilar: T.J. Kamolov YUnusobod tumani Sanitariya-
epidemiologiya osoyishtaligi va
jamoat salomatligi saqlash
xizmati bosh shifokori

F.I. Salomova TTA Atrof-muhit gigienasi
kafedrasimudiri

1. O'quv dasturiga ko'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Dezinfeksiya ishi
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	14
Dasturning maksadi	<p>O'zbekiston Respublikasida va dunyoda uchragan yuqumli kasalliklarni tarkalishini taxlil qilish , epidemiyaga qarshi profilaktika ishlarini olib borish va dezinfeksiya ishlari bo'yicha amaliy ko'nikmalarni egallash. Zamon talabiga javob bera oladigan, jahon standartlariga mos keladigan, yuqori malaka va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lgan, har tomonlama etuk tibbiy xodimlarni tayyorlash.</p> <p>O'quvchilarni sifatli profilaktika yordamini ko'rsatishda shifokor yordamchisi mutaxassisligi bo'lib yuqumli kasalliklar o'chog'ida bemorlarni vaqtida ajratish, yuqumli kasalliklarni tarqalish qonuniyatlarini bilish, bemorni va u bilan muloqotda bo'lgan shaxslarni vabuyumlarini zararsizlantirish ishlarinin olibborish, tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilish tekshirish, epidemiyaga qarshi dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya chora tadbirlarini o'tkazish, kasalliklar o'chog'ini epidemiologik tomonidan tibbiy nazoratini olib borish. DPMLar sharoitida dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash, ularni qo'llash, saqlash va ularning sifatini nazorat qilish nazariy asoslari va amaliy ko'nikmalarni o'rganish.</p>
O'zlashtirish (o'kitish) natijalari	<p>-YUkumli kasalliklarning yuqishi va tarqalishi, uni oldini olish , o'choqda olib boriladigan ishlarini tashkil qilish , karantin va dispanserizatsiya ishlari to'grisida bilimlar shakllanadi;</p> <p>-yukumli kasalliklarning profilaktikasi va epidemiyaga qarshi ishlarida dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya ishlari va sterilizatsiya hakida nazariy asoslari o'rganiladi;</p> <p>- bemorlar bilan suxbat o'tkazish, ularni aloxidalash, evakuatsiya va gospitalizatsiyasini o'tkazish , karantin ishlarini tashkil qilish, dezinfeksiyava sterilizatsiya sifatini nazoratini olib borish, kimyoviy dezinfeksiya moddalarini ishlatishva unda extiyot choralari hakida ko'nikmalar o'rganiladi.</p>
Bilim	<p>-Modulning qisqacha tarixi, uning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar,tibbiyotda dezinfeksiya tadbirlarining ahamiyati, yuqumli va parazitlar kasalliklarga qarshi kurash yutuqlari;</p> <p>-mexanik, fizikaviy va kimyoviy usullarining ahamiyati, qo'llanilishi</p> <p>-dezinfeksiya ishi bo'limining hisob va hisobot hujjatlari</p> <p>-dezinfeksiyalovchi moddalar ro'yhati va ularning xususiyati;</p> <p>- o'choqlarda joriy va yakuniy dezinfeksiyani o'tkazish,</p> <p>- DPMLarda dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish, olib borish va uni nazorat qilish;</p> <p>- tashqi ob'ektlardan surtmalarni olish;</p> <p>- tibbiyot asboblarni sterilizatsiyasi va undan oldingi tozalov ishlarini o'tkazganligini nazorati;</p> <p>- dezinseksiya va deratizatsiya tadbirlarining maqsadi, vazifalari , usullari va vositalari ;</p> <p>-turli xil ob'ektlarni dezinseksiya qilish uchun kerakli preparatlar</p>

	<p>miqdorini aniqlash;</p> <ul style="list-style-type: none"> - turli xil apparatlarni ishlatish , kamchiliklarni tuzatish; -dezinfeksion kameralarni ishga tayyorlash, ishlatish, va ishini nazorat qilish; -dezinstruktor va dezinfektor vazifalarini bajarish; - tibbiy hujjatlarni yuritish; - shaxsiy ximoya kiyimni ishlatish va zararsizlantirish; -xodimlarni shaxsiy gigiena qoidalariga rioya qilish
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - O'zbekiston Respublikasi chegarasini sanitar qo'riqlash ishlari; - yuqori foizli suyuq xoldagi asosiy dezinfeksiyalovchi moddalar va ulardan ishchi eritmalar tayyorlash; - tarkibida xlor saqlovchi kukun ko'rinishidagi dezinfektantlardan eritma tayyorlash; - bemorning ajratmalari , idishlari, ovqat qoldiqlari, ichki kiyimlari, oqliklarni zararsizlantirilishi; - transport vositalari dezinfeksiyasi; - DPM larda tibbiy xodimlarni dezinfeksiya ishi bo'yicha malakasini nazorat qilish; - tashqi ob'ektlardan surtma olish; - dezinfeksiyalovchi eritmalarda faol xlor miqdorini aniqlash; <ul style="list-style-type: none"> -tibbiyot asboblarni dezinfeksiyasi , sterilizatsiya va undan oldingi tozalov ishlarini o'tkazganligini nazorati; - MSBlarni tekshirish va dalolatnoma yozish; - dezinseksiyalovchi preparatlardan eritma, suspenziya, emulsiyalar tayyorlash va undan foydalanish; - turli xil ob'ektlarni dezinseksiya qilish uchun kerakli preparatlar miqdorini aniqlash; - turli xil apparatlar va dezinfeksion kameralarni ishga tayyorlash , ishlatish, ishini nazorat qilish; - deratizatsiyaning mexanik va kimyoviyusullaridan, vositalaridan foydalanish; - dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya ishlari rejasini tuzish; - dezinstruktor va dezinfektor vazifalarini bajarish; - yuqumli kasalliklarni hisobga olish va hisobot formalarini rasmiylashtirish; - maxsus ximoya kiyimni ishlatish va zararsizlantirish; - o'ta havfli infeksiyalarni tarqalish xavfi bo'lganda olib boriladigan profilaktik tadbirlarni bajarish
O'kuv rejaga muvofik	Mikrobiologiya
o'zaro boglik bo'lgan fan nomi	<p>Biologiya</p> <p>YUkumli kasalliklar</p> <p>Epidemiologiya asoslari</p> <p>Tibbiy parazitologiya</p> <p>Kimyo</p> <p>Umumiy gigiena</p>
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N - Nazariy ta'lim;</p> <p>A - Amaliy ta'lim;</p> <p>NA - Nazariy va amaliy ta'limbirgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX - Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.</p>
Dasturga	Majburiy

ko‘yilgan talab	
O‘qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshirik

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning kiskacha mazmuni	Jami auditoriya soati	Ukitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta’lim
1	Dezinfeksiya , maqsadi, vazifalari,unga xissa qo‘shgan olimlar.	“Dezinfeksiya ishi” moduli haqida tushuncha,uning maqsadi, vazifalari, dolzarbligi. modulning rivojlanish tarixi, boshqa tibbiy modullar bilan bog‘liqligi. YUqumli kasalliklarning oldini olishda dezinfeksion tadbirlarni ahamiyati. Modul rivojlanishida o‘zbek va rus olimlarining qo‘shgan xissasi. Hozirgi vaqtda zamonaviy dezinfeksiya vositalaridan samarali foydalanish va uning turlari.	2	N	2
2	Dezinfeksiyaning turlari, usullari va vositalari.	Dezinfeksiyaning amaliyotdagi ikki turi, ularning farqi. Mexanik, fizik, kimyoviy va biologik usullarihaqida umumiy ma’lumotlar, qo‘llanilishi va ta’siri. Kimyoviy vositalarni saqlash va samarali qo‘llash uchun zarur shart-sharoitlari, eng muhim dezinfeksiyalovchi moddalarning xususiyati. Mukammal va joriy tozalov ishlarini o‘tkazish. Dezinfeksiyalovchi moddalarni tashqi ko‘rinishi, suvda eruvchanligi, rangi, xidi va bir-biridan farqini aniqlash qoidasi. YUqori foizli suyuq xoldagi asosiy dezinfeksiyalovchi eritmani tayyorlash dezinfeksion vositalar	6	NA	2

		<p>yordamida zararsizlantirish uchun suv va xlor kukunini xisoblash va undan ishchi eritma tayyorlash.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan ishlab chiqarilgan buyruqlar asosida ishlash.</p>			
3	Davolash-profilaktika muassasalarida joriy dezinfeksiyani o‘tkazish qoidalari	<p>DPMLarda dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish, olib borish va uni nazorat qilish. Poliklinika, tug‘rukhona, jarrohlik bo‘limlari va yuqumli kasalliklarda dezinfeksiya o‘tkazish qoidasi. Joriy va yakunlovchi dezinfeksiya o‘tkazish va uning inson sog‘ligi uchun ahamiyati.</p>	6	NA	2
4	Infeksiyalarning ayrim guruhlari uchun bajariladigan dezinfeksiyasi.	<p>Ichak infeksiyalari (vabo, dizenteriya, virusli gepatit A va boshqa) o‘chog‘ida dezinfeksiya ishlari. Nafas yo‘llari infeksiyalari (meningokokkli, bo‘g‘ma, gripp va boshqa) bo‘limida olib boriladigan dezinfeksiya tadbirlari. Sil kasalligi va kon infeksiyalari o‘chog‘ida dezinfeksiyani olib borilishi va uning inson sog‘ligi uchun ahamiyati. Tashqi muhit (oshxona idishlari, oqliklar, o‘yinchoq) ob‘ektlari va bemor buyumlarini zararsizlantirish qoidalari, qo‘llaniladigan eritma va ta’sir etuvchi vaqti(ekspozitsiya)ning ahamiyati. Transport vositalarining dezinfeksiyasi.</p>	6	NA	2
5	Dezinfeksiya sifatini nazorat qilish.	<p>Dezinfeksiya sifatini nazorat qilishda ishning borishini ko‘zdan kechirish, bakteriologik, kimyoviy usullardan foydalanish. Zararsizlantirilgan tashqi ob‘ektlardan surtmalar olish qoidasi. Dezinfeksiyalovchi vositaning kerakli miqdorini belgilash va uni amalda qo‘llash.</p>	4	A	2
6	Sterilizatsiyahaqid a tushuncha.	<p>Sterilizatsiyahaqida tushuncha, uni dezinfeksiyadan farqi. Aseptika va antiseptika qoidalari. SHifoxona ichi infeksiyasini oldini olishda sterilizatsiyaning ahamiyati, roli va uning samaradorligi. Sterilizatsiya usullari (bo‘g‘, havo,gaz, kimyoviy yo‘li bilan) va jihozlari.Sterilizatsiya turlari(yuqori bosimli bo‘g‘ bilan ishlash, nurlash yo‘li bilan, gaz</p>	2	N	2

		yordamida). Sterilizatsiya xususiyatlari.			
7	Tibbiy jihozlar sterilizatsiyasi, markaziy sterilizatsiya bo'limi(MSB)ning ishi.	<p>Tibbiyot jihozlarini dezinfeksiya, sterilizatsiya qilish qoidasi. Instrumentlarni sterilizatsiyadan oldingi tozalov ishlaridan o'tkazish, sterilizatsiya sinamalarini o'tkazish tartibi, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Sterilizatsiya qilishni tekshirish. MSBlarga qo'yiladigan talablar va amalga oshiriladigan tadbirlar. MSBning strukturasi, ish qoidalari.</p> <p>DPMLarda MSB ning ish qoidasi. Sterilizatsiya bo'limining sanitariya-gigiena hamda sanitariya-texnik jihozlarni ko'zdan kechirish. Sterilizatsiya rejimini nazorati. MSB da tibbiy hujjatlarni yuritilganligini tekshirish.</p>	6	NA	2
8	Sterilizatsiya samaradorligini nazorat qilish.	<p>Tibbiy asbob-uskunalarni sterilizatsiyadan o'tkazish uchun ularni bo'limdan qabul qilish va oldingi ishlovini tekshirish qoidasi. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan ishlab chiqarilgan amaldagi buyruqlar asosida asboblarning sterillanganligining sifatini nazorat qilish.</p>	4	A	2
9	Dezinseksiya haqida tushuncha, maqsadi, usullari. Asosiy dezinseksiyalovchi moddalar, repellentlar.	<p>Dezinseksiya haqida tushuncha, uning maqsadi, vazifalari va uning ahamiyati. Bo'g'imoyoqlilarning biologik xususiyatlari, epidemiologik ahamiyati, zararli turlari va ularni yuqumli kasalliklar tarqalishidagi roli. Dezinseksiya tadbirlari, usullari-mexanik, fizik, kimyoviy, biologik. Bug'imoyoklilarga qarshi kurash chora tadbirlari.</p> <p>Keng qo'llaniladigan dezinseksiyalovchi preparatlar ro'yhati, klassifikatsiyasi, xususiyati. Insektitsidlarning turlari (ichak, kontakt, sintetik, insektitsidlar) ta'sir qilish mexanizmi. Repellentlar, ularning turi, ta'sir qilish mexanizmi, qo'llanilishi. Dezinseksiyalovchi preparatlarning tashqi ko'rinishi, bir-biridan farqi, xususiyati. Insektitsidlardan eritma, suspenziya, emulsiyani tayyorlash qoidasi, qo'llash usullari. Turli xil ob'ektlarni dezinseksiya</p>	6	NA	2

		qilish uchun kerakli preparatlar miqdorini aniqlash. Insektitsidlarni tayyorlash va ishlatishda texnika havfsizligi, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish.			
10	Bo'g'imoyoqlilarning ayrim turlariga qarshi kurash tadbirlari.	<p>Ayrim bo'g'imoyoqlilar guruhi uchuvchi bo'g'imoyoqlilar (bit,burga, pashsha, chivin, kanalar), ularning bir-biridan farqi va yuqumli kasalliklar tarqalishidagi roli.Ularga qarshi kurash chora tadbirlari. Dezinseksiyaning o'tkazish jarayonida qo'llaniladigan dorivositalarining turi, foizi, ekspozitsiya ahamiyati. Turmushda uchraydigan hashoratlarga qarshi kurash(suvaraklar, sarik chumoli), ularni qirish choralari.</p> <p>Qon infeksiyalarida bo'g'imoyoqlilarni tashuvchi sifatida ahamiyati, o'choqda o'tkaziladigan dezinseksiyaning xususiyati. Yuqumli va somatik kasalliklar shifoxonasi qabul bo'limida pedikulyozni aniqlash va sanitariya tozalovini o'tkazish, ko'llaniladigan vositalar, ekspozitsiya vaqti, ehtiyot choralari. Entomologiya bo'limining ishi, hujjatlari.</p>	6	NA	4
11	Dezinfeksiya va dezinseksiya uchun ishlatiladigan apparatlar, dezinfeksion kameralar.	<p>Dezinfeksiya va dezinseksiya o'tkazish uchun ishlatiladigan apparatlar, uning turlari, ishlatish tartibi (avtomaks, gidropult, dezinfal, flit, Suyuqlik purkagich apparat(avtomaks, gidropult, dezinfal, flit)larning tuzilishi, ishlatish qoidalari. CHang yutgich apparatining ishlatish xususiyati, aerezolli apparatlarni ishlatilishi.</p> <p>KDF-3 dezinfeksiya kamerasi, elektr toki yordamida ishlovchi TSNIDI dezokamerasi,harakatlanadigan dezinfeksiya kameralari). Dezinfeksion kameralar haqida tushuncha, turlari, tuzilishi qismlari, ishlatish qoidasi, ish yuritish jurnallari. Buyumlarni zararsizlantirish xususiyati.Dezinseksiyalovchi kamera turlari, ishlash qoidasi. Buyumlarni dezinfeksion kameralarda zararsizlantirish rejimi, sanitariya jihatidan ishlov berish. Dezinfeksiya kameralar ishini nazorat qilish, hujjatlarni to'ldirish qoidasi.</p>	10	NA A	4

12	Deratizatsiya haqida tushuncha, maqsadi, usullari.	Kemiruvchilar oilasi haqida tushuncha, biologiyasi, turlari. YUqumli kasalliklar tarqalishida kemiruvchilarning epidemiologik ahamiyati. Deratizatsiya tushunchasi, maqsadi, vazifasi, usullari. Deratizatsiyaning sanitariya va texnik tadbirlari va samaradorligini tekshirish. Laboratoriya jixozlari bilan tanishish. Ratitsidlar. Zaharli xo‘raklar tayyorlash, saqlash va ularni amalda qo‘llash. Xavfsizlik qoidalari, zaharlanish belgilari va zaharlanishda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish.	2	N	2
13	Kemiruvchilarga qarshi kurash tadbirlari, vositalari.	Kemiruvchilarga qarshi kurashda qo‘llaniladigan profilaktik va qirish tadbirlari. Aholi yashaydigan punktlarda deratizatsiya tadbirlarini tashkil etish. Deratizatsiya tadbirlarini samaradorligini tekshirish. Kemiruvchilarni bir-biridan farqi (kalamush, sichqon, qum va dala sichqonlar). Kemiruvchilarni ovlash qurollari, ularning tuzilishi, ishlash tamoyili. Ratitsidlar xususiyati, tashqi ko‘rinishi, qo‘llanilishi. Zaharli xuraklarni tayyorlash usullari va qo‘llanilishi, uni saqlash qoidalari.	6	NA	4
14	Profilaktika va epidemiyaga qarshi kurash chora -tadbirlari. Dezinfeksiya ishlarini tashkil qilish . Mehnatni muhofaza qilish. Kadrlar tayyorlash.	Profilaktik va o‘choqli dezinfeksiya bo‘yicha O‘zR SSV-ning amaldagi buyruqlar va uslubiy tavsiyanomalari. Dezinfeksiya ishlarni tashkil etishda dezinfeksion stansiyaning ishi, bo‘limlari, hujjatlari (yillik, yarim yillik, kvartal xisobot jurnallari). Dezinfeksiya ishida mehnatni muhofaza qilish qoidalari. Sog‘liqni saqlash tizimida kadrlar tayyorlash. Instruktor-dezinfektor vazifalari.. Dezinfeksion moddalarni saqlash qoidalari. Dezinfeksiya va deratizatsiya paytida extiyot choralari rioya qilish. Dezinfeksion moddalar bilan zaharlanish va zaharlanganda birinchi tibbiy yordam. Dezinfeksiya ishlarini sifat ko‘rsatkichlari. Dezinfeksion stansiya, viloyat, shaxar, tumandagi dezinfeksiya bo‘limi strukturasi, funksional vazifalari.	6	NA	4

	Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya ishlarini rejalashtirish, tibbiy hujjatlarni yuritish qoidalari. Infeksiya o'chog'ida qo'llaniladigan himoya kiyimining tiplari, uning kiyish va echish qoidasi. Sifat ko'rsatkichlarni taxlil qilish. Aholi o'rtasida sanitariya-targ'ibot ishlarini olib borish.			
Jami		54	NA	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular uquv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati.

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent- "O'zbekiston" – 2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent - "O'zbekiston" – 2018.
3. SHavkat Mirziyoev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent - "O'zbekiston" – 2016.
4. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib - intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent - "O'zbekiston" – 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublika SSVning Sanitariya Qoida va Me'yorlari, buyruqlari - 2005-2017 yillar
2. Aholining sanitariya- epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida Qonuni, T. 2015 yil
3. M.R.Tilovov, A.R.Rustamov, S.A.Mustafoev "Dezinfeksiya ishi" Toshkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2007 yil.
4. Belaya I. K. «Dezinfeksiya» Moskva, 2013
5. SЫganova S. V. «Dezinfeksiya, dezinseksiya deratizatsiya,» Moskva, 2012
6. Osipova V. L. «Uchebnoe posobie po dezinfeksii». 2012yil, GeoTarMed
7. Ushakova V. N. «Moyka i dezinfeksiya». «Professiya» nashriyoti, 2009

Internet manbalari

1. <http://www.ziyonet.uz/>
2. <http://www.lex.uz/>
3. <http://www.google.com/>
4. www.unesco.org
5. www.tma.uz.
6. www.gigiuen.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS
PROFESSIONAL TA‘LIM

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

«FAVQULOTDA XOLATLAR TIBBIYOTI» MODULIDAN

NAMUNAVIY DASTUR

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.23
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

**YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisikafedra mudiri,
SH.T. Mirzayeva**

Taqrizchi:

**YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
bosh o'qituvchisi,**

Z.X.Zakirova

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Favqulotda xolatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	26
Dasturning maqsadi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Talabalarni favqulotda xolatlar bilan tanishtirish. 2. Favqulotda xolatlar fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish(o‘qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Favqulotda xolatlar fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish; 2. Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 3. Shikastlanganlarga davolash chora tadbirlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish.
Bilimlar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Favqulotda xolatlar fani haqida tushuncha. 2. Tabiiy tUSDagi favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 3. Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 4. Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash
Ko‘nikmalar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shaxsiy muxofaza vositalarini qo‘llash. 2. O‘pkaga sun‘iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalash. 3. Qon ketishni vaqtincha to‘xtatish. 4. Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish. 5. Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	Terapiya, reanimatsiya, xirurgiya, anatomiya, fiziologiya va patologiya, akusherlik
O‘qitishning tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg‘ulot.</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Ularni kelib chiqish sabablari, manba'lari, turlari.	<p>Favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha va favqulotda vaziyatlar turlarini; Sog'liqni saqlash vazirligi va "Qizil yarim oy" jamiyatining vazifalarini; Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RSHTYOIM) vazifalarini; Shikastlanganlarni tibbiy saralashni va evakuatsiya qilishni. Shaxsiy muhofaza vositalarini qo'llashni. Nafas a'zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muhofaza vositalari: IP-4, IP-5, respiratorlar, himoyalovchi kiyimlar; AI-2 (shaxsiy aptechka), kimyoga qarshi paket, individual bog'lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept); Og'iz bo'shlig'i va yuqori nafas yo'llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalashni; O'pkaga sun'iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalashni.</p>	2	N/2 A/-	-
2	Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish	<p>Qon ketishi tushunchasini, turlarini, sabablarini, belgilarini; Qon ketish sindromini; o'tkir qon oqishining klinikasini; Qon oqishini to'xtatish usullarini; Gemorragik shok sabablarni, belgilarini; Immobilizatsiya tushunchasi, turlari, qonun qoidalarini; Kasalxonadan tashqarida tug'ishning kechishini. Qon ketishini vaqtincha to'xtatishni; Gemorragik shokda, kardiogen shokda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; Kasalxonadan tashqarida tug'ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko'rsatishni; Immobilizatsiya qilish texnikasini; Kramer, Diterixs va boshqa shinalar turlaridan foydalanishni.</p>	6	N/2 A/4	4
3	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda	<p>Er qimirlashida kuzatiladigan shikast turlarini (Krash sindromida) Suv toshqinlari, sel, ko'chkilarda kelib chiqadigan</p>	12	N/4 A/8	5

	fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.	shikastlar turlarini (cho‘kishda); Travmatik shok tushunchasini, sabablarini, belgilarini, darajalarini, oqibatlarini; Talvasa sindromi, sabablari, belgilarini. Uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida) shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Travma shokida birinchi yordam ko‘rsatishni; Cho‘kishda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; Talvasa sindromida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni			
4	Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish.	Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlar turlarini; Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlarini -kuyish, elektr tokidan jarohatlanish tushunchalari, turlari, belgilari, davrlari, darajalari, asoratlarini; Kuchli ta’sirli zaxarli moddalar tasnifi, zaxarlanganlik belgilari, xususiyatlarini. Kuyish, kuyish shokida shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Elektr tokidan jarohatlanganda shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Is gazidan zaharlanganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; KTZM(ammiak, xlor va fosforoorganik modda)lardan zaharlanganda tez tibbiy yordam ko‘rsatishni.	10	N/2 A/8	5
5	Xalqaro terrorizm, tushunchasi turlari. Terroristik akt sodir etilganda aholi harakati.	Terrorizm rivojlanish tarixini; Halqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalarini; Terrorchilikning maqsadlarini; Terrorchilik aktlarini o‘tkazishda qo‘llaniladigan vositalarni; Terrorchilik holati sodir etilganda aholining xatti-harakatini; Terrorchilik holati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilishni. Terrorchilik xavfi yuzaga kelganda harakat qoidalarini; Garovga olinganlarning harakat qoidalarini; Egasiz buyumni ko‘rib qolgandagi harakatni; Ruhiy qo‘zg‘alishda tez tibbiy yordam ko‘rsatishni.	6	N/2 A/4	4
6	O‘tkir zaharlanish. Hayvon tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy	O‘tkir zaharlanish turlarini; Zaharli moddalarning organizmga kirish yo‘llarini va zaharlanish belgilarini; Organizmning detoksikasiya usullarini; hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari chaqishida klinik belgilarni va ularda kuzatiladigan asoratlarni.	12	N/4 A/8	6

	yordamni ta'minlash.	me'dani zondlash, chayishni; Tozalovchi, sifonli o'tkazish texnikasini; Kateterizatsiya o'tkazish texnikasini; Anafilaktik shokda birinchi yordam ko'rsatishni; Ovqatdan zaharlanganda birinchi yordam ko'rsatishni; Hayvon tishlaganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; Ilon, chayon, ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni.			
7	Radiatsiyadan shikastlanish, uning ta'rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordamni ko'rsatish xususiyatlari.	O'tkir va surunkali nur kasalligi tushunchasini, davrlari, belgilari, birinchi yordam va davolash xususiyatlarini; Ionlovchi nurlardan shikastlanishning oldini olishni. Ionlovchi nurlardan shikastlanishning oldini olishni; Nurdan shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; Dezaktivatsiya, degazatsiya o'tkazishni; Maxsus qisman va to'liq sanitar ishlovni o'tkazishni.	12	N/4 A/8	6
8	Epidemiya o'choqlarining tibbiy taktik tavsifi. Yuqumli kasalliklar o'choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik chora-tadbirlar.	Epidemiya, pandemiya, epidemiologik o'choq tushunchalarini; Epidemik jarayon, epidemik o'choqlarni; O'ta havfli yuqumli infeksiya haqida tushunchani; Observatsiya va karantin tushunchalarini; Favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik choralarni tashkil qilishni. O'ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish va echishni; Infeksiya manbalarini zararsizlantirishni; Yuqumli kasalligi bo'lgan bemorlarni davolash va parvarishlashni. Observatsiya va karantin choralarni o'tkazishni.	12	N/4 A/8	6
Jami:			72	N24/ A48	36

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoyev “[Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. YA.Allayorov, L.Tojiboev “Favqulotda holatlar meditsinasi” Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti, 2012 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. E.D.Ikramov “O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi.” Toshkent, 2001 yil.
2. A.A.Кошолев “Медицина катастроф.” Москва, 2003 yil.
3. В.М. Рябочкин “.Медицина катастроф” Москва, 2001 yil.
4. I.R. Raxmonov “Favqulotda holatlarda jabrlanganlarga birinchi yordam ko‘rsatish” Toshkent, «Fan» nashriyoti, 2005 yil.
5. “Fuqaro muhofazasi asoslari” Maruzalar to‘plami. Toshkent, Fuqaro muhofazasi instituti, 2003 yil.
6. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, 2006 yil.
7. “O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash” ro‘znomasi.
8. “O‘zbekiston tibbiyoti” oynomasi.
9. “Sihat-salomatlik” oynomasi.
10. “Fuqaro muhofazasi” oynomasi.

Internet manbalari:

www.ZiyoNet
www.Google.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS (TEXNIKUM)
PROFESSIONAL TA‘LIM

5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

«SPORT TIBBIYOTI»

NAMUNAVIY DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.24
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi,
kafedra mudiri, SH.T. Mirzayeva

Taqrizchi:

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Direktori, t.f.n., N.A. Nurmatova

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Sport tibbiyoti
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	<p>3. Sport tibbiyoti fanidan barcha bilim va ko'nikmalarni o'rganish.</p> <p>4. O'zbekistonda sport tibbiyoti amaliyotida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash jarayonida sport va jismoniy tarbiya bilan shug'ullanuvchi shaxslarning salomatligini saqlash va mustaxkamlash.</p>
O'zlashtirish(o'qitish) natijalari	<p>1. Sport tibbiyoti fanidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish;</p> <p>2. Jismoniy rivojlanishni baxolash va aniqlash, sport tibbiyotida funksional sinamalarni o'tkazish.</p> <p>3. Sportchilarning kasallik va patologik xolatlarni davolash va profilaktikasi, sport va jismoniy tarbiya usullari va vositalarini ratsional qo'llanilishiga ko'maklashish.</p>
Bilimlar	<p>1. Sport tibbiyoti fani haqida tushuncha va uning maqsadlari.</p> <p>2. SHifokor nazoratini tashkil etish prinsiplarini</p> <p>3. Tibbiy ko'rik turlarini.</p> <p>4. Sport psixologiyasini.</p> <p>5. Sport farmakologiyasini.</p>
Ko'nikmalar	<p>1. Jismoniy rivojlanganlikni antropometriya va somatoskopiya ma'lumotlariga asoslanib aniqlash va baxolash usullari.</p> <p>2. Sport tibbiyotida funksional sinamalari.</p> <p>3. Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida ixtiyoriy xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o'rganish.</p> <p>4. Fizioterapevtik muolajalarni o'kazish va ingalyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash</p> <p>5. Davolash xujjatlarini rasmiylashtirish.</p>
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Terapiya, anatomiya, fiziologiya va patologiya, fizioterapiya, reabilitatsiya asoslari
O'qitishning tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta'lim;</p> <p>A-amaliy ta'lim;</p> <p>NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy Mashg'ulotlar;</p> <p>MX-maxsus xonalarda mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	YOzma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Sport tibbiyoti fani, maqsadlari. SHifokor nazorati, maqsadlari tashkil etish prinsiplari	O'zbekistonda sport tibbiyoti amaliyotida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash jarayonida sport va jismoniy tarbiya bilan shug'ullanuvchi shaxslarning salomatligini saqlash va mustahkamlash, ularning kasalliklar va patologik holatlarni davolash va profilaktikasi, sport va jismoniy tarbiya usullari va vositalarini ratsional qo'llanilishiga ko'maklashish Jismoniy rivojlanishni baxolash va aniqlash. Jismoniy rivojlanganlikni antropometriya va somatoskopiya ma'lumotlariga asoslanib aniqlash va baholash usullari Dastlabki, takroriy va qo'shimcha nazorat usullari	6	N/2 A/4	4
2	Tibbiy ko'rik turlari. Tibbiy guruxlarga bo'lish. Jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanish uchun saralash tashkil etish prinsiplari	Sport tibbiyotida funksional sinamalari. Sportchilarni fizik qobiliyatini oshirish va tiklash. Asosiy, tayyorlov va maxsus guruhlar. Sportchilarning salomatligi, jismoniy jixatdan rivoj topishi va ular tanasining faol imkoniyatlarini o'rganish hamda shu asosda mashg'ulotlarga mumkinlik yoki moneliklar bolig'ini aniqlash, sportga loyqlik odamni sportning qaysi turi bilan aynan shug'ullanishi mumkinligi masalasini xal qilish. Sportchilarning faol xolatini, ularning chiniqqanligini aniqlash va baxolash. Unumsiz mashg'ulotlar paytida vujudga kelib chiqadigan kasalliklar va shikastlanishlarni o'rganish, tashxis qo'yish, oldini olish, davolash usullarini ishlab chiqish.	6	N/4 A2	4
3	Vrach-shifokor dispanserining ish yuritish xujjatalari. Sport farmakologiyasi.	Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; -Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish va ingolyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash va tok manbaiga ulash; Kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash;	6	N/2 A/4	4

		-Muolajalardan so'ng apparatlarni o'chirish va xavfsizligini ta'minlash			
4	Sportchilarning jarohatlari va kasalliklari. Sport massaji.	Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish; -Dasturda patogenetik ta'sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tanlash va kompleks tarzda tuzish; -yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; -ovqat hazm qilish tizimi, siydik chiqarish yo'llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; -nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; -ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba'zi patologik holatlarda reabilitatsiyani; -xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiyani; -bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitida reabilitatsiya tadbirlarini. Mashg'ulotlardan oldin va ulardan keyin massaj usullari	6	N/4 A/2	4
5	Sport psixologiyasi. Sport inshootlariga sanitar gigienik talablar.	Sport psixologiyasining metodlari. Sport inshootlari qurish loyihalari Davlat sanitariya nazoratining mahalliy organlari bilan kelishishi va ob'ektlarga topshirilishi, ular ustidan sanitariya epidemik stansiyalar va vrachlik jismoniy tarbiya dispanserlari doimiy sanitariya nazoratida bo'lishi	10	N/6 A/4	3
Jami:			36	N10/A26	19

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilarga tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. B.M. Saidov. Sport tibbiyoti. Toshkent. «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2013.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Adilov SH.K., Usmanxodjaeva A.A. “Shifokor nazorati, shifobaxsh jismoniy tarbiya” Toshkent 2014 y., o‘quv qo‘llanma 151 b.
2. Vasilev V.D., Usmanxodjaeva A.A. “Jismomiy tarbiya va sport bilan shug‘ullauvchilarning tizimli mashg‘ulotlar tas‘iri natijasida inson organizmdagi funksional (nafas, yurak qon tomir va vegetativ nerv tizimlari) holatini baholash” T. 2012 y. o‘quv uslubiy qo‘llanma, 24b.
3. Vasilev V.D., Usmanxodjaeva A.A. “Jismoniy rivojlanishni baholash usullari” O‘quv-uslubiy qo‘llanma tibbiyot oliygohlari tibbiy- pedagogika, davolash va pediatriya fakultetlari talabalari uchun Toshkent 2012, 22 b.
4. Gazieva Z.Yu. “Sport tibbiyoti” uslubiy qollanma. Toshkent 2012 y.
5. Sportivnaya meditsina: natsionalnoe rukovodstvo /pod red. akad. RAN i RAMN S.P. Mironova, prof. B.A. Polyayeva, prof. G.A. Makarovoy. – M.: GEOTAR-Media, 2012.- 1184 s.
6. Graevskaya N.D., Dolmatova T.I. “Sportivnaya meditsina kurs leksiy i prakticheskix zanyatyi” Uchebnoe posobie I i II chasti. Moskva 2005g.
7. «Meditsinskie osnovy fizicheskogo vospitaniya i formirovaniya zdorovya i garmonichnogo razvitiya detey i podrostkov» prof. Nazirov F.G. prof. Axmedova D.M. prof. Suyumov F.A. dots. Vasilev V.D, prof. SHayxova G.I. Tashkent 2003 s. 123

Internet manbalari:

www.ZiyoNet
www.Google.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

FIZIOTERAPIYA VA TIBBIY REABILITATSIYA ASOSLARI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.25
Ajratilgan auditoriya soat:	90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi bosh o'qituvchisi

D. A. Aripova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O'quv dasturi umumiy talablari

O'quv dasturining nomi	Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya asoslari
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	21
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> – fizioterapiya va reabilitatsiya muolajalarni odam organizmiga ta'sir mexanizmini tushuntirish; – turli kasalliklarda fizioterapevtik va reabilitatsiya muolajalarni o'tkazish tartibini o'rgatish; – bemorlarga fizioterapevtik va reabilitatsiya tadbirlarni qo'llash bo'yicha bilimlarni shakllantirish. – Fanning dasturining vazifalari – o'quvchilarga fizioterapiya muolajalarni o'tkazishni o'rgatish, o'quvchilarga reabilitatsiya tadbirlarini amalga oshirishni o'rgatish; – o'quvchilarga davolanayotgan bemorlar bilan muloqot texnikasi o'rgatish; – yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo'yicha bilim, malaka, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish; – fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog'liqlikda o'rgatish
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – fizioterapiya haqida tushunchani; – fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta'sir mexanizmini; – fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo'llash yo'llarini; – fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish tartibini; – fizioapparatlarni ishlash prinsiplarini; – texnika xavfsizligi qoidalarini; – fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish tartibini; – turli kasalliklarni davolashda fizioterapevtik muolajalarni tanlashda umumiy ko'rsatma va mo'neliklarni; – sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo'llash; – reabilitatsiya haqida tushunchani; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya o'tkazish chora tadbirlarini; – turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va ahamiyatini; – mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizatsiyasi vareabilitatsiyasi – asoslarini; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; – ovqat xazm qilish tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-xarakat apparatining kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlikda uchraydigan ba'zi patologik xolatlarda reabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitida reabilitatsiya tadbirlarini bilib oladi.
Bilim	– Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida texnika

	<ul style="list-style-type: none"> – xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o‘rganish; – davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish va ingalyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash va tok manbaiga ulash; – kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash; – muolajalardan so‘ng apparatlarni o‘chirish va xavfsizligini ta‘minlash. – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish; – dasturda patogenetik ta‘sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tanlash va kompleks tarzda tuzish; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida – tibbiy rehabilitatsiya tadbirlarini; – ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo‘llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan emorlarning rehabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning rehabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba‘zi patologik holatlarda rehabilitatsiyani; – xirurgik kasalliklar va travmatologiyada rehabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitida rehabilitatsiya tadbirlarini bilishi kerak.
Ko‘nikma	<ul style="list-style-type: none"> – Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish – Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash <i>malakalariga ega bo‘lishi</i>
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, pediatriya, akusherlik, hamshiralik ishi, teri-tanosil kasalliklari,
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta‘lim A – amaliy ta‘lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kirish. Fizioterapiya xakida tushuncha. Fizioterapiya bo'liminig faoliyati. Fizioterapiya bo'limida davolanayotgan bemorlar bilan muloqot xususiyatlari	Fizioterapiya va tibbiy rehabilitatsiya fani haqida tushuncha. Fizioterapiya fani asoschilari va rivojlanish tarixi. Zamonaviy fizioterapiya. O'zbekistonda fizioterapiya sohasidagi islohatlar. Fizioterapiyaning tarkibiy qismlari. Inson salomatligini tiklashda fizioterapiyani o'rni. Fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta'sir mexanizmi. Fizioterapiya bo'limining tuzilishi va ish tartibi. Fizioterapiya bo'limidagi muolaja xonalari, ularning jihozlanishi, yuritiladigan asosiy xujjatlar bilan ishlash. O'rta tibbiyot hodimining fizioterapiya bo'limidagi vazifalari. Bemorlar bilan muloqot o'tkazish.	6	N A 2/4	4
2	Soddalashtirilgan fizioterapiya muolajalari.	Fizioterapiya bo'limida yuritiladigan asosiy xujjatlarni yuritish. Muolaja xonasida joriy, yakuniy va batamom tozalash o'tkazish. Davolanish xujjatlarini rasmiylashtirish. Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalari ko'rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish..	6	N A 2/4	4
3	Uqalash muolajalarini o'tkazish.	Fizioterapiya bo'limida uqalash xonasining tuzilishi. Uqalash xonasida ishlovchi tibbiyot xodimining vazifalari. Uqalash tushunchasi, ukalashning organizmga ta'siri, davolovchi va sog'lomlashtiruvchi uqalashni fiziologik ta'siri Uqalash muolajasini o'tkazish uchun ko'rsatma va moneliklar. Davolovchi uqalashning asosiy usullari va turlari. Tananing ayrim qismlari uchun uqalash muolajalarni to'g'ri tanlash	6	N A 2/4	4
4	Elektor toki, yorug'lik va issiqlik bilan davolash.	Elektr bilan davolash, ko'rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. YOrug'lik bilan davolash, ko'rsatma va moneliklarni aniqlash,	6	N A 2/4	4

		bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Issiqlik bilan davolash, ko'rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.			
5	Quyosh suv va xavo bilan davolash.	Quyosh, suv va havo bilan davolash, ko'rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tavsiya etish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo'llash. Fiziodavolashda va elektrojarohat holatidagi patologik reaksiyada birinchi yordam ko'rsatish, fizioterapiya bo'limida davolanayotgan bemorlar bilan etika va deontologiya qoidalariga amal qilgan holda muloqot olib borish.	6	N A 2/4	2
6	Organizmni jismoniy sog'lomlashtirish usullari. Davolovchi jismoniy tarbiya.	Jismoniy faollikning ilmiy asoslari. DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Kattalarda davolash fizikulturasini qo'llash. Nimjon va bemor bolalarda davolash fizikulturasini qo'llash	4	A 4	4
7	Reabilitatsiya xakida tushuncha, Dispanserizatsiya va reabilitatsiya	Dispanserizatsiya va reabilitatsiya asoslari. Axoli urtasida dispanserizatsiya tadbirlarini o'tkazishni axamiyati. Patronaj o'tkazish tartibi. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi haqida tushuncha. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasini olib borishdagi chora tadbirlar. Turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usuli va davolovchi jismoniy tarbiyaning roli va axamiyati, talablari, o'tkazish chora tadbirlari.	6	NA 2/4	4
8	YUrak-qon tomir tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari. YUrak-qon tomir tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizikulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya usullarini qo'llashni axamiyati.	4	N A 2/2	4
9	Nafas tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari. Nafas tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash,	6	N A 2/4	4

	usullari.	davo fizkulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya usullarini qo'llashni axamiyati.			
10	Ovqat xazm qilish tizimikasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari.	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Ovqat xazm qilish tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya usullarini qo'llashni axamiyati.	4	N A 2/2	4
11	Tayanch-harakat apparati kasalliklarida reabilitatsiya usullari	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Tayanch-harakat apparati kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya usullarini qo'llashni axamiyati.	4	N A 2/2	2
12	Asab tizimi kasalliklarida reabilitatsiya usullari	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Asab tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya usullarini qo'llashni axamiyati.	4	N A 2/2	2
13	Sanatoriy va kurortlarda davolanish. Fizioprofi-laktika	Sanatoriy va kurortlarda davolanish haqida tushuncha Sanatoriy va kurortlarni asosiy turlari, O'zbekiston kurort va sanatoriylari.Fizioterapevtik muolajalar va jismoniy tarbiya usullarini bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitda reabilitatsiya tadbirlarini.Fizioprofilaktika haqida tushuncha. Fizioprofilaktikaning asosiy usullari va organizmga ta'siri.	2	N 2	
14	Akusherlik va genikologiyada tibbiy reabilitatsiya usullari.	Genikologiyada individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari. genikologik kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasini. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya	4	N A 2/2	2
15	Akusherlik va ginikologiyada Davolovchi jismoniy tarbiyaning xususiyatlari	DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Xomilador yollarda davolash fizkulturasini qo'llash. Ginikologik bemorlarda davolash fizkulturasini qo'llash	4	N A 2/2	2

16	Akusherlik va genikologiyada massaj usullarini qo'llash xususiyatlari	Akusherlik va genikologik kasalliklarda uqalash muolajasini o'tkazish uchun ko'rsatma va moneliklarni aniqlash, uqalash turlari va usullari. Uqalash muolajalarini o'tkazish.	4	N A 2/2	2
17	Fizioterapevtik faktorlarni akusherlikda qo'llash	Fizioterapevtik muolajalarni akusherlikda o'tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalarini xomiladorda qo'llash usullari, ko'rsatma va moneliklar, asoratlari. Elektr bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. YOrug'lik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Issiklik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Suv va xavo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari.	4	N A 2/2	2
18	Fizioterapevtik faktorlarni genikologiyada qo'llash	Fizioterapevtik muolajalarni genikologiyada o'tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalarini genikologik kasalliklarda qo'llash usullari, ko'rsatma va moneliklar, asoratlari. Elektr bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. YOrug'lik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Issiklik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Suv va xavo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko'rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari.	4	N A 2/2	2

		xavfsizlik qoidalari. Genikologik kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tavsiya etish.			
19	Genikologik kasalliklar profilaktikasi (Sanator-kurort)	Sanatoriy va kurortlarda davolanish haqida tushuncha Genikologik kasalliklar profilaktikasida sanatoriy va kurortlarni asosiy turlari, O'zbekiston kurort va sanatoriylari. Fizioterapevtik muolajalar va jismoniy tarbiya usullarini bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitda rehabilitatsiya tadbirlarini.	2	N 2	
20	Xomiladorlik davrida fizioterapiya va rehabilitatsiya xususiyatlari	Xomiladorlik davri xususiyatlari haqida tushuncha. Xomilador ayollarga fizioterapiya qo'llashga ko'rsatma va mon'eliklar. Xomilador ayollarni tug'ruqqa tayyorlashda DJT ning ahamiyati.	4	N A 2/2	2
21	Tug'ruqdan keyingi davrlarda fizioterapiya va rehabilitatsiya xususiyatlari	Tug'ruqdan keyingi davrda rehabilitatsiya chora- tadbirlari. Tug'ruqdan keyingi davrda fizioterapiya muolajalarini qo'llash xususiyatlari	4	N A 2/2	2
Jami			90	90	35

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ruyxati

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

3. SHavkat Mirziyoev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

4. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"2017

Asosiy adabiyotlar:

1. F.SH. Baxadirova "Rehabilitatsiya, massaj va mexnat bilan davolash", Toshkent -

2010 yil.

2. K.E.Ulxo'jaeva, B.T.Xudoyberganova "Fizioterapiya va tibbiy rehabilitatsiya"
Toshkent - 2004 yil.
3. G.O.Xaydarov "Ichki kasalliklar" Toshkent - 2002 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. M.F.Ziyaeva "Terapiya" Toshkent, "Ilm Ziyoy" nashriyoti 2014yil.
2. K.U.Zokirova, D.U.Toxtamatova «XAMSHIRALIK ishi asoslari». Toshkent, 2012 yil.
3. K S Inamov "XAMSHIRALIK ishi asoslari" Toshkent. 2010 yil.
4. X, I.SHukurov, S.Kanoatov "Jamoada xamshiralik ishi" Toshkent,2010 yil.
5. F.P.Verner "Xammabop tibbiyot qo'llanmasi" Toshkent, Gafur Gulom nashriyoti, 2006 yil.
6. V.M.Bogolyubov «Meditsinskaya rehabilitatsiya» Moskva, 2006 god, 3 tom.
7. G.N.Ponomarenko «CHastnaya fizioterapiya» Uchebnoe posobie, «Meditsina»Moskva 2005 god.
8. V.A.Dubrovskiy "Lechebnaya fizkultura" Moskva 2004 god.
9. V.A.Epifanov «Lechebnaya fizkultura i sportivnaya meditsina» Moskva 2000 god.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz.

www.tma.uz.

www.wikipedia.uz.

www.Lexuz.uz

www.doktor.ru

www.medinfo.org

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

KLINIK VA BOKIMYOVIY TEKSHIRISH TEXNIKASI modulidan

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.26
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

G. K. Razzakova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	“Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. “Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; 2. “Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi” fani “odam organizmidagi normal fiziologik va patologik jarayonlarning kechishini organizmdagi biologik suyuqliklarda bo‘ladigan o‘zgarishlarni o‘rganish 3. Biokimyoviy va klinik tahlillar o‘tkazishda biologik suyuqliklar: qon plazmasi, zardobi, siydik, balg‘am, jinsiy a‘zoldan surtmalar olish, me‘da suyuqligi kabi tekshiruvlarni olib borishni o‘rganish. 4. Laboratoriyada tahlillarni amalga oshirishda fotoelektrokolorimetr, refraktometr, spektrofotometr, elektroforez asbobi, bilirubinometr, termostat, sentrifuga, spirometriya va boshqa tekshiruv asboblari ishlatishni o‘rganish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi xakida tushuncha – Laboratoriya turlari, klinik va biokimyoviy laboratoriyalar tuzilishi xakida tushuncha – Turli labotoriya tekshiruvlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish – Sog‘liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida klinik va biokimyoviy laboratoriya ishini tashkil etilishini o‘rganish. – Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma‘lumot olish.
Ko‘nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – Klinik va biokimyoviy tekshirish usullarini amaliy kunikmalar algoritmi bilan tanishish. – Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish – Amaliy muolaja va ko‘nikmalar trenajer zalda fontomlar yordamida olib borish – Turli xil tekshiruv asboblari bilan ishlashni o‘rganish va ularni zararsizlantirishni – Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SanPiN 03.42.17. buyrug‘i va tojsimon virusga (COVID-19) karshi SanPiN 03.72. 20

	buyruqlari asosida.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Hamshiralik ishi, Terapiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, YUqumli kasalliklar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanining tarixi va rivojlanishi. Organizmda oqsillar almashinuvi.	<p>“Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi” fani haqida tushuncha, uning shakllanishi va rivojlanishi tarixi. Fangao‘z xissasini qo‘shgan olimlar YA.Danilevskiy, E.Fisher, J.Uotson, Krik, YO.Turakulov, M.Valixonov, A.N.Aripov, SH.X.Karimov T.S.Soatov, Kassirskiy, Romanovskiy va boshqalarning xizmatlari.</p> <p>Laboratoriya turlari va ular faoliyatining asosiy qonun qoidalari. Klinik va biokimyoviy laboratoriya tuzilishi haqida tushuncha. Oqsillarning klassifikatsiyasi. Oqsillarning biologik va klinik diagnostikadagi ahamiyati. Me’da ichak yo‘llarida oqsillarni parchalanishi va so‘rilishi.Sog‘liqni saqlash vazirligini buyruqlari</p>	6	NA 2/4	4

		<p>asosida klinik va biokimyoviy laboratoriya ishini tashkil etish qoidalari bilan tanishish</p> <p>Refraktometr va elektroforez apparatlarini tuzilishi bilan tanishish. Qon zardobida umumiy oqsilni refraktometr yordamida aniqlash qoidalari. Qon zardobida oqsil fraksiyalarini aniqlash usullari. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.</p>			
2	<p>Uglevodlar va yog‘lar yoalmashinuvi. Qon zardobida uglevodlar va yog‘larni tekshirish usullari.</p>	<p><i>Uglevodlar va yog‘larni biologik ahamiyati haqida tushuncha. Uglevodlarning klassifikatsiyasi. Me‘daichak yo‘llarida uglevodlar va yog‘larni parchalanishi. Qonda glyukozaning normal ko‘rsatkichi. Gipoglikemiya va giperqlikemiya, glyukozuriya, ketonemiya, ketonuriya. «OPTIMA» va “HOSPITEX DIAGNOSTIX” analizatorini tuzilishi haqida tushuncha.</i></p> <p>Qon zardobidagi xolesterinni Ilka reaktivi bilan aniqlashni.</p> <p>Ortotoluidin usuli haqida tushuncha berish. Qondagi glyukoza miqdorini Ortotoluidin usuli bilan aniqlash. «OPTIMA» va “HOSPITEX DIAGNOSTIX” analizatori haqida tushuncha va ularni tuzilishi bilan tanishish. Qon zardobidagi xolesterinni Ilka reaktivi bilan aniqlash Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida..</p>	6	NA 4/2	4
3	<p>Fermentlar. Gormonlar. Vitaminlar. Modda va energiya almashinuvi. Gemopoez. Qonni klinik tekshirish usullari</p>	<p>Fermentlarning klassifikatsiyasi, xususiyatlari va ta’sir mexanizmi haqida tushuncha. Gormonlarning organizmdagi vazifalari va klassifikatsiyasi</p> <p>Gipo va gipersekretsiya haqida tushuncha. Suv almashinuvi, hayot jarayonlarida suvning ahamiyati.</p> <p>Metabolizm va uning bosqichlari. Vitaminlar haqida tushuncha, ularning klassifikatsiyasi va ahamiyati.</p> <p>Venadan qon olish qoidalari bilan tanishtirish.</p>	6	NA 4/2	4

		<p>Qon zardobidagi ALT va AST fermentlari miqdorini aniqlash.</p> <p>Qon zardobida kalsiy miqdorini aniqlash. Elektrolitlarni tekshirish usullari va me'yoriy ko'rsatkichlari. Gemopoez.</p> <p>Qonni hosil bo'lishi. Qon ivishda qatnashuvchi faktorlarning xususiyatlari. SHaklli elementlarning fiziologik roli, me'yori. qon xosil bo'lishi nazariyasini;</p> <p>SHaklli elementlarning me'yorini;</p> <p>Qon ivishi mexanizmini;</p> <p>Qon kasalliklari: anemiya, gemorragik diatezlar, bezgakni.</p> <p>Qon guruhlari va rezus faktori haqida ma'lumot. Qon kasalliklari haqida tushuncha.</p> <p>Bezgak kasalligi haqida tushuncha.</p> <p>Qondan qalin tomchi preparati va surtma aniqlash.</p> <p>Qonning shaklli elementlari eritrotsit va leykotsitlarni mikroskop ostida sanashni. Gemoglobin miqdori, ECHT, qonning ivishini tekshirish. qon guruhlarini va rezus faktorini aniqlashni.</p> <p>Qonning ivish vaqtini Suxareva usulida aniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga (COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruqlari asosida.</p>			
4	Nafas olish tizimi kasalliklarida klinik	<p>Nafas olish tizimi anatomiyasi va fiziologiyasi.</p> <p>Nafas yo'llari kasalliklari haqida tushuncha.</p> <p>o'pkaning hayotiy sig'imi haqida tushunchani</p> <p>Balg'am yig'ish qoidalari va uni tekshirishning diagnostik ahamiyati. Balg'amni umumiy analizga yig'ishni;</p> <p>balg'amni mikroskopik va bakterioskopik (kislotaga chidamli bakteriyalarni topish uchun) tekshirish qoidalari;</p> <p>balg'amni mikroskopik tekshirish uchun preparatlarni tayyorlashni;</p> <p>tekshiruvdan so'ng balg'amni zararsizlantirish</p>	6	NA 2/4	2

		usullarini. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.			
5	Me'da – ichak tizimi va siydik ajratish tizimi kasalliklarida klinik tekshiruvlar.	<p>Me'da va ichak tizimining xamda siydik ajratish tizimi anatomo-fiziologik xususiyatlari. Me'da ichak yo'llari kasalliklari haqida tushuncha. Oshqozon va 12 barmoqli ichak suyuqligini olish texnikasi va tekshirish usullari. Najasni tekshirishning diagnostik ahamiyati Oshqozon suyuqligini zondli va zondsiz olish usullari. O't suyuqligini tekshirish usullari. Zondlarning tuzilishi va zamonaviy analizatorlar haqida ma'lumot. Najasni umumiy tahlilga va yashirin qonga tekshirish uchun yig'ish.</p> <p>Organizmدا siydikning hosil bo'lishi. Siydikning me'yoriy ko'rsatkichlari. Siydikni klinik tekshirishning ahamiyati. Buyrak faoliyatini tekshirish usullari. (Zimnitskiy, Nechiporenko Amburje va Addis-Kakovskiy sinamali).</p> <p>Siydikda oksilni aniqlashni: 20% sulfasalitsil kislotasi bilan, ekspress «FAN» testlari bilan tekshirish, 50% nitrat kislotasi bilan tekshirish, Larionov reaktivini qo'llashni;</p> <p>Siydikdagi kandni: Gaynes Akimova reaktivi, «FAN» ekspress indikatorlari va 10 % KON bilan tekshirishni. Siydikning fizikavi va ximiyaviy xususiyatlarini aniqlash. Siydikning umumiy tahlili. Siydikni t Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish xamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida. urli sinamalar uchun yig'ish usullari.</p>	6	NA 2/4	4

6	Tanosil a'zolari kasalliklari da klinik tekshiruvlar.	Tanosil a'zolari sistemasi va tanosil yo'llari kasalliklari haqida tushuncha. Tanosil a'zolari ajratmalarini tekshirish. Tanosil a'zolarining fiziologik xususiyatlarini tekshirish usullari va qoidalari. Tanosil a'zolari kasalliklarida ajratmalarni diagnostik maqsadda tekshirish. Jinsiy a'zolaridan surtma olish texnikasini; mikroskopik tekshirish uchun bo'yalgan preparatlarni tayyorlashni. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.	6	NA 2/4	2
Jami:			36	36	20

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. SHavkat Mirziyoev "[Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. SHavkat Mirziyoev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"

Asosiy adabiyotlar

1. Aripova G.S, Po‘latova F.G “Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari” Toshkent - 2007 y
2. Abdullaev N.X. va boshkalar “Funksional va klinik laboratoriya tashxisi buyicha tekshirish usullari”, Toshkent- 2005 y

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Muxammadiev V.T. “Biokimyo” Toshkent- 2005 y
2. Nazarova N.S “Klinik laborator tekshiruv usullari”, Toshkent-1999 y
3. Qarshiev E.O “Biokimyo” Toshkent- 2006 y
4. O‘z.Res.SSV “Salomatlik 2” loyixasi tomonidan nashr etilgan “Klinik laborator diagnostika” bo‘yicha qo‘llanma Toshkent- 2007 y.
5. L.M.Pustovalova “Основы биохимии”. Izdatelstvo «Feniks» - Rostov na Donu 2007 god.
6. YA.M.Vaxrushev «Klinicheskie metody issledovaniy». Izdatelstvo «Feniks» - Rostov na Donu, 2007 god

Internet manbalari:

1. www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
[www. cardiosite.ru](http://www.cardiosite.ru);
[www. cardiologia.ru](http://www.cardiologia.ru);
www.bilim.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

DIETOLOGIYA fanidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3. 26
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D. Mamadjanova

Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi o'quv-tarbiyaviy ishlar bo'yicha
direktor o'rinbosari

YO. Baxriddinova

Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi uslubchisi

Taqrizchi:

M. Buvabekov

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
Salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Dietologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	<p>O`rta tibbiyot bo`g`ini xodimlarining sog`lom va bemor odamlarning ratsional (optimal) ovqatlanishini tashkil etish qonuniyatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, xom ashyolari va oziq - ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik qiymatga bo`lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash xaqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirish.</p> <p>Dietologiya o`quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parhezini tayinlash tartiblarini o`rgatadi. Oliy malumotli hamshira bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko`rsatkichini o`rgatadi. Bemor va sog`lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parhez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashxisi hisobga olinib, to`la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o`rgatish.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<p>O`quvchi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, organizmda quvvat almashinuv jarayoni; – organizmda oqsillar va ularning ahamiyati, yog`lar va ularning organizm uchun ahamiyati, uglevodlar va vitaminlarning organizm uchun ahamiyati; – ratsional ovqatlanish va uni tashkil etish, sog`lom turmush tarzi – salomatlik garovi, turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish; – davolash muassasalarida patsientlar ovqatini tashkil qilishda patsientning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parhezini tayinlashni to`g`risida tasavvurga ega bo`ladi; – Davo ovqat tarkibini, davo ovqatlarni tayyorlashni, ovqatlarning sifatini nazorat qilishni, davo ovqatlarni organizmga tasir mexanizmini, parhez stollarining umumiy xarakteristikasini, hazm tizimining ovqatlanishdagi rolini, ovqatning hazm bo`lish mexanizmini, hazm tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni, siydik ajratish tizimi kasalliklarida, yurak – qon tomir tizimi kasalliklarida, nafas olish tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni ahamiyatini, ochlik bilan davolashga ko`rsatma, qarshi ko`rsatma haqida bilishi va ulardan foydalana oladi; – Patsient va sog`lom kishilardan diet anamnez yig`ish, bemor ovqatlanishiga talabnoma yozish, taomnoma tuzish, suniy yo`l bilan ovqatlantirishda hamshiraning taktikasi, tabiiy ovqatlanitirish usullarini, kunlik portsionnik yozish kabi ko`nikmalariga ega bo`ladi.

Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, fani tibbiyotdagi o`rni; – ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari; – vitaminlarning organizmdagi ahamiyati; – ratsional ovqatlanish asoslari; – ovqat iste'mol qilish vaqti, maromi va usuli; – DPMLarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish; – ovqatlanish turlari; – mahsulotning energetik qiymati; – davo ovqatlarini tarkibi va ularni tayyorlash usullari; – davo ovqatlarini sifatini nazorat qilish; – davo ovqatlarini organizmga ta'sir mexanizmini bilish.
Ko`nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – To`g`ri ovqatlanish tartibini tavsiya etish; – turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish; – patsientning kasalligidan kelib chiqib, ovqat parhezini tayinlash – bo`limda ovqat tarqatish; – ovqatlantirishning turlarini amalga oshirish (tabiiy, sun`iy, og`ir bemorlarni ovqatlantirish).
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim; A – amaliy ta`lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy nazorat

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta`lim
1	Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, fanning tibbiyotda tutgan o`rni	Dietologiya fanining rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o`rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Fanning o`qitishning dolzarbligi.	2	N-2	-

2	Ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari	<p>Mehnat faoliyati jarayonida energiya sarflanishi. Turli guruhlardagi aholining fiziologik ovqat me'yorlari. Organizmda quvvat almashinuv jarayoni. Organizmda oqsillar, yog'lar, uglevodlar va ularning organizm uchun ahamiyati. Oqsillarning oziqlik va biologik qiymati. Almashtirib bo'ladigan va almashtirib bo'lmaydigan aminokislotalar. Oqsil etishmovchiligidan kelib chiqadigan kasalliklari kelib chikishida oqsil etishmovchiligining asosiy sabab ekanligi. Oqsil etishmovchiligi muammosini xal qilish choralari.</p> <p>YOg'lar. Ularning oziqlik va biologik qiymati. To'yinmagan yog' kislotalari, ularning ahamiyati, manbai. Organizmni yog' bosishi.</p> <p>Uglevodlar. Uglevodlarning gigienik xarakteristikasi va manbai. Uglevodlarning almashinuvi, organizmda yog'ga aylanishini osonlashtiruvchi omillar. Monosaxaridlar (glyukoza, fruktoza), disaxaridlar(saxaroza, laktoza), polisaxaridlar (kraxmal, kletchatka, pektin moddasi). Ortiqcha uglevod qabul qilish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar.</p> <p>Mineral moddalar. Mineral moddalarning ishqoriy xarakteri (kaltsiy, magniy, natriy, kaliy). Mineral moddalarning suyak hosil bo'lishida, kislota – ishqoriylik muvozanatini saqlashda, tuz – suv almashinishida, qon tarkibida tuzni me'yorlashda, plastik jarayonda ishtirok etishi va hokazo. Biomikroelementlar (temir, marganets, kobalt, yod, ftor). Mineral moddalarning asosiy manbai.</p>	4	N-2 A-2	2
3	Vitaminlarning organizmdagi ahamiyati	<p>Vitaminlar. Ularning organizm uchun ahamiyati. Vitaminlar. Vitaminlarning fiziologik ahamiyati, asosiy manbai. Suvda (S, V gurux, RR) va yog'da (A, D, E, K) eruvchi vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish.</p>	4	N-2 A-2	2
4	Ratsional ovqatlanish asoslari	<p>Ratsional ovqatlanish va uning tashkil etish. Ratsional ovqatlanish, unga gigienik talab. Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi.</p> <p>Parhez ovqat. Unga bo'lgan gigienik talab. Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati. DPM muassasalaridagi ovqatlanish. Yil davomida sarflangan energiyaning alohida xususiyatlari.</p>	4	N-2 A-2	2

		Sog`lom kishining ovqat ratsioniga va fiziologik ovqatlanish normasiga baho berish. Miqdor ko`rsatkichlarini xisoblash: kaloriyasini, oqsil, yog`, uglevodning nisbatini. Kaloriyaning taqsimlanishi va shaklga taqqoslash. Mahsulot va taomning turli-tuman bo`lishi va unga baho berish. O`qituvchi bilan hamkorlikda ovqat ratsioniga, organizmning ovqatga fiziologik ehtiyoji, ovqatlanish maromiga xulosa chiqarish.			
5	Ovqat iste'mol qilish vaqti, maromi va usuli	<p>Ovqatlanish rejimi.Ovqatlanish maromi. Ratsional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o`rtasida targ`ibot ishlarini olib borish.</p> <p>Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.Bolalar va o`smirlar ovqatlanishida mineral tuz, vitamin, yog` va uglevodlarning ahamiyati. Bolalarning ovqatlanish rejimi, ortiqcha semizlik profilaktikasi.</p>	4	N-2 A-2	2
6	DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish	Davolash profilaktika muassasalarida oshxonalar roli. Davolash profilaktik muassasalarida davo ovqatlarini tashkil etish bo`yicha O`zbekiston Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari. Davo ovqatlarini tashkil etishda bevosita ishtirok etuvchi xodimlarning funktsional majburiyatlari. Davolovchi-profilaktika va parhez ovqatlariga baho berish. Taomlarning turli-tumanligiga, taomlar iste'mol qilish oralig`iga va vitaminlar bilan boyitilganligiga baho berish.	4	A-4	2
7	Ovqatlanish turlari	Ovqatlanish turlari. Tabiiy ovqatlantirish usullari. Sun`iy ovqatlantirish. Kunlik portsionik tuzish. Taomnoma tuzish. Bemor ovqatlanishiga diet anamnez yig`ish. Og`ir bemorlarni ovqatlantirish.	2	N-2 A-2	2
8	Mahsulotlarning energetik qiymati	Go`sht. Parranda go`shti. Oziqlik va biologik qiymati. Baliq va baliq mahsuloti. Oziqlik va biologik qiymati. Sifatini belgilovchi gigienik ko`rsatkichlar. Sut va sut mahsulotlari. Oziqlik va biologik qiymati Donning tuzilishi va kimyoviy tarkibi. Donning sifati pasayishiga sabab bo`luvchi omillar. (Un, yorma, non). Sabzavot, meva, qo`ziqorinlar. Oziqlik va biologik qiymati	2	A-2	2
9	Davo ovqatlarining tarkibi va ularni tayyorlash usullari	Davo ovqat tarkibini, davo ovqatlarni tayyorlashni, ovqatlarning sifatini nazorat qilishni, parhez stollarining umumiy xarakteristikasi.	4	A-4	2

10	Davo ovqatlarining sifatini nazorat qilish	Davo ovqatlarining sifatini nazorat qilish. Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigienik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigienik talab. Go'sht, parranda go'shti, kolbasa mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigienik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservatsiya qilish.	2	A-2	2
11	Davo ovqatlarining organizmga ta'sir mexanizmini bilish	Davo ovqatlarni organizmga ta'sir mexanizmini, parhez stollarining umumiy xarakteristikasini, hazm tizimining ovqatlanishdagi rolini, ovqatning hazm bo'lish mexanizmini, hazm tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni, siydik ajratish tizimi kasalliklarida, yurak – qon tomir tizimi kasalliklarida, nafas olish tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni ahamiyatini, ochlik bilan davolashga ko'rsatma	2	A-2	-
Jami			36	12/24	18

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

9. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
10. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
11. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
12. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil

3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyoyi” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixov, SH.Q. Qambarova “Gigiena” Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
- 8.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy “Gigiena pitaniya” Moskva 2009 yil

11

Internet saytlari:

1. www.ziynet.uz,
2. www.lex.uz,
3. www.google.uz,
4. www.med.uz,
5. www.referat.uz,
6. www.tma.uz,
7. www.gigiena.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo‘yicha

KASB KASALLIKLARI modulidan

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.27
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

D. A. Jabborova

2 – Respublika tibbiyot kolleji “Gigiena” kafedrası mudiri

Taqrizchilar:

T.J. Kamolov

YUnusobod tumani Sanitariya-epidemiologiya osoyishtaligi va jamoat salomatligi saqlash xizmati bosh shifokori

F.I. Salomova

TTA “Atrof-muhit gigienasi” kafedrası mudiri

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Kasb kasalliklari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Kasb kasalliklari fanini o'qitishdan maqsad – o'quvchilardan kasb kasalliklari fani bo'yicha mutaxassislik amaliyotida kerak bo'ladigan bilimlar, amaliy ko'nikmalar va kasb kasalliklarini oldini olish bo'yicha profilaktik usullarni egallagan yuqori malakali – sanitar vrach va epidemiolog yordamchisi tayyorlashdan iborat.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Ish joyida zararli omillarning ta'sirida ishlovchilar orasida yuzaga keladgan kasb kasalliklarini aniqlash, oldini olish usullarini, sog'liqni saqlash tizimining davolash-profilaktika muassasalari tuman va tarmoq Sanitariya- epidemiologiya osoyishtaligi va jamoat salomatligini saqlash xizmati markazlarida ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish ob'ektlarini sanitariya holatini o'rganish, gigienik baholash va profilaktik tavsiyalar ishlab chiqish faoliyatini olib borish kabi bilimlari shakllanadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - kasb kasalliklarining nazariy etio-patogenetik asoslar kasb kasalliklarining barvaqt ko'rinishlarini aniqlash usullari va dagnostikasi; - ko'p uchraydigan kasb kasalliklarining tasnifi asosiy ko'rinishlari; - kasb kasalliklarida etiotrop, antidot va boshqa davolash usullari; - kasb kasalliklarida bemorlarning mehnat layoqati ekspertizasi; - kasb kasalliklarini oldini olishga qaratilgan texnologik, sanitar-gigienik va tibbiy profilaktik chora-tadbirlar; - bemorning kerakli hujjatlar to'plami, davolash rejasini belgilash va mehnat layoqatini to'g'ri ekspertiza qilish, olingan ma'lumotlarni sanitar vrach bilan birgalikda taxlil qilish.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - kasb kasalliklarining umumiy dagnostik usullari; - kasb kasalliklarini oldini olishda profilaktik tibbiy ko'riklar, normativ hujjatlarni to'ldirish; - kasbiy kasallik varaqasini to'ldirilish qoidalari; - nogironlik guruhlarini aniqlash; - kasb kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni sog'aytirish chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish; - pnevmokonioz, bronxitlar, bronxial astma, ishlab chiqarish angio-, tayanch-harakat apparati, vibratsiya (tebranish), koxlear

	<p>nevrit, terining kasbiy kasalliklari, simob, qo'rg'oshin va uning birikmalaridan, organik eritmalaridan, pestitsidlardan o'tkir va surunkali zaharlanish ta'sirida yuzaga keladigan kasalliklarda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish, tashxisi, mehnat ekspertizasi;</p> <p>- kasb kasalliklarini oldini olish chora-tadbirlarni ishlab chiqish;</p> <p>- dastlabki va davriy profilaktik tibbiy ko'riklarni tashkil qilish va nazoratini o'tkazish.</p>
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'lik bo'lgan fanning nomi	Umumiy gigiena va ekologiya, Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Valeologiya, Hamshiralik ishi, Geriatriya, Reabilitatsiya asoslari, Fizioterapiya, Dietologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	YOzma, og'zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq, seminar topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kasb kasalliklarining etiologik omillari, tasnifi, diagnostikasi va oldini olish chora-tadbirlari	Ishlab chiqarishdagi zararli omillarining turlari. Kasb kasalliklarining tasnifi. Kasb kasalliklarining umumiy diagnostik usullari. Kasb kasalliklarini davolash va profilaktik chora-tadbirlari. Kasb kasalliklarini oldini olishda profilaktik tibbiy ko'riklarning ahamiyati. Kasb kasalliklarida normativ hujjatlar.	6	N A	2
2	Kasb kasalliklarida mehnat ekspertizasi.	Kasb kasalliklarida mehnat ekspertizasining o'zga xos xususiyatlari. Kasbiy kasallik varaqasi. Nogironlik guruhlari. Kasb kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni	6	N A	2

		sog'aytirish chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish.			
3	Ishlab chiqarish korxonalarida kasallanish.	Ishlab chiqarish korxonalarida kasallanish. Umumiy va kasbiy kasallanish natijalarini taxlil qilish. Kasbiy zararli va nohush omillar ta'sirida ishlovchilarning dastlabki va davriy profilaktik tibbiy ko'riklarni tashkil qilish va nazoratini o'tkazish. Tibbiy sanitariya qismlarining ishlari bilan tanishish.	6	N A	2
4	Ishlab chiqarishda chang ta'siridan rivojlangan kasb kasalliklari. Pnevmonioz, kasbiy bronxitlar va bronxial astma.	Ishlab chiqarish changi haqida tushuncha. Pnevmoniozlar. Pnevmoniozlarning tasnifi. silikoz, etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik ko'rinishi, asoratlari. Rentgenologik diagnostikasi. Kasalliklar tashxisi. (Tuberkulyoz va boshqa o'pka kasalliklari). Kasbiy bronxitlar va bronxial astma. Etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik kechish xususiyatlari. Diagnostikasi. Kasalliklar tashxisi. Mehnat ekspertizasi. Ishlab chiqarish changi ta'sirida rivojlangan kasb kasalliklarining profilaktikasi. Havodagi chang miqdorni FPP -15 filtri bilan aniqlash.	6	N A	2
5	Ishlab chiqarishning fizik omillari ta'siridan rivojlangan kasb kasalliklari. Nurlanish	Ishlab chiqarishning fizik omillarining turlari va ular ta'sirida rivojlanadigan kasb kasalliklari. YUqori va past atmosfera bosimi ta'sirida yuzaga keladigan kasb kasalliklari (Kesson). Fizik omillarning inson organizmiga salbiy ta'sirini oldini olish chora-tadbirlari. Ishlab chiqarish mikroiklimini o'lchash usullari. Nurlanish ta'sirida yuzaga keladigan kasb kasalliklar, ularning turlari. Etiologiyasi, patogenezi. Mehnat ekspertizasi va radiaktiv moddalar bilan ishlashda profilaktik chora-tadbirlar.	6	N A	2
6	Umumiy va mahalliy vibratsiya ta'siridan rivojlangan vibratsiya kasalligi. SHovqinning organizmga ta'siri.	Umumiy va mahalliy vibratsiya ta'siridan rivojlangan vibratsiya kasalligining tasnifi, bosqichlari, asosiy klinik sindromlari. Kasalliklar tashxisi, davolash asoslari, mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. SHovqin va ultratovushning organizmga ta'siri, kasbiy koxlear nevrit. Etiologiyasi, patogenezi, klinikasi. Tashxisi, davolash asoslari, mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Ishlab chiqarishda shovqin darajasini o'lchash.	6	N A	2

7	Ishlab chqarishda shikastlanishlar. Tayanch harakat apparatining kasbiy kasalliklari.	Ishlab chqarishda shikastlanishlar (travmatizm). Travmatizmlar etiologiyasi, turlari, patogenezi. Texnika xavfsizligi bo'yicha yo'l-yo'riqlar. Tibbiy mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Tayanch harakat apparatining kasbiy kasalliklarining etiologiyasi va patogenezi. SHu guruhdagi kasalliklarning klinik xususiyatlari. Diagnostikasi.va mehnat ekspertizasi.	6	N A	2
8	Kimyoviy omillar ta'siridan rivojlangan kasb kasalliklar – kasbiy o'tkir zaharlanishlar.	Kimyoviy omillar ta'siridan rivojlangan kasb kasalliklar, zaharlanishlar. Simob, qo'rg'oshin va uning birikmalaridan zaharlanish. Etiologiyasi va patogenezi. Klinikasi va diagnostikasi. SHoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish va davolash asoslari, antidotlarni qo'llash. Mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Havodagi uglerod oksid SO gazini ekspress usulida aniqlash.	6	N A	2
9	Organik eritmalar, pestitsidlardan zaharlanish.	Organik eritmalarining tasnifi. Benzol va uning gamologlaridan zaharlanish. Etiologiyasi va patogenezi. O'tkir va surunkali zaharlanishlar – klinika va tashxisi. Pestitsidlar tasnifi. Fosfororganik va xlororganik pestitsidlardan o'tkir va surunkali zaharlanishlar – klinikasi va tashxisi Mehnat ekspertizasi va profilaktikasi.	6	N A	2
Jami			54		27

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. SHavkat Mirziyoev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. SH.K.Mahmudova “Kasb kasalliklari”. Darslik. Toshkent “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2008 yil.
2. SH.K.Mahmudova “Kasb kasalliklari”. Darslik. Toshkent “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil.
3. V.G.Artamonova, N.A.Muxin “Professionalnqe bolezni” uchebnik. Moskva. “Meditsina” 2004 g.
4. G.S.Agzamova, M.K.Tashmuxamedova “Kasb kasalliklarining zamonaviy xolati va uning profilaktik chora-tadbirlari” metodik qo‘llanma. Toshkent “Asr-matbuot” 2017 yil
5. N.F.Izmerov “Rukovodstvo po professionalnym boleznyam” uchebnik T-I, II Moskva “Meditsina” 2010 g.

Internet saytlari ro‘yxati:

1. www.ziyonet.uz,
2. www.lex.uz,
3. www.google.uz,
4. www.med.uz,

5. www.tma.uz,

- 6.xwww.gigiuenaz.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

XALQ TABOBATI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.28
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

SH. R. Mexmonkulova

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktorning kasbiy ishlari buyicha o`rinbosari

YU. SH. Ruzimurotova

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

Z. F. Mavlyanova

SamDTI Tibbiy rehabilitatsiya, sport tibbiyoti va halq tabobati kafedrası mudiri, PhD, dotsent

O. M. Ibragimov

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Xalq tabobati
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	Talabalarga aholi o`rtasida sog`lom turmush tarzini targ`ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o`tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini oldini olish, yuqumli kasalliklarni oldini olish doirasida epidemiya va pandemiyaga qarshi chora - tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, kasalliklarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullaridan keng foydalangan holda bemorlarning tibbiy muammolari haqida bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Xalq tabobati haqida tushuncha va xalq tabobati fanining usullarini; – dispanserizatsiya va rehabilitatsiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo`lgan darajada qo`llash chora-tadbirlarini o`z vaqtida amalga oshirish yo`llari; – Rehabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to`liq hajmda– amalga oshirishni o`zlashtiriladi. – Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi. – Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o`rganiladi.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – Aholi orasida sog`lom turmush tarzini targ`ibot qilish, kasalliklar– rivojlanishiga sabab bo`luvchi xavf omillarni aniqlash va bartaraf etish; – aholi tibbiy nufuzini oshirish, ratsional ovqatlanish tamoyillari– hamda zararli odatlari bartaraf etish borasida zarur chora – tadbirlarni amalga oshirish; – sog`liqni saqlash tizimida birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi– profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish; – shoshilinch holatlarni o`z vaktida aniqlash, kasalxonagacha bo`lgan tez– yordam ko`lamini aniqlash va tibbiy yordam ko`rsatish, ko`rsatmaga ko`ra zarur mutaxassislarga va kasalxonaga yuborish qobiliyatlariga ega bo`lishi lozim. kasalliklar bo`yicha rehabilitatsiya chora tadbirlarini o`tkazishga– ko`rsatma va qarshi ko`rsatmalarni, muddatlarini to`g`ri aniqlash; – rehabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to`liq hajmda– amalga oshirish; – dispanser nazorati gurhlarida umumiy amaliyoti shifokori bilan–to`g`ri aniqlash va bosqichlarini o`z vaqtida amalga oshirish qobiliyatlariga ega bo`lishi lozim. – oila va alohida aholi guruhlari o`rtasida inson salomatligiga ta`sir qiluvchi ijtimoiy-gigienik, ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlashi va xavf omillarini bartaraf qilish qobiliyatiga ega bo`lishi lozim.
Ko`nikma	<ul style="list-style-type: none"> – Sog`liqni saqlashni birlamchi tizimida tibbiy faoliyatni tashkil etish; – aholi salomatligini muhofaza qilish va sog`lom turmush tarzini targ`ibot– qilish;

	<ul style="list-style-type: none"> – aholi orasida keng tarqalgan o`tkir va surunkali kasalliklar bo`yicha– barcha turdagi profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va tadbiriq etish; – yuqumli kasalliklarni oldini olish va epidemiya, pandemiya sharoitida– zarur bo`lgan chora – tadbirlarni ishla chiqish hamda amalga oshirish; shoshilinch yordam ko`lami bo`yicha zarur nazariy va amaliy bilimlarga ega– bo`lish hamda amaliyotda qo`llash; – tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan kasalliklar hamda muommolar bo`yicha zamonaviy ma`lumot, bilimlarga ega bo`lish va faoliyati davomida ular to`g`risidagi ma`lumotlar bilan muntazam tanishib borish va qo`llash; – aholi orasida keng tarqalgan kasalliklar bo`yicha zamonaviy tashxislash– va davolash standartlarini maqsadga yo`naltirilgan holda amaliyotda qo`llash; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo`lgan darajada qo`llash chora-tadbirlarini o`z vaqtida amalga oshirish ; – sog`liqni saqlash birlamchi tizimining mehnat resurslaridan oqilona– foydalanish va ularni samarali boshqarishda ishtrok etish; – tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan muommolar bo`yicha ilmiy-tadqiqot– faoliyati va innovatsion loyihalarni talab darajasida olib borishda ishtirok etish. – aholini ijtimoiy muhofaza qilishda uning uchun ma`sul bo`lgan tashkilotlar bilan hamkorlikda mavjud resurslardan unumli foydalanish
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Hamshiralik ishi, Umumiy gigiena va ekologiya, Tibbiy psixologiya, tibbiy kimyo
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim; A – amaliy ta`lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishii tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	“Xalq tabobati” moduli, tushunchasi va vazifalari. Xalq tabobatini rivojlanishda JSST tashabbuslari.	“Xalq tabobati” moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan kasalliklar hamda muommolar bo`yicha zamonaviy ma'lumot, bilimlarga ega bo`lish va faoliyati davomida ular to`g`risidagi ma'lumotlar bilan muntazam tanishib borish va bunda xalq tabobati usullarini to`g`ri qo`llash to`g`risida zamonaviy tushunchalar.	2	N	-
2	Xitoy ana`naviy tabobatining falsafiy qarashlari.	Xitoy ana`naviy tabobatida falsafiy o`rin tutuvchi tiriklikning paydo bo`lishi, tabiat qonunlari, tabobat olamida energiyalar oqimi, diagnostika usullari va davolash vositalari Xitoy ana`naviy tabobatida qo`llaniladigan vosita va davolash usullarini o`rganib ular xaqida to`g`ri tushuncha shakllantirish.	4	N A	2
3	Hind-Tibet tabobati tabiblarining nazariy bilimlari va falsafiy fikrlari.	Hind-Tibet tabobatida "CHjud-SHi" ta'limoti va tabiiy fanlar. Bemorlarni shaxsiy xususiyatlari va tashxislashda “Xayvonlar astrologik kalendari”ni o`rni to`g`risida ma'lumot berish Hind-Tibet tabobatidagi nazariy bilimlar, davolash yo`llari va falsafiy kontseptsiyalarni yoritib berish "CHjud-SHi", "Ayur-Veda" va boshqa qadimiy tibbiy kitoblarda keltirilgan 1000 dan oshiq dorivor o`simliklar, xamda davolash vosita va usullari xaqida talabalarga ma'lumot etkazish.	4	N A	2
4	Qadimgi SHarq tibbiyoti tizimini shakllanishida Qadimgi Misr va Old Osiyo falsafiy ta'limoti o`rni.	Qadimgi Misr, SHumer, Bobil va Assiriya davlatlari tabobat bilimlarini va Oldosiyoliklar tabobati xaqida talabalarda tassavur shakllantirish, Uruk va Borsippa shaxridagi qadimiy Eduba va boshqa maktab tabiblari merosini o`rganib chiqish Avesto kitobi unda keltirilgan unsurlar ta'rifi, inson organizmidagi ko`rinmas energiya oqimlari	4	N A	3

		va boshqa tibbiy tushunchalar va ularni o'rgangan tabiblar xaqida ma'lumotlar to'plash, Dorivor o'simliklar, xashorot va xayvon maxsulotlaridan tayyorlangan dorivor vositalar vositalar bilan talabalarni tanishtirish			
5	Ibn Sino xayoti, tibbiyotga bo'lgan falsafiy yondashuvi.	IbnSinoxayoti, uningfalsafavatibbiyotgabag`ishlanganboymerosi bilantalabalarnitanishtirish Atom nazariyasi, bo'shliq xaqidagi nazariyasi. Salomatlik holati, salomatlikni saqlash yo'llari, kasallik xaqida. Kasalliklar infeksiyon tabatga ekanligi va yuqumliligi xaqida. Mizoj xaqida.	6	NA	2
6	Koreys ana'naviy tabobatining falsafiy ta'limoti.	“Ibanyuchi” (Tibbiy retseptlar to'plami), “Xyanyakchipsongbang” ” (Qishloq joylaridagi dori vositalari to'plami), “Donguybogam” (SHarq tabobatining mo'jizaviy ko'zgusi) nomli qadimiy Koreys xalqi kitoblarida keltirilgan falsafiy va tibbiy bilimlarni o'ranib chiqish.	6	NA	3
7	Qadimgi SHarq tabobatining yozma manba'lari O'rta Osiyo allomalari va ularning tabobat soxasidagi falsafiy asarlari	SHarq mamlakatlaridagi insonni bir butunlik va uni a'zo va tizimlarga ajratmaslik o'ziga xos tashxislash usullarini kelib chiqishiga sabab bo'ldi. Inson kayfiyati va ruxiyati ma'lum bir kasalliklarga moillikka olib keladi. Pulsqa qrab tashxislash. Pulsni soni, to'liqligi, zarbi, kuchi, ritmi va boshqa xususiyatlariga ko'ra turlarga bo'linishi. Organizmdagi energiya oqimi va energetik kanallardagi o'zgarishlarning tashxis qo'yishda ahamiyati Qadimgi SHarq mamlakatlarida kasalliklarni davolashda diniy qarashlarning ahamiyati. Inson tabiat bilan uzviy bog'liqligini anglashi va tabiiy usullarni kasalliklarni davolashda keng qo'llanilishi. Uqalash, jismoniy mashqlar, o'simliklardan tayyorlangan surtmalar surtish. SHifobaxsh o'simliklarni turli shakllarda qo'llash(ichga, tindirma, qaynatma, surtma, malham, ingalyatsiya, tutunini xidlash va b.qalar). Tanadagi og'riqli nuqtalarga bosish, akupunktura va akupressuraning paydo bo'lishi. Farobiy xayoti va falsafa ilmiga qo'shgan xissasi. Farobiy tibbiyotga qo'shgan xissasi. Beruniy xayoti va falsafa ilmiga qo'shgan xissasi. «Qobusnoma» asari. Farmakognoziya asoslarini o'rgatishga qo'shgan xissasi. YAxshi tabib bo'lish o'simliklarni yaxshi bilishdan, ularni	6	A	4

		xususiyatlarini eslab qolishdan boshlanadi			
8	In-YAn va Besh unsur ta'limoti xaqida–bilimlarni zamonaviy sharxi.	<p>Qadimgi sharq falsafasiga ko`ra In-YAn qarama qarshilik va uyg`unlikni bildiruvchi xamda u-sin kontseptsiyasiga muvofiq, dunyodagi barcha hodisalarning besh asosiy elementi (daraxt, olov, er, metall, suv) haqida – butun moddiy dunyoning dastlabki asosi degan tasavvurni talabalarga tushintirib berish. Qadimgi SHarq mamlakatlarida paydo bo`lgan In-YAn va besh element nazariyasi boshlang`ich qarashlari. Xozirgi paytda ushbu nazariyani tashxislash va davolashda qo`llanilishi va o`rni.</p> <p>Zamonaviy sharq tibbiyotida energiyalar balansi va a`zolarining bog`liqligini anglatuvchi besh element nazariyasiga asoslangan tashxislash usullarining dolzarbligi. Energetik tashxislash, meredian tashxislash.</p>	4	A	2
Jami			36	NA	18

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. Abu Ali Ibn Sino, “Tib qonunlari”, 1-,2-,3- jildlar, Toshkent 1993.
2. Ibn Sino. Kanon vrachebnoy nauki: v 10t.-T., 1996-2013.
3. Klaus K. SHnorrenberger Uchebnik kitayskoy meditsiny dlya zapadnykh vrachey, Moskva, 2007g.
4. Ibn Sino, izbrannyye filosofskie proizvedeniya. Moskva, 1980.
5. K.Selchonok. “Тауны Vostochnoy meditsiny”. Moskva 1994.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. X.N. Qayumov., YOng Il Song.,Z.I.Tuksanova. Ignaterapiya, Buxoro-2019
2. I.I. Sokolov, V.V. Stepanov Narodnaya meditsina- nauka i traditsionnye znaniya., Sank Peterburg 2001
3. Markova A.V. Polnaya entsiklopediya narodnoy meditsiny.
4. SHi Sin In. Dragotsennye jemchujiny Kitayskogo TSigun. Neoglori,2006
5. S.YA. Sokolov. Fitoterapiya, fitofarmokologiya.
6. Saveliy Kashnitskiy. Jemchujiny Vostochnoy meditsiny.izdatelstvo AST-2018
7. Sa`dullox Kamollidin ug`li "Tibbi Nabaviy" Toshkent, ToshIUV, 2014.
8. SHukur Irgashev "Tabiatning o`zi tabib" Toshkent, "Ibn Sino", 2013.
9. Abdulaziz Saidnuriddin "Uzbek xalq tabobati ugitlari", Toshkent, "Fan", 2007.
10. SHtefan Palosh «Kitayskoe iskustvo tselitelstva. Istoriya i praktika vrachevaniya ot drevnosti do nashix dney». Izd-vo: TSentrpoligraf, 2003g.
11. Jaklin YAng «Sekrety vostochnoy meditsiny». Izd-vo: Kontent, 2007g., 177s.
12. Ping-Chung Leung (Editor), Charlie Chang-li Xue (Editor) Chinese Medicine: Modern Practice (Annals of Traditional Chinese Medicine) World Scientific Pub Co Inc (February 28, 2005), 236 pages
13. Liang Liu Essentials of Chinese Medicine Springer, 2011, 1546 pages
14. Li B.N.Folk medicine Tashkent 2012
15. Lewis W.H. Medical Plants Affecting man`s healths. New York 2007. 16. Brian W.U. Watson A.S. «Acupuncture» Canada 2011.
17. Yo.Sang «Acu Pro» Wonju City. Republic of Korea 2013.
18. Moraes R.M., Briitti O.R. «Herbal medicine» London 2012.

Internet saytlari

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uz
3. www.kunpendeler.ru
4. www.acpunctur.ru
5. www.igli.ru
6. www.doktor.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

BITIRUV OLDI AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.29
Ajratilgan auditoriya soat:	288

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Nurmatova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Z. X. Zakirova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi

Taqrizchilar:

M. M. Buvabekov

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
salomatligi texnikumi direktori

O. A. Ro`ziboev

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o`quv ishlari
bo`yicha direktor o`rinbosari

D. T. Mamadjanova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
salomatligi texnikumi o`quv ishlari bo`yicha
direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Bitiruv oldi amaliyoti
Ajratilgan soat	288
Mavzular soni	4
Dasturning maqsadi	<p>O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan.</p> <p>Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar. .</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<p>1. Professional ta`lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi</p> <p>2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Sog`likni saqlash tizimini xususiyati va vazifalarini poliklinikada, mahallada (qishloq shifokorlik punkti, shahar shifokorlik punkti), oilaviy shifoxonada, mahallada (qishloq vrachlik punkti)ida faoliyat mazmunini va feldsherning o`rnini o`rganish; – insonga, oilaga va jamoada yashovchi bir guruh insonlarga qaratilgan hamshiralik jarayonini yuritish; – hamshira faoliyat olib boradigan joylarida, jamoada ish yurituvchi hamshirani faoliyatini o`rganish. – Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ayollarda tekshiruv usullarini bilish. – Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. – Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. – Qin vannasini o`tkazish, tampon qo`yish. – Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. – Homilaning yurak urishini sanash. SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. – Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in`ektsiya qilish. – Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish. – Me`yoriy ovqatlanish miqdorini tuzish. – Jinsiy a`zolari ni o`z holiga kelishi holatini, loxiyalar xarakterini kuzatish. – Tug`ruqdan keyingi gimnastika mashqlarini o`tkazish. – CHaqaloqlarni parvarish qilish va ovqatlantirish. CHaqaloqni emizishga tayyorlash. – CHaqaloqlarni cho`mltirish. CHaqaloqlarga birlamchi va

	<p>ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. – Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. – Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish. – Hamshira rahbarligida bolalarni parvarish qilishda ishtirok etish. – Ona va oila a`zolari bilan muloqotda bo`lish. Bolalarning o`shish va rivojlanish jarayonini tahlil qilish. Profilaktik emlashda ishtirok etish va o`tkazish – CHaqaloqlarni ovqatlantirish va parvarishlash. CHala tug`ilgan chaqaloqlarni parvarishini tuzilgan reja asosida amalga oshirish va kundalik ko`rsatiladigan parvarishni baholash, unga o`zgartirish kiritish..
<p>Ko`nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – SHifokor bemorni ko`zdan kechirishda qatnashish; – shifokor tomonidan parvarish va muolajalar bo`yicha ko`rsatmalarni olish; – kasallik tarixiga tekshirish natijalarini o`z vaqtida kiritish; – me`dani zondlash va yuvish – meda zondini zararsizlantirish; – hamma xo`qna turlarni o`tkazishni va ho`qna jihozlarni zararsizlantirish; – siydik qopiga yumshok kateter qo`yishni va kateterni zararsizlantirish; – xantalva kompress qo`yish; – shifokor ko`rsatmalari bo`yicha dori yuborish; – allergik holatlar, gipertermiya , gipertonik kriz,astma xurujida, stenokardiya xuruji, miokard infaktida, kardiogenshokda , yurak astmasida, o`pka shishida, hushdan ketishda, kollapsda, buyrak va jigar sanchiqlarida, me`da va ichak yarasidan qon ketish holatlari dashoshilinch yordam ko`rsatish; – funksional sinamalarni o`tkazish; – laborator tahlil uchun og`iz va burun bo`shlig`idan surtma olish; – puls, nafas olish sonini va qon bosimini o`lchashni hamda kasallik tarixigaqaydqilish; – EKG tekshiruvini o`tkazish; – entsefalogramma, ultratovush tashxis o`tkazishda qatnashish; – qonni biokimyoviy va bakteriologik tekshiruvga olish; – bemorlarni kiyimi va o`rin – oqliklarining tozaligini kuzatish; – bemor terisini har kuni parvarish qilish va yotok yaralarnioldini olish; – og`ir yotgan bemorlarning og`iz bo`shlig`ini parvarish qilish; – bemorlarni ovqatlantirish; – kislorod yostig`ini to`ldirish va ishlatish; – bo`limdagi palatalar, kabinetlar, yuvinish va hojatxonalar ozodaligini nazorat qilish; – bo`limda san-epid.tartibinikuzatish; – shifokor ko`rsatmalarini to`g`ri bajarish; – yangi kelgan bemor bolaning onasini bo`lim tartibi bilan

	<p>tanishtirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – parhez hamshirasiga taomnoma tuzish va etkazish; – bemorda antropometriya o`tkazish; – tana haroratini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – pulsni o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – nafas olish sonini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – bolalarni cho`miltirish va ovqatlantirish; – kiyim bosh va to`shaklarni almashtirish; – me`yoriy ovqatlantirish rejasini tuzish; – dori-darmonlarni itarqatishni va bemor bolalarga ichirish – t/o, t/o, m/o, v/i dori yuborish; – dori moddalarini yuborishdan avval allergik sinama qo`yish; – halqum va burundan surtma olish; – og`iz bo`shlig`ini artish; – bemor bolani rentgenologik va laborator tekshirishga tayyorlash; – go`dak bolalardan siydik olish; – shoshilinch hollarda (gipertermiya, talvasa, – laringospazm, o`tkir –qon tomir etishmovchiligi, qusganda, toksikozda va eksikozda) yordam ko`rsatish; – bemo rbolalarni sayr qildirish; – tug`uvchiayolniumumiytekshirish; – Tashqi akusherlik tekshiruvini o`tkazish; – qin orqali tekshirish; – qog`onoq pufagini yorish; – tug`ruq faoliyatini boshqarish; – tug`ruqni og`riqsizlantirish; – homila gipoksiyasi profilaktikasini o`tkazish; – tug`uvchi ayolni tug`ruqqa tayyorlash; – doyaga tug`ruqni qabul qilishda yordamlashish; – chaqaloqning dastlabki tualetini o`tkazish; – yo`qotilgan qon miqdorini aniqlash; – ko`krak uchi yorilganda va mastitda sut bezlarini parvarish qilish; – ginekologik bemorlarda qin muolajalarini o`tkazish; – gestozning og`ir hollarida shoshilinch yordam; – qon ketganda shoshilinch yordam; – tug`ruqqa zarur asbob-anjomlar to`plamini hozirlash va cterillashda ishtirok etish; – mastit holatiga hamshiralik jarayonini tuzishi va hamshira yozuviini to`ldirish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim A – amaliy ta`lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Soatlar soni	Mustaqil ta`lim
		Bitiruv oldi amaliyoti	43 2	288	144
1	Davolash profilaktika muassasi feldsher-akusher yordamchisi	Davolash profilaktika muassasalarida amaliyot olib boriladi. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirish.Ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; Hamshiralik yozuvlarini yuritishni; Yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am).Bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; SHoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat- ambulator tibbiy karta.O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat- homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. .	12 2	72	50
2	Poliklinika, QVPlarda feldsher-akusher yordamchisi	O`quvchilar oilaviy poliklinika, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli	86	56	30

		<p>kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infeksiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida SSVning Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftoriga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.</p> <p>Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyruqi bilan tanishish</p>			
3	Tug`ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher-akusher yordamchisi	<p>Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi.Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o`lchashadi, pulсни sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko`rishadi va tug`ruq faoliyatiga baho beradilar.</p> <p>Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulсни sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. Mashg`ulot tug`ruq majmuada chilla davri bo`limida o`tkaziladi: o`quvchilar chilla davri bo`limi, palatalarning tartib-qoidalari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko`krakni ketma ket tutishni ahamiyati to`g`risida suhbatlar o`tkazishadi. SHifokor tomonidan o`tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko`rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko`rikdan o`tkazishadi, shifokor ko`rsatmasini bo`lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog`ib olishni o`rganishadi. Ko`krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o`tkazishda ishtirok etishadi. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqqan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Mashg`ulot septik kasalliklarini davolashga ixtisoslashtirilgan alohida maxsus</p>	11 2	80	32

		palatalarida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga umumiy parvarish va maxsus bokslarning ish qoidalari bilan tanishtiradi. Bunda asosiy e`tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimligini uqtiradi.			
4	Tibbiy tez yordam muassasida feldsher-akusher yordamchisi.	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher –akusher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi...Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.Bemorlarni transportirovka qilishni bajarishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruksiyada tez yordam ko`rsatish.Bemorlarni uydan statsionorgacha olib borishda ishtirok etish.	112	80	32
Jami			432	288	144

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuvchilarni uslubiy raxbar tomondan amaliy kundalik daftarlari nazorot kilib boriladi O`kuvchilarni bo`limda bemorlarni parvarish kilish bo`yicha ko`nikmalarni uslubiy va bevosita uslubiy raxbar tomonidan nazorat kilib boriladi.
Kundaliklar vaktida tekshirilib baholab boriladi.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlar ro`yxati: Asosiy adabiyotlar:

- 1.K.S.Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.
2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.
- 3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.
4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 y.
5. «Hamshira» jurnali
6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi
7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari

8. Yaponiyaning Hamshiralik ta'limini takomillashtirish "JICA" loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,

2.med.uz,

3. minzdrav.uz,

4.tma.uz,

5.tashpmi.uz

6.www.bilm.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

ISHLAB CHIQRISH AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.29
Ajratilgan auditoriya soat:	1080

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Nurmatova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Z. X. Zakirova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi

Taqrizchilar:

O. A. Ro`ziboev

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'quv ishlari
bo'yicha direktor o`rinbosari

D. T. Mamadjanova

Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat
salomatligi texnikumi o'quv ishlari bo'yicha
direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Ishlab chiqarish amaliyoti
Ajratilgan soat	1080
Mavzular soni	22
Dasturning maqsadi	<p>O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan.</p> <p>Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar.</p> <p>Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Professional ta`lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 3. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 4. Turli muolajalarni bajarilish algoritmiini amalda qo`llashadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – Feldsher faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish. – SHoshilinch tibbiy yordam stantsiyalarining tuzilishi. SHTTYOS ishni tashkil etishda feldsherning roli. – Dispetcher xonasini tuzilishi va dispetcher feldsherning vazifalari. – Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, feldsherning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. – Davolash muassasalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. – Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitariya-oqartuv ishlari bilan tanishish.

	<ul style="list-style-type: none"> – Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish; – Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. – Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qona aylanish tizimini baholash, kuzatish. – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – YOtoq yaralarni baholash. Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. – Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash
<p>Ko`nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Feldsherlik faoliyati olib boriladigan ob`ektlarni, ularning tuzilishi, vazifalari va ularda hamshira faoliyatini bilish; – Tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilish. – Xashiralik parvarishi jarayoni va bosqichlarini bilish va jarayonni yuritish; – Bemor bilan muloqot qilish ko`nikmalari; – Xayotiy zarur ko`rsatkichlar va bemorni xolatini baholash ko`nikmalari; – Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiyao`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish.

	<ul style="list-style-type: none"> – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta`lim A – amaliy ta`lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	Soatlar soni	Mustaqil ta`lim
I semestr. Mutaxassislikga kirish					
1.	Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.	<p>Hamshiralik faoliyati olib boriladigan joylar va hamshiraning rolini tushunish.Bo`limdagi palata turlari. Davolanish muxiti. Hamshiraning roli.Qabulxonada hamshiraning roli. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish.</p> <ul style="list-style-type: none"> -kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni; -tashxislash varaqasi bilan tanishuv; -ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; -arxiv daftarini yuritishni; -dori darmonlar hisoboti daftari bilan tanishuv; -hamshiralik yozuvlarini yuritishni; -shifokor-konsultant chaqiruvi varaqasini yuritishni; 	18	18	2

		<p>-yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am);</p> <p>-statistik taloni bilan tanishuv;</p> <p>-bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv;</p> <p>-shoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni;</p> <p>-dorixonaga talabnoma to`ldirishni.</p> <p>Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat- ambulator tibbiy karta.O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat-homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. .</p>			
2.	Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish	<p>Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash.</p> <p>Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda qo`llash. Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish.</p> <p>Ko`lni zararsizlantirishni;</p> <p>Terini, burun va ko`z shilliq pardalarini tozalashni;</p> <p>Zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlashni;</p> <p>Bemorlarni parvarish qilish jihozlarini zararsizlantirishni;</p> <p>Xalat kiyish, himoyalovchi kiyimni zararsizlantirishni;</p> <p>Steril zonalarda hamshiraning ishlash qoidalarini;Steril qo`lqopni kiyish usullarini;</p> <p>Tibbiy qoldiqlarni zararsizlantirish turlari va yo`q qilishni.</p> <p>Qabulxonada laborator tekshirishlarga qon, siydik, axlat, qusuq massa, yuvindi suvlarni olishni va laboratoriyaga yuborish uchun hujjatlarni to`ldirishni o`rganadilar. Qabulxonaga kriminal bemorlar kelganda to`ldiriladigan hujjatlar bilan tanashadilar va ularning kiyim-boshlariga "AKT" tuzishni o`rganadilar. Qabulxonaning sanitariya-epidemik tartiblarni o`rganadilar. Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda</p>	18	18	6

		yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.			
3	Kasalxonaning qabulxona bo`limida hamshiraning vazifalari va roli xaqida tushunchaga ega bo`lish.	Bemorda sanitar gigienik ko`rik va antropometrik o`lchovlarni o`tkazish. Bemorlarni bo`limga tashish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatligini baholash. Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni. Tana haroratini o`lchash. Puls va nafas olishni sanash. Arterial bosimni o`lchash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olishni	18	18	16
4	Bo`limda hamshiralik parvarishiniolib borish	Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. YOtoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalalar yordamida). Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Bemorning tana holatini o`zgartirishni; YUrishda yordam berishni (xassa, nogironlar aravachasi, katalka, zambil); Tozalikni saqlashda ko`maklashishni (terini parvarish qilish, ko`z, quloq, burun, soch, qo`l va oyoq gigienasi); Kiyim va o`rin ko`rpa oqliklarini almashtirishni; Ovqat qabul qilishda bemorga yordam berishni;	18	18	12
Jami			72	72	36
II semestr. Kichik tibbiy xodim yordamchi hamshirasi tez tibbiy yordam stantsiyalari dispecheri					
1	Terapiya bo`limida kichik	Qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul	36	36	18

	tibbiy xodim va bemor yordamchisi	<p>bo`limida yuritiladigan xujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.</p> <p>Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash. Bemorni sanitariya tozalovidan o`tkazish va pedikulyozga tekshirishni; Bemorlarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatishni;</p> <p>Bemorlarni transportirovka qilishni.</p> <p>O`quvchilarga shifokor ko`rsatmalarini o`z vaqtida to`g`ri bajarishni,.O`quvchilar bo`limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida bemorlarni qon bosimini o`lchashada va pulsni aniqlashadi. Dori moddalarni yuborishdan oldin bemorlarni tayyorlash va ularga tushuntirish. Muolaja xonaga ta`luqli buyruq va ko`rsatmalar bilan tanishish, o`rganish. Ishlatilgan asbob-anjomlarni sterillash uchun biksga joylash. Ishlatilgan bog`lov materiallarini, bir marta ishlatiladigan shprints va sistemalarni utilizatsiya qilish mustaqil bajarish. Muolaja xonani joriy va yakuniy tozalashda ishtirok etish. Dori moddalarni hisoblash va saqlashni;</p> <p>Antibiotiklarni eritishni;</p> <p>Dori moddalarni shprintsga tortib olishni;</p> <p>Bemorlarni muolajaga psixologik tayyorlashni;</p> <p>Ishlatilgan asbob va jihozlarni zararsizlantirishni;</p> <p>Venadan qon olish va qon guruhini aniqlashni;</p> <p>Dorini tomchi usulda yuborish uchun sistema tayyorlashni;</p> <p>Bemorga tomchilab dori yuborish va kuzatishni;</p> <p>In`ektsiyalardan keyingi asoratlarda va anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni.</p>			
2	Xirurgiya kichik tibbiyot xodimi yordamchisi.	<p>Xirurgiya qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash. Steril stol tayyorlash.</p> <p>Bog`lov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni;</p> <p>Jarohatlarga ishlov berishni;</p> <p>Bintli va gipsli bog`lam qo`yishni. o`lni zararsizlantirishni; Bajarilgan muolajalarni muolaja varag`iga qayd qilishni; Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni; Steril stolni tayyorlashni;</p>	36	36	18

		<p>Operatsiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, ko`rsatmalar olish.</p> <p>Oddiy xirurgik operatsiyalarni kuzatish va operatsion hamshira vazifalarini va ish jarayonini o`rganish.</p> <p>Operatsiyaga tayyorgarlik tartibini o`rganish.</p> <p>Operatsiyadan so`ng bemorlarni bo`limga ko`chirish va parvarish qilish</p>			
3	<p>Pediatriya bo`limida kichik tibbiyot xodimi yordamchisi.</p>	<p>Qabul bo`limiga tushgan bola sog`lig`i, extiyoj muammolari va uning oilasi bilan tanishish.</p> <p>Bemorning onasi va oilasi a`zolari bilan muloqotda bo`lish, anamnez yig`ish, bemorlarni sanitariya tozaligidan o`tkazish. Qabul bo`limida hamshiralik parvarishining axamiyatini tushunish, amaliy ko`nikmalarni bajarish va tanishish. Qabul bo`limidagi tibbiy hujjatlar bilan tanishish.</p> <p>Kasallik tarixi varaqasini to`ldirish. Bemorni arterial bosimini, pulsini, nafas harakatlarini, tana haroratini o`lchash va qayd etish. Bolani bo`limga olib borish. Bola va uning oilasi bilan muloqot qilishni. Tibbiy hujjatlarni yuritishni. Bemorlarni bo`limga joylashtirish. Bolalarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; Bemorlarni o`rindan-o`ringa ko`chirish. YOtoq yaralarni oldini olish. Isituvchi kompress, grelka, muzli xalta, xantallar qo`yish. Tuvak va siydikdon tutish. Xonani joriy va yakuniy yuvib tozalashni nazorat qilish.</p> <p>Bemorlarni klinik tekshiruvlar uchun tayyorlash, analiz yig`ish va laboratoriyaga jo`natish. Hamshira tashxisini qo`yish va hamshira jarayoni rejasini tuzish, natijalarini taxlil qilish. Muolaja daftarini yuritish.. Antibiotiklarni eritish. Venadan qon olish, dori yuborish. Tomoq, burun va halqumdan surtma olish. Vena ichiga dori moddasini tomchilab yuborish va bemor ahvolini kuzatish. Ishlatilgan shprits, igna va sistemalarni yuqumsizlantirish. Anafilaktik shok va allergik holatlarda shoshilinch yordam ko`rsatish.</p>	36	36	18
4	<p>Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi</p>	<p>Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi.</p>	36	36	18

	Jami		144	144	72
III semestr. Birlamchi ambulator poliklinika davolash muassasalari hamshirasi yordamchisi					
1.	Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik punktida yoki ishlab chiqarish korxonalarining salomatlik bo'limi (zdravpukt)da ishlash, shaxar vrachlik punktida ishlash.	<p>O`quvchilar oilaviy poliklinika, OSHP va korxonalarining salomatlik punkti tuzilishi, vazifalari, ishni tashkil qilishni, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infeksiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida feldsherning tutgan o`rni va vazifalariga katta e`tibor beriladi. O`quvchilar oilaviy poliklinikaning tuzilishi, ishlash tartibi, vazifalari bilan tanishadilar. Uchastka shifokori va hamshirasi bilan birgalikda bemorlarni qabul qiladilar. Patronaj, dispanser nazorati, statistika hisoboti bilan shug`ullanadilar; Kunduzgi shifoxona bo`limida ishlaydilar. Sanitariya maorif ishlarida faol qatnashadilar. Zarur bo`lganda laboratoriyaga siydik va qonni tekshirish uchun yo`llanmalar va boshqa tibbiy hujjatlar yozib berishadi, tug`ruqqa tayyorlashning psixoprofilaktik usullari bilan tanishadi, oilaviy poliklinikaning uchastkasidagi homilador ayollarni patronaj qilishadi va patronaj varaqalarini to`ldirishadi. Homilador ayollarni, laktatsiya davriga tayyorlashga ko`maklashadilar. “Onalar maktabi” ishi bilan tanishadilar.</p> <p>Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi. Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar.</p> <p>Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulzni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan</p>	36	36	18

		qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Bunda asosiy e`tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimini uqtiradi. O`quvchilar chilla davri yuqumli kasalliklariga chalingan ayollar va ularning tug`ruq tarixini taxlil qilishda, ularni parvarish qilish va davolashni tashkil etishda qatnashadilar.			
2	Xotin-qizlar maslaxatxonasi	Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni qin va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni, tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni. Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni, chanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni, bachadon tubi balandligini o`lchashni homilaning tahminiy vazini aniqlashni;	36	36	18
3.	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullarida feldsherning vazifasi	O`quvchilar homilador ayollarni tekshirish jarayonida ishtirok etish yoki etakchi akusher raxbarligida tekshiruvni mustaqil bajarish Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni; in va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; Almashinuv kartasini to`ldirishni; Patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni; Tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni;	36	36	18

		<p>Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni; CHanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni; Bachadon tubi balandligini o`lchashni; Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. Homilaning yurak urishini sanash.SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in`ektsiya qilish. Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish.CHaqaloqni emizishga tayyorlash. CHaqaloqlarni cho`mltirish. CHaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish.</p>			
		Jami	108	108	54
IV semestr. OSH, QOP ambulatoriya poliklinika bo`g`in, tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1.	Ayollar jinsiy a`zolarining yallig`lanish kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari	Amaliy mashg`ulot OSHda va ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga septik yallig`lanish kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsherning vazifalari bilan tanishtiradi. O`quvchilar ginekologiya bo`limida navbatchi hamshiralarga bemorlarni parvarish qilishda, surtma olish, qin muolajalarini o`tkazishda ko`maklashadilar.	43	43	22
2.	Ayollar jinsiy a`zolari o`sma kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari, onkologiya bo`limidagi ish	Amaliy mashg`ulot OPning mahalla akusher-ginekolog xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar xavfsiz va xavfli o`smalarga chalingan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qilishadi. Bemorlarni parvarishlashda navbatchi hamshiralarga ko`maklashadilar.	43	43	22
3	Kontratseptsiya ning zamonaviy usullarini qo`llash	O`qituvchi o`quvchilarga kontratseptiv usullarni turlarini va ularni to`g`ri tanlashda ayollarga maslahatlar berishni o`rgatadi. O`qituvchi nazorati ostida o`quvchilar bemorlardan surtma oladilar, laboratoriyaga tekshirish uchun yo`llanma to`ldiradilar. Bo`yida bo`lishdan saqlovchi vositalarni ayolga qo`llanilganda vrachga assistentlik qiladilar, zarur asbob-anjomlarni tayyorlaydilar, kerakli	43	43	22

		tibbiy hujjatlarning tegishli qismini to'ldiradilar. Tug'ish yoshidagi ayollarni sog'lomlashtirish tadbirlarida faol katnashadilar: abortning zararli oqibatlari va bo'yida bo'lishning zamonaviy usullari haqida suhbatlar uyushtiradilar.			
4	Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo'limlarida dispecheri yordamchisi bo'lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo'limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko'rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo'limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi..	43	43	22
5	Tez tibbiy yordam feldsheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo'limlarida feldsher yordamchisi bo'lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo'limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko'rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bo'limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko'rsatkichlarni o'lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o'pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o'tkazish. Oksigenoterapiyani o'tkazish. Nafas yo'llariga yot jism tushganda nafas yo'llarini tozalash va nafas o'tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruksiyada tez yordam ko'rsatish.	44	44	20
Jami			216	216	108
V semestr. OSHP, KOP ambulatoriya poliklinika bo'g'inda feldsher- akusher va tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1	Hayz faoliyatining buzilishida feldsher akusherining vazifalari	Amaliy mashg'ulot oilaviy poliklinikaning mahalla akusher-ginekologik xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo'limida o'tkaziladi. O'quvchilar vrach qabuliga kelgan ayollarni va ginekologiya bo'limida hayz ko'rish faoliyatining buzilishi tufayli davolanayotgan ayollarning kasallik tarixini klinik	42	42	21

		tahlil qiladilar, jumboqli masalalar echadilar. O`qituvchi o`quvchilarga hayz ko`rish faoliyatining buzilishi, ularning ko`rinishlari, aniqlash va diagnostikasi uchun ko`llaniladigan usullar bilan tanishtiradi. Bo`limlarda hamshiralarga bemorlarda funktsional-diagnostik testlarni o`tkazishga va davolashga yordam beradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalar va tug`ruq majmuasi ginekologiya bo`limlarda shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi.			
2	Homiladorlik ning birinchi va ikkinchi yarmida parvarish qilish, qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami.	Amaliy mashg`ulot akusherlik majmualarining tug`ruq bo`limlarida, ginekologiya bo`limlarida o`tkaziladi O`quvchilar homiladorlik patologiyasi bo`limida homila tushish xavfi bo`lgan ayollarni kuzatishadi va uni saqlash rejasi bilan tanishadilar. CHala tug`ilgan bolalarni kyuvezda parvarish qilish qoidalari bilan tanishadilar va parvarish qilishda hamshiralarga yordam beradilar. Akusherlik postida ishlaydi, «Abortning zarari», «Alkohol, tamaki va dori-darmonlarning homiladorlikka ta`siri» mavzularida suhbatlar o`tkazadi. Homilador ayolni ko`rikdan o`tkazadi, homiladorlik muddatini aniqlaydi, muddatidan o`tgan homiladorlik belgilarini aniqlaydi O`qituvchi bola tashlashda ayolga shoshilinch yordam berishda, abortga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish ishlarida feldsherning vazifalari bilan o`quvchilarni tanishtiradi. Xotin-qizlar maslahatxonalar, tug`ruq majmualarining homiladorlik patologiyasi bo`limlarida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish, shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi Amaliy mashg`ulot tug`ruq bo`limlarida o`tkaziladi. O`quvchilar tug`ruq yo`llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo`lgan tug`ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni echadilar. Yo`ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko`chishi asorati bilan kechgan tug`ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Oilaviy poliklinikalarida qon ketishga xavfi yuqori bo`lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug`ullanishadi.	42	42	21
3.	Neonatal intensiv terapiya	Neonatal intensiv terapiya bo`limiga gospitalizatsiya qilingan bolalar xususiyatlarini	42	42	21

	bo`limidachaqaaloqlarning parvarishi	tushunish. Bola va uning oilasiga ko`rsatiladigan hamshiralik parvarishini tushunish. Betob chaqaloqni qabul qilish. CHaqaloq onasidan anamnez yig`ish. Hamshira tashxisini qo`yish. Betob chaqaloqqa tibbiy yordam ko`rsatish va parvarish qilish. Oksigenoterapiya (tanishish); Elektroootsosi ishga tayyorlashni; Endotraxeal intubatsiya uchun jihoz yig`ishni; Muzli xaltani qo`llashni; Kon quyishni o`tkazishda qatnashish; Kindik yarasi va terini parvarishi qilishni; CHaqaloqlarni tana haroratini o`lchash va qayd qilishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan chaqaloqlarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bolalarda nazoratli emizishni nazorat qilishni; Klinik tekshiruvlarga analiz yig`ishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bola terisiga va kindik qoldig`iga ishlov berishni.			
4	Tug`ruq kompleksidagi ishlar	O`quvchilar bo`limning katta hamshirasi rahbarligida ishlaydilar. Bo`limning tartibi, ishlash va san-epid tartibi bilan tanishadilar. SHu bo`limga taaluqli bo`lgan ko`rsatmalar va buyruqlarga amal qiladilar. "Tez yordam" markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish	42	42	21
5	Ginekologiyada o`tkir qorin sindromida shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy yordam ko`rsatish	Amaliy mashg`ulot ginekologiya bo`limi va klinika oldi amaliyot xonasida o`tiladi. O`qituvchi orqa gumbaz punktsiyasiga ko`rsatmalar va bajarish texnikasini o`quvchilarga o`rgatadi. Bo`limlarda o`quvchilar bemor ko`rigida, orqa gumbaz punktsiya qilish uchun ishlatiladigan asboblarni tayyorlashda ishtirok etishadi. Bo`limlarda o`quvchilar vrach ko`rsatmalarini bajarishda hamshiraga ko`maklashadilar, bemorlarni davolashda va operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etadilar. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilishda qatnashadilar. "Tez yordam" markazining ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish.	42	42	21
6	Tez yordam feldsheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez	42	42	21

	<p>tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish. Tez yordam bulimida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari).</p> <p>“Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish. Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.</p>			
	Jami	252	252	126
	HAMMASI			

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuvchilarni uslubiy raxbar tomondan amaliy kundalik daftarlari nazorat kilib boriladi
O`kuvchilarni bo`limda bemorlarni parvarish kilish bo`yicha ko`nikmalarni uslubiy va bevosita uslubiy raxbar tomonidan nazorat kilib boriladi.
Kundaliklar vaktida tekshirilib baholab boriladi.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar:

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston

Asosiy adabiyotlar

1. K.S. Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.
- 3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.
4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 y.
5. «Hamshira» jurnali
6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi
7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari
8. Yaponiyaning Hamshiralik ta'limini takomillashtirish "JICA" loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,
- 2.med.uz,
3. minzdrav.uz,
- 4.tma.uz,
- 5.tashpmi.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.02 - Feldsher-laborantlik ishi mutaxassisligi bo'yicha

JISMONIY TARBIYA VA SPORT modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Umumiy amaliyot feldsher-laboranti
O`quv rejadagi tartib raqami:	Elektiv modul
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raxmanqulov I. A.

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Jismoniy tarbiya fani o'qituvchisi.

Sulaymanov O. A.

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedراسi mudiri.

Taqrizchi:

Qipchoqov B.

SamDU Jismoniy- tarbiya va madaniyat fakulteti dekani, dotsent.

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

Dastur nomi	Jismoniy tarbiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>O`quvchilarni jismonan baquvvat, epchil, sog`lom qilib tarbiyalash, inson salomatligi to`g`risidagi bilimlarni rivojlantirish, jismoniy tarbiya fanidan egallangan bilimlarni hayotda qo`llay olish layoqatini shakllantirish orqali jismoniy madaniyat va sport sohasidagi asosiy tushunchalar, maxsus nazariy bilimlar, jismoniy rivojlanish, tayyorgarlikni o`stirishga oid bilim ko`nikma va malakalarni oshirishga yordam beruvchi vosita va metodlarni, o`z-o`zini jismoniy mukammallashtirish, ommaviy sog`lomlashtirish tadbirlarini tashkil qilish va ulardan mustaqil foydalanishga o`rgatish.</p>
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – o`quvchilar sog`lomlashtirish mashqlarni bajarishni tushunish va qo`llay olishni o`rganadilar; – jismoniy mashqlarni ketma-ketlikda to`g`ri bajarish orqali jismoniy sifatlarini rivojlantiradilar; – jismoniy mashqlarni bajarishda o`quv mashg`uloti uchun qulay sharoitlarni yarata oladilar; – jismoniy mashqlar yordamida organizmning barcha guruhlarining funktsiya tizimlarini to`g`ri va o`z vaqtida rivojlantira oladilar; – jismoniy mashqlar yordamida asab tizimini mustahkamlaydi, modda almashuv jarayonini faollashtira oladilar; – gimnastika anjomlaridan to`g`ri va xavfsiz foydalana oladilar; – engil atletikaning inson salomatligida tutgan o`rni va ta`sirini biladi; shaxmat, shashka, basketbol, voleybol, qo`l to`pi, futbol, suzish, badminton, stol tennisi va boshqa sport o`yinlarining himoya va hujum usullarini biladi; – kurash turlari, elementlari hamda usullarini bajara oladilar; – buyum va buyumsiz bajariladigan umumrivojlantiruvchi mashqlarning bo`g`inlar va mushak guruhlariga ijobiy ta`siri va uni ketma-ketligi, osilish, tirmashish, muvozanat saqlash, tayanib va tayanmay sakrash, tortilish, akrobatika elementlari va ritmik gimnastika qoidalariga rioya qiladi; – fazoviy harakatlar va uning bajarilish ketma-ketligiga amal qiladi; – sport turlarining kelib chiqishi va uning rivojlanish tarixini biladi; – sog`lom turmush tarzini keng jamoatchilik o`rtasida targ`ib etishda tayanch va jismoniy tarbiya faniga oid

	<p>kompetentsiyalarni shakllantirish nuqtai nazaridan bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar.</p>
<p>Bilimlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – o`quvchilarda shaxsini har tomonlama rivojlantirishda jismoniy tarbiyaning roli haqida zamonaviy qarashlar va ishonch shakllantirish; – o`zini jismoniy takomillashtirishga ehtiyojni tarbiyalash va sog`lom turmush tarzi motivasiyalarini rivojlantirish; – asosiy jismoniy sifatlarini va psixomotor qobiliyatlarini rivojlantirish; – kasbiy (professional) kasalliklarning oldini olish uchun jismoniy tarbiya vositalaridan foydalanishga o`rgatish; – inson shaxsining har tomonlama rivojlantirish uchun o`quvchilarini jismoniy tarbiya va sport faoliyatiga jalb etish; – o`quvchilarning bilimlari, malaka va ko`nikmalariga qo`yiladigan talablar: – qo`yish jadvalida ko`rsatilgan kunlar va soatlarda muntazam ravishda jismoniy tarbiya bo`yicha mashg`ulotlarda qatnashish; – o`zining jismoniy tayyorgarligini oshirib borish; – nazorat mashqlari va normativlarini bajarish, ko`rsatilgan muddatlarda jismoniy tarbiya bo`yicha reyting-nazoratini topshirish; – o`qish, dam olish va ovqatlanish ratsional rejimiga amal qilish; – doimiy ravishda gigienik va ishlab chiqarish gimnastikasi bilan shug`ullanish, o`qituvchilarining muhim maslahatlaridan foydalanib, mustaqil ravishda jismoniy mashqlar va sport bilan shug`ullanish; – o`quv guruhlarida, kursda, fakultetda, oliy ta`lim muassasalarida va boshqa ommaviy sog`lomlashtirish jismoniy tarbiya va sport tadbirlarida faol ishtirok etish; – belgilangan muddatlarda tibbiy ko`rikdan o`tish, sog`ligi va jismoniy rivojlanish, jismoniy tayyorgarligi holatini o`zi nazorat qilib borish; – o`qish jadvalida kiritilgan jismoniy tarbiya bo`yicha mashg`ulotlarni o`quv vazifalari sifatida emas, balki faol dam olish va boshqa fanlar bo`yicha og`ir aqliy ishlardan so`ng kuchlarini tiklash va bolajak mashg`ulotlariga tayyorgarlik vositasi sifati qabul qilish (tushunish) xususiyatlariga ega bo`ladilar.
<p>Ko`nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – o`quvchilarda odamning jismoniy kamoloti, bunga muayyan iqlim va boshqa sharoitlarda erishish haqidagi maxsus bilimlar tizimini hosil qilish, o`quvchilarda gigiyenik malakalarni shakllantirish, ularni gavdani to`g`ri tutishga, jismoniy madaniyat va sport bilan muntazam shug`ullanishga odatlantirish; – harakatning asosiy jismoniy sifatlari (tezkorlik, kuch-quvvat, chidamlilik, chaqqonlik, epchillik) ni har tomonlama rivojlantirish; – maqsadga intilish, mustaqillik va ijodiy qobiliyat, mardlik,

	<p>sabot va intizom, mas'uliyat, vatanparvarlik, jamoaviylik, do'stlik hamda o'rtoqlikni chuqur his eta bilish; mehnatga va jamiyat mulkiga ongli munosabatda bo'lish, madaniy xulq-atvor malakalarini tarbiyalash;</p> <ul style="list-style-type: none"> – o'quvchilarning “Alpomish” va “Barchinoy” test talablarini bajarish uchun jismoniy tayyorgarligini oshirish; – o'quvchilarda jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari bilan muntazam shug'ullanish ehtiyojini shakllantirish. – sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish; – milliy o'yinlar, sport musobaqalari va ularning turlarini o'quvchilarning jismoniy tarbiya tizimiga joriy etishda muvofiqlashtirilgan jismoniy tarbiyani rivojlantirish; – o'quv-mashg'ulot jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiya va uslublarni joriy etish; – sport zahiralari tayyorlash shahobchalarini kengaytirish; – o'quvchilarning O'zbekiston Davlat Sport qo'mitasiga qarashli Olimpiya SHon-shuhrati muzeyi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish, jismoniy mukammallikka bo'lgan ongli ehtiyojini shakllantirish; – o'quvchi-sportchilarni Universiada, Olimpiada, Osiyo o'yinlari, Butun jahon o'quvchilar Universiadasida, Markaziy Osiyo va Butun jahon Yigitlar o'yinlariga tayyorlash va ularning mazkur o'yinlarda muvaffaqiyatli qatnashishlarini ta'minlash; – jismoniy tarbiya mashg'ulotlari orqali kasallikning oldini olish, sog'lig'ni mustahkamlash, mashqlar bajarganda o'z-o'zini nazoratga o'rgatish; – o'quvchilarni sport turlari bilan faol shug'ullanishga jalb qilish, jismoniy tarbiyaning mohiyatini va o'quvchining har tomonlama barkamol shaxs bo'lib etishiga ko'maklashish, qo'lga kiritilgan yutuqlarni targ'ib qilish. – -Sport o'yinlari, jihoz va anjomlarning nomlari, tuzilishi va o'lchamlari haqida ma'lumotlarni biladi; – sport o'yinlariga oid jihoz va anjomlar, basketbol shchiti, halqa, to'p, futbol darvozasi, to'r, to'p, bayroqlar, voleybol ustuni, hakamlar o'tirish uchun maxsus joy, to'ldirma to'p, turli to'siqlardan foydalanishda xavfsizlik qoidalariga amal qila oladi; – kurashda xavfsizlik texnikasiga rioya qila oladi; – mashg'ulotlar vaqtida shikastlanganda birinchi tibbiy yordam ko'nikmalarini egallaydilar.
<p>O'quv rejasga muvofik o'zaro bog'liq bo'lgan fanlarning nomi</p>	<p>Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Tibbiyot psixologiyasi, Valeologiya, Umumiy gigiena va ekologiya, Hamshiralik ishi, Sport tibbiyoti, Kasb kasalliklari</p>
<p>O'qitishning tashkiliy shakli</p>	<p>A – amaliy ta'lim; MX – maxsus xonalarda mashg'ulot.</p>

Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baxolash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustakil ta`lim
1	Gimnastika	<p>O`zbekistonda gimnastikaning rivojlanish tarixi. Gimnastika mashqlarini tana rivojlanishdagi o`rni. Gimnastik mashqlarni amalga oshirishda jarohatlanish va jarohatlanishning oldini olish chora tadbirlari. Saflanish va qayta saflanish mashqlari. Bir, ikki, uch, to`rt qatorga saflanishni takrorlash. Safda va alohida-alohida yurish jarayonida “CHap-Ga”, “O`ng-Ga”, Orqa-Ga” buyruqlarga binoan burilish harbiy xizmat Nizomida qo`llaniladigan mashqlarini bajarishni takomillashtirish. Umumiy rivojlantiruvchi mashqlar. Gantellar, to`ldirma to`p, gimnastik tayoqchalar juft- juft bo`lib mashq bajarish; bir-biriga qarama-qarshi turib, bir-biriga orqa turib har xil harakat mashqlarini bajarish, juft holda har tomonga yurish va yugurish, bir oyoqda “ to`pponcha” usulida o`tirib turish. Osilish va tayanishlar.</p> <p>Yigitlar: baland turnikda qo`llarga osilib oldinga va orqasiga siltanishlar, kuch bilan tortilib, to`ntarilib qo`llarga tayanib turish. Oldinga siltanib chiqib o`ng (chap) oyoqni</p>	4	A	2

	<p>oldinga o`tkazish. Orqaga to`ntarilib siltanishlar bilan orqaga tushish. Qizlar: baland-past bruslarda qo`llar bilan xodada osilgan holatda siltanish, osilib o`tirish, ko`tarilib baland xodada tik osilish, qo`l ustidan oshirib chalkashtirib ushlab, chap tomonga 90 gradus burilish va chap oyoq soniga o`tirish, o`ng qo`l yonida chap qo`l bilan orqadan (xodani) past tomonidan ushlab o`ngga burilib orqada aylanib sakrab tushish. Tirmashib chiqish: Yigitlar ikki, qizlar uch urinishda arqonga tirmashib chiqish. Akrobatika: Yigitlar chalqancha yotgan holatda g`ujanak bo`lib o`tirishga o`tish. Oldinga va orqaga g`ujanak bo`lib umboloq oshish. SHerigi yordamida qo`lda tik turib va shu holatda sherigi yordamida oldinga umboloq osishni takrorlash, boshda va qo`llarda uchburchak hosil qilib tik turish. Oldinga va orqaga umboloq osishlarni murakkablashtirilgan usullarda bajarish. Qizlar: "Ko`prik" hosil qilish, ko`prik holatida burilib bir tizzaga tayanib turib qolish, oldinga va orqaga umboloq oshish. Orqaga umboloq oshib oyoqlarni yarim holatidan turish. Tayanib sakrash. Yigitlar balanddan 115 sm bo`lgan eni bilan qo`yilgan "Eshak" va balandligi 115 sm uzunasiga qo`yilgan "Ot" ustidan oyoqlarni kerib sakrab o`tish. Qizlar: balandligi 110 sm bo`lgan eni bilan qo`yilgan "Ot" ustidan yugurib kelib, tayanib yon tomon bilan sakrash. O`zlashtirish mezonlari. Osilish va tayanish: Yigitlar: baland turnikda kuch bilan tortilib, to`ntarilib qo`llarga tayanishni bilish. Qizlar: Past-baland bruslarda mashqlar majmuasini to`liq bajara olishga erishish. YAKka cho`p ustida muvozanat saqlash. Qizlar: YAKka cho`p ustida muvozanat saqlab yurishlar, bir oyoqda o`tirgan holda 180 gradus burilishlarni bajarish. Sakrab burilish, o`tirib qo`llarda tayanib oyoqlarni kerib o`tirish va tik turish. Qo`llarda tayanib oyoqlarni orqaga siltab sakrab tushish. O`zlashtirish mezonlari</p>			
--	--	--	--	--

		<p>Akrobatika: Yigitlar: SHerigi yordamida qo`llarda tik turib va shu holatdan sherigi yordamida oldinga umboloq osha bilish.</p> <p>Qizlar: YOtgan holda mustaqil “ko`prik” yasash. Tayanib sakrash: Yigitlar uzunasiga qo`yilgan “ot” da, qizlar “eshak”dan oyoqlarni kerib sakray olish. Tirmashib chiqish: Yigitlar ikki, qizlar uch urinishda arqonga tirmashib chiqa olish.</p>			
2	Engil atletika	<p>O`zbekiston engil atletikaning rivojlanish tarixi. Engil atletikaning o`quvchilarda harakat sifatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati to`g`risida tushuncha berish. Kuch, tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik, egiluvchanlik sifatlarini tarbiyalash. YURish va yugurishlar. YUGurish mashqlari. Tizzalarni oldinga baland ko`tarib, oyoqlarni orqaga siltab, sakrab- sakrab yugurishlar. Past startdan chiqish va start tezligi 2.20 - 2.30 m.ga tezkor yugurishlar. 60 m. yoki 100 m.ga yugurish. Takroriy yugurishlar: 5-6 marta 60-100 m.ga. Tezlikni o`zgartirib yugurishlar. Baland startdan 3-4 mart 500 va 800 m.ga yugurish. Estafetali yugurish, 2-3 km.ga kross yugurish. Sakrashlar. YUGurib kelib balandlikka “Qaychisimon” - “Xatlab o`tish” usulida sakrash. YUGurib kelib uzunlikka “Oyoqlarni bukib” sakrash mahoratini takomillashtirish. Uloqtirish. Yigitlar 700 gr.li, qizlar 500 gr.li granatani uloqtirish. Yigitlar: 5 kg.li yadroni, qizlar 4 kg.li yadroni uloqtirish. YUGurish startida turishi, startdan chiqishi, tezlanishi va masofa bo`ylab yugurish qoidalariga rioya qilgan holda mashqni mustaqil bajarishga erishish. Granatani uloqtirish, yadroni uloqtirish ko`nikma malakalarini hosil qildirish.</p>	4	A	2
3	Sport o`yinlari (basketbol, voleybol, futbol, qo`l to`pi, badminton)	<p>O`zbekistonda basketbol, voleybol, futbol, qo`l to`pi, badmintonning rivojlanish tarixi.</p> <p>Basketbol:</p>	6	A	4

	<p>Basketbolchining maydondagi harakatlari: yurish, yugurish, yo`nalishni o`zgartirib yurish va yugurish; maydonda joy tanlash, to`xtashlar va burilishlar, sakrashlar. To`pni bir yoki ikki qo`llab ilish. YUqorilab ketayotgan to`pni ilish. Pastlab ketayotgan to`pni ilish, maydondan sapchigan to`pni ilish. To`pni ikki qo`llab ko`krakdan uzatish elkadan bir qo`llab pastdan uzatish usullarini o`rgatish. To`pni erga urib olib yurish. To`pni bir qo`l bilan ketma-ket erga urib olib yurish texnikasini mustahkamlash. To`pni yo`nalish balandligini o`zgartirib erga urib olib yurishni o`rgatish. Joyida turgan holda elkadan bir qo`llab to`pni savatga tashlashni mustahkamlash. Harakat jarayonida to`pni bir qo`llab savatga tashlashni o`rgatish. Jarima to`plarni tashlash. Zona bo`ylab turli himoya guruhlarini o`rgatish. Ikki tomonlama o`quv o`yini.</p> <p>Voleybol:</p> <p>Voleybol o`yinining jismoniy tayyorgarlikni takomillashtirishdagi ahamiyati. Voleybol o`yinining musobaqa qoidalari. Voleybol maydonida o`yinchilarning harakatlari: oldinga, orqaga uzatish. To`pni ikki qo`llab ko`p marta bosh ustida yuqoriga uzatib o`ynash. To`pni pastdan to`g`ri o`yinga kiritish va kiritilgan to`pni qabul qilib ikkinchi, uchinchi zonaga to`g`ri uzatib berish. To`pni yon tomondan o`yinga kiritish. To`pni ikki qo`llab pastdan qabul qilish. To`rdan qaytgan to`pni qabul qilish usulini o`rgatish. To`pni pastdan bir va ikki qo`llab uzatish. Hujum zarbi berish va to`siq qo`yish bilan tanishish. Ikki tomonlama o`quv- mashg`ulot o`yini. Taym-brek” usulida hisobni sanashni o`rgatish.</p> <p>Qo`l to`pi:</p> <p>Qo`l to`pi bilan shug`ullanuvchilar uchun xavfsizlik qoidalari. Qo`l to`pi o`yinchisining harakatlari: yurish,</p>			
--	--	--	--	--

	<p>yo`nalishni o`zgartirib yugurish, maydonda joyni tanlash, sakrash. To`pni ikki qo`llab ko`krakda ilish, har xil balandlikda uchib o`tayotgan to`plarni ilish. To`pni elka balandligida tirsakni bukib uzatish. To`pni yondan, pastdan uzatish. To`pni erga urib olib yurish, juft bo`lib harakat jarayonida to`pni uzatib olib yurish. To`pni tayanch holatda darvozaga tashlashni o`rgatish. Zona himoyalaridan 6*0,5*1 sistemalarini o`rgatish. O`quv mashg`ulot o`yini.</p> <p>Futbol (minifutbol):</p> <p>Musobaqa qoidalari. O`quvchilarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda futbolning ahamiyati.</p> <p>Futbolchining maydon bo`ylab harakatlari. YUrish yo`nalishini o`zgartirib yurish va yugurish, maydonda joyni tanlash. Dumalab kelayotgan va tushib kelayotgan to`plarni oyoqning panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan to`xtatishni o`rgatish. To`pni oyoqni panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan tepib olib yurish. Dumalab kelayotgan to`pni oyoqning panja qismining ichki, tashqi va yuqori tomonlari bilan tepishini o`rgatish. Dumalab kelayotgan to`pni darvozabon tomonidan ilib olish. Har xil balandlikda uchib kelayotgan to`plarni musht bilan urib yuborish. To`pni yon tomonidan ikki qo`llab bosh ustidan o`yinga kiritish. To`pni uzatish, chalg`itish usullarini o`rgatish. Guruhli taktik o`yin bilan tanishtirish. O`quv mashg`ulot o`yini.</p> <p>Badminton:</p> <p>Badminton o`yinida havfsizlik qoidalari, o`tkazish joyi va jihozlarga qo`yilgan gigienik talablar. Badminton o`yini orqali jismoniy sifatlarni tarbiyalash. Badminton o`yini qoidasi va atamalari.</p> <p>Badmintonchining maydondagi turish holati va harakatlari, raketka bilan ishlash va raketka, bilan ishlash usullari. Badminton</p>			
--	---	--	--	--

		o`yinida ko`nikma va malakalarni shakllantirish, maydonda turish holati, harakatlanish usullari, yurush, yugurish, sakrash, zarba berish. Badmintonchining raketka va volan bilan ishlash usullari. Badminton o`yinada qo`llaniladigan atama va tushunchalarni hamda badminton o`yin qoidasini o`rganish. Badminton o`yinida maxsus mashqlarni o`rgatish. YAkka va juftlik o`yinlarida volanni o`yinga kiritish va uzatish usullari.			
4	O`zbek kurashi (o`smirlar uchun) Raqs element-lari va ritmik gimnastika (qizlar uchun)	<p>O`zbek kurashi (belbog`li va xalqaro milliy kurash)</p> <p>O`zbekistonda o`zbek kurashining rivojlanish tarixi. Jarohatni oldini olish chora tadbirlari to`g`risida tushuncha berish. O`quvchilarni barkamolikka erishishida kurashning ahamiyati. Raqib yaktagining belbog`idan, ikki qo`lidan, engidan, yoqasidan, qo`llarni tirsagidan ushlagan holda to`shakda siljishlar. Yiqilishdan saqlanish usullarini o`rgatish. Orqaga yiqilayotganda qo`llarni yonga tizzadan 45-50 sm uzoqlikda tutib to`shakka qarsak chalgandek urib tushishni o`rgatish. Orqadan va oldindan chalish usulini bajarayotganda himoyalani sh va qarshi harakatni bilish. Oyoqlarni yondan va orqadan oyoq bilan qoqish usulini o`rgatish, shu usullarga qarshi harakat ko`nikmasini hosil qilish. O`quv mashg`ulot bellashuvi. Belbog`li kurash. Tik turgan holda belbog`dan ushlab usullarini va to`shakda siljish harakat faoliyatlarini o`rgatish. Siljish, tizzada cho`kka latish, kaft urish (kiftlash) usullarini o`rgatish va qarshi hujum qila olish. Qoqib tashlash (qoqma) usulini va qarshi harakat usullarini o`rgatish. Ilib tashlash usulini o`rgatish va qarshi harakatlarni mustahkamlash.</p> <p>Raqs elementlari va ritmik gimnastika —YAlla”, —Andijon polkasi” dagi oyoq va qo`Uammg harakatlarini o`rganish. “</p>	4	A	2

		CHittigul”, “Asp bo`laman” o`yinlari. — Voxay bola”, — SHuginami-yo” o`yinlarni harakat faoliyatlarini o`rganish.			
5	Suzish	<p>Respublikamizda suzish turini rivojlanish tarixi. Suzishning o`quvchilar tanasini rivojlanishda va nafas olish ahzolari faoliyatini yaxshilashdagi ahamiyati.</p> <p>Quruqlikda qo`l va oyoq harakatlarini o`rgatish. Krol usulida suzishda suv yuzasida sirpanishni o`rgatish. YOg`ochni oyoqlari bilan qisib olgan holda qo`l harakatini o`rgatish. Suzishda to`g`ri nafas olish. Suzishda burilishni o`rgatish.</p> <p>CHalqancha yotib suzish. CHO`kayotgan kishiga birinchi yordam ko`rsatish. Krol usulida suzishda yog`och taxtadan foydalanib va yog`och taxtasiz suza olish, cho`kayotgan kishini qutqarish ko`nikma va malakalarini hosil qilish</p>	4	A	2
6	Kross tayyorgarligi	<p>Kross tayyorganligining xususiyatlari va uning organizmga tahsiri. Past-baland joylarda yugurish. CHidamlilikni rivojlantirish. Kross yugurishida to`g`ri nafas olish, kuchni to`g`ri taqsimlash, yugurish texnika va</p> <p>taktikasini o`rgatish. Kross yugurishida to`g`ri nafas olish, kuchni to`g`ri taqsimlash, burilish va masofaga yugurishga erishish.</p>	4	A	2
7	Harakatli milliy o`yinlar va estafetalar	<p>Milliy harakatli o`yinlar: “Qubba”, “Otib qochar”, “Olib qochar”, “Otishma”, “Qirq tosh”, “Qisqa kelar”, “CHavondoz”, “Bo`ron”, “Eshak mindi”, “Tepki”, “To`p uchun kurash”, “Tepa kurash”, “Kuchli va chaqqonlar”, “Futbolchilar estafetasi”, “Qo`l to`pi estafetasi”, “Beysbol”, “Basketbol estafetasi”, “Ommaviy to`p”, “Olimpiya globusi”, “Mashqni eslab qol”, “Matematik estafeta”, “Sehrli kataklar”, “Kim bir oyoq bilan sakraydi”, “Arg`umchoq bilan juft bo`lib sakrash”. O`qituvchi harakat o`yinlarini tanlashda ularning kasblariga mosligini e`tiborga olish kerak.</p>	4	A	2

8	Amaliy kasbiy jismoniy tayyorgarlik	<p>Kasbga quyiladigan talablar:</p> <p>- elka, gavda muskullarini, gavda va oyoq bo`g`inlarini rivojlantirish:</p> <p>-tik vaziyatda muvozanat saqlashni takomillashtirish; oyoqlar chidamliligini, statik va umumiy chidamliligini rivojlantirish, qo`l harakatlarini aniq muvofiqlashtirish.</p> <p>AKJT vositalari:</p> <p>-har xil turdagi yurishlar, chap va o`ng oyoqlarda sakrashlar, og`irlik ko`tarish va buyumlar bilan mashqlar; gimnastika tayoqchasi, gardish, to`ldirma to`plar va gantellar bilan mashqlar;</p> <p>-umboloq oshishlar, boshda tik turish va arqonga har xil tirmashib chiqishlar; to`pni ushlab olish, uzatish va mo`ljalga aniq uloqtirishlar;</p> <p>-yuqori va qiya balandliklardan yugurib tushishlar va boshqalar. Engil atletika(sportcha yurish, o`rta masofaga yugurish), gimnastika, basketbol, qo`l to`pi, tennis, stol tennisi kabi sport turlari bilan shug`ullanish tavsiya etiladi.</p>	2	A	2
9	Tanlab olingan sport turlari	<p>O`zbekiston Respublikasi Oliy va o`rta maxsus ta`lim vazirligi hamda Madaniyat va sport ishlari vazirligining qo`shma qarorlari asosida tayanch ta`lim muassasasining belgilangan sport turi bo`yicha mashg`ulotlar tashkil etilishi tavsiya etiladi.</p> <p>Katta tennis</p> <p>Respublikamizda katta tennis sport turini rivojlanish tarixi. Katta tennisning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Katta tennis sport turi qoidalarini o`rgatish. Katta tennis sport turi qoidalarini bilish. Raketka bilan to`pga to`g`ri zarba berish. To`pni o`yinga kirita olish</p> <p>Stol tennisi.</p> <p>Respublikamizda stol tennis sport turini</p>	4	A	2

		<p>rivojlanish tarixi. Stol tennisning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Stol tennis sport turi qoidalarini o`rgatish. Stol tennis sport turi qoidalarini bilish. Raketka bilan to`pga to`g`ri zarba berish. To`pni o`yinga kirita olish</p> <p>Erkin kurash.</p> <p>Respublikamizda erkin kurash sport turini rivojlanish tarixi. Erkin kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Erkin kurash sport turi qoidalarini o`rgatish.</p> <p>YUnon-rum kurashi.</p> <p>yunon-rum kurash sport turini rivojlanish tarixi. yunon-rum kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. YUnon-rum kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. YUnon-rum kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. yunon-rum kurashning oddiy usullarini bilish</p> <p>Dzyudo.</p> <p>Dzyudo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Dzyudo kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati.</p> <p>Dzyudo kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. Dzyudo kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Dzyudo kurashning oddiy usullarini bilish.</p> <p>Taekvondo.</p> <p>Taekvondo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Taekvondo kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Taekvondo kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. Taekvondo kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Taekvondo kurashning oddiy usullarini bilish.</p> <p>Badiiy gimnastika.</p>			
--	--	--	--	--	--

		<p>Respublikamizda badiiy gimnastika sport turini rivojlanish tarixi. Badiiy gimnastikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini o`rgatish. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini bilish. CHaqqonlik, epchillik, chidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Badiiy gimnastikaning oddiy usullarini bilish</p> <p>Sport gimnastikasi.</p> <p>Respublikamizda sport gimnastika sport turini rivojlanish tarixi. Sport gimnastikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Sport gimnastika sport turi qoidalarini o`rgatish. Sport gimnastika sport turi qoidalarini bilish. CHaqqonlik, epchillik, chidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Sport gimnastikaning oddiy usullarini bilish</p> <p>Og`ir atletika.</p> <p>Respublikamizda Og`ir atletika sport turini rivojlanish tarixi. Og`ir atletikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Og`ir atletika sport turi qoidalarini o`rgatish. Og`ir atletika sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va kuchlilikni mustaxkamlash. Og`ir atletikaning tosh ko`tarish usullarini bilish</p> <p>Boks</p> <p>Respublikamizda Boks sport turini rivojlanish tarixi. Og`ir atletikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Boks sport turi qoidalarini o`rgatish.</p> <p>Velosport</p> <p>Velosportning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati.</p> <p>Velosport sport turi qoidalarini o`rgatish.</p> <p>Karate.</p> <p>Karatening o`quvchilarni rivojlanishdagi</p>			
--	--	---	--	--	--

	<p>ahamiyati.</p> <p>Ko`nikma va malakalar. Karate sport turi qoidalarini o`rgatish.</p> <p>SHaxmat/shashka.</p> <p>SHaxmat/shashkaning o`quvchilar aqliy rivojlanishdagi ahamiyati. SHaxmat/shashka sport turi qoidalarini o`rgatish.</p> <p>Sport raqsi.</p> <p>Sport raqsi sport turini rivojlanish tarixi. Sport raqsining o`quvchilar jismoniy rivojlanishdagi ahamiyati. Sport raqsi elementlarini o`rgatish.</p> <p>Sport raqsi sport turi qoidalarini bilish. YUrish, yugurish, sakrash mashqlarini o`rgatish. Sport raqsining oddiy usullarini bilish</p>			
Jami:		36		18

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Usmonxo`jaev T., va boshqalar. Jismoniy tarbiya nazariyasi - T.:”O`qituvchi”, 2004.
2. Usmonxo`jaev T. Jismoniy tarbiya va sport mashg`ulotlari. - T.:”O`qituvchi”, 2005.
3. Usmonxo`jaev T. Jismoniy tarbiya - T.:”O`qituvchi”, 2007, 2009, 2010, 2011, 2012.
4. Normurodov A.N Engil atletika 2005
5. Nigmanov B Sport o`yinlari 2005
6. Normirodov A.N. Morgunova I.I Milliy va Harakatli o`yinlar 2005

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo`limizni qat`iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz. T. 1. - Toshkent: O`zbekiston.. 2017.

2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

3. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson ma`nfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga bag`ishlangan tantanali marosimidagi ma`ruzasi. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

4. Mirziyoev SH.M. “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - xar bir raxbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. Toshkent - “Uzbekiston”-2017.

5. Mirziyoev SH.M. “Niyati ulug` xalqning ishi xam ulug`, xayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi” Toshkent - “Uzbekiston”-. 2019

6. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

7. Karimov I.A. O`zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. T. 1. - Toshkent: O`zbekiston, 1996.

8. Karimov I.A. Tinchlik va xavfsizligimiz o`z kuch-qudratimizga, hamjihatligimiz va qat’iy irodamizga bog`liq. T. 12. - Toshkent: O`zbekiston, 2004.

Internet manbalari:

www.ziyonet.uz.

www.edu.uz.

www.google.uz.

www.gov.uz.